

بانک ملی ایران
اداره تحقیقات و برنامه ریزی

طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود

و زیان راستین

(PLS)

طراحی، راهبری و تدوین: دکتر بیژن بیدآباد

ویرایش پنجم

۱۳۸۶ - ۱۳۹۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیشگفتار

رشد و توسعه اقتصادی بدون افزایش کمی عامل سرمایه بعنوان یکی از عوامل تولید امکان‌پذیر نبوده و در این راستا دولتها از طریق اتخاذ و اعمال سیاستهای پولی و اعتباری، گردش پول در جامعه را تنظیم نموده و بانکها نیز به صورت اهرم نیرومندی، جهت نیل به اهداف و سیاستها و برنامه‌های اقتصادی که متکی و مبتنی بر امکانات، نیازها و ارزشهای هر جامعه می‌باشد، اقدام می‌نمایند.

بانک ملی نیز بعنوان بزرگترین بانک کشور در ایفای نقش اساسی خود در تجهیز و تخصیص منابع در جهت سلامت و رشد اقتصادی کشور، با پیاده‌سازی بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین سپرده‌گذاران در سود و زیان سرمایه‌گذاری در طرحها، سعی در استقرار واقعی نظام بانکداری اسلامی بدون ربا نموده و در این راستا با تنظیم و تدوین دستورالعملها و مقررات و پیش‌بینی ساختار مورد لزوم، بعنوان اولین بانک ایرانی، تامین منابع طرحهای گوناگون اقتصادی را با تجمیع منابع سپرده‌گذاران و شریک نمودن آنان در سود و زیان واقعی عهده‌دار شده است.

این مجلد از دو بخش متشکل از مباحث نظری و اجرایی تشکیل شده است. در بخش نظری ضمن تحلیل مباحث فقهی-اقتصادی ربا، به بررسی ماهیت ربوی یا غیرربوی عملیات بانکی پرداخته و متعاقباً به نظریه شرکت سهامی بانک غیرربوی اشاره شده است. از این معبر به بخش اجرایی وارد می‌شویم که بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین را برای بانک ملی ایران مطرح می‌نمائیم. در این ارتباط دستورالعملها و تشکیلات و سازمان و رویه‌های گردش کار و سازوکارهای الکترونیکی و قراردادهای مربوطه، توسط تیم کارشناسی از تخصصهای مرتبط و با راهنمایی مشاوره خارج از بانک تدوین و ارائه می‌گردد. امید است این مجلد ضمن معرفی طرح مذکور، دستورالعملها و مقررات مربوطه جهت آگاهی کارکنان، سپرده‌گذاران، مجریان طرحها،... مورد استفاده واقع شود.

جا دارد که از کلیه ارکان بانک که در این راستا با اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی نهایت مساعدت را مبذول داشتند قدردانی نماید. سرکار خانم ژینا آقاییگی معاونت اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی شخصاً عهده‌دار هماهنگی این طرح بودند و بدینوسیله از زحمات ایشان قدردانی می‌گردد. آقای دکتر بیژن بیدآباد بعنوان مشاور و طراح اصلی طرح همگام با کارشناسان و نمایندگان ادارات مختلف بانک، خانم مهستی نعیمی معاونت اداره حقوقی و دعاوی، آقایان آذرننگ امیراستوار کارشناس اداره حقوقی و دعاوی، سعید صالحیان کارشناس مالی اداره سرمایه‌گذاری، سعید نفیسی زیده سرایی کارشناس مالی اداره معاملات و تسهیلات مالی، علیرضا مهدیزاده چله‌بری کارشناس امور مهندسی اداره بررسی طرح‌ها و نظارت، حجت‌الله قاسمی صیقل سرایی رئیس شعبه مستقل ممتاز بازار، بیژن حسین‌پور رئیس شعبه درجه ۳ نوبهار، سعید شیخانی بازرس ویژه مدیریت عامل، محمود الهیاری فرد کارشناس اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، محمد صفایی‌پور کارشناس اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی و خانم نادیا خلیلی ولائی کارشناس اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی و آقای سید علی حسینی از اداره سازمانها و روشها در مراحل مختلف یا بعضاً تمام مراحل تدوین بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین بانک ملی حضوری فعال داشتند و جا دارد که از تلاش ایشان قدردانی نماید.

امید است بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین راه این سنت حسنه اسلامی را در سایر بانکهای داخلی و همچنین بانکهای خارجی بگشاید و موجبات توسعه و اثربخشی بیشتری را در زمینه بانکداری اسلامی فراهم آورد.

ساسان گلپاز

رئیس اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی

سابقه و خلاصه

شرایط فعلی اقتصادی جهان که نرخ‌های بهره در پایین‌ترین سطوح خود قرار گرفته‌اند و رکود اقتصاد آمریکا به غرب و شرق گیتی رو به سرایت است و نفت گران سطح عمومی هزینه‌ها را در کل جهان افزایش داده و گرانی را حتی به ارزاق عمومی و مشخصاً زراعی رسانیده و زیاندهی بانکها و ورشکستگی برخی بانکهای اروپایی و ریسکهای زیاد مالی در بازارهای بین‌المللی مالی و بحرانهای پیاپی در این بازارها، تصویری از بحران سال ۱۹۲۹ میلادی را به ذهن متبادر می‌کند که به دلیل عدم هماهنگی سرمایه‌گذاری و پس‌انداز اقتصاد جهان در مجموع در شرایطی قرار گرفت که به تله نقدینگی مشهور شد. زمانی که اقتصاد به تله نقدینگی بیافتد دیگر با افزایش حجم نقدینگی نمی‌توان نرخ بهره را تنزل داد تا افزایش تقاضای سرمایه‌گذاری اقتصاد را تحریک و از بحران بیرون بکشد.

اصولاً تله نقدینگی به دلیل ضعف در ارتباط نرخ بازدهی در بخش حقیقی اقتصاد و نرخ بهره در بخش پول می‌باشد. یعنی نرخ بهره فارغ از نرخ بازدهی سرمایه‌گذاری به رقم‌های نازلی تنزل می‌یابد. یکی از دلایل وقوع این حالت افزایش ریسک سرمایه‌گذاری است که خالص بازدهی سرمایه را تنزل می‌دهد. یک راه حل مهم برای رفع این نقیصه را شارع مقدس اسلام در حذف ربا فرموده است. شرع انور عملاً با منع ربا بازار پولی واسط بین سپرده‌گذار و سرمایه‌گذار را حذف فرموده است و دریافتی سپرده‌گذار را متناسب با سود یا زیان سرمایه‌گذار قرار داده است. لذا غلو نیست اگر بگوییم راه حل جلوگیری از وقوع بحرانهای جهانی مشابه بحران بزرگ قرن گذشته حذف ربا و مشارکت سپرده‌گذار و سرمایه‌گذار (یا کارآفرین) در سود و زیان سرمایه‌گذاری است. زیرا با تحقق این مشارکت نرخ بهره به دلیل وابستگی به نرخ بازدهی بخش حقیقی به دلیل ثبات نرخ بازدهی تولید با ثبات می‌شود و دچار تنزل شدید نمی‌گردد. نتیجتاً شرایطی همانند عدم هماهنگی سرمایه‌گذاری و پس‌انداز و همچنین تله نقدینگی در اقتصاد بوجود نخواهد آمد تا اقتصاد را به بحران بکشاند

هرچند سیکل‌های تجاری وجود خواهد داشت ولی به شداد دچار نخواهد شد.

کشورهای جهان اقدامات زیادی را برای تحقق بانکداری مشارکت در سود و زیان انجام داده‌اند و خصیصه ریسک پایین این بانکداری سبب شده تا علاوه بر کشورهای مسلمان حتی بسیاری از کشورهای غربی نیز به جهت گریز از ریسک علاقمند به آزمایش بانکداری غیرربوی شوند. براساس گزارشات صندوق بین‌المللی پول در دهه گذشته بانکداری اسلامی بطور متوسط سالیانه حدود ۱۵٪-۱۰٪ رشد داشته است و همین رشد را نیز برای سالهای آتی پیش‌بینی کرده است.^۱ علیرغم این گسترش و تلاشها بانکداری مشارکت در سود و زیان هرچند توسعه فراوانی یافت ولی به دلیل نوین بودن مکانیزم اجرایی و عملیاتی آن اغلب دچار خلط مبحث با بانکداری ربوی گردیده است و حتی ابزارهای مالی آن نظیر «گواهی مشارکت در سود و زیان»^۲ و یا «گواهی سپرده سرمایه‌گذاری»^۳ که در اواخر دهه ۱۹۹۰ میلادی مورد توجه قرار گرفت به بوته فراموشی سپرده شد. این اختلاط به چند دلیل اتفاق افتاد. مهمترین آن در ارتباط با مسائل اجرایی و نظارتی بر نحوه عملیات متقاضی منابع مالی برای مشارکت از جمیع وجوه حسن عملیات مالی، اقتصادی، فنی و اجرایی بود. زیرا بانکها به عنوان تشکیلات نظارتی بر ریز عملیات سرمایه‌گذاریها تأسیس و سازماندهی نشده بودند و لذا اصولاً از عهده این کار بر نمی‌آمدند. لذا با وارد کردن نرخ بهره با هر تعریف و تشبیهی عملاً نرخ بهره را به گونه‌ای وارد در محاسبات می‌نمودند که هرچند ماهیت ربا در آن ظاهر نبود ولی با کندوکاو در آن میزان بهره قابل محاسبه می‌شد. از سوی دیگر برداشت فقهای مذاهب مختلف اسلامی از ربا یکسان نبود و این موضوع حتی باعث شد که در سطح بین‌المللی مستمسک بانکها در تعریف ربا و خلق محصولات بانکی غیرربوی گردد که بسیاری از آنها در

¹ - Juan Solé, Introducing Islamic Banks into Conventional Banking Systems, Monetary and Capital Markets Department, IMF Working Paper, WP/07/175, International Monetary Fund, 2007.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07175.pdf>

² - Profit and loss sharing certificates.

³ - Investments deposit certificates.

هماهنگی با محصولات دیگر بانکها نیز نبود. حتی در ایران نیز که توافق و اجماع بیشتر از دیگر کشورها به چشم می‌خورد حاصل کار مشابه بود و اجماعی که در زمان تصویب «قانون عملیات بانکی بدون ربا» در اوایل دهه ۱۳۶۰ شمسی به چشم می‌خورد به تشّت گرایید. لذا راه حل کلی در تحقق بانکداری اصیل اسلامی مستلزم آن بود که موضوع از ابتدا مورد تحلیل و تحقیق قرار گیرد. مجلد حاضر که خلاصه‌ای از ثمره این تحقیق و بررسی در سالهای متمادی است همین مسیر فکری را دنبال نمود. و تلاش شد تا با استفاده از منطق و بر بنای عقل حکمت شارع مقدس اسلام در ارتباط با مفهوم ربا از درون قرآن کریم و استشهاد از احادیث و اخبار کشف گردد. بر این اساس ملاک‌هایی برای تمیز ربا از غیر ربا تصریح شد که شاهد بر مشارکت وام دهنده در سود و زیان وام گیرنده و عدم پیش‌شرط بهره (مازاد) و حلیت تبدیل اسعار خارجی و حرمت اخذ مازاد در قرض مصرفی بود. با این تعریف به عنوان محک تمیز عملیات بانکی در مرحله بعد عملیات بانکی متداول در ایران نظیر عملیات سپرده‌گذاری، تسهیلات دهی، خرید و فروش اسعار خارجی و اوراق و اسناد بهادار و فلزات گرانها، دریافت و پرداخت حوالجات و عملیات اعتباری بررسی شدند. براساس تعریف دقیق ربا، عقود فروش اقساطی، اجاره به شرط تملیک و خرید و فروش دین و ربح مرکبی که ناشی از اخذ بهره بر بهره به دلیل عدم توانائی مدیون در تأدیه دین است وارد در حریم ربا هستند. مشخصاً اعطای تسهیلات از طریق عقود وام نیک (وام بدون بهره)، مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، سرمایه‌گذاری مستقیم، مضاربه، معاملات سلف، جعاله، مزارعه، مساقات و اجاره با رعایت شرایط خاص از حریم ربا خارج می‌گردند. در همه این عقود به استثنای وام نیک که بهره ندارد و اجاره که نرخ مال الاجاره از قبل تعیین می‌شود نباید نرخ بهره از پیش تعیین و شرط شود در غیر این صورت ربوی می‌گردند. همچنین عملیات خرید و فروش اسعار خارجی در معاملات نقدی^۴،

^۴ - Spot

معاملات تعویضی^۵ (به شرط عدم محاسبه نرخ بهره در محاسبات تبدیل)، اوراق اختیار معامله^۶ (به شرط یکسانی نرخ بهره در مورد دو ارز مورد نظر)، گشایش اعتبار اسنادی^۷ غیرربوی است. ولی عملیات ارزی معاملات آتی یا وعده‌دار^۸، معاملات تعویضی مدت‌دار، اوراق اختیار معامله، گواهی سپرده ارزی در حریم ربا واردند. و نیز خرید و فروش اوراق و اسناد بهادار و معاملات صرف و دریافت و پرداخت حوالجات و عملیات اعتباری بانکی بررسی شد و ویژگی‌های هر یک در ورود به حریم ربا تحلیل و ارزیابی شدند.

براساس یافته‌های فوق نظریه «شرکت سهامی بانک غیرربوی» مطرح گردید که با توجه به نیازهای بانکداری بدون ربا بتواند از عهده این مهم برآید. شرکت سهامی بانک غیرربوی به عنوان یک بنگاه اقتصادی پیشنهاد می‌شود که سپرده‌گذاران سهامداران بانک هستند. این بانک توانایی عملیات غیرربوی را داشته و با توزیع سود سهام متناسب و عادلانه بین سهام‌داران و رفع تمایزات بین سپرده‌های مختلف از لحاظ دریافت سود و افزایش شفافیت و کارایی عملیات بانکی با تنزل تعداد نرخ‌های سود سپرده‌ها (سهام) و افزایش مشارکت اقتصادی شبکه بانکی در فعالیت‌های اقتصادی و قابلیت مشارکت هر شخصیت حقیقی یا حقوقی اعم از دولت یا بخش خصوصی، کارایی زیادی در واسطه‌گری مالی و تجهیز و تخصیص منابع را خواهد داشت.

از سوی دیگر رشد فنآوری اطلاعات و ارتباطات زمینه‌های خوبی را برای توسعه و بهبود این شیوه بانکداری بوجود آورده بود. لذا مجدداً با توجه به امکان بکارگیری سیستم‌های ارتباطات و اطلاعات کل موضوع مجدداً بررسی گردید. تلاش بر این بود تا با استفاده از فنآوری اطلاعات و ارتباطات به گونه‌ای خودکار حسابهای مالی وام‌گیرندگان را در اختیار بانک قرار دهد تا محاسبات سود و زیان و همچنین نظارت بانک بر عملیات اجرایی مجری (سرمایه‌گذار) که در طراحی شیوه بانکداری بر مبنای مشارکت در سود و زیان همواره

^۵- Swap

^۶- Option

^۷- Letter of Credit

^۸- Future

یک نقیصه بود را برطرف سازد. در این مرحله هدف این بود تا با سیستمهای یکپارچه در جامعه الکترونیک تمامی عوامل تاثیرگذار در بانکداری را به مثابه حلقه‌های یک زنجیر به هم پیوند داد و بازدهی واقعی حاصل از سرمایه‌گذاری منابع پولی سپرده‌گذاران در بخش حقیقی اقتصاد را از طریق کانالهای امن دیجیتالی توزیع کرد. با استفاده از سیستمهای مدیریت منابع سازمانی (ERP)، مدیریت ارتباط با مشتری (CRM)، مدیریت زنجیره‌ای عرضه (SCM)، سیستم اجرایی سازندگان (MES)، مدیریت منابع انسانی (HRM)، مهندسی مجدد فرآیندها (BPR) و همچنین مدیریت گردشکار (WFM) که بعنوان ماژولهای Core banking بانکداری نوین غیررئبوی در این تحقیق تلقی می‌شدند. لذا شرکای تجاری، سپرده‌گذاران، بانکها، بانک مرکزی، سیستم تسویه ناخالص‌آنی (RTGS)، سرمایه‌گذاران، بازارهای سرمایه، مراکز صدور امضاء و گواهی دیجیتال و همچنین سازمانهای تامین اجتماعی و دولت از طریق سیستمهای فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات به یکدیگر مرتبط شده و سبب شفاف‌سازی اجرای بانکداری مشارکت در سود و زیان خواهند شد و با استفاده از یک سیستم مکانیزه یکپارچه اطلاعات، ارتباط مثلث سپرده‌گذار- بانک- سرمایه‌گذار را به گونه‌ای طراحی نمود که مشارکت در سود و زیان عملیات مالی برای سه گروه سپرده‌گذار و بانک و سرمایه‌گذار محقق شود. ولی امکانات فعلی و محدودیت بکارگیری عملیاتی از تکنولوژی در این گسترده‌گی، عملیاتی شدن این ایده را امکانپذیر نمی‌ساخت. کلیه یافته‌ها در این زمینه‌ها طی مقالات متعددی در کنفرانس‌های داخلی و خارجی ارائه تا به نقد و تحلیل کشانیده شوند و در این ارتباط نتایج خوبی از این فرآیند بدست آمد.^۹ اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی بانک ملی

^۹ - برای مثال به موارد زیر می‌توان اشاره کرد:

- بیدآباد، بیژن و عبدالرضا هرسینی، تحلیل فقهی - اقتصادی ربا در وامهای مصرفی و سرمایه‌گذاری و کاستیهای فقه متداول در کشف احکام شارع. ارائه شده به همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۲.
- بیدآباد، بیژن و عبدالرضا هرسینی، شرکت سهامی بانک غیررئبوی و بازبینی ماهیت ربوی و غیررئبوی عملیات بانکی متداول.

<http://www.bidabad.com/doc/reba-fa.pdf>

ایران در طی این مراحل همراهی نموده و تصمیم به برداشتن گامهایی برای اجرایی نمودن مشارکت واقعی در سود و زیان نمود که حاصل آن طرح حاضر یعنی «طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)» است.

در طرح حاضر صرفنظر از اینکه بانک دولتی و یا خصوصی باشد اساس تعیین نرخ تسهیلات بانکی بر مبنای نرخ بازدهی بخش حقیقی اقتصاد می‌باشد و بانک بعنوان واسطه وجوه با دریافت حق العمل کاری و در مقام وکیل و یا عامل کارمزد مربوطه را دریافت نموده و تمامی بازدهی ناشی از امور سرمایه‌گذاری چه به صورت سود و یا زیان به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده‌گذار منتقل می‌شود. بر این اساس بانکهای عامل بر اساس عقود مشارکتی می‌توانند سپرده‌های سرمایه‌گذاری را بر اساس وکالت عام و یا خاص بصورت مشاع و بر اساس تشخیص سپرده‌گذار (در محصولات خاص اول یا دوم) و یا تشخیص خود (در محصول نوع سوم) در طرح و یا

مجموعه مقالات سومین همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی «نظریه اقتصاد اسلامی و عملکرد اقتصاد ایران»، ۴-۳ دی ۱۳۸۲، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، صفحات ۲۲۴-۱۹۳، تهران.

<http://www.bidabad.com/doc/sherkat-sahami-bank.pdf>

<http://www.bidabad.com/doc/sherkatbank.ppt>

- Bidabad, Bijan and Mahmoud Allahyarifard, "Implementing IT to fulfill the profit and loss sharing mechanism", Islamic Finance News (IFN) Journals, Vol. 3, Issue 3, 6th February 2006.
<http://www.bidabad.com/doc/summery-pls-it-1.pdf>
- Bidabad, Bijan and Mahmoud Allahyarifard, "IT role in fulfillment of profit and loss sharing", Proceeding of The 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, Kuala Lumpur, Malaysia, 16th and 17th November 2005.
<http://www.bidabad.com/doc/english-pls-5.pdf>
- Bidabad, Bijan, Economic-juristic analysis of usury in consumption and investment loans and contemporary jurisprudence shortages in exploring legislator commandments. Proceeding of the 2nd International Islamic Banking Conference. Monash University of Malaysia. 9-10 September 2004. Reprinted in: National Interest, Journal of the Center for Strategic Research, Vol. 2, No. 1, winter 2006, pp. 72-90. Tehran, Iran.
<http://www.bidabad.com/doc/reba-en.pdf>
<http://www.bidabad.com/doc/usury.ppt>
- Bidabad, Bijan, Non-Usury Bank Corporation (NUBankCo), The Solution to Islamic banking, Proceeding of the 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, KL, Malaysia, 16-17 November, 2005.
<http://www.bidabad.com/doc/NUBankCo-en.pdf>

طرح‌های مورد نظر سرمایه‌گذاری نموده و بازدهی حاصل از سرمایه‌گذاری را بین سپرده‌گذاران تقسیم نمایند. سپس سود و یا زیان واقعی بر اساس ضوابط مربوطه و توافق طرفین معامله بین آنان در چارچوب دستورالعمل‌های مرتبط تقسیم خواهد شد. در این رابطه بانک در اجرای وظیفه واسطه‌گری مالی خود منافع حاصل از سرمایه‌گذاری را پس از کسر حق العمل‌کاری در قالب وکالت و یا عاملیت به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده‌گذاران انتقال می‌دهد.

این طرح براساس سه نوع محصول یا خدمت بانکی (محصول مشارکت در طرح خاص، مشارکت در بسته‌ای از چند طرح، مشارکت در سود و زیان شعبه مجری طرح مشارکت در سود و زیان) طراحی گردیده است. بانک براساس عقد جعاله، با سپرده‌گذار قراردادی تنظیم تا بر اساس نظر سپرده‌گذاران در یکی از سه محصول اشاره شده در سود و یا زیان مشارکت آنها را با مجری فراهم آورد و در طرف دیگر براساس عقد مشارکت مدنی با مجری یا مجریان وارد معامله خواهد شد و از این طریق بعنوان نهادی که با اخذ حق الجعاله یا حق‌العمل شرایط تجهیز منابع سپرده‌ای و تخصیص آنها به موضوع سرمایه‌گذاری را بین سپرده‌گذار (که در این حالت تأمین کننده منابع مالی سرمایه‌گذاری است) و مجری (که عملیات اجرایی سرمایه‌گذاری را بعهده دارد) فراهم آورده و سود و یا زیان حاصل از سرمایه‌گذاری را در چارچوب توافقات حین قرارداد به تأمین کننده منابع یعنی سپرده‌گذار منتقل می‌نماید. بانک از محل ارائه این خدمات اقدام به کسب درآمد بعنوان سهمی از سود (یا زیان) طرح سرمایه‌گذاری می‌نماید.

در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین ابزارها و ابداعات مالی بدیعی نظیر گواهی مشارکت و گواهی پذیره استفاده خواهد شد و بانک با صدور و ارائه گواهی مشارکت و ایجاد بازار ثانویه معاملات گواهی مشارکت/پذیره و طراحی سبد گواهی مشارکت/پذیره، در فعال نمودن و افزایش کارایی بازارهای پولی و مالی حرکت و تحولات مهمی ایجاد خواهد کرد. اجرای مراتب فوق مستلزم تدوین آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های خاصی می‌باشد که در این رابطه نیز اقدامات لازم صورت گرفته و سعی بر این بوده است که کلیه مشتریان

داخلی و خارجی بطور شفاف با فرآیند انجام کار آشنا شده و با آگاهی لازم در این بانکداری مشارکت نمایند. در این طرح بانک واحدی است که به نمایندگی سپرده گذار منابع سپرده‌ایی سپرده گذار را به متقاضیان تسهیلات اعتباری تخصیص می دهد و طبق قراردادهای مشخص سود یا زیان حاصله، بین سپرده گذار، بانک و سرمایه گذار تقسیم می شود. قراردادهای تنظیمی بانک با هر کدام از طرفین می تواند بر مبنای کارمزد و یا بر مبنای مشارکت در سود یا زیان باشد. مجری شخصیتی است حقوقی (و در مواردی حقیقی) که سهم الشرکه نقدی و غیرنقدی خود را به نحو مشاع طبق قرارداد مشخص با سهم الشرکه سپرده گذار به واسطه گری بانک در آمیخته تا فعالیت سرمایه گذاری مشترکی را ترتیب دهد. و امین واحدی است که امور نظارتی فرآیند مشارکت راستین را به نمایندگی از طرف بانک در خصوص حسن اجرای طرح، کنترل عملیات اجرایی در مقایسه با برنامه های اعلام شده، نحوه تخصیص منابع و چگونگی مصرف بهینه آنها،... با استفاده از شاخصهای کلیدی و رسیدگی به صورتهای مالی را به عهده دارد.

گواهی مشارکت بر گه های بی نامی است که به قیمت اسمی مشخص و برای مدت معین (مدت زمان اجرای طرح سرمایه گذاری) توسط شعبه بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین منتشر می شود. دارندگان این برگه ها به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت در سود حاصل از اجرای طرح مربوطه شریک می باشند و بانک در ازای ارائه خدمات مدیریت سرمایه به سپرده گذاران که بنا به درخواست ایشان در یکی از سه نوع محصولات بانک خواهد بود، سرمایه گذاری می نماید. افراد و یا دارندگان گواهی مشارکت می توانند از طریق شبکه های ارتباطی اینترنت و یا گیشه بانک اقدام به خرید و فروش این برگه ها نموده و لذا این گواهی به صورت یک دارایی قابلیت خرید و فروش بین المللی را می یابد.

گواهی پذیره مشابه گواهی مشارکت بوده و در پروژه های پایان پذیر یا مستمر مورد استفاده قرار می گیرد، بطوری که هنگام اتمام مرحله ساخت و با شروع مرحله بهره برداری صاحبان گواهی های پذیره به نسبت مبلغ گواهی و مدت مشارکت تبدیل به سهامداران شرکت مجری خواهند شد.

سپرده‌گذار از طریق مراجعه به پورتال اطلاع‌رسانی سامانه اینترنتی بازار ثانویه گواهی‌راستین یا پس از مراجعه به یکی از شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان و مشاوره با کارشناس مربوطه در باجه اطلاع‌رسانی با انواع محصولات مشارکت، شرایط و مقررات سپرده‌گذاری و انصراف‌آشنایی کامل پیدا نموده و یکی از محصولات سه‌گانه مشارکت را انتخاب می‌نماید. پس از انعقاد قرارداد و ثبت آن، سیستم به صورت خودکار اقدام به صدور گواهی مشارکت/پذیره با مشخصات سپرده‌گذار و بر اساس نوع محصول انتخابی مشتری می‌نماید و گواهی مشارکت/پذیره صادر می‌گردد. در پایان دوره مشارکت (در رابطه با دو محصول مشارکت در طرح‌های منفرد یا مجموعه‌ای از طرح‌ها) یا انتهای سال (در رابطه با محصول مشارکت در سود و زیان شعبه) باجه حسابداری/ممیزی پس از دریافت اطلاعات مربوط به نحوه محاسبه سود و زیان طرح یا شعبه اقدام به محاسبه و پرداخت سود با توجه به مدت مشارکت و نوع محصول انتخابی مشتری می‌نماید.

مجری نیز با مراجعه به شعب طرح مشارکت راستین پیشنهاد مشارکت در اجرای طرح را به بانک ارائه می‌نماید. سپس ضمن اطلاع‌رسانی به مشتری در خصوص شرایط و مقررات مشارکت از طریق پورتال اطلاع‌رسانی بازار گواهی‌راستین یا باجه اطلاع‌رسانی در شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان، وجه مربوط به ارائه پیشنهاد (مطابق دستورالعمل مربوطه) از مشتری اخذ و اطلاعات مربوط به طرح پیشنهادی شامل طرح‌نامه، توجیهات اقتصادی، فنی و مالی طرح و سایر اطلاعات مربوطه از مجری اخذ می‌گردد.

واحد ارزیابی مجریان بر اساس سوابق مجری (در صورت وجود) و نیز بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه اقدام به ارزیابی مجری نموده و در صورت احراز توانایی فنی و اهلیت مجری طرح را همراه با گزارش مربوط به آن به واحد ارزیابی طرح ارسال می‌نماید. در صورت مثبت بودن ارزیابی طرح، واحد ارزیابی طرح براساس دستورالعمل‌های مربوطه اقدام به بررسی و تعیین نوع و میزان وثائق، تضمینات و سهم‌الشرکه مربوطه نموده و مراتب به اطلاع مجری رسانیده می‌شود. پس از انعقاد قرارداد منابع درخواستی و مصوب در قالب قرارداد مشارکت در اختیار مجری قرار خواهد گرفت. و کلیه مدارک و مستندات طبق دستورالعمل مربوطه شامل

بودجه بندی، برنامه زمان بندی، منابع مورد نیاز و نحوه مصرف منابع، نحوه اجرای طرح، فازبندی، نحوه کنترل کیفیت، نحوه گزارش دهی و چگونگی اتمام و تحویل طرح می‌بایست توسط مجری به امین طرح تحویل گردد. گزارشهای نظارت بر اجرای طرح و کیفیت کار مجری می‌بایست در مقاطع زمانی از پیش تعیین شده در اختیار واحد حسابداری / ممیزی بانک قرار گیرد. بدیهی است گزارشهای امین طرح ملاک پرداخت‌های بعدی بانک به مجری قرار خواهد گرفت. در پایان طرح و طبق دستورالعمل‌ها و فرمول‌های مربوطه میزان سود و زیان طرح و کارمزد سهم بانک توسط نرم افزار واحد حسابداری / ممیزی محاسبه خواهد گردید. سهم مجری و سپرده‌گذار تعیین و به حسابهای مربوطه واریز خواهد گردید. در صورت وجود گزارش یا صورتمجلس توقف توسط امین، میزان تاخیر و ضرر ناشی از تاخیر طبق دستورالعمل مربوطه تعیین و محاسبه می‌گردد.

کلیه عملیات بر اساس دستورالعملهای تدوین شده تحت عنوان «دستورالعمل احراز توانایی مجری» شامل نکاتی مبنی بر اهلیت فنی و اهلیت مالی و گروه‌بندی مجریان براساس طرح و نوع وثائق و تضمینات حسن انجام کار و ایفای تعهدات و سهم آورده مجری در سه گروه سبز و زرد و قرمز؛ «دستورالعمل تضمینات، وثایق و آورده‌ها»؛ «دستورالعمل مدارک و مستندات لازم جهت ارزیابی طرح»؛ «دستورالعمل دریافتی‌های بانک»؛ «دستورالعمل استانداردها و الزامات نظارت»؛ «دستورالعمل گزارش دهی مجری»؛ «دستورالعمل حسابداری و حسابرسی»؛ «دستورالعمل تغییر در زمانبندی و هزینه» شامل آثار تورم بر درآمد و هزینه و خالص بازدهی طرح و همچنین قصور ناشی از تاخیر در انجام تعهدات مجری و تغییر در زمانبندی؛ «دستورالعمل مشارکت جدید (افزایش سرمایه در حین انجام طرح)»؛ «دستورالعمل تسویه حساب با مجری»؛ «دستورالعمل دآوری (حکمت)»؛ «دستورالعمل فورس ماژور»؛ «دستورالعمل تنظیم قراردادهای بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین PLS» شامل گواهی مشارکت/پذیره و قراردادهای بانک با سپرده‌گذار، قرارداد مشارکت بانک با مجری، قرارداد بانک با امین؛ «دستورالعمل صلاحیت امین»؛ «دستورالعمل انصراف سپرده‌گذار و تسویه پیش از موعد»؛ «نحوه تبدیل گواهی پذیره به سهام در طرحهای تولیدی پایان‌ناپذیر»؛ «دستورالعمل معاملات گواهی مشارکت/پذیره»؛

«سامانه اینترنتی «بازار گواهی راستین» شامل پورتال اطلاع رسانی، ثبت نام و عضویت، پیشنهاد خرید/فروش، ارتباط فروشنده و خریدار گواهی مشارکت/پذیره، ثبت و استعلام می‌باشد.

ساختار و تشکیلات بانکداری مشارکت راستین نیز با توجه به تعاریف فوق در قالب «کمیته راهبردی بانکداری مشارکت راستین»، «گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای بانکداری مشارکت راستین» و «اداره مشارکت» با «واحد حقوقی»، «واحد ارزیابی طرحها»، «واحد ممیزی (محاسبات)»، «واحد مدیریت مهندسی مالی» و «واحد امین» و «شعبه مشارکت راستین» با «دایره اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره» و «دایره صندوق» تعریف شده است.

برای تسهیل عملیات مربوط به گواهی مشارکت و پذیره لایحه مقررات انتشار گواهی مشارکت و گواهی پذیره نیز تدوین و ارائه شده است. ابزارهای مالی کمکی نظیر سبد گواهی مشارکت/پذیره شامل مواردی در ارتباط با تعیین میزان ریسک در فعالیت اقتصادی مورد نظر و تعیین سهم هر یک از فعالیتهای اقتصادی در سبد و طبقه بندی سبدهای گواهی مشارکت/پذیره و بیمه گواهی مشارکت/پذیره و همچنین قراردادهای تیپ و فرمهای مورد استفاده در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین می‌باشد

در ابتدا می‌توان برای آزمایش این شیوه بانکداری با تأسیس یک شرکت درون بانک اقدام به تشکیل نهادی برای این نوع بانکداری نمود و یا می‌توان با تعریف و تأسیس یک شعبه جدید بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین را آغاز نمود. در حالت اول فعالیتهای بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین موازی با سایر فعالیتهای شعبه متعارف صورت خواهد گرفت ولی کلیه عملیات مالی و حسابداری و سازمانی و تشکیلات از لحاظ حقوقی مجزا و تابع نهاد مالی جدید تأسیس شده خواهد بود.

امید است این تلاش بتواند منشاء خدمات مفیدی برای عموم استفاده‌کنندگان آن باشد.

بیژن بیدآباد

تابستان ۱۳۸۷

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۳
سابقه و خلاصه.....	۵

بخش اول مباحث نظری

تحلیل فقهی - اقتصادی ربا.....	۲۱
مقدمه.....	۲۱
ربا.....	۲۴
ربا در قرآن.....	۲۵
تعریف فقهی ربا.....	۲۷
خروج از حریم ربا.....	۳۰
نتیجه گیری.....	۴۲
ماهیت عملیات بانکی از بُعد ربا.....	۴۵
مقدمه.....	۴۵
ماهیت عملیات بانکی متداول.....	۴۹
۱- سپرده گذاری.....	۴۹
۲- تسهیلات دهی.....	۵۲
۳- خرید و فروش اسعار خارجی.....	۶۱
۴- خرید و فروش اوراق و اسناد بهادار.....	۶۶
۵- خرید و فروش طلا و نقره و سایر فلزات گرانبها.....	۶۸
۶- دریافت و پرداخت حوالجات.....	۶۹
۷- عملیات اعتباری بانکی.....	۷۰

۷۱	نتیجه گیری
۷۳	نظریه شرکت سهامی بانک غیرربوی
۸۲	نتیجه گیری
۸۳	فناوری اطلاعات و ارتباطات در تحقق مشارکت در سود و زیان
۸۳	مقدمه
۸۵	نقش بانکداری غیرربوی متعارف در بازارهای مالی
۸۸	راهکار Microlink در ارتباط با ارائه محصولات بانکداری غیرربوی (MIBS)
۹۲	معماری سیستم‌های اطلاعات در بانکداری نوین غیرربوی
۱۰۱	محصولات و خدمات در بانکداری غیرربوی
۱۰۶	ارتباط بین بانک غیرربوی و سپرده‌گذاران
۱۱۴	مقایسه تطبیقی فن آوری اطلاعات بانکداری نوین ربوی و غیرربوی
۱۱۹	نتیجه گیری
۱۲۲	منابع بخش نظری

بخش دوم

مباحث اجرایی

۱۲۸	بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)
۱۲۸	مقدمه
۱۲۹	بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین
۱۳۱	مفاهیم و واژه‌های کلیدی در بانکداری مشارکت راستین
۱۳۶	وظائف مجری
۱۴۲	تشریح جریان داده‌های نظام بانکداری مشارکت راستین
۱۴۲	عملیات سپرده‌گذار
۱۴۵	عملیات مجری
۱۵۰	شرح جریان داده‌های سیستم مشارکت راستین
۱۵۴	دستورالعمل‌ها
۱۵۴	دستورالعمل احراز توانایی مجری
۱۵۷	دستورالعمل تضمینات، وثایق و آورده‌ها
۱۶۰	دستورالعمل تهیه گزارش توجیه اقتصادی، فنی، مالی طرح

۱۶۲	دستورالعمل مدارک و مستندات لازم جهت ارزیابی طرح
۱۶۵	دستورالعمل دریافتی‌های بانک
۱۶۶	دستورالعمل استانداردها و الزامات نظارت
۱۶۷	دستورالعمل گزارش دهی مجری
۱۶۸	دستورالعمل حسابداری و حسابرسی
۱۷۰	دستورالعمل تغییر در زمانبندی و هزینه
۱۷۵	دستورالعمل مشارکت جدید (افزایش سرمایه در حین انجام طرح)
۱۷۶	دستورالعمل تسویه حساب با مجری
۱۷۸	دستورالعمل داوری (حکمت)
۱۸۲	دستورالعمل فورس ماژور
۱۸۴	دستورالعمل تنظیم قراردادهای بانکداری مشارکت راستین
۱۸۹	دستورالعمل شرایط عمومی قراردادهای مشارکت راستین
۱۹۱	دستورالعمل صلاحیت امین
۱۹۳	دستورالعمل انصراف سپرده‌گذار و تسویه پیش از موعد
۱۹۴	دستورالعمل تبدیل گواهی پذیره به سهام در طرحهای پایان‌ناپذیر (تولیدی)
۱۹۸	دستورالعمل پوششهای بیمه‌ای
۲۰۰	دستورالعمل معاملات گواهی مشارکت/پذیره
۲۱۶	ساختار و تشکیلات بانکداری مشارکت راستین
۲۱۸	کمیته راهبردی بانکداری مشارکت راستین
۲۱۹	گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای بانکداری مشارکت راستین
۲۲۰	اداره مشارکت
۲۲۷	شعبه مشارکت
۲۲۹	مقررات انتشار گواهی مشارکت و گواهی پذیره
۲۳۴	ابزارهای مالی کمکی
۲۳۴	سبد گواهی مشارکت/پذیره
۲۳۷	بیمه گواهی مشارکت/پذیره
۲۴۰	ضمائم
۲۴۰	قراردادهای تیپ

۲۴۰	فرم‌ها
۲۴۲	قرارداد با امین
۲۴۷	قرارداد مشارکت مدنی بانک با مجری
۲۷۲	قرارداد جعاله بانک با سپرده گذار
۲۷۷	صلح حقوق
۲۷۹	قرارداد ارزیابی
۲۸۲	برگ درخواست مجری برای انجام مشارکت راستین (اشخاص حقوقی)

۲۸۳ منابع بانکداری راستین

۲۸۳ بانکداری راستین

۲۸۳	لایحه و آئین‌نامه اجرایی بانکداری راستین
۲۸۴	کتاب بانکداری راستین
۲۸۵	کلیات بانکداری راستین
۲۸۶	مباحث کلی در بانکداری راستین
۲۹۲	مستندات تفصیلی بانکداری راستین
۲۹۴	سیستم پایه در بانکداری راستین
۲۹۸	زیرسیستم‌های مالی در بانکداری راستین
۳۰۲	سیستم‌های مکمل در بانکداری راستین
۳۰۴	ابزارهای مالی در بانکداری راستین

بخش اول

مباحث نظری

تحلیل فقهی – اقتصادی ربا

مقدمه

مبحث بهره در اقتصاد و همچنین در متون فقهی از جمله مباحث بحث انگیزی است که همچنان نظر بسیاری از محققین را به خود جلب نموده است. مسلماً ارائه نتایج قطعی تر در این مبحث از ابعاد مختلف می تواند باعث بهبود عملکرد نظام بانکی کشور نیز بشود. چه قانون بانکداری بدون ربا بر نگرش های فقهی و اقتصادی بر بهره و ربا تنظیم و عملاً دستور کار نظام بانکی و فعالیت های پولی کشور را مشخص می نماید. در این بخش بهره و ربا را از دو سمت نگرش های اقتصادی و فقهی بررسی خواهیم کرد.

بهره

بهره از بُعد اقتصادی توسط اقتصاددانان زیادی تعریف شده و یکی از مهمترین متغیرهای اقتصادی است که در جهان اقتصاد نقش تعیین کننده دارد. یکی از نظریات قدیمی بهره را به عنوان قیمت پول تعریف می نماید. گرچه این تعریف در نظریات عامه پذیرفته است ولی از لحاظ تحلیلی با اشکال مواجه است زیرا قیمت یک واحد کالا برابر ارزش یک واحد از همان کالا است و این مورد درباره بهره صادق نیست چه ارزش یک واحد پول در هر مقطع از زمان مساوی مقدار آن است و ارزش یک واحد پول در یک واحد از زمان برابر ارزش یک واحد پول در مقطع زمان بعلاوه ارزش بهره آن است. به این ترتیب چیزی که ایجاد ارزش مازاد در ارزش پول می نماید بهره آن در طول زمان است و اگر بهره، قیمت پول باشد در واحدهای مختلف زمان، می تواند از ارزش

واحد پول کمتر یا بیشتر باشد که تطابق با مفهوم قیمت ندارد^۱.

تعاریف مختلف دیگری که از بهره در نوشتارهای اقتصاددانان سلف مشاهده می‌شود غالباً به نحوی با ماهیت سرمایه‌ای که بهره از آن منتج می‌شود مرتبط است به عبارت دیگر درآمد منتج از دارایی‌های مختلف، کالای سرمایه‌ای، منابع مالی، ثروت، سرمایه انسانی، مدیریت همگی در تعاریف مختلف نمودهای متفاوتی پیدا می‌کند. این امر نیز ناشی از ابهام در تعریف سرمایه است. چه سرمایه خود نیز همانند بهره تعاریف مختلف و مصادیق بسیار زیادی دارد که می‌تواند منبع اختلاف در تعاریف بهره باشد. این تشتت در تعاریف می‌تواند لاقلاً در موضوعات خاصی به نحو مقتضی جهت حل و بحث موضوع مربوطه محدود شود. برای مثال زمین یا تکنولوژی را می‌توان در مسئله‌ای از عوامل تولید و جدا از سرمایه تلقی کرد و در مورد دیگری سرمایه تلقی نمود.

از دیدگاه اقتصاد دانان نئوکلاسیک بهره به عنوان اجری که از تعویق مصرف حادث می‌شود مطرح می‌گردد. به عبارت دیگر سرمایه‌دار از مصرف سرمایه خود در زمان حاضر صرف نظر می‌کند و آن را به وام می‌دهد تا در انتهای دوره با اصل و فرع سرمایه خود مصرف بیشتری داشته باشد. این تحلیل نیز می‌تواند انگیزه وام دادن را از سمت عرضه منابع سرمایه‌ای مطرح سازد. از سمت تقاضا برای منابع این بحث را می‌توان به این شکل مطرح نمود که سرمایه‌گذار برای اجرای مقاصد سرمایه‌گذاری و تولیدی خود به نحو اعم که به مفهوم تولید یا خلق ارزش افزوده به معنای حسابداری ملی آن می‌باشد متقاضی منابع مالی است تا بتواند از خلق ارزش افزوده اسمی جدید کسب درآمد نماید. این بخش سمت تقاضا برای منابع را مشخص می‌کند. پس هرگاه نرخ بهره کمتر از نرخ بازدهی سرمایه باشد سرمایه‌گذار راغب به استقراض خواهد بود. این مکانیزم ساده مبنای

^۱ - Turgot A.R.J. (1727-1781) نیز با این نظریه قدیمی موافق نیست. وی بهره را به عنوان بهای استفاده از ارزش دارایی در یک

دوره زمانی معین تعریف می‌نماید. نگاه کنید به توتونچیان، ایرج (۱۳۷۹) صص ۲۰۱-۲۰۰.

انگیزه وام‌دهی و وام‌خواهی در نظریه نئوکلاسیک‌ها می‌باشد که در نظریات اقتصادی با دیدگاه‌های ریاضی نیز طرح شده است.

از این تحلیل در اینجا استفاده می‌کنیم و تأکید بیشتری به تفاوت‌های بهره و بازدهی سرمایه می‌نماییم. بهره را منتسب به سرمایه‌های مالی می‌نماییم و سرمایه‌های مالی سرمایه‌های اعتباری هستند که مربوط به اوراق و اسناد و یا مسکوکاتی می‌باشند که ارزش فیزیکی ناچیزی دارند ولی از ارزش اعتباری زیادی برخوردار می‌باشند. بازدهی سرمایه را نیز به هر نوع سرمایه به مفهوم اعم آن منسوب می‌نماییم. یعنی سرمایه را عامل تولیدی تلقی می‌کنیم که می‌تواند در کنار سایر عوامل تولید دسته بندی شده به خلق ارزش پردازد. سرمایه‌های مالی نیز خود می‌تواند جزئی از این سرمایه به مفهوم عام آن تلقی شود.

حال عنصر ثالثی را به نام واسطه مالی یا بانک تعریف می‌نماییم که وظیفه تلافی عرضه و تقاضای منابع مالی را به عهده می‌گیرد. وظیفه بانک یا واسطه مالی جمع‌آوری منابع عرضه‌کنندگان سرمایه‌های مالی و فروش این منابع به سرمایه‌گذاران می‌باشد.^{۱۱} اگر بانک در این بازار به عنوان یک واسطه عمل می‌کرد یعنی درصدی از پرداختی‌های بهره‌ای سرمایه‌گذار به دارنده منابع مالی را به عنوان حق‌العمل از یک یا دو طرف معامله دریافت می‌نمود به وضعیت ساده‌ای می‌رسیدیم که از لحاظ فقهی نیز بسیاری از مشکلات تحلیلی آن رفع می‌گردید ولی بانک عملاً به عنوان یک حداکثر کننده سود عمل می‌کند و نه به عنوان دریافت کننده کارمزد ناشی از حق‌العملکاری مالی. به عبارت دیگر به جای اینکه برای بازارهای مالی یک طرف عرضه و یک طرف تقاضا داشته باشیم دو طرف عرضه و دو طرف تقاضا داریم یعنی بانک خود به عنوان تقاضاکننده منابع و عرضه‌کننده منابع هر دو عمل می‌نماید. به عبارت دیگر با وجود بانک دو بازار به نام‌های بازار منابع سپرده‌ای و بازار منابع اعتباری ایجاد می‌گردد.

^{۱۱} - نگاه کنید به: Muhammad Nejatullah Siddiqi (2000)

بانک به عنوان حداکثر کننده سود، تلاش بر این دارد تا فاصله نرخ بهره سپرده‌ها و نرخ بهره اعتبارات بیشتر شود. هر چه این فاصله تعریض گردد درآمد بانک افزایش می‌یابد و هر چه رقابت در بانکداری افزایش یابد این فاصله کمتر می‌شود. پس بانک یک واسطه مالی نیست بلکه یک بنگاه اقتصادی است و در دو بازاری فعالیت می‌کند که در هر دوی آنها بهره عامل اساسی در آن بازارها است. یکی بازار عرضه منابع مالی صاحبان منابع و تقاضای بانک و دیگری، بازار عرضه منابع بانک و تقاضاکنندگان منابع مالی. در بازار اول نرخ بهره برای منابع سپرده‌ای مطرح است و در بازار دوم نرخ بهره تسهیلات. به این ترتیب بانک هم وام‌گیرنده است و هم وام‌دهنده. حال می‌خواهیم از لحاظ اقتصادی و فقهی بررسی کنیم که آیا شرکت بانک در این دو بازار از بُعد نحوه استفاده منابع چه الزاماتی از لحاظ مفاهیم فقهی ایجاب می‌کند. به عبارت دیگر آیا همه دریافت‌ها یا پرداخت‌های بانک برای دریافت یا پرداخت وام ربوی تلقی می‌شوند و در چه حالات کلی این عملیات غیرربوی خواهند بود. به این منظور به تطبیق و مقایسه مفاهیم بهره و ربا و سود خواهیم پرداخت.

ربا

ربا در لغت به معنی «زیادی» است. در لسان العرب^{۱۲} آمده: «وَالْأَصْلُ فِيهِ الزِّيَادَةُ مِنْ الرِّبَا أَلْمَالِ إِذَا زَادَ أَوْ إِرْتَفَعَ وَ نَمًا». یعنی «ربا در لغت به معنای یک نوع زیاده است که در اموال و ثروت به وجود می‌آید». در لغت نامه دهخدا^{۱۳} ربا به معنی سود و نفع زر (به نقل از برهان قاطع) آورده شده است. المنجد نیز ربا را به معنای افزایش و زیادی بطور مطلق معنا کرده است. در «قاموس المحيط» نیز آمده است: ربا در لغت به معنی مطلق زیادی است و

^{۱۲} - لسان العرب، ابن منظور، جلد ۱۴، ص ۳۰۵.

^{۱۳} - علی اکبر دهخدا، چاپ مؤسسه دهخدا.

رایبه که از ریشه ربا (ربو) در آیه «فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً»^{۱۴} آمده است به معنای «زیادی» است. در لغت نامه دهخدا ربا به عنوان یک کلمه عربی و مصدر به معنای افزون شدن و نشو و نما کردن به نقل از غیث اللغات و منتخب اللغات و مصادر اللغة زوزنی نیز ترجمه شده است. در معجم مفردات الفاظ القرآن، ربا در لغت به معنی زیادتی بر رأس مال معنی شده، اما در شرع افزایش مال به قسمی که دلیلی بر آن نباشد معنی شده است.^{۱۵}

ربا در قرآن

آیات زیر در قرآن کریم درباره ربا نازل شده است:

۱- مَا آتَيْتُمْ مِنْ رِبَاً لِيَرْبُؤُوا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُؤُوا عِنْدَ اللَّهِ وَ مَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ^{۱۶}. آن زیادتی که شما دادید که بر اموال مردم بیافزاید نزد خدا هرگز نیفزاید و آن زکوٰتی که برای خدا می‌پردازید آنها مضاعف خواهند شد.

علامه طباطبایی^{۱۷} ربا را در این آیه به معنی نمو مال و زیاد شدن آن معنی می‌کند و بیان می‌دارد که مراد از ربا در این آیه ربای حلال، و مراد از زکات، زکات واجب است که به قصد رضای خدا داده شود و اضافه می‌نماید که در صورتی این ترجمه صحیح است که این آیه مکی باشد و اگر در مدینه نازل شده باشد، مراد از ربا همان ربا خواری حرام و مراد از زکات همان زکات واجب است و سپس ذکر می‌نماید که این آیه و آیات قبلش به آیات مدنی شبیه‌ترند تا به آیات مکی، و اینکه بعضی ادعای روایت یا اجماع منقول در این باب

^{۱۴} - سوره حاقه - آیه ۱۰.

^{۱۵} - راغب اصفهانی، معجم مفردات الفاظ القرآن، ص ۱۹۲، انتشارات دارالفکر بیروت، لبنان.

^{۱۶} - سوره روم - آیه ۳۹.

^{۱۷} - علامه طباطبائی، تفسیر المیزان، ذیل همین آیه.

کرده‌اند اعتباری بر گفتارشان نیست.

۲- وَ أَخَذِهِمُ الرِّبَا وَ قَدْ نُهِوا عَنْهُ وَ أَكَلِهِمْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَ أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا^{۱۸}. ربا می‌گرفتند

و نهی شده بودند از آن و اموال مردم را به باطل می‌خوردند و ما برای کافریشان عذاب دردناکی مهیا کرده‌ایم.

۳- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَ اتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ وَ

أَطِيعُوا اللَّهَ وَ الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ^{۱۹}. ای کسانی که ایمان آوردید ربا را به اضافه مضاعف مخورید و از خدا

بترسید، باشد که رستگار شوید و بترسید از آتش که برای کافران مهیا شده خدا و رسول را فرمان برید باشد که

مورد رحمت واقع شوید.

۴- الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا

وَ أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَ أَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَ مَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ

النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ^{۲۰}. کسانی که ربا می‌خورند به پای نمی‌خیزند (قیام نمی‌کنند) جز مانند کسی که با تماس با

شیطان آشفته شده است، این به واسطه آن است که گفتند: داد و ستد مثل ربا است و خدا داد و ستد را حلال و

ربا را حرام کرده، پس هر کس که پندی از جانب پروردگارش به او آمد و باز ایستاد، برای اوست آنچه

گذشته و کار او با خداست و کسی که بازگشت آنانند یاران آتش که در آن جاویدانند.

۵- يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَ يَرْبِي الصَّدَقَاتِ وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ^{۲۱}. خداوند، ربا را نابود و صدقات را افزون

می‌کند و خدا هیچ ناسپاس بزه‌کار را دوست ندارد.

^{۱۸}- سوره نساء- آیه ۱۶۱.

^{۱۹}- سوره آل عمران- آیات ۱۳۲-۱۳۰

^{۲۰}- سوره بقره- آیه ۲۷۵.

^{۲۱}- سوره بقره- آیه ۲۷۶.

۶- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَن تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ^{۲۲}. ای کسانی که ایمان آوردید تقوا ورزید و آنچه از ربا مانده واگذارید اگر مؤمن هستید. و اگر نکردید پس جنگی از خدا و پیغمبرش را خواسته‌اید، و اگر توبه کردید برای شماس است اصل اموالتان، نه ستم کنید و نه ستم بینید و اگر تنگدستی بود پس مهلتی تا فراخ دستی به او بدهید، و چنانچه بدو ببخشید برای شما بهتر است اگر بدانید.

تعریف فقهی ربا

فقه‌های شیعه و سنی در حکم ربا اتفاق نظر دارند و حرمت آن را به کتاب خدا و سنت یعنی کلمات معصومین و اجماع مسلمین ثابت شده می‌دانند. محمد حسن نجفی^{۲۳} و آیت الله خمینی^{۲۴} بر این نظرند که: بعید نیست حرمت ربا از ضروریات دین باشد. در اصطلاح فقهی ربا عبارت است از دریافت زیادی در مبادلات دو کالای هم جنس که موزون و مکیل باشند و یا دریافت اضافی در قرض. *الرِّبَاةُ عَلَي رَأْسِ أَلْمَا لٍ مِنْ أَحَدٍ مُتَسَاوِينَ جِنْسًا مِمَّا يُكَالُ أَوْ يُوزَنُ*^{۲۵}. محقق حلی^{۲۶} در تعریف ربا می‌نویسد: *وَيُثْبِتُ [الرِّبَا] فِي كُلِّ مَكِيلٍ أَوْ مُوزونٍ مَعَ الْجِنْسِيَّةِ وَ ضَابِطُ الْجِنْسِ مَا يَتَنَاوَلُهُ إِسْمٌ خَاصٍ*. یعنی ربا ثابت می‌شود در هر چیزی که مکیل و موزون باشد با جنس خودش [و اگر

^{۲۲} - سوره بقره - آیات ۲۸۰-۲۷۸.

^{۲۳} - در کتاب جواهر الکلام، دارالکتب الاسلامیه، چاپ ششم، محمد حسن نجفی.

^{۲۴} - سید روح الله موسوی خمینی، تحریر الوسیله، ترجمه سید محمد باقر موسوی همدانی، موسسه انتشارات دارالعلم، قم، چاپ سوم ۱۳۷۵.

^{۲۵} - ادوار فقه استاد محمود شهابی، به نقل از کنز العرفان.

^{۲۶} - مختصر النافع.

زیادی باشد ربا است] و معیار جنس واحد این است که اسم خاص شامل او بشود. در شرایع الاسلام^{۲۷} در تعریف ربا آمده است: وَ هُوَ يُثْبِتُ فِي الْبَيْعِ مَعَ وَصْفَيْنِ: الْجَنَسِيَّةُ وَ الْكَيْلُ أَوْ الْوَزْنُ، فِي الْقَرْضِ مَعَ إِشْتِرَاطِ نَفْعٍ. یعنی ربا با دو وصف در بیع ثابت می‌شود: ۱- جنس، ۲- موزون و مکیل بودن، و در قرض نیز با شرط نفع ثابت می‌شود. شهید اول^{۲۸} در تعریف ربا می‌نویسد: الْمُتَجَانِسَانِ إِذَا قُدِّرَا بِالْكَيْلِ أَوْ الْوَزْنِ وَ زَادَ أَحَدُهُمَا. یعنی ربا دو متجانس (هم جنس) هرگاه با کیل یا وزن اندازه‌گیری شوند و در حالی که یکی از آن دو جنس از دیگری بیشتر باشد، ثابت می‌شود.

در تقسیم‌بندی ربا بین علمای مذاهب اختلاف نظر فراوانی وجود دارد. آیت الله خمینی^{۲۹} ربا را دو قسم می‌داند: یکی ربای معاملی و دیگری ربای قرضی. ربای معاملی آن است که جنسی را که مثلی است بفروشد در مقابل همان جنس با وزن بیشتر یا به همان وزن به ضمیمه چیز دیگر مثل اینکه یک تن گندم را به فروشد به دو تن و یا یک تن و یک درهم. سپس ادامه می‌دهند: «اقوی آن است که ربای معاملی مختص به بیع نیست بلکه در سایر معاملات چون صلح و امثال آن نیز جریان دارد و حرمت این قسم ربا دو شرط دارد، شرط اول این است که جنس مورد معامله به حسب عرف واحد باشد. بنابر این هر چیزی که به نظر عرف گندم یا برنج و یا خرما و یا انگور بر آن صادق باشد و عرف آن را یک جنس بداند، جایز نیست مقداری از آن را در مقابل بیش از مقدار بفروشند، هر چند در صفات و خواص مختلف باشند. مثل گندم ممتاز و گندم معمولی.... و شرط دوم اینکه جنس مورد معامله مکیل و یا موزون باشد بنابر این در جنسی که با عدد سنجیده می‌شود و یا با مشاهده خرید و

^{۲۷} - شرایع الاسلام.

^{۲۸} - لمعه دمشقیه.

^{۲۹} - تحریر الوسیله، ترجمه سید محمد باقر موسوی همدانی، موسسه انتشارات دارالعلم، قم، چاپ سوم ۱۳۷۵. جلد سوم، صفحات:

فروش می‌شود، ربا نیست». بنابراین شرط نخست تحقق ربای معاملی، مکیل و موزون بودن شیء مورد معامله است. این شرط نزد فقهای متقدم و متأخر مشهور است و اکثراً بر این عقیده‌اند. مرتضی مطهری^{۳۰} و محمد باقر صدر^{۳۱} معتقدند که ربا در معدودات نیز جاری است. در بین متقدمان، شیخ مفید^{۳۲} نیز ربا را در مکیل و موزون منحصر نمی‌داند. علت انحصار مکیل و موزون بودن شیء مورد معامله در تحقق ربای معاملی استناد به یک دسته روایات است که در آنجا مکیل و موزون بودن را در ربای معاملی منحصر کرده است. منجمله روایت *لَا يَكُونُ الرَّبَا إِلَّا فِيمَا يُكَالُ أَوْ يُوزَنُ*^{۳۳} است. ربا در اشیایی می‌آید که فقط با پیمانانه یا وزن، اندازه‌گیری می‌شوند. دسته دیگری از روایات، ربای معاملی را در اشیایی که مکیل و موزون نیستند (در معامله بر اساس شمارش، متر یا مشاهده تعیین می‌شوند) نفی کرده، معامله آنها را با مقدار بیشتر در یک طرف، بدون اشکال شمرده است.^{۳۴} حضرت فرموده‌اند: *لَا بَأْسَ مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ كَيْلٌ وَلَا وَزْنٌ*^{۳۵}. یعنی مادامی که به نحو پیمانانه یا وزنی معامله نشوند، بدون اشکال است. و این موضوع به مفهوم این است که کالا هنگام تحویل و هنگام پس گرفتن، وزن نشود.^{۳۶}

^{۳۰} - علامه مرتضی مطهری، مسأله ربا، صفحات ۷۸ و ۷۹.

^{۳۱} - سید محسن حکیم: منهاج الصالحین، با حاشیه سید محمد باقر صدر، ج ۲، ص ۷۱.

^{۳۲} - مفید، المقنعه، ص ۶۰۵.

^{۳۳} - از امام صادق ع در کتب اربعه (با کمی تفاوت در روایان سندها) نقل شده است.

^{۳۴} - منصورین حازم از امام صادق ع درباره معامله یک گوسفند با دو گوسفند و یک تخم مرغ با دو تخم مرغ پرسید.

^{۳۵} - حر عاملی. وسایل الشیعه، ج ۱۸، باب ۶ از ابواب ربا، ص ۱۳۲ و ۱۳۳.

^{۳۶} - از آن جمله روایتی در زمینه کالاهایی که مکیل و موزون نیستند پرسش شده است: عن ابی عبدالله ع قال: سألته عن البيضة بالبيضتين؟ قال: لا بأس به، والثوب بالثوبين، قال لا بأس به، والفرس بالفرسين، قال: لا بأس به. از امام صادق ع درباره معامله یک عدد تخم مرغ با دو عدد از آن و یک لباس با دو لباس، یک اسب با دو اسب پرسیدم، فرمود: اشکال ندارد. ر.ک. طوسی، تهذیب الاحکام، ج ۷، باب ۸ از ابواب التجاره، ص ۱۴۱، حر عاملی: وسایل شیعیه، ج ۱۸، ص ۱۵۳، باب ۱۶، از ابواب ربا.

شرط دیگری که در تعریف آیت الله خمینی ذکر شده اتحاد در جنس می باشد. استناد ایشان به آن دسته از روایاتی است که برای تحقق موضوع ربا در معاملات اعلام می دارد که: دو شیء مورد معامله باید از یک جنس باشند از آن جمله روایت: **دَرَاهِمٌ بِدَرَاهِمٍ مِثْلِينَ مِثْلٌ وَ حِنْطَةٌ بِحِنْطَةٍ مِثْلِينَ مِثْلٌ**^{۳۷}. یعنی معامله دو برابر درهم در مقابل یک برابر و دو برابر گندم در مقابل یک برابر، ربا است. در حدیث دیگری است که: **إِذَا اِخْتَلَفَ الشَّيْئَانِ فَلَا بَأْسَ بِهِ مِثْلِينَ مِثْلٌ**^{۳۸}. یعنی اگر دو شیء مورد معامله مختلف باشند معامله آنها همراه با زیادی - دو برابر در مقابل یک برابر - اشکالی ندارد. روایات در این باب فراوان و دلالت آنها بر این شرط روشن است به طوری که هیچ اختلافی بین متقدمان و متأخران از علما در لزوم این شرط برای تحقق موضوع ربا نقل نشده است.

در مبحث ربای قرضی، در تعریف آن گفته اند: هرگونه زیادی که در قرض شرط شود، اعم از این که آن زیادی عین یا کالا باشد، مثلاً ده درهم در مقابل دوازده درهم؛ یا عمل باشد، مانند ده درهم در مقابل ده درهم و دوختن لباس؛ یا انتفاع و منفعت بردن باشد، مانند ده درهم در مقابل ده درهم و انتفاع از شیئی که نزد مقرض به رهن گذاشته است؛ یا آن که زیادی صفت باشد، چنانکه شرط کند در مقابل شیء کهنه قرض داده شده تازه آن را دریافت کند. در ربای قرضی فرقی بین کالاهای مکیل، موزون، معدود و مشاهد نیست^{۳۹}.

خروج از حریم ربا

قبل از بیان راههای خروج از حریم ربا باید به این مطلب اشاره کرد که فقها حیل‌های شرعی جهت خروج از حریم ربا را جایز نمی دانند. به این معنی که اگر غرض اصلی گرفتن زیاده یا ربا باشد اما بخواهد با توسل به

^{۳۷} - راوی از امام صادق ع پرسیده است ربا چیست؟ وسایل الشیعه، ج ۱۸، باب ۶ از ابواب ربا، ص ۱۳۴.

^{۳۸} - وسایل الشیعه، ج ۱۸، باب ۹، از ابواب ربا، ص ۱۴۰.

^{۳۹} - سید روح الله موسوی خمینی، تحریر الوسیله ج ۳، صفحات ۲۱۸-۲۱۴.

روشی آن را مشروع سازد از لحاظ فقهای شیعی جایز نیست بلکه حیلۀ شرعی است گویا کلاه سر خدا می‌گذارد و بر این اساس دو بار مرتکب خطا گردیده اول به خاطر ربا دوم به خاطر حیلۀ شرعی است. در صحت این موضوع به دو قاعده مهم استناد کرد. اول اینکه للعقود تابعة للقصد. به این مصداق که اگر عقد به قصد فرار از ربا واقع شده و بدین وسیله گرفتن ربا را جایز نماید چون عقد تبعیت از قصد فاعلش می‌کند لذا حیلۀ شرعی است. دوم آنکه الاعمال بالنیات می‌باشد. یعنی اعمال انسان براساس نیاتش سنجیده می‌شود. علیهذا در بحث ربا اگر باز هم غرض فرار از ربا باشد چون عمل مطابق نیت خلاف بوده عقد صحیح نیست و زیاده در حکم رباست.

از گفتار فقها و روایات فراوان چنین استفاده می‌شود که به دو نحو می‌توان از حریم ربا خارج شد: یکی خروج حکمی، به این معنی که به رغم تحقق موضوع ربا، معهداً حرمت ربا از بین رفته و حکم ربا تخصیص خورده^{۴۰} و دیگری، خروج موضوعی است به این معنی که عمل به گونه‌ای انجام شود که موضوع و مفهوم ربا بر آن صادق نباشد، یعنی به اصطلاح تخصصاً از موضوع ربا خارج شده است. موارد قابل ذکر در خروج حکمی، ربا میان پدر و فرزند، زن و شوهر، مسلمان از کافر حربی می‌باشد. از موارد خروج موضوعی می‌توان به بیع عینیه^{۴۱}، بیع شرط^{۴۲}، خرید و فروش اسکناس داخلی به اسکناس ممالک دیگر (خرید و فروش ارز)، ضم

^{۴۰} - ما مِنْ عَامٍ إِلَّا وَ قَدْ حُصَّ. هیچ عامی نیست که خاص نداشته باشد.

^{۴۱} - وجه معروف بیع عینیه آن است که شخص کالائی را به نسیه می‌خرد و همان کالا را با قیمتی کمتر نقداً به فروشنده می‌فروشد و پولی را از این بابت به وام دریافت می‌کند. حلیت این بیع در قرار ندادن شرط معامله دوم در معامله اول است. حسن محمدتقی جواهری، الربا فقهياً و اقتصادياً، صفحه ۲۴۱.

^{۴۲} - بیع شرط آن است که کسی کالائی را می‌فروشد تا زمان معین خریدار اصل کالا را عودت داده و وجه خود را دریافت کند. این عمل نوعی وام است. در مقابل استفاده از این وام فروشنده مبلغی را به عنوان اجاره یا استیفاء منفعت به خریدار می‌پردازد. پس فروشنده دریافت کننده وام و خریدار پرداخت کننده وام می‌باشد. ظرافت این بیع در این است که پس از فروش کالا توسط

ضمیمه غیرجنس^{۴۳}، هبه معوضه^{۴۴}، سپرده‌گذاری به نحوی که میزان بهره به اختیار مدیون باشد و در مدت مشخصی مثلاً اول هر سال محاسبه شود و انحصار حرمت در ربای مضاعف و عدم ربا در قرض‌های تولیدی و برخی مفرهای خروجی از بابت تعریف اشتغال ربا بر اجناس مختلف و نرخ‌های متفاوت اشاره نمود. همچنین تأکیدات زیادی در عدم مصداق ربا در جبران کاهش ارزش پول^{۴۵} و کاهش قدرت خرید در اثر تورم و گرانی (نه گران فروشی) و پرداخت مازاد در تأخیر تأدیئه دین ذکر شده است که به دلیل وسعت بحث از شرح آن خودداری می‌شود و در اینجا تنها به عدم ربا در قرض‌های تولیدی می‌پردازیم.

علل و دلایل عقلی تحریم ربا در شرع توسط بسیاری از اندیشمندان اقتصاد اسلامی تحلیل گردیده است که بسیاری از آنان می‌توانند از لحاظ عقلی قانع کننده نیز باشند. دلایلی نظیر برقراری عدالت و برابری، تأمین نیازهای مالی، رشد بهینه اقتصاد و اشتغال کامل، توزیع عادلانه‌تر ثروت، ثبات اقتصادی و بسیاری موارد مشابه

فروشنده به قیمت تراضی شده - حتی بسیار پائین تر از قیمت بازار - خریدار اسماً مالک کالا می‌شود و سپس کالا را اسماً در اختیار فروشنده اولیه قرار می‌دهد در نتیجه فروشنده اولیه مجازاً استفاده کننده کالا می‌شود. آنگاه استفاده کننده مبلغی را به عنوان صلح یا اجاره یا استیفاء نفع به صاحب کالا که در اینجا خریدار می‌باشد پرداخت می‌نماید. در شرح این موضوع مراجعه شود به: محمد حسن نجفی، جواهر الکلام، جلد ۲۳، صفحات ۳۶-۳۷.

^{۴۳} - مثل اینکه یک تن گندم را به فروشد به دو تن گندم و یک درهم. رجوع شود به: روح الله موسوی خمینی، تحریرالوسیله، ترجمه سید محمد باقر موسوی همدانی، موسسه انتشارات دارالعلم، قم، چاپ سوم ۱۳۷۵. جلد سوم، صفحات: ۶۸-۶۴.

^{۴۴} - مقدار مساوی و همجنس را معاوضه و مازاد را به طرف دیگر معامله هبه نماید. نگاه کنید به: ربا و تورم، احمدعلی یوسفی، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ اول، صفحه ۱۲۷، ۱۳۸۱، تهران.

^{۴۵} - در این باب سه دسته نظریات وجود دارد. دسته اول به طور مطلق کاهش ارزش پول را جائز نمی‌دانند. دسته دوم در بعضی از معاملات جایز نمی‌دانند و دسته سوم آن را جائز و لازم می‌دانند. نگاه کنید به موسایی میثم (۱۳۷۶) تبیین مفهوم و موضوع ربا از دیدگاه فقهی (با توجه به روابط اقتصادی معاصر). پژوهشکده پولی و بانکی، فصل هفتم.

همگی به عنوان دلایل عقلی بر تحریم ربا ذکر می‌شوند.^{۴۶} مفسرین^{۴۷} حکمت‌هایی برای تحریم ربا ذکر نموده‌اند که شامل رفتن مال بدون عوض، تعطیلی تجارت و جلوگیری از قرض و توزیع ناعادلانه ثروت، فاصله طبقاتی، سست شدن عواطف انسانی^{۴۸} و ازدیاد سوداگری و سود طلبی و دامن زدن به بحران‌های اجتماعی، ظلم، ضررهای اخلاقی و بسیاری دلایل دیگر می‌شود.^{۴۹}

از لحاظ اقتصادی با ملاحظه آراء مختلف می‌توان حکمت منع ربا را برای دریافت مازاد درآمد بدون قرار گرفتن در جریان ایجاد ارزش افزوده تلقی نمود. چه همانطور که گفته شد ربای معاملی معامله جنسی با مثل خودش است که به وزن یا اندازه بیشتر دریافت کند. کل ربای معاملی با تراشیدن واسطه معامله توسط کالای دیگر که از مثل کالای مورد نظر نباشد از لحاظ فقهی از ربوی به غیرربوی تغییر ماهیت می‌دهد. به عبارت دیگر با ضم ضمیمه غیرجنس یک تن گندم را می‌توان در پایان سال با ۵ تن گندم بعلاوه یک سیر نمک معاوضه کرد. اصل حکمت در مباحث اصول فقه ایجاب می‌کند که منظور شارع از وضع این قاعده بنای دیگری است نه فقط معامله تفاضلی. به عبارت دیگر، شارع حکیم بوده و از این باب نظرش بر تعویض جنسی با جنس هم مثلش نیست که آن را ربا و حرام خوانده باشد، بلکه می‌تواند، این باشد که فردی که در سود یا زیان فرآیند تولید

^{۴۶} - نگاه کنید به: M.Umer Chapra (2000)

^{۴۷} - نگاه کنید به تفاسیر قرآن منجمله: تفسیر کبیر امام فخر رازی در ذیل آیات ربا و مجمع البیان فی تفسیر القرآن نوشته ابوعلی فضل بن طبرسی و تفسیر من وحی القرآن که موارد فوق را ذکر کرده‌اند.

^{۴۸} - مستدرک الوسائل، ۱۳، ۳۳۲، ۱- ص: ۳۲۹، ۱۵۵۱۰-۱۵، وَ أَيْ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ع بِرَجُلٍ يَأْكُلُ الرِّبَا فَقَسَمَ مَالَهُ قِسْمَيْنِ فَجَعَلَ نَصْفَهُ فِي بَيْتِ الْمَالِ وَ أَحْرَقَ نَصْفَهُ وَ سَأَلَ الصَّادِقُ ع لِمَ حَرَّمَ اللَّهُ الرِّبَا فَقَالَ لِنَلَا يَتَمَنَّعَ النَّاسُ الْمَعْرُوفَ.

^{۴۹} - نگاه کنید به تبیین مفهوم و موضوع ربا از دیدگاه فقهی (با توجه به روابط اقتصادی معاصر)، میثم موسایی، پژوهشکده پولی و بانکی، صفحه‌های ۱۶-۱۵.

ارزش افزوده سهم نیست چه سهمی از ارزش افزوده دارد؟ پاسخ می‌تواند این باشد که هیچ سهمی ندارد. این تفسیر دقیقاً با آیات شریفه قرآن و همچنین شریفه لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى^{۵۰} تطبیق دارد. این حکمت در مورد ربای قرضی نیز صادق است و به همین علت و حکمت است که ربای قرضی را حرام می‌نماید. به عبارت دیگر، اگر کسی مبلغی به فرد دیگری قرض دهد و در پایان دوره با مازادی آن را دریافت کند این مازاد حرام تلقی می‌شود. این موضوع از این باب می‌تواند تعبیر شود که قرض دهنده در جریان تولید و خلق ارزش افزوده قرار نگرفته است و چنانچه قرض گیرنده سود برد یا زیان کند، قرض دهنده بهره خود را مطالبه و دریافت می‌کند. این تفاوت ظریف در تطبیق و مقایسه ربای قرضی با مضاربه به وضوح روشن می‌شود که تفاوت این دو فقط در این است که اولی از پیش نرخ دریافت بهره را مشخص و دریافت می‌کند ولی در دومی سهمی از نرخ سود (یا زیان) فعالیت اقتصادی را دریافت می‌نماید. در مضاربه یا باقی عقود اسلامی تعیین نرخ از قبل به معنی این تلقی می‌شود که بدون هیچ کم و کاستی رقم سود برنامه‌ریزی شده برابر سود واقعی خواهد شد و این از لحاظ کلی با توجه به اینکه نرخ ریسک سرمایه‌گذاری در اقتصاد نمی‌تواند صفر باشد، کاملاً مغایر است. این موضوع نیز به وضوح از معنی آیه شریفه يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ مِزَاجًا ضَاعِفَةً^{۵۱} قابل استنباط است. به این معنی که حق دریافت بهره بر بهره را ممنوع می‌نماید و این حالت زمانی اتفاق می‌افتد که وام گیرنده از عهده بازپرداخت اصل و فرع وام برنیامده است و به ناچار ربح مرکب می‌پردازد. به عبارت دیگر این حالت زمانی مصداق دارد که اولاً وام دهنده در منفعت یا زیان شریک نیست، ثانیاً وام صرف خرید کالائی شده است که بی‌بازده بوده یا سرمایه‌گذاری منتج به بازدهی نشده است یا به بیان دیگر وام مصرفی بوده و وام سرمایه‌گذاری نبوده است. به

^{۵۰} - [متعلق] به انسان نیست مگر چیزی که با سعی او ایجاد شده باشد. سوره نجم - آیه ۳۹.

^{۵۱} - سوره آل عمران - آیه ۱۳۰، ای کسانی که ایمان آوردید ربا را به اضافه مضاعف مخورید.

همین دلیل است که در آیه **إِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَإِنْ تصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ**^{۵۲} عدم دریافت اصل و بهره وام را به عنوان صدقه مشخص می‌کند که اگر از وام گیرنده در عسرت او دریافت نشود بهتر است. و در تأیید این صدقه است که فرمود **يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيَرْبِي الصَّدَقَاتِ**^{۵۳}. و بر همین اساس خوردن این مال را در آیه **وَ أَخَذِهِمُ الرِّبَا وَ قَدْ نُهِوا عَنْهُ وَ أَكْلِهِمْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ**^{۵۴} باطل و اخذ ربا ذکر فرمود که منهی است.

استدلال و توضیحات ذکر شده در تفسیر بیان السعاده فی مقامات العبادة در ذیل آیه **فَالْوَأَلِئَا أَلْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَ أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبَا**^{۵۵} کاشف این موضوع است که تلقی ربا در عرب نه عین تعبیرات مذکور در متون فقهی است بلکه به نوعی دریافت جریمه تأخیر در تأدیه دین بوده است که معاملات را ربوی می‌کند. در این تفسیر آمده است^{۵۶}: «گفتند که بیع با زیاد کردن قیمت کالا مثل ربا است در زیادی، پس ربا صحیح است همان طور که بیع (خرید و فروش) صحیح است. پس تشابه بین آن دو در زیادی عوض واقع شده است و اصل در این زیادی همان رباست، و تشبیه در صحت نیست تا اینکه ایراد شود که اصل در صحت بیع پس شایسته بود که گفته می‌شد ربا مثل بیع است نه اینکه بیع مثل ربا است. پس این ایراد صحیح نیست. و اینکه در زیادی قیمت، بیع

^{۵۲} - سوره بقره - آیه ۲۸۰، و اگر تنگدستی بود پس مهلتی تا فراخ دستی به او بدهید، و چنانچه بدو ببخشید برای شما بهتر است اگر بدانید.

^{۵۳} - سوره بقره - آیه ۲۷۶، خداوند، ربا را نابود و صدقات را افزون می‌کند.

^{۵۴} - سوره نساء - آیه ۱۶۱، ربا می‌گرفتند و نهی شده بودند از آن و اموال مردم را به باطل می‌خوردند.

^{۵۵} - سوره بقره - آیه ۲۷۵، گفتند: داد و ستد مثل ربا است و خدا داد و ستد را حلال و ربا را حرام کرده است.

^{۵۶} - حضرت حاج ملا سلطان محمد بیدختی گنابادی، بیان السعاده فی مقامات العبادة، چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۴۶. ترجمه محمد رضاخانی و حشمت‌الله ریاضی، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، جلد سوم، صفحات ۱۵۰-۱۴۹، تهران،

را به ربا شبیه دانسته است کنایه از تشبیه رباست به بیع از لحاظ حلال بودن بیع و اینگونه تشبیه برای آن است که نظر آنان رساتر بیان شود. پس خداوند قیاس آنان را باطل کرد و فرمود: «وَ أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ» و خداوند بیع را حلال قرار داد، این عبارت حال است به تقدیر قد یا عطف است. «وَ حَرَّمَ الرِّبَا» و ربا را حرام کرد، یعنی صحت و فساد به شبیه بودن در صورت آن نیست، بلکه صحت و فساد به سبب امر و نهی خداست. بعضی گفته‌اند: وقتی که وعده قرضی را که داده بودند می‌رسید و قرض دهنده می‌رفت و مطالبه می‌کرد، بدهکار می‌گفت: مدت را زیاد کن و من در مال زیاد کنم و با هم تراضی می‌کردند و به همان ترتیب عمل می‌کردند، وقتی که به ایشان گفته می‌شد این رباست می‌گفتند هر دو یکی است، مقصودشان این بود که زیاد کردن قیمت کالا هنگام فروختن و زیاد کردن در وام به سبب طولانی کردن مدت هر دو مساوی هستند. در جاهلیت مردم اینگونه تجارت کرده و سود می‌جستند که مالی را تا مدت معینی با سود معلومی می‌دادند، چنانکه رسم اهل زمان ما نیز هست. آن وقت می‌گفتند این سودی که ما می‌گیریم در مقابل این است که مال ما از تجارت کردن ایستاده و معطل مانده است، یا اینکه جنسی از قبیل گندم و جو را به قرض می‌دانند تا وقت خرمن گندم و جو، و آن موقع بیشتر از آنچه که داده بودند می‌گرفتند، و می‌گفتند که قیمت نقدی آن ده درهم است مثلاً، پس صحیح است که نسبه بفروشیم به پانزده درهم و صحیح نیز هست که قرض بدهیم به پانزده درهم. چون در این عمل تمام تکیه بر سود است و توکل بر خدا ترک شده، و اعضاء و قوای بدن در طلب معاش که از بزرگترین اقسام عبادات است باز ایستاده و تعطیل شده است، و نفس از تضرع و پناه بردن به خدا و درخواست از او باز ایستاده است و به بدهکار ضرر زده شده است که مال او بدون عوض گرفته می‌شود، و آن کار خوب و نیکو یعنی قرض الحسنه ترک می‌گردد. و همه این امور که مخالف با اراده خداوند بر بندگانش است موجب شده که خدای تعالی از ربا نهی کند، و در مورد فاعل ربا شدت عمل به خرج دهد».

با این تفاسیر در مورد حکمت حرام بودن ربا می‌توان بحث را به اینجا خلاصه نمود که اگر منابع مالی استقراضی صرف مصرف شود پرداخت مازاد ربا و حرام تلقی می‌شود و اگر صرف سرمایه‌گذاری شود

پرداخت مازاد سود و حلال تلقی می‌گردد. دلایل فوق دلالت بر این دارد که حکمتی که شارع مد نظر قرار داده تا فعالیت‌های تولیدی شکل گیرد در موارد زیر خلاصه می‌شود:

۱. وام‌دهنده باید در سود و زیان فعالیت اقتصادی وام‌گیرنده سهیم باشد.
۲. نرخ دریافت مازاد (بهره) به دلیل این که نمی‌توان نرخ بازدهی سرمایه را از قبل قطعاً مشخص نمود نباید از پیش مشخص و شرط شود.
۳. گرفتن مازاد در قرض‌های مصرفی ربا تلقی می‌شود.^{۵۷}

اینطور به نظر می‌رسد که بر اساس همین توجه به حکمت تحریم ربا از باب مذکور در فوق بوده که برخی از فقهای شیعه و همچنین اهل تسنن قائل به عدم ربا در قرض‌های سرمایه‌گذاری شده‌اند. گرچه برخی این نظر را از حیل فرار از ربا می‌دانند ولی جمع ادله مختلف و دقت در جزئیات اشارات آیات قرآن کریم و احادیث و اخبار این استنباط را قوی می‌نماید که این نظر حيله‌ای برای فرار از ربا نیست بلکه حکمت شارع در باب علت تحریم ربا را شامل می‌شود. البته حکمت تحریم ربا از وجوه اجتماعی نیز مکرر ذکر شده است که در اینجا از ذکر آن خودداری می‌شود.^{۵۸} این گروه بر این باورند که در زمان پیامبر اکرم (ص) و هنگام تشریح حرمت ربا، در عربستان ربا فقط در وام‌های مصرفی جریان داشت، زیرا بیشتر قرض‌ها در آن زمان برای تأمین نیازهای مصرفی بود و اسلام نیز چنین قرض‌هایی را حرام کرده بنا بر این وام‌های با بهره در امور تولیدی از شمول ادله

^{۵۷} مفهوم مخالف این عبارت صدق و شمول تام ندارد. به عبارت دیگر مفهوم مخالف از نوع مفهوم شرط است و انتفاء شرط به معنی انتفاء موضوع است. یعنی عبارت «گرفتن بهره در قرض‌های غیر مصرفی ربا نیست» به شرط حصول شرایط مذکور در فوق غیررئوی است.

^{۵۸} - رساله رفع شبهات، حضرت حاج سلطان‌حسین تابنده گنابادی رضاعلیشاه ثانی. صفحات ۱۵۵-۱۵۲. انتشارات حقیقت، ۱۳۷۷، چاپ پنجم.

ربا خارج هستند^{۵۹}. به طور مثال کسی که وامی می‌گیرد تا ساختمانی بسازد یا وام می‌گیرد تا منزلی بخرد در واقع از این پول سود می‌برد و کاملاً منطقی است که سهمی از این سود را به وام‌دهنده بپردازد. این سهم ممکن است صدی چند از فایده باشد و یا این که در اول کار به صورت عقد صلح این سهم به مبلغ مقطوعی یا صدی چند مقطوعی از سرمایه مورد توافق قرار گیرد. زیرا حقوقی را که هنوز تحقق نیافته است نیز می‌توان مورد عقد صلح قرار داد. به این طریق در این حالت روابط وام‌دهنده و وام‌گیرنده ترکیبی از مقررات فی‌المثل عقد مضاربه و عقد صلح است.^{۶۰}

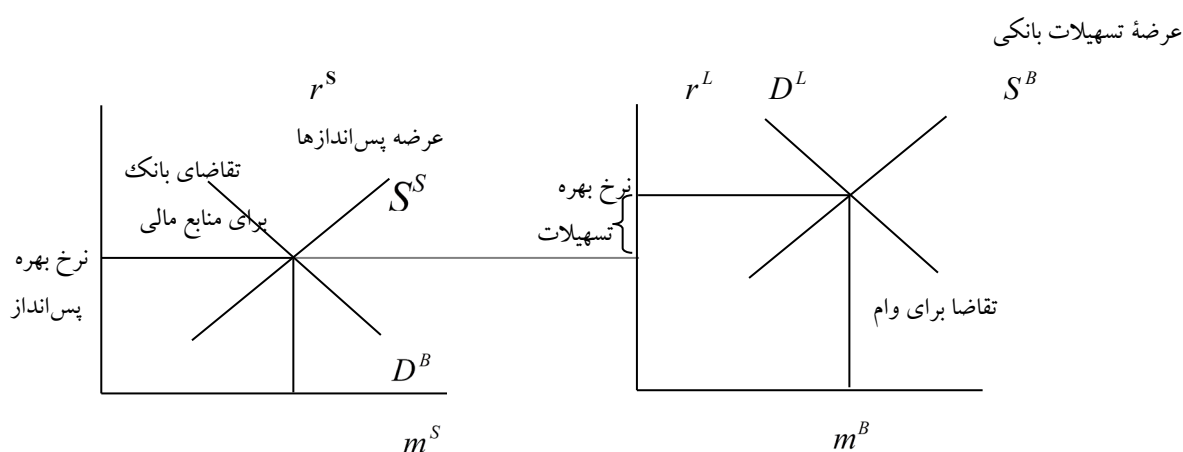
نظرات فقهی و فتاوایی که علمای مذاهب شیعه و سنی نیز در باب خرید و فروش اسکناس داده‌اند، همین دیدگاه را تقویت می‌نماید، زیرا نظریات ارائه شده در حد کاملاً موافق و کاملاً مخالف مطرح است. به این معنی که بسیاری از فقها به دلیل اینکه اسکناس معدود است و قابل شمارش و مکیل و موزون نیست، خرید و فروش آن را حلال دانسته‌اند. زیرا آنها اسکناس را کالا توجیه نموده‌اند و عده دیگری از فقهاء، خرید و فروش اسکناس را حرام می‌دانند چون ربای قرضی است و استدلال این گروه بر این است که اسکناس وسیله خرید و فروش کالا و نماینده شمارش ارزش کالا است و به خودی خود مالیت ندارد.

در باب موضوع دوم، حکمت اقتصادی تحریم ربا را مجدداً بررسی می‌کنیم. به طور کلی بسیاری از نوسانات اقتصادی که در بخش حقیقی اقتصاد ملاحظه می‌شود منشعب از نوسانات موجود در بازارهای پولی است. درباره این موضوع در اقتصاد بررسی‌های زیادی انجام شده است و این بحث از واضحات نظریات پولی در

^{۵۹} - عبدالرزاق سنهوری: مصادر الحق فی الفقه الاسلامی، ج ۳، ص ۲۳۳.

^{۶۰} - مجموعه مقالات فقهی و اجتماعی، حضرت حاج دکتر نورعلی تابنده مجذوبعلیشاه، ص ۱۱۵، انتشارات حقیقت، چاپ اول،

اقتصاد می‌باشد. چنانچه موجات بخش پولی در اقتصاد تسکین یابد بسیاری از نوسانات بخش حقیقی اقتصاد به تثبیت می‌گراید. عمده‌ترین اثر حذف ربا به معنی اتصال مستقیم بخش حقیقی اقتصاد به بخش پس‌انداز می‌باشد. همانطور که قبلاً ذکر گردید وقتی بانکها اقدام به رفتار بهینه و حداکثر کردن سود می‌نمایند بخش واسطه‌گری مالی به صورت یک بخش مستقل در اقتصاد فعال می‌شود و تفاوتی که در سمت تقاضای منابع با عرضه منابع در نرخ بهره استفاده از منابع توسط بانکها بوجود می‌آید، علت ایجاد نوسان در بازارهای مالی را سبب می‌شود. از طرفی چون قراردادهای پرداخت و دریافت وام همگی مدت‌دار هستند، زمانی طول می‌کشد تا در صورت تغییر در عرضه یا تقاضای منابع پس‌اندازی و پایین آمدن نرخ بهره این اثرات به بخش عرضه و تقاضای تسهیلات منتقل شود. این تأخیر باعث ایجاد نوسان مداوم در بازارهای مالی می‌شود. این بحث در نمودار زیر نشان داده شده است:

S^B عرضه وام توسط بانک

S^S عرضه منابع توسط صاحبان سپرده‌ها

D^L تقاضای منابع توسط متقاضیان تسهیلات اعتباری

D^B تقاضای بانک برای منابع مالی

r^S نرخ بهره پس‌انداز

r^L	نرخ بهره تسهیلات
m^S	مقدار پس انداز
m^B	مقدار تسهیلات
R^B	درآمد بانک

درآمد بانک در زمان t برابر است با:

$$R_t^B = m_t^B r_t^L - m_t^S r_t^S \quad (1)$$

در زمان تعادل خواهیم داشت:

$$m_t^B = D_t^L = s_t^B \quad (2)$$

$$m_t^S = D_t^B = s_t^S \quad (3)$$

حال شرایط جدیدی را در نظر می‌گیریم که تقاضا برای تسهیلات کم می‌شود در این حالت D_t^L به سمت

چپ به D_{t+1}^L تغییر مکان می‌دهد. در تعادل جدید:

$$r_{t+1}^L < r_t^L \quad (4)$$

خواهد بود اگر درآمد بانک منفی شود یعنی:

$$R_{t+1}^L = m_{t+1}^B r_{t+1}^L - m_t^S r_t^S < 0 \quad (5)$$

نتیجتاً با توجه به قراردادهای مدت‌دار استقراضی بانک عملاً در طول دوره $t+1$ بانک اجباراً بایست از منابع

دیگر خود جبران زیان نماید تا در دوره بعد این جبران زیان را با جابجایی منحنی D^B به سمت چپ پوشاند.

یعنی:

$$r_{t+2}^S > r_{t+1}^L \quad (6)$$

$$R_{t+2}^B = m_{t+1}^B r_{t+1}^L - m_{t+2}^S r_{t+2}^S > 0 \quad (7)$$

با تعمیم این قضیه به وضوح مشاهده می‌کنیم که هرگاه تکانی در سمت عرضه منابع پس‌اندازی و یا تقاضا برای تسهیلات اتفاق بیافتد به دلیل مدت‌دار بودن قراردادها این تکان به سرعت به بازار دیگر منتقل و نوسانات به صورت متناوب از این دو بازار به یکدیگر منتقل و بازارهای متصل به این دو را در نوسان دائمی قرار می‌دهد. با بررسی علامت سه معادله (۱) و (۵) و (۷) به وضوح مشخص می‌شود که رفتار R^B در زمان‌های مختلف نوسانی می‌باشد. این نوسان است که به سایر بخش‌های حقیقی اقتصاد سرایت می‌کند. رفتار در دو بازاری که نمودار آن در صفحات قبل مشاهده شد می‌تواند بر اساس الگوهای تار عنکبوتی ترسیم شود که نوسانات مختلفی را بر حسب شیب منحنی‌های عرضه و تقاضا در نقاط مختلف منحنی‌ها خواهند داشت.

نرخ بهره در دو بازار مزبور به شکل زیر خواهد بود:

$$r_t^S = r^S(m_t^S) \quad (۸)$$

$$r_t^L = r^L(m_t^B) \quad (۹)$$

اگر بر اساس فروض فوق رابطه منابع دو بازار با یک دوره تأخیر تنظیم شود پس:

$$m_{t+1}^S = f(m_t^B) \quad (۱۰)$$

با جایگزینی (۸) و (۹) در (۱۰) خواهیم داشت:

$$r_t^S = r^S(f(m_{t-1}^B)) = r^S(f(r^{L^{-1}}(r_{t-1}^L))) \quad (۱۱)$$

به عبارت دیگر نرخ بهره در بازار سپرده‌ها تابع نرخ بهره در بازار تسهیلات در دوره قبل خواهد بود. این تعدیل هنگامی کامل می‌شود که برگشت این مسیر نیز در دوره‌های بعدی وجود داشته باشد یعنی نرخ بهره در بازار تسهیلات خود تابع نرخ بهره در بازار سپرده‌ها در دوره قبل باشد، یعنی:

$$m_{t+1}^B = g(m_t^S) \quad (۱۲)$$

از جایگزینی (۱۰) در (۱۲) خواهیم داشت:

$$m_{t+1}^B = g(f(m_{t-1}^B)) \quad (13)$$

این معادله یک معادله تفاضلی مرتبه دوم است که از خواص این نوع معادلات این است که به راحتی می‌توانند در طول زمان نوسان داشته باشند. این موضوع در مورد نرخ‌های بهره نیز صادق است. همچنین با جایگزینی (۱۲) در (۱۰) داریم:

$$m_{t+1}^S = f(g(m_{t-1}^S)) \quad (14)$$

این معادله نیز همانند قبلی می‌تواند کاملاً نوسانی باشد. با جایگزینی (۱۲) در (۹) خواهیم داشت:

$$r_t^L = r^L(g(m_{t-1}^S)) = r^L(g(r^{S-1}(r_{t-1}^L))) \quad (15)$$

معادلات (۱۵) و (۱۱) چون تابع m_{t-1}^S و m_{t-1}^B هستند و این دو متغیر بر اساس (۱۴) و (۱۳) می‌توانند کاملاً نوسانی باشند لذا نرخ بهره همانند میزان منابع سپرده‌ای پس‌انداز و تسهیلات اعطایی بانکی در هر دو بازار تسهیلات بانکی و سپرده‌های پس‌انداز می‌تواند نوسانی باشد.

نتیجه‌گیری

پس به طور خلاصه می‌توان اذعان داشت که با توجه به کلیه موارد بحث شده جهت‌گیری تشریحی شارع مقدس به ایجاد ثبات در بازارهای حقیقی اقتصاد با حذف بازارهای مواج پولی از طریق تحریم ربا بوده است. چنانچه نتیجه‌گیری را بپذیریم به این موضوع برمی‌گردیم اگر بانک به عنوان یک نهاد، اقدام به عملیات فنی مالی و مشارکت در طرح‌های اقتصادی نماید، پس خود یک بنگاه اقتصادی است که می‌تواند منابع سپرده‌ای را اخذ و سپرده‌گذاران را در سود خود شریک نماید (یعنی عملکرد بانک به صورت یک شرکت سهامی خواهد بود) و همان طور که در بخش احکام فقهی آمد فقط، باید به عنوان یک بنگاه اقتصادی عمل کند و نرخ بهره را

از پیش شرط ننماید و در پایان دوره سود بانك را به نسبت سهم سپرده‌گذاران^{۶۱} بین آنان تسهیم نماید. دوم اینکه، در کلیه فعالیت‌های مالی سرمایه‌گذاری بانك تأمین منابع می‌نماید و چون این تأمین منابع برای فعالیت اقتصادی می‌باشد، سود یا بهره می‌تواند بگیرد و سوم اینکه، بانك حق ندارد، از وام‌های مصرفی بهره دریافت کند. این سه مورد که به طور خلاصه ذکر شد، با احکام فقهی شریعت مطهره^{۶۲} محمدی (ص) تطبیق دارد و می‌توان جزئیات اجرایی آن را با تنظیم قوانین نیز مطرح نمود. پس با تعریف و تحلیل ربا و بهره از لحاظ اقتصادی و فقهی و دیدگاه خاص قرآن در این زمینه و چگونگی خروج از حریم ربا و با توجه به اصل حکمت در اصول فقه به نتایج زیر می‌رسیم:

۱. وام‌دهنده باید در سود و زیان فعالیت اقتصادی وام‌گیرنده سهیم باشد.
۲. نرخ دریافت مازاد (بهره) به دلیل این که نمی‌توان نرخ بازدهی سرمایه را از قبل قطعاً مشخص نمود نباید از پیش مشخص و شرط شود.
۳. گرفتن بهره در قرض‌های مصرفی ربا تلقی می‌شود.

انتقال تموجات بازارهای تسهیلات و سپرده‌ها به بخش حقیقی اقتصاد منشاء نوسانات اقتصادی است. با توجه به اصل حکمت شارع با طرح یک الگوی ریاضی نشان می‌دهیم که ربا باعث ایجاد پدیده نوسات اقتصادی است و با حذف ربا و استفاده از نتایج سه‌گانه فوق می‌توان به سمت ثبات اقتصادی حرکت کرد. بدین ترتیب اگر بانك به عنوان یک نهاد، اقدام به عملیات فنی مالی و مشارکت در طرح‌های اقتصادی نماید، پس خود یک بنگاه اقتصادی است که می‌تواند منابع سپرده‌ای را اخذ و سپرده‌گذاران را در سود خود شریک نماید (یعنی عملکرد بانك به صورت یک شرکت سهامی خواهد بود) و فقط، باید به عنوان یک بنگاه اقتصادی عمل

^{۶۱} - در نظام‌های فعلی بانکی سپرده‌گذاران سهامدار بانك نیستند بلکه سپرده خود را در اختیار بانك می‌گذارند که او معاملات

مجاز انجام دهد. انشاءالله در مقالات تکمیلی به بحث «شرکت سهامی بانك» خواهیم پرداخت.

کند و نرخ بهره را از پیش شرط ننماید و در پایان دوره سود بانک را به نسبت سهم سپرده‌گذاران بین آنان تسهیم نماید. دوم اینکه، در کلیه فعالیت‌های مالی سرمایه‌گذاری بانک تأمین منابع می‌نماید و چون این تأمین منابع برای فعالیت اقتصادی می‌باشد، سود یا بهره می‌تواند بگیرد و سوم اینکه، بانک حق ندارد، از وام‌های مصرفی بهره دریافت کند.

ماهیت عملیات بانکی از بُعد ربا

مقدمه

ملاحظات ربا همواره یکی از نکات اساسی در ایجاد تمایز بین بانکداری در یک نظام اسلامی و بانکداری در سایر نظام‌ها بوده است.^{۶۲} بررسی تورات و انجیل و سایر کتب آسمانی نیز همگی دلالت بر حرمت ربا دارند و همگی متفق القول هستند که ربا حرمت دارد ولی در اینکه ربا چیست اختلاف فراوان است. فقط اگر آراء

^{۶۲} - گرچه این تمایز علی‌الاصول اشتباه است زیرا اسلام به معنی تسلیم امر نبی یا ولی یا وصی بودن است و گرنه پیروان همه انبیاء و اولیاء و اوصیاء علیهم السلام همگی مسلمان هستند بلکه غیر از اسلام دینی در عالم نیست و فرمود: «وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ» (سوره آل عمران، آیه ۸۵) به این معنی که هر کس غیر از تسلیم (امر) شدن روش دیگری را گزیند پس هرگز از او قبول نخواهد شد و در آخرت از زیانکاران است. به بیان دیگر، در آیه قبل از این آیه می‌فرماید: «قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَ مَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَ مَا أُنزِلَ عَلَيَّ إِبرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطَ وَ مَا أوتِيَ مُوسَى وَ عِيسَى وَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ وَ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ» یعنی بگو ما به خداوند و آنچه بر ما نازل شد و آنچه به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و سبط‌ها و آنچه به موسی و عیسی و پیامبران از پروردگارشان داده شده ایمان داریم و هیچ فرقی بین هیچکدام آنها نمی‌گذاریم و ما تسلیم شدگان به امر او هستیم. به عبارت دیگر کلیه ادیان ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و سبط‌های (یعقوب) و موسی و عیسی و سایر پیامبران همه اسلام بوده و هرکس در زمان خود تسلیم امر آنها یا صاحبان اجازه از طرف آنها شده باشد مسلمان است. در آیه قبل از این دو آیه موضوع کلی‌تری را می‌فرماید: «أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْتَغُونَ وَ لَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعًا وَ كَرْهًا وَ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ» یعنی «آیا جز دین خدا را می‌گیرند؟ هرکس در آسمان‌ها و زمین است چه بخواهد و چه نخواهد مسلمان است و به سوی او باز می‌گردد». دقت در مفاهیم آیات فوق این مطلب را به ذهن متبادر می‌کند که ما همه مردم کره زمین بر اساس آیات فوق در نحله اسلام قرار داریم و اگر به مرحله بیعت و به تسلیم اولی‌الامر رسیدیم در اسلام خاص و یا اسلام تشریحی یا تکلیفی قرار خواهیم گرفت.

فقهایی که خرید و فروش اسکناس را با محدود شمردن آن جایز می‌دانند قبول نمایم هیچ بانکداری در عالم ربوی نخواهد بود. این آراء آنقدر زیاد هم هست که سرفصل جدیدی را در این باب در فقه باز کرده است.^{۶۳} از طرف دیگر باید اذعان داشت که فقه و شریعت ما نوع متکاملی از دین موسی علیه‌السلام است و بسیاری از موارد فقهی در قرآن ذکر نشده ولی در فقه آمده است مثلاً رجم یا سنگسار کردن در قرآن نیامده ولی در تورات آمده و از آنجا اخذ شده است.^{۶۴} به طور کلی شریعت محمد (ص) در تکمیل شریعت انبیاء سلف بوده و مستقل نیست بلکه حتی جدال حضرت با عالم نمایان دین یهود بر این بوده که همواره شما بدون استناد به تورات احکام شریعت را بیان می‌دارید و این خلاف است و در این باب می‌فرماید: «فَاتُوا بِالتَّوْرَاتِ فَاتْلُوهَا إِن كُنْتُمْ

^{۶۳} - در این باب نگاه کنید به بیدآباد، بیژن و عبدالرضا هرسینی (۱۳۸۲) تحلیل فقهی - اقتصادی ربا در وام‌های مصرفی و سرمایه‌گذاری و کاستی‌های فقه متداول در کشف احکام شارع. پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی ایران.

<http://www.bidabad.com/doc/reba-fa.pdf>

Bidabad, Bijan, Economic-juristic analysis of usury in consumption and investment loans and contemporary jurisprudence shortages in exploring legislator commandments. Proceeding of the 2nd International Islamic Banking Conference. Monash University of Malaysia. 9-10 September 2004. Reprinted in: National Interest, Journal of the Center for Strategic Research, Vol. 2, No. 1, winter 2006, pp. 72-90. Tehran, Iran.

<http://www.bidabad.com/doc/reba-en.pdf>

^{۶۴} - در انجیل یوحنا آمده است که عیسی ع در جمع مریدانش نشسته بود. گروهی، زنی را که مرتکب گناه شده بود آوردند. در تورات حکم آن گناه رجم بود. عیسی ع به آنان فرمود: هر کس از شما گناهکار نیست، حکم را اجرا کند. همه رفتند، عیسی ع ماند و آن زن. عیسی ع به آن زن فرمود: کسی علیه تو فتوایی ندارد؟ زن گفت: نه. پس فرمود: بنابراین من هم بر تو فتوایی ندارم، برو و دیگر مرتکب گناه مشو. در انجیل دیگر آمده است که عیسی ع فرموده: آمده‌ام تا احکام تورات را در میان مردم زنده کنم. گمان نکنید که آمده‌ام تا تورات و صحف انبیاء را از میان بردارم و یا از کار اندازم و باطل سازم، بلکه آمده‌ام تا آنها را در جامعه رواج دهم.

همچنین نگاه کنید به تفسیر مجمع البیان در ذیل آیه ۲۳ سوره مائده.

صَادِقِينَ»^{۶۵} یعنی اگر راست می گوئید تورات را بیاورید و بخوانید (تا ببینید که حرف های شما بی اساس است و با تورات مطابقت ندارد) پس هرکس بعد از این بر خدا افترا بندد (یعنی کلامی خلاف امر خداوند در تورات بگوید) ظالم است و (ای پیغمبر) بگو خدا راست گفت پس از آیین ابراهیم حنیف (که در تورات آمده و پیامبران سلف بر آن بوده اند و من هم بر آن رویه ام) پیروی کنید و از مشرکین نباشید.^{۶۶}

با نگاهی گذرا به ابواب فقه بسیاری از مسایل عبادات، فرایض، حدود، احکام و غیره در تمامی ادیان مشترک می باشد. زیرا انبیاء با امضاء احکام قبل یا تأسیس احکام جدید اقدام به طرح راه حل متناسب با عصر خود نموده اند. اصولاً احکام به دو دسته تأسیسی و امضائی تقسیم می شوند. احکامی تأسیسی به علت تغییر مقتضیات زمانی یا مکانی توسط پیامبر عصر ابداع می شود و احکام امضایی احکام پیامبران سلف است که پیامبر بعدی آن را تأیید می نماید. اشاره در اینجا به احکام امضائی است. مثل آیات: «كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ»^{۶۷} و «إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ»^{۶۸}. نقل شده است^{۶۹}: «... اعطى محمداً (ص) شرایع نوح و ابراهیم و موسی و عیسی علیهم السلام التوحید و الاخلاص و خلع الانداد و الفطره و الخنیفه المسححه...» در بیان شریعت حضرت ختمی مرتبت (ص) می فرمایند^{۷۰}: « چون انبیا سلف نسبت به جناب ختمی

^{۶۵} - سوره آل عمران، آیه ۹۳.

^{۶۶} - سوره آل عمران آیات ۹۴-۹۵. «فَمَنْ إِفْتَرَىٰ عَلَيَّ اللَّهُ الْكُذِبَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ قُلْ صَدَقَ اللَّهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ».

^{۶۷} - سوره بقره، آیه ۱۸۳. روزه را برای شما مقرر کردیم همانطور که برای کسانی که قبل از شما بودند مقرر نمودیم.

^{۶۸} - سوره نساء، آیه ۱۶۳. (ای محمد) همانا به تو وحی کردیم همچنانکه به نوح و پیامبران بعد از او وحی کردیم.

^{۶۹} - مجمع السعادات، حضرت حاج ملا سلطان محمد گنابادی. حدیث مروی از جناب صادق ع از کتاب ایمان و کفر کافی.

انتشارات حقیقت، ۱۳۷۸، تهران. [http://www.sufi.ir/MysticalBooks\(1\).php](http://www.sufi.ir/MysticalBooks(1).php)

^{۷۰} - مجمع السعادات، حضرت حاج ملا سلطان محمد گنابادی سلطانعلیشاه، انتشارات حقیقت، ۱۳۷۸، تهران.

مآب (ص) ناقص و شریعت و منهاج آنها نسبت به شریعت و منهاج آن بزرگواران ناتمام بود هر یک به اقتضای وقت خداوند برای آنها شریعتی و منهاجی قرار داد و شریعت هر یک غیر دیگری و طریقت هر یک و آداب سلوک آنها جدا از سابق و لاحق می‌بود و از این جهت بود که نبی لاحق نسخ می‌کرد شریعت سابق را و تغییر می‌داد آداب سلوک آن سابق را، تا رسید مرتبه به خاتم الانبیا که مقام آن حضرت مقام اطلاق بود...». در ادامه با استناد به روایتی از جناب صادق (ع) در پاسخ به پرسشی در مورد پیامبران اولوالعزم می‌نویسند: «... نوح مبعوث شد به کتابی و شریعتی و هر کس بعد از نوح آمد کتاب نوح را گرفت و شریعت و منهاج او را تا اینکه حضرت ابراهیم آورد صحف را عازم شدن بر ترک کتاب نوح را، نه از جهت کفر و کفران به کتاب نوح...».

به هر حال این توضیحات همه در جهت شرح این موضوع بود که تا وقتی ربا تشخیص داده نشود مشاجره بر سر بانکداری اسلامی و غیراسلامی اتلاف وقت است. در بخش قبل با طرح مبحث ربا و تحقیق در این باب و دقت در اصل حکمت در اصول فقه که شریعت شارع را مبتنی بر قواعد عقلی مستحکم می‌داند محدوده ربا را تعریف نمودیم. لذا بر این اساس تمییز عملیات ربوی و غیرربوی با چهار ملاحظه زیر در عملیات بانکی قابل حصول است.

اول: وام‌دهنده در سود و زیان فعالیت اقتصادی وام‌گیرنده سهیم باشد.

دوم: نرخ دریافت مازاد (بهره) نباید از پیش مشخص و شرط شود.

سوم: گرفتن بهره در قرض‌های مصرفی ربا است.

چهارم: خرید و فروش ارز به معنی تبدیل پول داخلی به اسعار خارجی ربا نیست.

با توجه به موارد فوق به ماهیت عملیات بانکی متداول می‌پردازیم.

ماهیت عملیات بانکی متداول

بانک از لحاظ عملیات بانکی وظایف مختلفی را به عهده دارد این وظایف می‌تواند از زمره موارد زیر

باشد^{۷۱}:

- ۱- سپرده گذاری.
- ۲- تسهیلات دهی.
- ۳- خرید و فروش اسعار خارجی.
- ۴- خرید و فروش اوراق و اسناد بهادار.
- ۵- خرید و فروش طلا و نقره و فلزات بهادار.
- ۶- دریافت و پرداخت حوالجات.
- ۷- عملیات اعتباری.

۱- سپرده گذاری

بانک با دریافت سپرده از مردم یا بانک‌ها و همچنین با نهادن سپرده خود نزد بانک‌های دیگر اقدام به مجموعه‌ای از فعالیت‌های مالی می‌کند. کلیه این فعالیت‌ها را در این سرفصل بررسی می‌کنیم. همانطور که به طور خلاصه در مصادیق ربا گفته شد اگر نرخ بهره توسط مدیون مشخص شود سپرده گذاری و دریافت مازاد مشروع می‌باشد. به عبارت دیگر سپرده گذار از قبل نرخ بهره‌ای را برای سپرده گیرنده، شرط ننماید.

^{۷۱} - مسائل بسیار زیاد دیگری در بانکداری فعلی مشاهده می‌شود که بسیار مهم است. ولی با توجه به اینکه در حاشیه مباحث ما

قرار می‌گیرند از آنها صرف نظر می‌کنیم. علاقمندان می‌توانند به میثم موسایی (۱۳۷۹) بررسی عملکرد بانکداری بدون ربا در

ایران، پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مراجعه نمایند.

در نظام بانکداری فعلی برای گریز از مشخص و شرط کردن نرخ بهره در سپرده‌گذاری به یک حيله شرعی توسل می‌جویند که همانطور که در بیدآباد و هرسینی^{۷۲} مفصلاً بحث شده این نوع حيله‌های شرعی نوعی کلاه‌گذاردن سر خداوند است. نحوه عمل در سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت و بلندمدت به این شکل است که نرخ بهره به عنوان نرخ سود علی‌الحساب از طرف بانک اعلام می‌شود و در پایان سال غالباً رقمی زیر یک درصد به این نرخ افزوده و بهره سپرده‌های مزبور را پرداخت و تسویه حساب قطعی می‌نمایند. همانطور که در مقاله فوق‌الذکر به آن اشاره شد دو قاعده کلی «الاعمال بالینات»^{۷۳} و «العقود تابعة للقصود»^{۷۴} به وضوح این عمل را حيله شرعی قلمداد می‌کند.

در سپرده‌گذاری‌های مشهور به قرض‌الحسنه و پس‌انداز در پایان دوره جوائزی به صورت تصادفی به صاحبان سپرده‌ها پرداخت می‌شود. گرچه چون در این روش نرخ بهره از قبل مشخص و شرط نمی‌شود ولی اگر ارزش میزان جوائز بانک برای سپرده‌های قرض‌الحسنه کمتر از نرخ بهره لازم برای پرداخت باشد عملاً در مجموع به سپرده‌گذار اجحاف شده و اگر بیشتر باشد به منابع مالی بانک زیان رسانیده. حال حتی فرض کنیم نرخ جایزه‌ای که بانک به صاحبان سپرده‌های قرض‌الحسنه پرداخت می‌کند مساوی نرخ بهره‌ای باشد که قاعداً بایست پرداخت می‌کرد - در باب این نرخ که چه باید باشد بعداً بحث خواهیم کرد - نرخ بهره‌ای که از لحاظ ریاضی برای هر سپرده‌گذار به تنهایی صدق می‌کند برابر امید ریاضی نرخ جایزه است. به عبارت دیگر دریافت

^{۷۲} - بیدآباد، بیژن و عبدالرضا هرسینی، تحلیل فقهی - اقتصادی ربا در وامهای مصرفی و سرمایه‌گذاری و کاستیهای فقه متداول در کشف احکام شارع. ارائه شده به همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۲.

<http://www.bidabad.com/doc/reba-fa.pdf>

^{۷۳} - اصالت عمل به نیت عامل است.

^{۷۴} - عقدها تابع قصدهای آنان است.

جایزه به دلیل قرعه‌کشی از یک تابع توزیع احتمال پیروی می‌کند که این تابع توزیع هر چند هم از نوع یکنواخت^{۷۵} طراحی شود باز دریافت جایزه هر فرد متفاوت از دیگری می‌تواند باشد. وقوع این پدیده به معنی عدم عدالت است. یعنی دو نفر مساوی هم و در مدت زمان مساوی وجهی مساوی را در بانک سپرده می‌گذارند ولی دریافتی آنها از بابت جایزه یکسان نیست. با این استدلال می‌توان گفت این نوع سپرده‌گذاری و پرداخت جایزه به این نحو غیرعادلانه است و براساس کبرای کلی «كُلَّمَا حَكَمَ بِهِ الْعَقْلَ حَكَمَ بِهِ الشَّرْعُ»^{۷۶} و تلازم بین کلمه عقل و شرع که از مباحث اصلی در اصول فقه می‌باشد می‌توان صغرای منطقی آن یعنی غیرعادلانه بودن سپرده‌های قرض‌الحسنه و نامشروعیت آن را ابراز داشت.

انواع سپرده‌گذاری‌های قرض‌الحسنه جاری که با اعطای دسته چک یا کارت الکترونیک یا هرگونه وسیله صدور حواله و برداشت از حساب به سپرده‌گذار؛ بانک منابع مالی فرد را در اختیار او می‌گذارد چنانچه پرداخت‌های بهره‌ای صورت نگیرد اشکال فقهی در آن نمی‌توان یافت. ولی در حال حاضر برخی از انواع سپرده‌گذاری‌های جاری قرض‌الحسنه‌ای مشاهده می‌شود که شامل دریافت سود (بهره) علی‌الحساب می‌باشند که مصداق سپرده‌های سرمایه‌گذاری را پیدا می‌کند که درباره آن قبلاً گفتگو شد.

باید به این موضوع اشاره کرد که کارمزد نمی‌تواند جای بهره را بگیرد و این حیلۀ شرعی نیز نباید جایگزین بهره گردد. کارمزد علی‌القاعده نباید با تغییر میزان اسمی پول تغییر یابد. به عبارت دیگر بانک با ارائه یک خدمت اقدام به فروش آن خدمت می‌کند و این فروش خدمت نباید ارتباطی با رقم اسمی موضوع خدمت داشته باشد. برای مثال عمل دریافت و پرداخت یا حواله پول به بانک دیگر از لحاظ هزینه‌ای که برای بانک ایجاد می‌کند برای رقم‌های دریافت یا پرداخت حواله یکسان است. نقض این موضوع در زمانی قابل قبول است

⁷⁵ Uniform Distribution Function

⁷⁶ - بر چیزی که عقل حکم کند بی‌تردید شرع نیز حکم خواهد کرد.

که بانک مستدلاً دلایلی مبنی بر این موضوع داشته باشد که مثلاً حواله پول بیشتر هزینه بیشتری را برای بانک ایجاد می‌نماید.^{۷۷}

سپرده‌گذاری بانک نزد بانک دیگر نیز شامل موارد مذکور در فوق می‌باشد بلکه شدت و حدّت آن بیشتر است. چون علی‌القاعده می‌بایست تمام ریز پرداخت‌های بهره‌ای از قبل طی قراردادهایی شرط شود که به محکم‌تر کردن شرط پرداخت بهره با نرخ مشخص نیز کمک می‌کند.

۲- تسهیلات‌دهی

اهم عملیات بانکی اعطای تسهیلات یا پرداخت وام می‌باشد. علی‌القاعده بر اساس تعاریفی که از مصادیق اطلاق ربا بر اخذ مازاد شد تسهیلات اعطایی بانک‌ها را می‌توان در دو طبقه مهم وام‌های مصرفی و وام‌های سرمایه‌گذاری طبقه‌بندی نمود. براساس استنتاجات انجام شده در بخش قبل بیان گردید که اخذ مازاد در وام‌های مصرفی همگی مشمول ربا می‌شوند و علی‌الاصول بانکداری اسلامی نباید مرتکب اعطای وام مصرفی در قبل اخذ مازاد شود. آیین‌نامه‌های قانون بانکداری بدون ربا نیز در باب اعطای وام‌های قرض‌الحسنه به جزئیات این موضوع را ملحوظ دارد که پرداخت وام قرض‌الحسنه برای رفع احتیاجات افراد شامل هزینه‌های ازدواج، تهیه جهیزیه، درمان بیماری، تعمیرات مسکن، کمک هزینه تحصیلی و کمک برای ایجاد مسکن در روستاها می‌شود.^{۷۸}

نکته قابل توجه در باب وام‌های مصرفی در این است که اگر هیچگونه مازادی از بابت این‌گونه وام‌ها

^{۷۷} - ارائه خدماتی نظیر بیمه وجوه، مجزا از کارمزد است زیرا مخاطرات تأثیرگذار بر وجوه مالی بر میزان مبلغ اسمی آن وارد می‌شود.

^{۷۸} - بند ج ماده ۳ دستورالعمل اجرایی قرض‌الحسنه اعطایی بانک‌ها.

دریافت نشود بانک دچار زیان می‌گردد و با افزایش فعالیتش زیان انباشته‌اش فزونی خواهد یافت. در رفع این معضل دو راه می‌توان در نظر گرفت. اول اینکه بانک در قبال پرداخت وام‌های مصرفی کارمزد- با مشخصه‌ای که برای کارمزد ذکر شد- دریافت نماید و دوم اینکه منبع مستقلی نظیر دولت منابع مشخصی را برای جبران زیان بانک در نظر گیرد. منابع اینگونه پرداخت‌ها - جهت رفع زیان بانک ناشی از ارائه خدمات وام مصرفی- برای حکومت اسلامی می‌تواند از محل دریافت وجوه شرعی باشد که در موارد مشخصی نیز قابل هزینه است.^{۷۹}

در مورد وام‌های سرمایه‌گذاری وجود دو شرط، شراکت در سود و زیان فعالیت، و عدم شرط کردن نرخ مازاد اساسی‌ترین وجه تمایز معاملات مالی ربوی و غیرربوی است.

بر اساس شیوه‌های فعلی بانکداری؛ اعطای تسهیلات در قالب عقود اسلامی صورت می‌گیرد. این عقود در کتب فقهی به طور مشروح آمده است و در اینجا فقط مروری بر آنها خواهیم داشت. آیین‌نامه اجرایی قانون عملیات بانکی بدون ربا^{۸۰} خصوصیات این عقود را در عملیات بانکی بدون ربا مشخص می‌نماید.

تسهیلات قرض الحسنه

یکی از روش‌هایی که در عملیات بانکی بدون ربا به عنوان روش اعطای تسهیلات در نظر گرفته شده قرض الحسنه است. از لحاظ آیین‌نامه عملیات بانکداری بدون ربا «قرض الحسنه عقدی است که به موجب آن قرض‌دهنده مقدار معینی از مال خود را به قرض‌گیرنده تملیک می‌کند که قرض‌گیرنده مثل و یا در صورت

^{۷۹} - نگاه کنید به تفسیر بیان السعاده فی مقامات العباد، حضرت حاج ملا سلطان محمد بیدختی گنابادی سلطانعلیشاه، چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۴۶. ترجمه محمد رضاخانی و دکتر حشمت الله ریاضی، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، در

ذیل آیه ۶ سوره توبه و آیه ۴۱ سوره انفال. [http://www.sufi.ir/MysticalBooks\(1\).php](http://www.sufi.ir/MysticalBooks(1).php)

^{۸۰} - مجموعه قوانین و مقررات ناظر بر بانک‌ها و مؤسسه‌های اعتباری، مرتضی والی‌نژاد (۱۳۸۱)، پژوهشکده پولی و بانکی صفحات ۲۳۵-۱۷۷.

امکان قیمت آن را به قرض‌دهنده رد نماید». قرض در لغت به بریدن، قطع کردن یا قیچی کردن معنی شده و در اصطلاح فقهی آن قطع بخشی از مایملک است. فقها قرض الحسنه را در قبال برگشت اصل مال مصطلح می‌دانند ولی از بررسی آیات قرآن اینگونه استنباط می‌شود که قرض الحسنه پرداخت بلاعوض و بدون برگشت است. در آیات متعددی در قرآن کریم قرض الحسنه ذکر شده است که همه این آیات پشت سر آیاتی هستند که در مورد انفاق، صدقه یا زکات یا قتال تکلیف می‌کنند و به صحت می‌توان این تفسیر را نمود که قرض الحسنه همان پرداخت‌های بلاعوض از مال یا جان می‌باشد که به معنی لغوی قرض مال یا جان (بریدن و قطع کردن مال از خود) با صرف نظر کردن از بدن خود در قتال در راه خدا است که حسنه آن در آن مندمج است؛ می‌باشد. در آیات ۲۴۴-۲۴۵ سوره بقره می‌فرماید: در راه خدا قتال کنید و بدانید که خدا شنوای داناست (به) کسی که به خدا قرض دهد قرض حسنه پس به چند برابر بر او اضافه خواهد شد و خداوند است که تنگنا یا فراخی دهنده است.^{۸۱} در آیه ۱۲ سوره مائده نیز می‌فرماید: خداوند گفت اگر نماز بپا دارید و زکات دهید و به رسولان من ایمان آورید و یاری آنها نمائید و قرض‌های حسنه به خداوند قرض دهید محققاً من با شما خواهم بود.^{۸۲} در آیات ۱۰ و ۱۱ سوره حدید می‌فرماید: شما را چه می‌شود که در راه خداوند انفاق نمی‌کنید (در حالی که) میراث آسمان‌ها و زمین از آن خداوند است و کسی که از شما قبل از فتح انفاق و قتال کرد مساوی نیست، آنها از درجه برتری نسبت به کسانی که بعداً انفاق و قتال کردند برخوردارند و خداوند به هر دوی آنها نیکویی وعده کرده و خداوند به آنچه عمل می‌کنید آگاه است. کیست به خداوند قرضی حسنه دهد پس بر او به چند برابر اضافه خواهد شد و برای او پاداشی بزرگ خواهد بود.^{۸۳} در آیه ۱۸ همین سوره می‌فرماید: همانا مردان و زنان

^{۸۱} - «وَ قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ مَنْ ذَلَّ دَلِي يَفْرِضْ اللَّهُ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفْ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَ اللَّهُ يَقْبِضُ وَ يَبْسُطُ».

^{۸۲} - «قَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَ آمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَ عَزَّرْتُمُوهُمْ وَ أَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا».

^{۸۳} - «وَ مَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَ قَتَلَ أَوْلِيكَ أَعْظَمَ دَرَجَةً مِنْ

صدقه‌دهنده و آنها که به خداوند قرض نیکوئی قرض می‌دهند دو برابر برای آنها خواهد شد و برای آنها پاداش بزرگی است.^{۸۴} در آیه ۲۰ سوره مزمل می‌فرماید: و نماز بپا دارید و زکات دهید و قرض دهید به خدا قرضی حسنه و آنچه خوبی نزد خدا کنید پیشتر نسبت به خودتان می‌کنید و آن خوبی و پاداش برتری است.^{۸۵}

به هر حال با این وصف کلمه قرض الحسنه را از لحاظ قرآنی می‌توان به معنای ایثار مال و جان تفسیر نمود و به نظر نمی‌رسد که خیلی منوط به مسمای وام باشد. شاید استعمال کلمه «وام نیک» در عبارات آن کمتر آسیب تشریحی به فقه وارد آورد. به هر حال این نوع اعطای وام تحت عنوان هر اسمی از لحاظ بانکی همانطور که در اعداد منابع مالی بانک ذکر شد از لحاظ اقتصادی می‌تواند بانک را دچار زیان کند زیرا نه تنها سودی برای بانک ندارد بلکه زمان و منابع مالی بانک را نیز صرف می‌نماید که علی‌القاعده هزینه‌بر است.

مشارکت مدنی

مشارکت مدنی عقدی است که از درآمیختن سهم‌الشرکه دو یا چند شخص به نحو مشاع به منظور انتفاع و طبق شروط قبلی و قرارداد حاصل می‌شود. چنانچه یکی از طرفین این عقد بانک باشد این عقد بانک را به مثابه بانک سرمایه‌گذار تبدیل می‌نماید نتیجتاً با توجه به موارد مطرح شده در مورد ربا از حریم ربا خارج می‌گردد. شرط این عقد این است که به هیچ وجه نرخ بازده انتظاری شریک یا شراکت از قبل مشخص نشود.

مشارکت حقوقی

این عقد به معنای تأمین بخشی از سرمایه شرکت‌های سهامی اعم از تأسیس آنها یا مشارکت در خرید سهام

الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَ قَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَّ اللَّهُ الْحُسْنَى وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ مِّنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهُ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ.»

^{۸۴} - «إِنَّ الْمُصَدِّقِينَ وَ الْمُصَدِّقَاتِ وَ اقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَ لَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ.»

^{۸۵} - «وَ اقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ وَ اقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَ مَا تَقْدِمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ نَّحْدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَ اعْظَمَ أَجْرًا.»

صادره قبلی شرکت‌های سهامی می‌باشد. این مشارکت بر مبنای ملاحظات ربا غیرربوی است و بانک را به بانک سرمایه گذار تبدیل می‌کند.

سرمایه‌گذاری مستقیم

تأمین سرمایه لازم جهت اجرای پروژه‌های اقتصادی توسط بانک سرمایه‌گذاری مستقیم نامیده می‌شود. همانطور که گفته شد بانک در این عقد به عنوان بانک سرمایه‌گذار است و ماهیت عملیات غیرربوی می‌باشد.

مضاربه

در عقد مضاربه بانک عهده‌دار تأمین مالی سرمایه می‌شود و طرف دیگر با آن منابع اقدام به تجارت نموده و سود حاصله به نسبتی معین بین مالک (بانک) و عامل تسهیم می‌شود. این عقد در صورت عدم تعیین و شرط نکردن نرخ سود از قبل ماهیت غیرربوی می‌یابد. این ملاحظه را باید در نظر داشت که در صورتی که عامل دچار زیان شود مالک نیز علی‌القاعده باید سهم خود از زیان را عهده‌دار شود. البته این تعهد در همه عقود غیرربوی التزام دارد و لازم‌الرعايه می‌باشد.

معاملات سلف

پیش‌خرید نقدی کالاها به قیمت معین معامله سلف خوانده می‌شود. برای این عقد تولیدکننده می‌تواند کسری منابع مالی خود را با فروش کالای تولیدی آینده خود در قبل از پایان فرآیند تولید تأمین نماید. علی‌رغم اینکه فقها این معامله را غیرربوی می‌دانند ولی به نظر می‌رسد که خلاف آن باشد و معاملات سلف به دلیل اینکه قیمت کالا در تاریخ پایان دوره از قبل مشخص می‌شود وارد حریم ربا می‌گردد. زیرا با این کار نرخ بهره را می‌توان دقیقاً در تاریخ قرارداد محاسبه نمود هرچند که اشاره‌ای به نرخ بهره یا مازاد نشود. برای مثال فردی در ابتدای سال تعداد q واحد کالای تولیدی در پایان سال خود را با قیمت p به بانک می‌فروشد و مبلغ R ریال

دریافت می‌دارد که مسلماً $R < pq$ است در غیر این صورت بانک از انجام این معامله سودی نخواهد داشت و فقط متحمل هزینه می‌شود. بر این اساس نرخ بهره این قرارداد برابر رقم زیر خواهد بود:

$$r = \frac{R - pq}{R} \times 100$$

با توجه به اینکه بانک در سود و زیان این معامله سهیم نیست معامله ربوی خواهد بود. حال اگر قیمت فروش کالا معین و شرط نشود معامله غیرربوی خواهد شد. پس لزوماً برای اینکه معاملات سلف ماهیت غیرربوی داشته باشند باید قیمت کالایی که بانک قصد خرید و تحویل آن را در پایان دوره دارد در قرارداد شرط نشود. البته که بانک محق است پیش بینی لازم برای قیمت آن کالا را در بررسی‌های خود ملحوظ دارد ولی حق تعیین کردن آن در قرارداد را ندارد.

فروش اقساطی

فروش اقساطی واگذاری عین به بهای معلوم به غیر می‌باشد بطوریکه بهای کالا در سررسیدهای معین دریافت گردد. در این عقد نیز شبهه ربا وجود دارد. برای مثال فرض کنید بانک ماشین‌آلات مورد نیاز یک تولیدکننده به ارزش v ریال را خریداری و در اختیار تولیدکننده‌ای قرار می‌دهد تا تولیدکننده در m قسط مبالغ v_1, \dots, v_m را به بانک مسترد نماید. اگر

$$v = \sum_{i=1}^m v_i$$

باشد یعنی سرجمع اقساط مساوی ارزش ماشین‌آلات خریداری شده باشد بانک از انجام این عمل سودی نخواهد برد و فقط متحمل هزینه خواهد شد. پس الزاماً باید:

$$v < \sum_{i=1}^m v_i$$

باشد. در این حالت نرخ بهره از قبل مشخص شده و برای حالت ساده‌ای که توزیع اقساط به صورت مقادیر و

زمان‌های مساوی پرداخت شود در طول دوره برابر خواهد بود.

$$r = \frac{\sum_{i=1}^m v_i - v}{2v}$$

این ملاحظات در مورد انواع فروش اقساطی مطرح در آئین‌نامه اجرایی عملیات بانکداری بدون ربا شامل تأمین سرمایه در گردش ماشین‌آلات، کالاهای مصرفی، وسایل حمل و نقل، تأسیسات و مسکن می‌شود. باید اضافه نمود در این تحلیل فرض ضمنی بر این بود که اقتصاد دچار تورم قیمت نیست. ولی اگر تورم مد نظر باشد و نرخ r اگر مساوی نرخ تورم باشد بحث از لحاظ موضوعی متفاوت می‌شود. ولی باید اضافه نمود که نرخ تورم به صورت قطعی (Deterministic) قابل پیش‌بینی نیست و بطور احتمالی (Probabilistic) توسط روش‌های اقتصادسنجی قابل پیش‌بینی است و علی‌الاصول پیش‌بینی‌ها نمی‌تواند هنگام عقد قرارداد مأخذ قرار گیرد چه که یک عامل از عوامل گوناگون داخلی و خارجی متأثر بر نرخ تورم اگر تغییر کند نرخ واقعی در آینده با پیش‌بینی انجام شده فاصله خواهد گرفت و مابه‌التفاوت مجدداً در حریم ربا وارد می‌شود.

اجاره به شرط تملیک

اجاره به شرط تملیک عقد اجاره‌ای است که مستأجر در پایان مدت اجاره عین مستأجره را مالک می‌شود. بر اساس توضیحات داده شده این عقد نیز داخل در حریم ربا می‌شود. زیرا نرخ بهره را از قبل می‌توان محاسبه کرد. برای مثال بانک از محل منابع خود کالای بادوامی را به مبلغ v ریال خریداری می‌نماید و مستأجر با اجاره آن مبلغ m قسط اجاره v_1, \dots, v_m را در تاریخ‌های مقرر به بانک پرداخت می‌کند همانند حالت فروش اقساطی اگر کل ارزش کالای مورد اجاره مساوی ارزش کل اقساط اجاره‌ها باشد بانک متضرر می‌گردد. پس باید ارزش مستأجره کمتر از جمع کل اجاره‌ها باشد. اگر چنین باشد مجدداً نرخ بهره بر اساس فرمول فوق به راحتی محاسبه می‌شود. پس اجاره به شرط تملیک نیز از مصادیق معاملات ربوی می‌باشد و وارد در حریم رباست.

جعاله

جعاله به معنای التزام جاعل (کارفرما) به ادای اجرت معلوم (جعل) در مقابل انجام عمل معین توسط عامل (پیمانکار) می‌باشد. در عقد جعاله بانک می‌تواند هم جاعل و هم عامل باشد و در صورتی که در این عقد نرخ بهره مشخص و شرط نشود وارد به حریم ربا نمی‌گردد.

مزارعه

در عقد مزارعه، مزارع زمین مشخصی را برای زمان مشخص به عامل می‌دهد تا زراعت کند و حاصل بین مزارع و عامل تقسیم گردد. این عقد نیز خارج از حریم ربا قرار دارد و شرط اصلی آن تسهیم سود حاصل از زراعت است و نباید نرخ بازده یا بهره از قبل مشخص گردد. توسط این عقد بانک‌ها می‌توانند زمین‌های مزروعی را خریداری و در اختیار مزارع قرار دهند.

مساقات

عقد مساقات بین صاحبان درخت و مشابهات آن با عامل در مقابله حصه مشاع معین از ثمره واقع می‌شود. این عقد نیز با رعایت شرط عمومی عدم تعیین و شرط نکردن نرخ بهره غیررئوی است.

خرید دین

مدیریت بدهی‌ها یکی از ابزارهای بسیار کارآمد مالی در غرب به شمار می‌رود. وقتی تنوع نرخ‌های بهره در اقتصاد زیاد باشد از این ابزار می‌توان استفاده‌های زیادی نمود. نوع ساده از ابزارهای مالی مدیریت بدهی‌ها خرید دین می‌باشد که به تنزیل اسناد و اوراق بهادار نیز شهرت دارد. این روش در حال حاضر نیز در ایران رایج است و چنانچه این عمل بر مبنای تنزیل سفته‌های خریدار کالا صورت گیرد شبیه به عقد فروش اقساطی خواهد شد و همانطور که گفته شد ماهیت ربوی دارد. همینطور چنانچه عملیات تنزیل بدون توجه به خرید کالا و فقط

با تنزیل اوراق و اسناد بهادار صورت گیرد ربوی تلقی می‌شود.

جریمه تأخیر تأدیه

یکی از پدیده‌های قابل مشاهده در نظام بانکداری فعلی ربح مرکب یا گرفتن ربا از ربا می‌باشد. به عبارت دیگر در نظام فعلی به فردی با نرخ بهره ۲۴٪ تسهیلاتی اعطا می‌شود چنانچه وی در سررسید مقرر موفق به پرداخت دین نشد نرخ بهره‌ای که باید پردازد به $30\% = 24\% + 6\%$ افزایش می‌یابد. این ۶٪ به نام جریمه تأخیر تأدیه اخذ می‌شود ولی در اصل ربح مرکب است یعنی همان چیزی که در قرآن به *لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً*^{۸۶} آمده است. البته از لحاظ اصولی جریمه تأخیر تأدیه در مورد دین می‌تواند صحیح باشد بطور مثال کسی که وامی می‌گیرد تا ساختمانی بسازد یا وام می‌گیرد تا منزلی بخرد در واقع از این پول سود می‌برد و کاملاً منطقی است که سهمی از این سود را به وام‌دهنده پردازد. این سهم ممکن است صدی چند از فایده باشد و یا این که در اول کار به صورت عقد صلح این سهم به مبلغ مقطوعی یا صدی چند مقطوعی از سرمایه مورد توافق قرار گیرد. زیرا حقوقی را که هنوز تحقق نیافته است نیز می‌توان مورد عقد صلح قرار داد. به این طریق در این حالت روابط وام‌دهنده و وام‌گیرنده ترکیبی از مقررات فی‌المثل عقد مضاربه و عقد صلح است.^{۸۷} ولی در حالتی که فقط وام به قصد ربا داده شده و وام‌گیرنده در تأخیر نموده شرایط جدیدی پیش می‌آید. اگر وام‌گیرنده وام را برای سرمایه‌گذاری مصرف کرده ولی نتوانسته است سرمایه‌گذاری را به انجام برساند بطور خودکار وام وی مصرفی تلقی می‌شود و لذا اخذ مازاد از وام‌گیرنده حرام است. از طرف دیگر چنانچه وام‌دهند

^{۸۶} - سوره آل عمران، آیه ۱۳۰، ربا را به اضافه مضاعف نخورد.

^{۸۷} - حضرت حاج دکتر نورعلی تابنده مجذوبعلیشاه (۱۳۸۰) جریمه تأخیر تأدیه، مجموعه مقالات فقهی و اجتماعی ص ۱۱۵،

با عقود شرعی به نحوی در فعالیت اقتصادی با وام‌گیرنده شریک است باید در سود و زیان با وی شریک باشد. در مثالی که ذکر شد نرخ اضافه مضاعف یعنی ربح مرکب قابل محاسبه است. فرض کنید برای ۱۰۰ ریال وام با نرخ بهره ۲۴٪ (متداول) و ۶٪ جریمه تأخیر تأدیه (که عملاً دریافت می‌شود) نرخ بهره ۶٪ به معنی اضافه مضاعف (حتی کمی بیشتر به میزان $0.24/0.576 - 0.6 = 0.24 \times 0.24 = 0.0576$) است. یعنی: $0.24 \times 0.24 = 0.0576$

اجاره

یکی از مواردی که صاحبان سرمایه می‌توانند از آن استفاده نمایند اجاره است. این عقد به تصریح در بانکداری بدون ربا مطرح نیست ولی در عقود مختلف بطور ضمنی مطرح می‌باشد. به عبارت دیگر بانک می‌تواند با سرمایه‌گذاری خود در خرید ساختمان، زمین، ماشین‌آلات بادوام و سایر کالاهای بادوام آنها را ابتیاع و در اختیار دیگران درازاء دریافت اجاره قرار دهد. در این حالت بانک مؤجر است و مستأجره متعلق به بانک و مستأجر هر شخصیت حقیقی یا حقوقی می‌باشد و اجاره دریافتی غیرربوی است.

۳- خرید و فروش اسعار خارجی

یکی از اقسام عملیات بانکی خرید و فروش ارز یا اسعار خارجی می‌باشد. همانطور که قبلاً ذکر شد تبدیل پول کشورها به یکدیگر ربوی نیست ولی در این باب یک نوع ملاحظه‌ای را باید در نظر گرفت و آن عدم استفاده از نرخ بهره و انجام معاملات مدت‌دار می‌باشد. به عبارت دیگر معاملات در بازار ارز به سه دسته معاملات نقدی، معاملات آتی یا وعده‌دار و معاملات تعویضی طبقه‌بندی می‌شوند.

معاملات نقدی (Spot) معاملاتی است که تحویل و تسویه آنها در همان زمان توافق برای انجام معامله صورت می‌گیرد.

معاملات آتی یا وعده‌دار (Future) عبارت از خرید و فروش همزمان مبلغ معینی ارز با نرخ معین و تاریخ تحویل معین در آینده می‌باشد. اینگونه معاملات برای ایجاد اطمینان از نوسانات نرخ ارز در آینده و پوشش

ریسک معاملات آتی و همچنین به منظور عملیات سوداگرانه و بورس بازی و تبدیلات مکرر یا آربیتراژ (Arbitrage) صورت می‌گیرد.

معاملات تعویضی (Swap) توافق برای خرید و فروش میزان مشخصی از دو ارز در برابر یکدیگر برای دو تاریخ متفاوت می‌باشد. در این معاملات می‌توان اثر پوشش ریسک و همچنین نرخ بهره را مشاهده نمود.

قراردادهای فوق هرکدام از لحاظ ربوی بودن یا نبودن ویژگی‌های خاص خود را دارا هستند. قبل از اینکه وارد این بحث شویم باید نسبت به برخی نظریات و فتاوا که کشورهای مسلمان نشین را متمایز از سایر کشورها در مورد اخذ ربا می‌دانند توضیح داده شود. قول مشهور بر این است که گرفتن ربا از کافر و بالاخص کافر حربی برای مسلمان مجاز است. این حکم به نظر نمی‌رسد که مقبولیت زیادی در اجماع عقلاء داشته باشد. زیرا این مسئله به معنی برتر قرار دادن مسلمانان از سایر ملل عالم است. در صورتی که در قرآن اصل و نسب و قومیت و نازیدن به پدران و مادران و ... را مایه اعتبار و افتخار و تمایز بین افراد مردم نمی‌داند و امتیاز را بر تقوا قرار می‌دهد. در آیه ۱۳ سوره حجرات می‌فرماید: «ای مردم ما شما را از یک مرد و زن خلق کردیم و شما را در تبار و قبیله‌های مختلف قرار دادیم تا بشناسید. همانا گرامی‌ترین شما نزد خدا پرهیزکارترین شماست»^{۸۸}. در آیه بعدی خطاب به اعراب - که می‌تواند خطاب به ایرانیان و سایر ملل مسلمان هم باشد - می‌فرماید: «اعراب گفتند ایمان آوردیم بگو هرگز ایمان نیاورده‌اید بلکه بگویید اسلام آوردیم و هرگز ایمان در قلب‌های شما وارد نشده»^{۸۹}. و در آیه بعدی می‌فرماید: «مؤمنین فقط کسانی هستند که به خدا و رسول او ایمان آورند پس هرگز در

^{۸۸} - « يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ».

^{۸۹} - « قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ نُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا مَا لَمْ يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ

شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ».

این باره شک نکردند و در راه خدا با اموال خود و جان خود جهاد کردند و آنها راستگویانند»^{۹۰}. باید انصاف داد آیا ما نیز از راستگویانیم و از ملل دیگر عالم برتریم یا همه ما نیز مشمول خطاب به اعراب هستیم یا شاید هنوز هم مشمول آن نمی‌شویم و ما نه که مسلمان تشریحی نیستیم بلکه در نحله و امت مسلمانان قرار داریم. چون اسلام تشریحی همانطور که گفته شد زمانی به وقوع می‌پیوندد که بیعت با ولی خدا صورت گیرد و شرط بیعت^{۹۱} شرط ورود به اسلام تشریحی است و گرنه گوینده لا اله الا الله به تعبیری مسلمان است و جان و مال و عرض و ناموس وی نیز ایمن از هرگونه تعرض می‌باشد و با استناد به این آیه که هیچ چیزی در عالم نیست که به تسبیح و ستایش خدا مشغول نباشد^{۹۲} نمی‌توان به مال کسی تعرض نمود و اموال او را با استناد به اینکه وی کافر است به باطل خورد. مسلمان نمی‌تواند با استناد اینگونه فتاوا از دیگر ملل عالم ربا بگیرد. از طرفی هیچیک از ملل عالم خود را کافر معرفی نمی‌کنند بلکه همه به نحوی از انحا خود را از امت انبیاء سلف می‌دانند.

معاملات نقدی ارزی ماهیت ربوی ندارد. معاملات و عده‌دار در قالب قراردادهای مختلفی صورت می‌گیرد. در قراردادهای سلف (Forward) ارز دو طرف با توافق در یک نرخ، زمان مبادله میزان مشخصی از دو ارز را مشخص می‌نمایند. این قرارداد ربوی نیست و بین دو طرف مشخص (Over the Counter) منعقد می‌شود.

^{۹۰} - «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ».

^{۹۱} - در آیه ۱۲ سوره ممتحنه: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰ أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِبْنَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْنَهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ»، و در آیه ۱۰ سوره فتح: «إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُلُّ اللَّهُ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ إِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمَسْئُولُهُ أَجْرًا عَظِيمًا» درباره بیعت با زنان و مردان به صراحت می‌فرماید و به وضوح پیدا است که بیعت با دست صورت می‌گیرد و اعمال و احکام قالبی مشخص دارد که متاسفانه در بین امت اسلامی فراموش شده است.

^{۹۲} - آیه ۴۴ سوره اسراء «... و إن من شيء إلا يسبح بحمده و لكن لا تفقهون تسبيحهم...».

قراردادهای آتی (Future) همان قرارداد سلف است با این تفاوت که طرفین قرارداد برای هم شناخته شده نیستند و تنها از طریق بانک‌ها یا کارگزارهای فعال در بازار ارز اقدام به معامله می‌نمایند. این قرارداد گرچه به عنوان خرید و فروش اوراق و اسناد بهادار می‌باشد و با معامله بر عکس (Reverse Transaction) یا تسویه نقدی (Cash Settlement) می‌تواند تسویه گردد ولی با توجه به اصل حکمت در اصول فقه مبنی بر این مصداق که این خرید و فروش‌ها برای بورس‌بازان که صرفاً قصد انجام معامله دارند و نه خرید ارز و سپس کالا و آربیتراژرها (Arbitrager) که از یک بازار می‌خرند و در بازار دیگر می‌فروشند و از اختلاف قیمت سود می‌برند و بعضاً پوشش‌دهندگان ریسک مورد استفاده واقع می‌شود چنانچه از نرخ‌های بهره در آن استفاده شود می‌تواند به همان حکمتی که ربا حرام شد در حریم ربا قرار داشته باشد. این حکمت‌ها به طور مفصل در بیدآباد و هرسینی (۱۳۸۲) شرح داده شد و شاید لازم باشد تا مضامینی از جمله اکل اموال الناس بالباطل و قمار و ایجاد نوسانات ارزی را نیز در این مقوله بررسی نمود.

قراردادهای سواپ (Swap) همانند قرارداد سلف ارزی است با این تفاوت که خرید یا فروش یک میزان ارز خارجی در تاریخ مشخص در مقابل فروش یا خرید دوباره همان میزان ارز در زمانی دیگر در آینده با قیمت تعیین شده در تاریخ عقد قرارداد می‌باشد. این قراردادها گرچه ریسک زیادی را پوشش می‌دهند ولی به دلیل محاسبه بهره در محاسبه میزان پرداخت ارز در سررسید ماهیت ربوی پیدا می‌کنند. اگر عملیات سواپ بدون محاسبه نرخ بهره اتفاق افتد یکی از ابزارهای مالی - ارزی بسیار خوبی برای پوشش ریسک می‌باشد.

قراردادهای اختیار معامله (Option) از انواع دیگر قراردادهای وعده‌دار می‌باشد. به این ترتیب که خریدار بدون هیچ تعهدی محق می‌شود در تاریخ مشخص میزان مشخصی از یک ارز را تحت شرایط ویژه‌ای و با نرخ مشخص بخرد یا بفروشد. وی مختار است که حق خود را عملی کند یا نکند اما فروشنده حق اختیار معامله (که غالباً بانک است) مکلف به انجام معامله است. این قراردادها به اشکال مختلف «اختیار خرید» و «اختیار فروش» منعقد می‌شود. در نوع اختیار خرید، خریدار حق خرید میزان مشخصی از یک ارز را در یک زمان مشخصی در

آینده و با نرخ معین دارد و در نوع اختیار فروش خریدار حق فروش مقدار ارز معینی را در زمان مشخصی در آینده با نرخ مشخصی دارد. همانطور که گفته شد این حق برای دارنده اختیار معامله الزام آور نیست ولی برای فروشنده (Writer) آن تعهدآور است. آنچه که در معامله این قراردادها اهمیت دارد قیمت اولیه و مابه‌التفاوت نرخ اسمی قرارداد و بازاری ارز می‌باشد. این قیمت و مابه‌التفاوت مربوطه ارزش‌های واقعی (Extrinsic Value) نیستند و تابع زمان می‌باشند. به عبارت دیگر نرخ ریسک در طول زمان از مهمترین عوامل تعیین مابه‌التفاوت دو نرخ ارز و قیمت اولیه می‌باشد. اگر بین دو ارز متفاوت نرخ‌های بهره متفاوت باشد این امر نیز در تعیین قیمت اولیه و مابه‌التفاوت قرارداد اختیار معامله مؤثر خواهد بود. طول عمر اختیار معامله و نوسانات نرخ‌های ارز و انتظارات نسبت به تغییرات این نرخ‌ها در آینده از سایر عوامل مؤثر در تعیین قیمت اختیار معامله می‌باشد. در این بازار خریداران و فروشندگان اختیار معامله خرید و اختیار معامله فروش فعال هستند و کارگزارانی نیز بین این گروه‌ها واسطه می‌باشند. آریبترازرها هم همچنان در این بازار فعالند که با خرید یک اختیار معامله و فروش آن در بازار دیگر از تفاوت قیمت‌ها سود می‌برند.^{۹۳}

اگر در قراردادهای اختیار معامله نرخ بهره را برای هر دو نوع ارز مساوی فرض نماییم که عملاً کمتر محتمل است، با این قراردادها با پیش‌بینی ریسک‌های مالی ارزهای مختلف اقدام به خرید و فروش حق اختیار معامله در زمان‌های مختلف می‌نمایند. لذا گرچه می‌تواند ریسک نهایی را برای خریدار با فروشنده اصلی ارز در تاریخ سررسید، پوشاند ولی چون این اوراق بهادار (اختیار معامله) در دست بورس بازان به گردش و معامله می‌افتد و همچنین باعث تشدید نوسانات بازار می‌شود و همانطور که ذکر شد می‌توانند در زمره موارد حکمی تحریم ربا

^{۹۳} - اختیار معامله گونه‌های خاص دیگری نظیر: Knock-out Option یا اختیار معامله Knock-in Option یا Average Rate

Option از دو نوع Average Spot Rate Option و Average Strike Rate Option و Basket Option دارد که درباره آنها

می‌توان به کتب مربوطه مراجعه نمود.

قرار گیرند. اگر نرخ‌های بهره نیز در مورد دو نرخ ارز متفاوت باشد ماهیت ربوی آن بارز می‌گردد. مجدداً لازم به تذکر است که اختیار معامله با انتقال ریسک از خریدار به صادرکننده در معامله اول می‌تواند از لحاظ کاهش ریسک اقتصادی مثبت ارزیابی شود ولی خرید و فروش بعدی اوراق اختیار معامله در بازار منجر به عملیات سوداگری می‌شود و بدون اینکه کالا یا خدمت حقیقی مد نظر باشد نوعی بازی قمار بین بورس بازان ایجاد می‌کند.

گواهی سپرده ارزی^{۹۴}

از دیگر قراردادهای وعده‌دار گواهی سپرده ارزی می‌باشد که سند قابل معامله‌ای است که بانک منتشر می‌کند و معرف میزان سپرده ارزی صاحب آن در آن بانک است که در تاریخ مشخص در آینده به دارنده سند قابل پرداخت می‌باشد. در این سند میزان سپرده ارزی، نرخ آن، تاریخ سررسید، نرخ بهره و روش محاسبه نرخ بهره مشخص است و این سند می‌تواند بدون اطلاع ناشر در بازار دست دوم از طریق اتاقهای کارگزاری و بانک‌ها به فروش برسد. برخی از این گواهی‌ها به نام خریدار صادر می‌شود و با نام و غیرقابل معامله هستند. گواهی‌های سپرده ارزی به دلیل استعمال نرخ بهره بر آنان ماهیت ربوی دارند.

۴- خرید و فروش اوراق و اسناد بهادار

اوراق و اسناد بهادار در بازارهای مالی در سطح جهانی بسیار متنوع و گسترده است و در اغلب بازارهای بورس اعم از داخلی یا خارجی، سنتی یا مدرن معاملات زیادی بر اوراق و اسناد بهادار مختلف صورت می‌گیرد. این اوراق شامل تضمین، چک، برات، سفته، گواهی سپرده، اوراق اختیار معامله، اوراق قرضه، سهام،

^{۹۴} - Certificate of Deposit

قراردادهای آتی، حواله‌ها، اوراق مشارکت و ... می‌شود که هر کدام از آنها طبیعت مالی و معاملاتی خاص خود را دارا هستند. سؤال اساسی در این است که خرید و فروش اوراق و اسناد بهادار از لحاظ شرعی چه وجهی دارد؟ آیا این بازارها ربوی است یا خیر؟ به طور کلی - و نه مورد اوراق و اسناد خاص - باید گفت چنانچه خرید و فروش سند یا ورقی التزام پرداخت وجه آن در سررسید را بازاء وجهی مازاد بر ارزش اسمی آن مرتبط با طول زمان سررسید بنماید به نحوی وارد در حریم ربا می‌شود. برای مثال فرض کنید اگر سفته‌ای در امروز ارزش آن ۱۰۰۰ ریال است ولی تاریخ سررسید آن در آخر سال است و به مبلغ ۹۰۰ ریال فروخته شود وارد در حریم ربا شده است. ولی اگر این سفته به مبلغ ۱۰۰۰ ریال در تاریخ سررسید فروخته شود عمل تنزیل بر آن صورت نگرفته و خرید و فروش آن منع ربوی ندارد. ملاحظات تورم نیز در این باب قبلاً ذکر شد که در شرایطی که اقتصاد تورمی باشد چون نرخ تورم به صورت قطعی قابل پیش‌بینی نیست لذا این تنزیل مبتنی بر نرخ تورم شبه‌ناک می‌باشد. چرا که نمی‌توان نرخ تورم را پیش‌بینی نمود و متغیرهای زیادی می‌توانند نرخ تورم را تحت تأثیر قرار دهند که ممکن است هنگام پیش‌بینی نرخ تورم مد نظر اقتصادسنج قرار نگرفته باشد. خرید و فروش باقی اوراق نیز در همین راستا قرار می‌گیرد. برای مثال خرید و فروش سهام از لحاظ فقهی اشکال ندارد ولی نمی‌توان سهامی را به ارزش بازاری ۱۰۰۰ ریال از فرد دیگری به قیمت مثلاً ۹۰۰ ریال خریداری کرد که در پایان سال مبلغ ۹۰۰ ریال به فروشنده پرداخت نمود، عمل اخیر ورود به حریم رباست. به عبارت دیگر خرید و فروش نقدی اسناد و اوراق بهادار طبیعتاً ربوی نیست ولی خرید و فروش این اوراق با درج زمان سررسید و تنزیل آن وارد حریم ربا می‌شود. باید اضافه نمود که اوراق و اسنادی که فی‌الذمه سررسید زمانی دارند همانند اوراق اختیار معامله، گواهی سپرده، قراردادهای آتی چه ارزی و چه ریالی همگی مشکل اساسی ورود به حریم ربا را ذاتاً شامل می‌شوند چه برسد به معامله ثانویه و تنزیل آن که اضعاف ربا را مضاعف می‌نماید.

باید دقت نمود که خرید و فروش سهام متفاوت از خرید و فروش اوراق بهادار است. سهام به عنوان نماینده‌ای از یک فعالیت اقتصادی است. در صورتی که اوراق بهادار فقط نمایندگی ارزش یک دارائی را حمل

می‌نماید. لذا خرید و فروش سهام به معنی شرکت در عملیات تولید ارزش افزوده- به معنای حساب‌های ملی کلمه- است و ماهیت ربوی ندارد.

۵- خرید و فروش طلا و نقره و سایر فلزات گرانبها

خرید و فروش فلزات گرانبها بالاخص طلا و نقره در فقه در مبحث بیع صرف آورده می‌شود. در بیع صرف معامله طلا با طلا، نقره به نقره به مازاد ربوی است. چون هر دو همجنس و مکمل و موزون هستند. راه‌های حيله‌ای هم برای فرار از ربوی بودن اینگونه معاملات ذکر می‌شود که همانطور که ذکر شد حيله‌های شرعی همگی ناصحیح و ناصوابند. برای مثال ضم ضمیمه غیرجنس خود باعث خروج معامله صرف ربوی از ربا می‌شود. ولی عقل باز حکم می‌کند که حيله ضم ضمیمه غیرجنس ناصواب است. برای مثال معاوضه یک تن طلا با ۱/۲ تن طلا به علاوه یک مثقال نقره گرچه از لحاظ جنس بودن به دلیل ضم ضمیمه نقره که همجنس طلا نیست آن را از حریم ربا خارج می‌نماید ولی قابل پسند عقل و صدق نیست و حيله است.

البته بانک‌ها در معاملات صرف به شکل سنتی عمل نمی‌کنند یعنی فلزات با عیار مختلف را با یکدیگر معاوضه نمی‌کنند بلکه با خرید و فروش آنها ترکیب و میزان ذخایر خود را تغییر می‌دهند یا به نحوی سیاست‌های تأثیر بر قیمت فلزات در بازار را دنبال می‌کنند و یا منابع مالی خود را به این طریق آزاد می‌نمایند. به هرحال معاملات صرفی در زمان حاضر رایج نیست. خرید و فروش فلزات گرانبها به شرط عدم ورود زمان و تنزیل نرخ آن به دلیل ملاحظات زمانی از لحاظ فقهی دچار اشکال نیست ولی اجاره دادن آن به دلیل اینکه ملاحظه زمان را مضمول می‌نماید می‌تواند محل تردید باشد. برای مثال اجاره دادن ۱۰۰ گرم طلا و اخذ ۱۰۰ گرم طلا به علاوه ۱۰۰/۰۰۰ ریال در پایان سال به عنوان اصل و اجاره می‌تواند شبهه ربا را تقویت کند. چرا که اگر ۱۰۰ گرم طلا برای زرگری داده می‌شد یعنی به مضاربه یا نوعی مشارکت رفته بود پس نرخ ۱۰۰/۰۰۰ ریال ثابت دریافتی نرخ بهره را از پیش تعیین می‌نماید و ربوی است و اگر به عنوان سرمایه به غیرزرگر داده شده بود

باز با محاسبه ارزش ریالی روز آن و نسبت ۱۰۰/۰۰۰ ریال به آن نرخ بهره از پیش قابل تعیین و محاسبه می‌شد که در هر صورت وارد حریم ربا می‌شود.

۶- دریافت و پرداخت حوالجات

عملیات دریافت و پرداخت (یا صندوق) یا بطور کلی تر حوالجات از عملیات بسیار مهم شعب بانک‌ها است. این عملیات سهم اعظم فعالیت بانک‌ها را روزانه به خود اختصاص می‌دهد و شامل دریافت وجوه نقد واریز آن به حساب‌های مورد نظر پرداخت‌کننده و یا پرداخت به افراد از حساب‌های مورد نظر یا حواله از حسابی به حسابی دیگر چه ریالی و چه ارزی و چه شهری و چه بین‌شهری و چه بین‌المللی اعم از بانکی یا بین‌بانکی و بسیاری از عملیات مشابه که در این ردیف عملیات بانکی قرار می‌گیرند، می‌باشد. در این عملیات بانکها بدون هیچ مشکلی می‌توانند کارمزد دریافت کنند. همانطور که ذکر آن رفت کارمزد عبارت از هزینه خدمت ارائه شده به مشتری است و علی‌الاصول نباید با کم و زیاد شدن مبالغ حواله‌ها یا دریافت و پرداخت‌ها زیاد شود مگر اینکه بزرگی رقم باعث افزایش هزینه بانک در انجام خدمت مربوطه شود. و همانطور که تصریح شد این موضوع بایست مستدل توسط بانک اثبات شود. به عبارت دیگر بانک نباید برای مثال کارمزد حوالجات خود را بر اساس ۲٪ رقم حواله دریافت کند بلکه باید مثلاً رقم ۲۰۰۰ ریال را برای حواله نوع مشخصی بستاند. رعایت این ملاحظات کارایی خدمت‌رسانی را افزایش می‌دهد و وظیفه بانک اخذ مالیات و باج یا خراج نیست و باید بر اساس خدمتی که ارائه می‌دهد جبران خدمت شود. موارد خاص باید قبلاً تصریح و تعریف شوند که بانک بتواند متناسب با رقم اسمی حواله کارمزد دریافت کند.

یکی از منافع عملیات دریافت و پرداخت و حواله برای بانک‌ها استفاده از این منابع در حین انجام عملیات انتقال است. این انتفاع در بانکداری فعلی بسیار رایج است و در بانکداری بین‌المللی حتی از مبالغ مانده در انتهای روز در شب (Overnight Withdrawal Deposit) نیز استفاده می‌شود و آنها را برای استفاده در ساعات

تعطیلی بانک به بانک دیگر منتقل می‌نمایند. به عبارت دیگر مانده حوالجات به عنوان سرمایه گردش همواره به منابع بانک اضافه می‌شود. این عمل از لحاظ اینکه منابع بانک را اضافه می‌نماید مفید به حال بانک‌ها است ولی چون میل بانک به طولانی‌تر شدن زمان تسویه نقل و انتقالات مالی می‌باشد لزوماً در تضاد با کارایی سیستم بانکی خواهد بود. از لحاظ جایگزینی این امتیاز یعنی استفاده از منابع موقت ایجاد شده توسط بانک به جای کارمزد مشخص چون می‌توان نرخ بهره‌ای برای این منبع محاسبه و مشخص نمود ماهیت ربوی می‌یابد. به عبارت دیگر نرخ کارمزد منتسب به آن خدمت را بر متوسط ارزش اسمی هر انتقال تقسیم و در نسبت تعداد روزهای سال به تعداد روزهایی که بانک از آن منابع استفاده می‌کند تقسیم کنیم نرخ بهره‌ای بدست می‌آید. که چون از قبل مشخص می‌شود این عمل را در حریم ربا وارد می‌نماید. اگر سپرده‌گذاران در کل سود بانک سهام باشند این مسئله از بین خواهد رفت. به این موضوع در بخش بعدی خواهیم پرداخت.

باید متذکر شد که این تحلیل فقط در این بحث مصداق می‌یابد که به جای دریافت کارمزد، منبع مالی جدید (پول پرداختی برای حواله) را در روزهای انجام عملیات نقل و انتقال بانکی در اختیار بانک قرار دهیم. در این حالت است که مصداق ربا پیدا می‌شود. ولی در حالتی که کارمزدی برای خدمت نقل و انتقال دریافت می‌شود جبران خدمات بانک تلقی می‌گردد.

۷- عملیات اعتباری بانکی

گونه‌های مختلفی از عملیات اعتباری بانکی در بانک‌ها رایج است. اعطای تسهیلات بطور کلی عملیات اعتباری بانکی است که به انحاء مختلف و با تضمین‌های مختلف صورت می‌گیرد. همه این عملیات در قالب‌های اعطای تسهیلات قابل بررسی می‌باشند ولی نوعی از این عملیات اعتباری بیشتر مدنظر این بخش از مقاله است که به مشتریان پرمعامله و خوش حساب اعطا می‌شود. به عبارت دیگر این اعتبار به صاحبان حساب‌های جاری داده می‌شود و با این اعتبار مشتریان می‌توانند بیش از موجودی حساب جاری خود از بانک

پول برداشت نمایند. در نظام‌های بانکی بازا این برداشت بیشتر مبلغ بهره براساس زمان و میزان برداشت محاسبه و مشتری بدهکار می‌گردد. این ترتیب استفاده از اعتبار حساب جاری ماهیت ربوی دارد.

نتیجه‌گیری

در این بخش با استناد به تعریف مشخص ربا در قسمتهای قبل ماهیت عملیات بانکی متداول را بررسی نمودیم. عملیات سپرده‌گذاری، تسهیلات دهی، خرید و فروش اسعار خارجی و اوراق و اسناد بهادار و فلزات گرانبها، دریافت و پرداخت حوالجات و عملیات اعتباری از جمله عناوین کلی است که طبیعت ربوی یا غیرربوی بودن آنها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

براساس تعریف دقیق ربا، عقود فروش اقساطی، اجاره به شرط تملیک و خرید و فروش دین و ربح مرکبی که ناشی از اخذ بهره بر بهره به دلیل عدم توانائی مدیون در تأدیه دین است وارد در حریم ربا هستند. مشخصاً اعطای تسهیلات از طریق عقود وام نیک (وام بدون بهره)، مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، سرمایه‌گذاری مستقیم، مضاربه، معاملات سلف، جعاله، مزارعه، مساقات و اجاره با رعایت شرایط خاص از حریم ربا خارج می‌گردند. در همه این عقود به استثنای وام نیک که بهره ندارد و اجاره که نرخ مال الاجاره از قبل تعیین می‌شود نباید نرخ بهره از پیش تعیین و شرط شود در غیر این صورت ربوی می‌گردند.

عملیات خرید و فروش اسعار خارجی در معاملات نقدی (Spot) (تبدیل اسعار خارجی به یکدیگر)، معاملات تعویضی (Swap) (به شرط اینکه نرخ بهره در محاسبه نرخ تبدیل بکار گرفته نشود)، اوراق اختیار معامله (Option) (به شرط اینکه نرخ بهره در مورد دو ارز مورد نظر یکسان باشد)، گشایش اعتبار اسنادی (Letter of Credit) قابل قبول و غیرربوی است. ولی عملیات ارزی معاملات آتی یا وعده‌دار (Future)، معاملات تعویضی (Swap)، اوراق اختیار معامله (Option)، گواهی سپرده ارزی (Certificate of Deposit) در صورت استعمال نرخ بهره حریم ربا واردند.

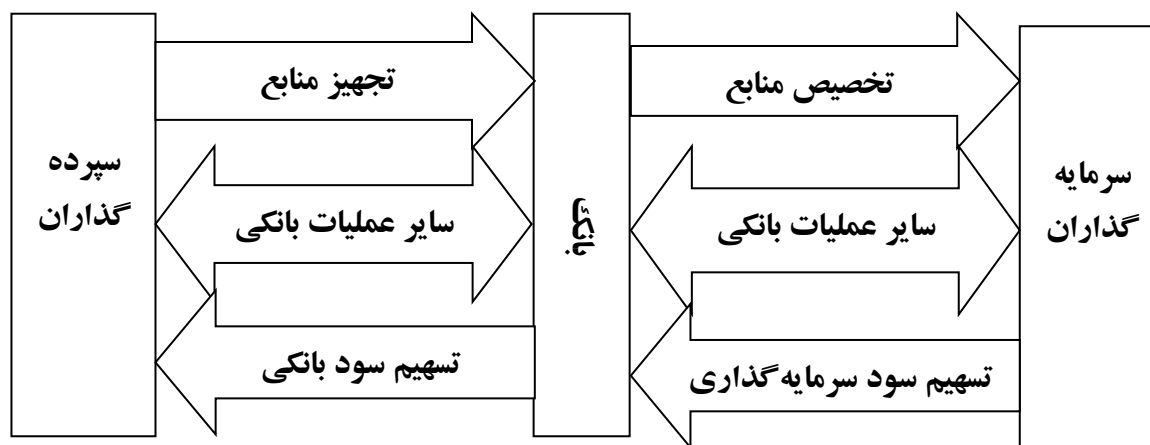
خرید و فروش اوراق و اسناد بهادار و معاملات صرف و دریافت و پرداخت حوالجات و عملیات اعتباری

بانکی مورد بررسی قرار می گیرد و ویژگی های هر یک در ورود به حریم ربا تحلیل و ارزیابی می شوند.

نظریه شرکت‌سهای بانک غیرربوی

فارغ از اینکه بانک دولتی باشد یا خصوصی، و آیا فعالیت بانکی در یک حکومت اسلامی باشد یا غیراسلامی، در اختیار حکومت باشد یا نه، به بحث در مورد بانکی با مشخصاتی ویژه خواهیم پرداخت که معیارهای عدم ربا را ملحوظ دارد. به عبارت دیگر هدف ما در این بخش تعریف بانکی است که غیرربوی باشد و بتواند عملاً از عهده وظایف یک واسطه مالی هم برآید.

به نمودار زیر توجه نمایید. در این نمودار سپرده‌گذاران با مقاصد مختلف سپرده‌های خود را نزد بانک می‌گذارند و بانک نیز با سرمایه‌گذارانی طرف است که در بخش‌های مختلف اقتصاد فعال هستند. سایر عملیات بانکی نیز در زمره فعالیت‌های بانک تصریح می‌شوند.

وظیفه بانک نسبت به سپرده‌گذاران تجهیز منابع از آنها و نسبت به سرمایه‌گذاران تخصیص منابع به آنها می‌باشد. حال بانکی را در نظر بگیرید که همانند یک شرکت بین سپرده‌گذاران تأسیس می‌شود. به عبارت دیگر بانک را یک شرکت سهامی در نظر بگیرید که صاحبان سرمایه آن سپرده‌گذاران هستند و هر سپرده‌گذار به نسبت سپرده روزانه خود در سرمایه بانک شریک است. سرمایه کل بانک برابر است با مجموع سپرده‌های بانک

به نسبت تعداد روزهایی که هر سپرده‌گذار سپرده خود را در بانک نگهداشته است. تعداد سهام این شرکت سهامی بانکی را برابر تعداد روزهایی که ارزش هر واحد سهام در بانک نگهداشته می‌شود فرض کنید. اگر چنین بانکی یک شرکت سهامی در نظر گرفته شود کلیه سهام‌داران مالک و صاحبان سرمایه این بانک خواهند بود و متناسب با سرمایه‌های خود که سپرده آنها است از بانک سود می‌برند. محاسن این نحوه شراکت از لحاظ سپرده‌گذاری از قرار ذیل است:

- اگر چنین بانکی تعریف شود توزیع سود سهام بین سهام‌داران متناسب و عادلانه خواهد بود و تمام تمایزات بین سپرده‌های کوتاه‌مدت و مدت‌دار و پس‌انداز و دیداری از لحاظ دریافت سود از بین خواهد رفت.
 - این نوع سپرده‌گذاری سهام شدن در سود بانک است و خود نوعی مضاربه و مشارکت اقتصادی تلقی می‌شود که نه تنها ربا نیست بلکه از لحاظ شرعی بسیار ممدوح نیز می‌باشد.
 - نرخ‌های سود سپرده‌ها همگی به یک نرخ تنزل می‌یابد و شفافیت و کارائی عملیات بانکی را افزایش می‌دهد.
 - تمایزی بین سپرده‌های مختلف دیداری، پس‌انداز و مدت‌دار در شرکت سهامی بانک غیرربوبی وجود ندارد همانطور که ذکر شد همگی سهام شرکت مزبور می‌باشند.
 - مشارکت هر شخصیت حقیقی یا حقوقی اعم از دولت یا بخش خصوصی می‌تواند با خرید سهام این شرکت یا به عبارت دیگر سپرده‌گذاری در این شرکت صورت پذیرد.
 - این شرکت بانکی از لحاظ تجهیز منابع نه تنها مشکلی نخواهد داشت بلکه به دلیل بازدهی بالای آن و توزیع عادلانه سود از بانک‌های فعلی نیز کارآتر خواهد بود.
- ماهیت مالکیت این بانک می‌تواند هم دولتی و هم خصوصی و هم ترکیبی از هر دو آنها باشد. تعداد سهام براساس ارزش هر سهم به شکل زیر قابل محاسبه است:

ارزش اسمی هر سهم q

m تعداد افراد سپرده گذار

i سپرده فرد D_i

t_i مدت زمان سپرده گذاری در سال مزبور

i تعداد سهم فرد $\frac{D_i}{q} \times t_i$

n کل تعداد سهام بانک $= \frac{1}{q} \sum_{i=1}^m D_i t_i$

کل درآمد بانک (R) به عنوان یک بنگاه اقتصادی منهای هزینه اش (C) سود بانک (π) را مشخص می کند:

$$\pi = R - C$$

سود هر سهم (r) از رابطه زیر به دست می آید:

$$r = \frac{q\pi}{\sum_{i=1}^n D_i t_i}$$

پرداختی به هر فرد بابت سود سهام π_i از رابطه زیر به دست می آید:

$$\pi_i = \frac{r D_i t_i}{q}$$

که به موجودی سپرده اول سال بعد سهامدار اضافه می گردد یا به وی پرداخت می شود.

در عملیات بانکداری بدون ربا بررسی نمودیم که با تعریف مشخص ربا علی الاصول کدام یک از عقود فعلی در اعطای تسهیلات ربوی می باشند. برای اینکه شرکت سهامی بانک غیرربوی کاملاً غیرربوی عمل کند و در حریم ربا وارد نشود مشخصاً باید فقط از طریق عملیات زیر اقدام به اعطای تسهیلات نماید. این عقود به شرح زیر می باشند:

- وام نیک (با مشروح توضیحاتی که در مورد آن داده شد- وام بدون بهره).
- مشارکت مدنی (به شرطی که نرخ بازده انتظاری شراکت از قبل مشخص نشود).

- مشارکت حقوقی (تأمین بخشی از سرمایه سایر شرکت‌های سهامی یا بانک‌های سهامی غیررئوی دیگر).
- سرمایه‌گذاری مستقیم (تأمین سرمایه پروژه‌های اقتصادی).
- مضاربه (به شرطی که نرخ بهره از پیش شرط و معین نشود).
- معاملات سلف (به شرطی که قیمت کالا در زمان تحویل از قبل معین و شرط نشود).
- جعاله (به شرطی که نرخ بهره از قبل معین و شرط نشود).
- مزارعه (به شرطی که نرخ بازده از قبل معین و شرط نشود).
- مساقات (به شرطی که نرخ بازده از قبل معین و شرط نشود).
- اجاره (همانند کالاهای بادوام، زمین، ساختمان، ماشین‌آلات).

عقود و موارد زیر در حریم ربا واردند:

- فروش اقساطی.
 - اجاره به شرط تملیک.
 - خرید و فروش دین.
 - ربح مرکب (براساس توضیحاتی که در بخش جریمه تأخیر تأدیه داده شد).
- همانطور که ملاحظه می‌شود عملیات عمده بانکداری بدون ربا پس از تصریح شرط عمومی عدم تعیین و مشخص نمودن نرخ بهره از قبل در اعداد عملیات مشروع بانکداری آورده شده‌اند و فقط معدودی از عملیات بانکی به دلیل ربوی بودن حذف شده‌اند.

یکی از علل عدم موفقیت عملیات بانکی بدون ربا و صوری بودن این عملیات را می‌توان بازار مالی ضعیف و متناسب با عملیات بانکی بدون ربا در کشور قلمداد نمود. چنانچه یک بازار مالی متناسب با عملیات بانکداری ربا در کنار بانکداری بدون ربا وجود داشته باشد قوانین و بسترهای حقوقی برای ارتباط فعالیت‌های اقتصادی به دو بازار مالی و پولی ایجاد شود می‌توان بهتر بانکداری بدون ربا را به مقصد خود نزدیک کرد. برای موفقیت

شرکت سهامی بانک غیرربوی نیز باید چنین تمهیداتی فراهم نمود. بطور مثال باید بانک به راحتی بتواند در تأمین منابع مالی و سرمایه پروژه‌های اقتصادی، یا مشارکت‌های حقوقی و مدنی یا سایر عقود مضاربه، جعاله، مزارعه، مساقات به راحتی شرکت کند. برای این منظور باید ترتیبات حقوقی خاصی ایجاد شود. تا علاقه‌مندان به این عقود در بازار مالی متشکل همانند بورس اوراق بهادار وارد شوند و از آن طریق تنظیمات، نظارت و ترتیبات بورس مزبور آنها را برای استفاده از تمهیدات و منابع مالی بانک آماده نماید و بانک با طیب خاطر به این فعالان اقتصادی در چهارچوب غیرربوی وام دهد. اعطای تسهیلات بنابر ویژگی‌های مطرح شده در فوق بنابر عقود غیرربوی ذکر شده می‌تواند تخصیص منابع شرکت سهامی بانک غیرربوی را کامل نماید.

عملیات خرید و فروش اسعار خارجی در شرکت سهامی بانک غیرربوی براساس ملاحظاتی که در بخش

قبل ذکر شد در فعالیت‌های زیر قابل قبول و غیرربوی است:

- معاملات نقدی (Spot) (تبدیل اسعار خارجی به یکدیگر).
- معاملات تعویضی (Swap) (به شرط اینکه نرخ بهره در محاسبه نرخ تبدیل بکار گرفته نشود).
- اوراق اختیار معامله (Option) (به شرط اینکه نرخ بهره در مورد دو ارز مورد نظر یکسان باشد).
- گشایش اعتبار اسنادی (Letter of Credit)

معاملات زیر در حریم ربا واقع می‌شوند:

- معاملات آتی یا وعده‌دار (Future).
- معاملات تعویضی (Swap).
- اوراق اختیار معامله (Option).
- گواهی سپرده ارزی.

خرید و فروش اوراق و اسناد بهادار در شرکت سهامی بانک غیرربوی همانطور که ذکر شد مشمول این

قاعده است که عملیات خرید و فروش نباید متضمن زمان و مرتکب تنزیل به دلیل زمان شود. این قاعده کلی در

قالب اوراق بهادار قابل تعمیم است. شرح بیشتر این موضوع در قبل آمد و همانطور که گفته شد کلیه اوراق بهاداری که به نحوی متضمن زمان هستند و فی‌النفسه سررسید زمانی دارند و با تغییر زمان میزان بهره آنان تغییر می‌یابد همانند اوراق اختیار معامله، گواهی سپرده، قراردادهای آتی چه ارزی و ریالی به حریم ربا وارد می‌شوند. معاملات صرف و خرید و فروش فلزات گرانبها در قبال وجه ریالی آنها دچار اشکال نیست ولی اجاره دادن یا اجاره گرفتن آنها وارد حریم ربا می‌شود ولی مشارکت با زرگر و بدون مشخص کردن نرخ اجاره وارد در حریم ربا نخواهد بود.

عملیات دریافت و پرداخت حوالجات بدون هیچ مشکلی در شرکت سهامی بانک غیرربوی قابل انجام است و همانطور که ذکر شد بایست بر مبنای کارمزد باشد و مشخصاً ذکر شد که خصوصیات کارمزد چیست و علی‌القاعده نباید با مبلغ اسمی عملیات دریافت و پرداخت و یا حواله‌ها متناسب باشد. موارد خاصی باید قبلاً تعریف و مشخص شوند.

منابع عملیات دریافت و پرداخت و حواله‌ها می‌تواند از منابع آزاد بانک تلقی شود. این منابع همانطور که ذکر شد چنانچه کارمزدی برای خدمات احتساب کنیم و از آن صرف نظر نماییم و در عوض از منابع جدید ایجاد شده به عنوان منابع آزاد بانک استفاده نماییم به نحوی وارد حریم ربا شده‌ایم. به این ترتیب اگر بانک شرکت سهامی باشد به دلیل اینکه سپرده‌گذاران بر اساس میزان منابع آزاد ایجاد کرده در سود بانک شریک هستند دیگر ماهیت اخذ ربا برای سپرده‌گذاران پیدا نمی‌شود. در این حالت فرض بر این است که درآمد بانک از طریق تخصیص منابع غیرربوی عمل می‌کند.

عملیات اعتباری بانکی از جمله عملیات قابل تسری به شرکت سهامی بانک غیرربوی می‌باشد. فرض کنید بانک می‌خواهد به مشتری خود براساس میزان سپرده‌ای که قبلاً سپرده‌گذاری کرده بود اعتبار دهد. سؤال این است که نرخ بهره‌ای که باید براساس آن اعتبار داده شده را تسویه نماید چه باید باشد تا دچار ربا نشود؟

فرض کنید یک مشتری مبلغ A ریال به مدت t ماه (کمتر از ۱۲ ماه) در حساب خود در شرکت سهامی

بانک غیرربوی سپرده‌گذاری کرده است و هنوز زمان تسویه حساب و پرداخت سود سهام به سپرده‌گذاران نرسیده یا به عبارت دیگر سال مالی به پایان نرسیده است. مشتری قصد دارد مبلغ B ریال به مدت s ماه علاوه بر سپرده خود از بانک اعتبار دریافت کند شرایط زیر را می‌توانیم بررسی کنیم. اگر داشته باشیم:

$$A \times t = B \times s$$

بانک نباید بهره سپرده به سپرده‌گذار پرداخت نماید. اگر رابطه فوق به شکل زیر باشد:

$$A \times t > B \times s$$

بانک بایست با محاسبه نرخ سود سهام براساس سپرده‌ها (r) مقدار بهره زیر را به مشتری پردازد:

$$r \times (A \times t - B \times s)$$

اگر رابطه مندرج در فوق به شکل زیر باشد:

$$A \times t < B \times s$$

بانک باید مقدار زیر را از مشتری دریافت نماید:

$$B \times s - A \times t$$

شرکت سهامی بانک غیرربوی از لحاظ اجرایی باید طبق اساسنامه آن زیر نظر هیأت مدیره و بر اساس مصوبات مجمع شرکت و با آراء سهامداران مدیریت شود و از لحاظ ضوابط و قوانین پولی و ارزی تحت نظارت بانک مرکزی باشد.

کلیات عملیات اجرایی و حقوقی این شرکت سهامی با مفاد قانون تجارت قابل تطبیق است ولی چنانچه این طرح پذیرفته شود همراه با اصلاحات و تدوین مجدد قانون تجارت و قانون بانکداری بدون ربا و آئین‌نامه‌های اجرایی آن می‌توان این گونه اصلاحات را نیز در این راستا وارد نمود.

تأسیس شرکت سهامی بانک غیرربوی می‌تواند توسط دولت یا بخش خصوصی یا به طور مشترک اتفاق افتد و براساس اساسنامه می‌توان سهام ممتاز و سهام عادی را نیز برای مؤسسين تعريف نمود كه البته اگر این

امتیازات در نظر گرفته نشود و مؤسسين از حقوق مدیریت و کارفرمایی خود بهره‌مند شوند و سود سهام عادی دریافت کنند به کارایی جذب و تجهیز منابع و عدالت نزدیک‌تر خواهد بود.

این بانک همانطور که ذکر شد می‌تواند در سه نوع زیر طبقه‌بندی شود:

- شرکت سهامی بانک غیررئوی خصوصی.
- شرکت سهامی بانک غیررئوی دولتی.
- شرکت سهامی بانک غیررئوی مختلط.

در دو مورد اول اعطای «وام نیک» یا تسهیلات بدون بهره از لحاظ اقتصادی توجیه ندارد ولی در دو نوع آخر می‌توان اعطای «وام نیک» که در متن قانون بانکداری بدون ربا از آن به عنوان تسهیلات قرض‌الحسنه یاد شده سخن به میان آورد. اصولاً «وام نیک» به هیچ طریقی نباید متضمن بهره باشد این وام قاعداً باید وام‌های مصرفی را مشتمل شود اگر کل سهام بانک متعلق به دولت باشد. بانک با اعطای وام بدون بهره (وام نیک) متقاضیان وام‌های مصرفی را پوشش می‌دهد. همانطور که گفته شد گونه‌های مشخصی از موارد مستحق دریافت اینگونه تسهیلات در قانون بانکداری بدون ربا مشخص شده است.

اگر شرکت سهامی بانک غیررئوی به صورت مختلط بود یعنی هم دولت و هم بخش خصوصی در آن سهام بودند، دولت باید متناسب با میزان وامی که به صورت «وام نیک» برای متقاضیان تسهیلات مصرفی می‌پردازد از سود سهام خود کسر نماید. به عبارت دیگر فرض کنید:

D_g سپرده دولت

t_g مدت زمان سپرده‌گذاری دولت در سال مورد نظر

q ارزش اسمی هر سهم

m تعداد افراد سپرده‌گذار خصوصی

D_i سپرده فرد i

t_i مدت زمان سپرده گذاری فرد i در سال مزبور

$$n_i = \frac{D_i t_i}{q} \quad \text{تعداد سهم فرد } i$$

$$n_g = \frac{D_g t_g}{q} \quad \text{تعداد سهام دولت}$$

$$n = n_i + n_g = \frac{1}{q}(D_i t_i + D_g t_g) \quad \text{کل تعداد سهام}$$

$$\pi = R - C \quad \text{سود بانک } (\pi) \text{ حاصل تفاوت درآمد بانک } (R) \text{ و هزینه بانک } (C)$$

$$r = \frac{\pi}{n} = \frac{q\pi}{D_i t_i + D_g t_g} \quad \text{سود هر سهم}$$

L میزان وام نیک پرداختی توسط دولت

t تعداد ماه های پرداخت وام نیک

اگر داشته باشیم:

$$L t = D_g t_g$$

یعنی دولت کل منابع سپرده ای خود را به «وام نیک» تخصیص داده و پرداخت نموده است پس از تسهیم

سود چیزی نصیبش نمی شود و سود هر سهم برابر خواهد بود با:

$$r = \frac{q\pi}{D_i t_i + D_g t_g - L t} = \frac{q\pi}{D_i t_i}$$

اگر $L t < D_g t_g$ باشد یعنی ارزش وام نیک پرداختی کمتر از ارزش سپرده های دولت باشد ارزش سود هر

سهم برابر خواهد بود با:

$$r = \frac{q\pi}{D_i t_i + D_g t_g - L t}$$

و پرداختی به دولت بابت سود سهام وی برابر می شود با:

$$r \times (D_g t_g - L t)$$

چنانچه $L t > D_g t_g$ باشد دولت به مقدار فوق به بانک بدهکار می شود که باید پرداخت نماید.

نتیجه‌گیری

شرکت سهامی بانک غیرربوی براساس ملاحظات فوق و تعریف ربا به عنوان یک بنگاه اقتصادی پیشنهاد می‌شود که سپرده‌گذاران سهامداران بانک هستند. این بانک توانائی عملیات غیرربوی را داشته و با توزیع سود سهام متناسب و عادلانه بین سهامداران و رفع تمایزات بین سپرده‌های مختلف از لحاظ دریافت سود و افزایش شفافیت و کارائی عملیات بانکی با تنزل تعداد نرخ‌های سود سپرده‌ها (سهام) و افزایش مشارکت اقتصادی شبکه بانکی در فعالیتهای اقتصادی و قابلیت مشارکت هر شخصیت حقیقی یا حقوقی اعم از دولت یا بخش خصوصی، کارائی زیادی در واسطه‌گری مالی و تجهیز و تخصیص منابع را خواهد داشت. تأسیس بورس مالی قابل تطبیق با این بانک نیز از اهم موارد قابل توجه است که اعطای تسهیلات را در قالب عقود غیرربوی برای بانک مزبور تسهیل نماید.

فناوری اطلاعات و ارتباطات در تحقق مشارکت در سود و زیان

مقدمه

بر اساس معیارهای ذکر شده در بخشهای قبل بانکهای غیررئوی در جهان اقتصادی معاصر که پیچیدگی و گستردگی زیادی با آن همراه است به راحتی نمیتوانند سود یا زیان بنگاههای وام گیرنده را تشخیص داده و سود یا زیان حاصل از عملیات مالی وام گیرندگان را به سپرده گذاران منتقل نمایند. به عبارت دیگر ایجاد پورتنفوی مشخص برای هر سپرده گذار و محاسبه دقیق بازدهی آن توسط سیستمهای سنتی و یا نیمه مکانیزه قابل انجام نیست. با بهره گیری از رویکردهای نوین فن آوری اطلاعات و ارتباطات و همگامی این ابزارها می توان بنحوی با تطبیق فن آوریهای نوین اطلاعاتی و ارتباطی با ابزارها و محصولات بانکداری بدون ربا این ارتباط را فراهم نموده و کارائی و کارآمدی این شیوه بانکداری را بهبود بخشید.

در حال حاضر نمونه عملیاتی کامل استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در تحقق مشارکت در سود و زیان در سطح جهان مشاهده نشده و پیشنهاداتی در این باب مطرح گردیده است.^{۹۵} در این بخش سعی داریم که عملی شدن این موضوع را به تصویر کشیم که میتوان با استفاده از امکانات فناوری اطلاعات و ارتباطات پایه های نظری لازم برای عملی شدن بانکداری بدون ربا را در جهان اقتصادی فعلی طراحی و ترسیم نمود. شاید

⁹⁵ Bidabad, Bijan and Mahmoud Allahyarifard, "IT role in fulfillment of profit and loss sharing", Proceeding of The 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, Kuala Lumpur, Malaysia, 16th and 17th November 2005. <http://www.bidabad.com/doc/english-pls-5.pdf>
Bidabad, Bijan and Mahmoud Allahyarifard, "Implementing IT to fulfill the profit and loss sharing mechanism", Islamic Finance News (IFN) Journals, Vol. 3, Issue 3, 6th February 2006.
<http://www.bidabad.com/doc/summery-pls-it-1.pdf>

در این ارتباط هنوز زود باشد که به فرضیه تحقیق پردازیم بلکه به «فتح باب»^{۹۶} و «گمان»^{۹۷} در این موضوع میپردازیم ولی اگر بخواهیم سوال اصلی این بحث را در ارتباط با فرضیه‌ای قرار دهیم باید این فرضیه را مطرح کرد که: می‌توان با بکارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات بانکداری مشارکت در سود و زیان را در جهان اقتصادی فعلی عملی نمود.

در قراردادهای مشارکتی بانکداری بدون ربا بازدهی حاصل از مشارکت سرمایه‌گذار، بانک و سپرده‌گذار می‌بایست به نسبت سرمایه و عامل کار انجام شده تقسیم شود. توزیع درآمد حاصل از مشارکت از نظر شرعی نه تنها نهی نشده بلکه افراد به این نوع از فعالیتها تشویق شده‌اند. افزایش احتمال خطا و هزینه در انجام فرآیندهای تقسیم سود بر مبنای مشارکت به روش سنتی، از جمله عوامل مهم در ناکارآمدی بانکداری غیرربوی سنتی است. به عبارت دیگر عدم اجرائی شدن بانکداری مشارکت در سود و زیان در بانکها ناشی از عدم برقراری ارتباط سیستم توزیع سود و زیان با بازدهی واقعی اقتصاد است و شبهه عملیات ربوی در این نوع بانکداری کاملاً ملموس است. بطور کلی موارد عمده در عدم تحقق کامل بانکداری PLS در بانکداری غیرربوی سنتی بشرح ذیل می‌باشد:

۱. به دلیل سنتی بودن رویه‌ها و فرآیندهای عملیاتی، ارتباط سیستمی بین سپرده‌گذاران (بعنوان عرضه‌کننده‌گان منابع و صاحبان سرمایه بانک) و وام‌گیرندگان (بعنوان سرمایه‌گذاران و شرکای تجاری) وجود ندارد.
۲. عدم امکان ایجاد پورتفوی مشخص برای هر سپرده‌گذار و محاسبه دقیق بازدهی آن توسط سیستم‌های سنتی و یا نیمه‌مکانیزه.
۳. طبقه‌بندی نرخ سود سپرده‌های مدت‌دار برحسب مدت زمان و تاثیرگذاری تصاعدی عامل زمان بر نرخ

⁹⁶ Paradigm

⁹⁷ Conjecture

بازدهی هر سپرده، بعنوان عاملی نوسان ساز است، که موجب توزیع ناعادلانه بازدهی منابع سپرده‌ای در بازارهای مالی می‌شود. از طرفی نرخهای تعیین شده بعنوان سود سپرده‌ها، معادل بازدهی بخش واقعی اقتصاد نمی‌باشد که این با روح بانکداری مشارکت در سود و زیان مغایر است.

۴. تعدد نرخهای بهره تسهیلات و نرخهای بهره سپرده‌ها و متمایز بودن آنها از نرخ بازدهی واقعی اقتصاد موجب توزیع غیرعادلانه سود ناشی از فعالیت‌های مالی و تبعیض می‌گردد که مغایر با بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS) است.

۵. برای تحقق بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS) سهام داران بانک باید سپرده‌گذاران آن باشند و بانک سود سپرده‌گذاران را حداکثر کند.

نقش بانکداری غیربوی متعارف در بازارهای مالی

بانکها بعنوان یک واحد اقتصادی در دو بازار مالی فعالیت می‌کنند، از یک طرف متقاضی منابع مالی سپرده‌گذاران (در بازار عرضه و تقاضای منابع سپرده‌ای) هستند و از سوی دیگر بعنوان عرضه‌کنندگان منابع اعتباری به سرمایه‌گذاران (در بازار عرضه و تقاضای تسهیلات بانکی) بشمار می‌روند. به کمک مدل‌های ریاضی ثابت می‌شود^{۹۸} که بخش واسطه‌گری مالی، بصورت یک بخش مستقل در اقتصاد بمنظور ایجاد تعادل در عرضه و تقاضای منابع پولی در دو بازار مالی، خود تموجات در نرخهای بهره را بهمراه خواهد داشت که نهایتاً موجب نوسانات در بازارهای واقعی می‌شود. از طرفی مدت‌دار بودن قرارداد و ام‌ها و تأخیر ناشی از نوسانات نرخ بهره نیز موجب عدم هماهنگی در بازارهای تجهیز منابع و تخصیص منابع می‌شود، که نهایتاً نوسانات مداوم در بازارهای مالی از پیامدهای آن خواهد بود. اجرائی شدن بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS) بعنوان راه

^{۹۸} نگاه کنید به بیدآباد و هر سینی (۱۳۸۲). <http://www.bidabad.com/doc/NUBankCo-en.pdf>

حل استقرار بانکداری اسلامی و جلوگیری از تموجات در بخش واقعی اقتصاد که ناشی از نوسانات در بازارهای پولی است با فرآیندهای سنتی و از طرفی با گسترش و توسعه بازار عملاً غیرممکن است.

همانطور که نشان داده شد، بانکهای غیربوی متعارف بعنوان یک واسطه مالی که سهمی از پرداختی‌های بهره‌ای سرمایه‌گذار را به دارنده منابع مالی به عنوان حق‌العمل از یک یا دو طرف دریافت می‌نمایند عمل نمی‌کنند. اگر اینگونه عمل می‌نمودند بیشتر مشکلات فقهی ربوی فعالیت‌های بانکهای متداول رفع می‌شد. بانکهای غیربوی متداول بعنوان یک واحد اقتصادی بدنبال حداکثر کردن سود خود می‌باشند و یا اینکه می‌خواهند هزینه‌های بهره‌ای و غیربهره‌ای خود که همان قیمت تمام شده تجهیز منابع می‌باشد را حداقل کنند.

$$Max : \pi = \sum_i^n R_i (r_i^L) - \sum_j^m D_j (r_j^D) + \sum_k^o TR_k - \sum_l^p TC_l$$

π سود بانک

R_i درآمد حاصل از عرضه منابع اعتباری به سرمایه‌گذارها در قالب عقود مختلف با نرخ بهره تسهیلات r_i^L

D_j سود پرداختی به منابع و سپرده‌های اشخاص به تفکیک انواع سپرده‌ها با نرخ بهره سپرده‌ها r_j^D

TR_k درآمد حاصل از حق‌العمل کاری و ارائه خدمات به مشتریان

TC_l مجموع هزینه‌های اداری تشکیلاتی، استهلاک، مالیات و کارکنان

بدلیل عدم نفوذ فن‌آوری اطلاعات در فرآیندهای عملیاتی، نظارتی و حتی مدیریتی بانکهای متعارف،

هزینه‌های اداری، تشکیلاتی و کارکنان از انعطاف و کارآمدی کمتری برخوردار است. از اینرو با فرض ثبات

TC_l و TR_k عبارت $\sum_i^n R_i (r_i^L) - \sum_j^m D_j (r_j^D)$ در حداکثر سازی سود عمل خواهد کرد. همانطور که مشاهده

می‌شود ارتباط همزمان و سیستمی بین D_j و R_i وجود ندارد. بعبارت دیگر در بانکداری غیربوی باید سود بانک

ناشی از عملیات مالی بانک با منابع سپرده‌ای سپرده‌گذار پس از کسر مخارج عملیاتی بین صاحبان سپرده‌ها

تقسیم شود^{۹۹}. در حصول این بانکداری دو اشکال عمده وجود دارد:

۱- در بانکداری غیرربوبی متعارف سپرده‌گذاران صاحبان سهام بانک نیستند. این مشکل با تعریف بانک

خاصی تحت عنوان: «شرکت سهامی بانک غیرربوبی» قابل رفع است.^{۱۰۰}

۲- پرداخت سود بانک بین سپرده‌گذاران با تأخیر زمانی زیادی مواجه است، بطوریکه پس از اتمام سال

مالی و انجام فرآیندهای حسابداری و حسابرسی، عملیات توزیع سود صورت می‌گیرد، در حالی که با

استفاده از فنآوری اطلاعات می‌توان فرآیندهای توزیع و تخصیص سود را با صرف زمان کوتاه‌تری

انجام داد. از طرفی بدلیل بالا بودن هزینه‌های سربرار در بانکداری متعارف، برغم تمایل به اجرائی شدن

بانکداری مشارکت در سود و زیان این امر پیشرفت چندانی ندارد. لذا بانکها با استفاده از فن‌آوریهای

اطلاعات و ارتباطات ضمن کاهش هزینه‌های سربرار می‌توانند در جهت تحقق عینی بانکداری غیرربوبی

گامهای مؤثرتری بردارند.

^{۹۹} در بانکداری نوین در کشورهای پیشرفته با بکارگیری فن‌آوری اطلاعات هزینه‌های سربرار را کاهش داده‌اند. جهت اطلاع بیشتر

مراجعه شود به الهیاری فرد، محمود، «خدمات بانکداری الکترونیک و نیازهای اجرائی آن در مقایسه تطبیقی هزینه عملیاتی

خدمات مختلف بانکی»، پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی، ۱۳۸۴.

^{۱۰۰} بیژن بیدآباد و عبدالرضا هرسینی (۱۳۸۲) شرکت سهامی بانک غیرربوبی و بازاریابی ماهیت ربوبی و غیرربوبی عملیات بانکی

متداول. مجموعه مقالات سومین همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی «نظریه اقتصاد اسلامی و عملکرد اقتصاد ایران»، ۴-۳ دی ۱۳۸۲،

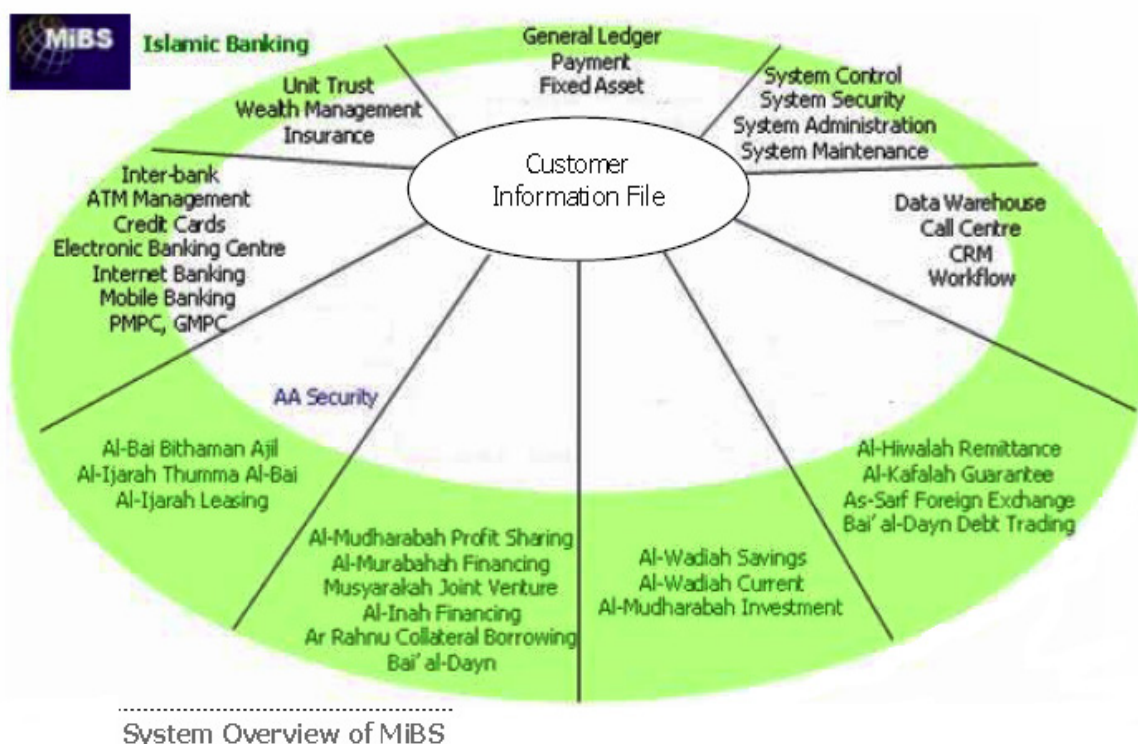
پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، صص ۲۲۴-۱۹۳، تهران. <http://www.bidabad.com/doc/sherkatbank.ppt>

<http://www.bidabad.com/doc/sherkat-sahami-bank.pdf>

Bidabad, Bijan, Non-Usury Bank Corporation (NUBankCo), The Solution to Islamic banking, Proceeding of the 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, KL, Malaysia, 16-17 November, 2005. <http://www.bidabad.com/doc/NUBankCo-en.pdf>

راهکار Microlink در ارتباط با ارائه محصولات بانکداری غیربوی (MIBS)^{۱۰۱}

به رغم اینکه MIBS راهکار نوینی برای پوشش فعالیتهای بانکی با استفاده از فن آوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) است، ولی حوزه فعالیت شرکت Microlink محدود به محصولات و خدمات بانکی غیربوی نیست، به هر حال بدلیل فعالیت این شرکت در یک کشور اسلامی موجب شده تا در ارائه راهکارهای نوین خود محصولات و خدمات بانکی غیربوی را مورد توجه قرار دهد. از این رو معرفی محصولات و خدمات و همچنین راهکارهای این شرکت تحت عنوان MIBS می تواند در تکمیل مطالب ما مفید واقع شود.^{۱۰۲}

MIBS مهیا کننده یک طرح جامع برای پوشش نیازهای بانکی کسب و کارهای مالی جهانی است، این سیستم مبتنی بر رویه های بانکداری متداول بوده و از فناوریهای روز در زمینه های اطلاعات و ارتباطات و

¹⁰¹ Microlink Banking Solution

¹⁰² بسیاری از حسابها و خدمات مطرح شده در اینجا در ایران مورد استفاده ندارد و در برخی از کشورها نظیر مالزی رایج است.

کانالهای توزیع مانند اینترنت استفاده نموده است. قابلیت انعطاف پذیری، پارامتریک بودن، و همچنین قابل اعتماد بودن از جمله ویژگی‌هایی است که این سیستم از آن برخوردار می‌باشد. MIBS بر پایه معماری سه لایه‌ای^{۱۰۳} سرویس دهنده و سرویس گیرنده و پردازش Online تراکنشها (OLTP)^{۱۰۴} طراحی شده است. طراحی سه لایه‌ای سیستم مهیاکننده توزیع روان و متمرکز تراکنشهای Online با امکانات balancing load، جوابگوئی سریع و نیازمند پهنای باند کم می‌باشد. MIBS در حال حاضر سازگار با سیستم عامل LINUX و سیستم‌های mainframe سریهای IBM z می‌باشد. MIBS دارای الگوهای بانکداری اسلامی با قابلیت چند ارزی و تعامل با چندین مؤسسه مالی است.

فایل اطلاعات مشتری در MIBS/CIF^{۱۰۵}: نگرش حاکم بر MIBS/CIF یک نگرش جهانی در خصوص ارتباط مشتری با موسسات مالی است، در این سیستم حساب مشتری فیلدی منحصر بفرد است (Primary key)^{۱۰۶} که تمامی لایه‌ها و ماژولهای سیستم و همچنین بانکهای اطلاعاتی از طریق این شماره حساب به یکدیگر متصل می‌شوند. خصوصیات مهم CIF بشرح ذیل می‌باشد:

- ارتباط با مشتریان در ماژولهای مبتنی بر MIBS مهیاکننده یک بانک اطلاعاتی جامعی از اطلاعات جاری و گذشته مشتریان است.
- قابلیت حفظ و نگهداری ارتباط با مشتریان.

¹⁰³ 3-tier architecture

¹⁰⁴ Online transaction processing

¹⁰⁵ Customer Information File (MIBS/CIF)

¹⁰⁶ فیلد از نوع Primary key فیلدی است که مقادیر آن باید منحصر بفرد باشد و در Table پدر قرار می‌گیرد و در بانکهای اطلاعاتی رابطه‌ای (Relational Database) تمامی رابطه‌ها بین جداول جهت یکپارچگی ارجاعی (Referential integrity) از طریق این فیلد صورت می‌گیرد.

- نگهداری لیست سیاه و محصولات جهت ارائه تسهیلات و اعتبار سنجی مشتریان.
 - تدوین و طراحی سیستم درخواست مشتری و اختیارات آنها و همچنین تعیین حدود اختیارات فرد یا گروهی که به این اطلاعات دسترسی دارند.
 - جستجوی اطلاعات می‌تواند بر مبنای شماره حساب، خصوصیات کارت و یا نوع شغل ثبت شده و همچنین سایر شناسه‌های تعریف شده باشد.
 - قابلیت امنیتی^{۱۰۷} AA برای حفظ امنیت در مشاهده درخواستهای مشتریان.
 - سیستم و بانک اطلاعاتی حاوی اطلاعات تجزیه و تحلیل شده مالی برای مشتریان.
- حساب پس انداز ودیعه^{۱۰۸} MIBS/WSA:** یک سیستمی است که تمامی تراکنشهای مالی را بطور مستقیم در بانک اطلاعاتی MIBS بهنگام نموده و اطلاعات بصورت آنی در آن نگهداری می‌شود. سیستم WSA بر پایه مفاهیم حفظ امانت^{۱۰۹} طراحی شده است و توزیع سود بین مشتریان بر مبنای بانکداری مشارکت در سود و زیان می‌باشد. خصوصیات MIBS/WSA بشرح ذیل می‌باشد:
- این سیستم به‌مراه سایر ماژولهای MIBS منابع اطلاعاتی سیستمی را به مشارکت استفاده می‌کنند.
 - در اختیار گذاشتن امکانات تعریف کاربران متعدد با حدود اختیارات مختلف و محصولات چند ارزی.
 - قابلیت سیستم پرداخت اتوماتیک و سیستم پرداخت مستمری بگیران.
 - انتقال الکترونیک وجوه به سایر حسابها و همچنین تعامل با سایر سیستمها از طریق Gateway.
 - قابلیت برخورداری از دفترچه حساب و صورتحساب متناسب با نوع حساب.
 - دارای قابلیت سیستم اضافه برداشت براساس شاخصهای حداقل میانگین مانده حساب و تعداد

^{۱۰۷} AA یکی از شاخص‌های رتبه‌بندی امنیت سیستم می‌باشد.

¹⁰⁸ Al-Wadiah Saving Account

¹⁰⁹ Safe-Custody

تراکنش‌ها.

حساب جاری ودیعه ^{۱۱۰} MIBS/WCA: این حساب مانند حساب پس‌انداز عمل می‌کند. این محصول از

طریق دفترچه چک مدیریت می‌شود و دارای سیستم پردازش تصویر چک ^{۱۱۱} می‌باشد. که در این سیستم صحت امضاء دارنده حساب مشخص می‌شود و همچنین دارای بانک اطلاعاتی از افراد متخلف است.

سرمایه‌گذاری مضاربه ^{۱۱۲} MIBS/MI: این محصول از نوع سپرده مدت‌دار بشمار می‌رود و در برگیرنده دو

نوع سپرده ثابت و کوتاه‌مدت می‌باشد. این محصول بر پایه دو عقد است که اولی اسلامی و مبتنی بر عقد مضاربه ^{۱۱۳} می‌باشد و عقد دوم تحت عنوان ^{۱۱۴} Al-Inah است.

اجاره به شرط تملیک ^{۱۱۵} MIBS/AITAB: این محصول همان عقد اجاره به شرط تملیک است که در واقع

تلفیقی است از عقود اجاره و بیع.

اجاره ^{۱۱۶} MIBS/IL: این محصول تمامی تسهیلات مالی اجاره‌ای از قبیل «پرداخت کامل خروج از اجاره» ^{۱۱۷}،

¹¹⁰ Al-Wadiah Current Account

¹¹¹ Check Imaging

¹¹² Al-Mudarabah Investment

¹¹³ در عقد مضاربه نرخ سود شناور است و مبتنی بر مشارکت در سود زیان است، به نحویکه بعد از محاسبه میزان بازدهی حاصل از بکارگیری سرمایه و مدیریت سرمایه‌گذاری بین تامین‌کننده سرمایه و عامل تقسیم می‌شود.

¹¹⁴ بر اساس این عقد نرخ بازدهی ثابت و از پیش تعیین می‌شود. هرچند این عقد از سوی شرکت Microlink تحت عنوان عقود

غیررئوی بیان شده است ولی همانطور که اشاره شد با توجه به شرایط حاکم بر معاملات غیررئوی شبهه ربوی بودن معامله وجود دارد.

¹¹⁵ Hire Purchase Financing

¹¹⁶ Al-Ijarah Leasing

¹¹⁷ Full Pay Out Lease

«اجاره سپرده»^{۱۱۸}، «مازاد بر ارزش اجاره»^{۱۱۹} و «عامل اجاره»^{۱۲۰} را شامل می‌شود.

فاینانس اسلامی^{۱۲۱} MIBS/IF: این محصول با استفاده از عقود مالی اسلامی از قبیل بیع، اجاره، مضاربه، مرابحه، مشارکت و کفاله محصولات مالی مختلفی را ایجاد نموده است.

فاینانس بورس سهام^{۱۲۲} MIBS/SF: تمامی عملیات بر روی سهام از قبیل ردگیری و پیگیری سهامداران، ارزیابی سهام، ارتباط با کارگزاران، محاسبه کارمزد کارگزار و ارائه گزارشهای ویژه به سهامداران و کارگزاران و ... را در برمی‌گیرد.

رهن^{۱۲۳} MIBS/AR: این سیستم یک سیستم Online بر پایه عقد رهن می‌باشد که بر اساس آن دارائی به میزان بدهی یا بیشتر از آن بعنوان وثیقه در اختیار وام دهنده قرار می‌گیرد.

بطور خلاصه آنچه که تحت عنوان راه حل بانکی مایکرولینک (MIBS) شناخته می‌شود، ارائه خدمات و محصولات مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات است که علاوه بر ارائه راهکارهای فناوری مبتنی بر بانکداری متعارف در برگیرنده راهکارهای مبتنی بر بانکداری اسلامی می‌باشد.^{۱۲۴}

معماری سیستم‌های اطلاعات در بانکداری نوین غیرربوی

در معماری سیستم‌های اطلاعاتی بانکداری نوین غیرربوی به منظور تحقق مشارکت در سود و زیان همانند

¹¹⁸ Deposit Lease

¹¹⁹ Residual Lease

¹²⁰ Operating Lease

¹²¹ Islamic Finance

¹²² Share Financing

¹²³ Al-Rahnu

¹²⁴ با این تفاوت که عدم وجود اجماع در استنباطات فقهی در خصوص شرایط غیرربوی بودن برخی معاملات، برخی از

محصولات و خدمات مایکرولینک مانند Al-Inah کماکان شبهه ربوی بر آن وارد است.

سایر کسب و کارهای مبتنی بر فناوری اطلاعات، استفاده از الگوها و استانداردهای جهانی الزامی است. برخی از بسترهای مورد نیاز جهت تحقق بانکداری نوین غیرربوبی بشرح ذیل می‌باشد:

زیرساخت‌ها: موفقیت اجرائی بانکداری نوین مستلزم فراهم شدن بسترهای فنی، مخابراتی، فرهنگی، آموزشی و همچنین حقوقی است. در صورت عدم وجود تعادل و هماهنگی در حلقه‌های زیرساختاری، بانکداری الکترونیک با شکست روبرو خواهد شد. ایجاد پول الکترونیک و سیستمهای پرداخت الکترونیک و تسویه ناخالص آنی^{۱۲۵} (RTGS) بعنوان عوامل مؤثر در توسعه بانکداری الکترونیک محسوب می‌شود که مستلزم ایجاد مراکز صدور گواهی و امضای دیجیتالی است، به نحوی که اصالت و محرمانه بودن اطلاعات مبادله شده را بتوان تشخیص داد.

استانداردسازی^{۱۲۶}: قبل از طراحی راهکارهای جامع انفورماتیک و بکارگیری سیستم‌های IT می‌بایست استانداردهایی برای تمامی فرآیندهای عملیاتی، نظارتی و مدیریتی تدوین و مرجعی را برای نظارت در نظر گرفت. استانداردسازی می‌بایست در مدیریت سیستمهای اطلاعاتی و ارتباطی نیز مورد توجه قرار گیرند. این استانداردها می‌تواند در زبانهای برنامه‌نویسی و حمایت از زبانهای متداول، پولهای رایج جهان، رویه‌ها و مقررات حسابداری و..... باشد. و تمامی استانداردهای تدوین شده می‌بایست با جهت سازگاری و رویکرد جهانی باشد.

اصل حرمت ربا در بانکداری غیرربوبی سبب می‌شود تا استانداردهای بین‌المللی و سازمانهای ناظر بر عملیات بانکی مانند کمیته بال^{۱۲۷} و یا استانداردهای حسابداری بین‌المللی^{۱۲۸} (IAS) تمامی نیازهای بانکداری غیرربوبی را

¹²⁵ Real Time Gross Settlement system (RTGS)

¹²⁶ Standardization

¹²⁷ موقعیت ضعیف سرمایه بانکهای بزرگ بین‌المللی در اوایل دهه ۱۹۸۰ و نیز وجود اختلاف در سطح بین‌المللی در زمینه تعریف

سرمایه و مقررات کفایت سرمایه سبب شد تا کمیته مقررات بانکداری و نظارت بر عملیات بانکی بانک تسویه بین‌الملل (BIS

Bank for International Settlements) واقع در شهر بال سوئیس با انعقاد توافقنامه‌ای در مورد استانداردهای کفایت سرمایه

پوشش ندهد. از اینرو کشورهای اسلامی در صدد ایجاد سازمانهایی جهت استانداردسازی و ایجاد مقررات متحدالشکل برای نظارت بر عملیات بانکی اسلامی بوده‌اند. از جمله مهمترین سازمانهای تشکیل شده در این ارتباط سازمان حسابداری و حسابرسی بر موسسات مالی اسلامی^{۱۲۹} (AAOIFI) و کمیته خدمات مالی

مقرراتی را تدوین و در سال ۱۹۸۸ آنرا به بانکهای فعال بین‌المللی گروه ۱۰ (کشورهای عضو OECD) معرفی نماید. کمیته برای یکسان‌سازی مقررات دو هدف عمده را دنبال می‌کند:

- مقررات جدید موجب بهبود و تقویت سلامت و ثبات سیستم بانکداری بین‌المللی گردد.
- مقررات عادلانه باشد و اعمال آن در بانکهای کشورهای مختلف از درجه تطابق بالائی برخوردار باشد. بطوری که رقابت نابرابر بین بانکهای بین‌المللی تا حد امکان کاهش یابد.

نسبت کفایت سرمایه از جمله شاخص‌های مالی برای ارزیابی عملکرد بانکها و موسسات اعتباری است، و نشانگر موفقیت و یا عدم موفقیت موسسات مذکور در مدیریت ریسک و عملیات پولی می‌باشد. این نسبت بر اساس استاندارد نباید کمتر از ۸٪ باشد. از سال ۲۰۰۱ بر اساس توافقنامه جدید تحت عنوان بال ۲ تغییراتی در محاسبه نسبت کفایت سرمایه ایجاد شد بطوریکه نه تنها ریسکهای اعتباری و بازار در محاسبه نسبت کفایت سرمایه موثر بوده بلکه ریسک عملیاتی نیز در مخرج کسر کفایت سرمایه جهت محاسبه ارزش دارائیهایی موزن با توجه به ریسک آنها مورد توجه قرار می‌گیرد و از اینرو روش جامع‌تری بمنظور شناسایی انواع ریسک بکار گرفته شد.

¹²⁸ International Accounting Standard (IAS)

^{۱۲۹} Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI) در سال ۱۹۹۱ توسط

بانکهای اسلامی ایجاد گردید که هیئت مدیره آن متشکل از رؤسای بانکهای مرکزی سه کشور بحرین، سودان و اردن است که ریاست آن بعهده معاون وزیر بازرگانی بحرین می‌باشد. هدف این سازمان نظارت و تدوین مقررات و استانداردهای لازم برای بانکهای اسلامی است. این سازمان اقدام به تدوین و انتشار ۴۳ استاندارد برای بانکهای اسلامی نمود که در مرحله اول اجرای آن توسط سه کشور بحرین، سودان و اردن الزامی شد و در مرحله دوم کشورهای قطر و عربستان سعودی نیز ملزم به رعایت این قوانین شدند و در نهایت بیشتر کشورها این مقررات را بعنوان مبنای مقررات و استانداردهای خود قرار دادند. ساختار سازمان

اسلامی^{۱۳۰} (IFSB) می‌باشند. به رغم تلاشهای فراوان در جهت ایجاد سازمانهای مختلف در جهت ترغیب و

AAOIFI متشکل از شش بخش مجمع عمومی، هیئت امناء، کمیته استانداردهای حسابداری و حسابرسی، کمیته مقررات اسلامی، کمیته اجرائی و همچنین دبیرخانه می‌باشد. کمیته استانداردهای حسابداری و حسابرسی متشکل از ۱۵ عضو نیمه وقت است که از سوی هیئت امنای سازمان برای یک دوره چهار ساله انتخاب می‌شوند. اعضاء کمیته استانداردها از نمایندگان گروههای زیر می‌باشند:

- مقامات نظارتی و قانونی
- موسسات مالی اسلامی
- پژوهشگران فقه و شریعت
- مشاغل حسابداری و حسابرسی که کار آنها در ارتباط با موسسات مالی اسلامی هستند
- استفاده کنندگان صورتهای مالی موسسات مالی اسلامی
- اساتید دانشگاه در زمینه‌های حسابداری و مالی

^{۱۳۰} The Islamic Financial Services Board (IFSB) بعنوان اولین گام آژانس پولی بحرین (BMA) در جهت تدوین مقررات و استانداردهای احتیاطی، و نظارتی در بانکداری اسلامی تحت عنوان «اطلاعات احتیاطی و چارچوب مقرراتی کشورهای اسلامی» با علامت اختصاری (Prudential Information & Regulatory Framework for Islamic Banks) PIRI است که مبتنی بر استانداردهای AAOIFI و کمیته بال می‌باشد. مقر این کمیته در مالزی است و در اولین گردهمایی آن که متشکل از نمایندگان بانکهای مرکزی کشورهای بحرین، مالزی، سودان، اردن، اندونزی، کویت، ایران، عربستان سعودی و صندوق بین‌المللی پول (IMF) و بانک توسعه اسلامی (IDB) و AAOIFI در مرکز IMF واقع در پاریس پیش‌نویس توافقنامه مقررات کمیته خدمات مالی اسلامی را (IFSB) را امضاء نمودند. بر اساس اظهارات بانک مرکزی بحرین (BMA)، «بحرین بعنوان قلب رشد صنعت بانکداری مسئولیت ایجاد اطمینان و ترغیب مشتریان، شرکای تجاری و سرمایه‌گذاران به بانکهای اسلامی را دارد و این موضوع قانونمندی و نظارت بر بانکهای اسلامی را می‌طلبد». اهداف تدوین مقررات PIRI مبتنی بر شش محور کفایت سرمایه، کیفیت دارائیه‌ها، مدیریت حسابهای سرمایه‌گذاری، کیفیت درآمدها، نقدینگی و نحوه نظارت و اعمال حاکمیت بر اعضاء می‌باشد. جهت اطلاع

توسعه بانکداری غیرربوبی از سوی کشورهای مختلف و همچنین حمایت سازمانهای بین‌المللی مانند بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول (IMF) از استانداردهای و مقررات زدائی از بانکداری غیرربوبی بمنظور فرآیندهای جهانی سازی، متأسفانه تاکنون این مهم بصورت اجرائی در سطح بانکهای غیرربوبی مشاهده نمی‌شود. لذا کشورهای اسلامی می‌بایست بجای ایجاد سازمانهای مختلف و حرکت‌های جزیره‌ای خود با ایجاد یک سازمان واحد نظارتی و تدوین استانداردها و توافقنامه‌ها برای کلیه بانکهای غیرربوبی و با بهره‌گیری از فن‌آوری اطلاعات مقدمات گسترش و جهانی شدن بانکداری غیرربوبی را فراهم آورند.

سیستم‌های مبتنی بر فن‌آوری اطلاعات: سیستم‌های IT بعنوان ماژولهای Core banking بانکداری نوین غیرربوبی می‌بایست بصورت یکپارچه باشند تا مانع از ایجاد سیستمهای جزیره‌ای و ناسازگار و غیراستاندارد در درون سازمان و حتی برون سازمان گردد. در معماری سیستمهای اطلاعاتی نوین محور اصلی مدیریت فناوری اطلاعات و ارتباطات بر پایه یکپارچه‌سازی قرار می‌گیرد به نحویکه کلیه سیستم‌های بنگاه از یک مخزن اطلاعاتی استفاده و یا مدیریت بانک اطلاعاتی بصورت یکپارچه و مبتنی بر تبادل خودکار بین بانکهای اطلاعاتی است. در این راستا بانکهای اطلاعاتی سرویس‌دهند و سرویس‌گیرنده^{۱۳۱} سیستمهای مبتنی بر Web application و سیستم‌های عامل Data center و همچنین چند لایه‌ای^{۱۳۲} بودن سیستمها در قالب یک راه‌حل جامع ایجاد و ارائه می‌شود. بطور کلی ماژولهای سیستم یکپارچه بانکداری نوین غیرربوبی بشرح زیر می‌باشند:

مهندسی مجدد فرآیندها (BPR)^{۱۳۳}: مهندسی مجدد فرآیندها (BPR) همان بازنگری برفرآیندهای عملیاتی، نظارتی و مدیریتی در ایجاد یک محصول یا خدمت است، که بمنظور کاهش بهای تمام شده

بیشتر مراجعه شود به:

Bahrain Monetary Agency Issues New Islamic Banking Regulations, vol. XLV No. 5, 4 February (2002)

¹³¹ Client server

¹³² N-Tier

¹³³ Business Process Reengineering

محصولات و خدمات در کسب و کارهای سنتی نیز مشاهده می‌شود. BPR به دنبال تقویت فرآیندهای دارای ارزش افزوده و حذف فرآیندهای فاقد ارزش افزوده می‌باشد. ورود فن آوری اطلاعات در تولید محصولات و خدمات موجب شده تا تأثیر گذاری BPR در کاهش هزینه‌های سربار افزایش یابد، زیرا در کسب و کارهای سنتی BPR با توجه به ساختارهای قبلی در صدد ایجاد بهبود روشها است ولی نسل جدید BPR در کسب و کارهای مبتنی بر فناوری موجب تحول ساختاری در فرآیندها می‌شود، بطوریکه نه تنها در سطح درون سازمان بدنبال تغییر و بازنگری در فرآیندها است بلکه این تغییرات در سطح کلیه بنگاههایی است که با یکدیگر در تعامل هستند می‌باشد، که در این راستا نقش استاندارد سازی فرآیندها و اهمیت واحدهای نظارت کننده پر واضح است.

سیستم برنامه ریزی منابع بنگاه (ERP)^{۱۳۴}: طراحی سیستم‌های ERP بمنظور کاهش هزینه‌های سربار ناشی از ناهماهنگی سیستم‌ها و جلوگیری از ایجاد اطلاعات نادرست و مغایر جهت تصمیم گیری صورت می‌گیرد. سیستم‌های ERP با سیستم‌های MIS^{۱۳۵} به‌رغم شباهت‌های زیاد متفاوت است، زیرا در سیستم‌های ERP تمامی منابع اطلاعاتی سازمان در داخل و یا حتی در خارج از بنگاه مورد توجه قرار می‌گیرند و منابع اطلاعاتی مانند حلقه‌های یک زنجیر به یکدیگر متصل می‌شوند در صورتیکه در سیستم‌های MIS یکپارچگی در منابع اطلاعاتی در داخل و یا حتی بخشهایی از منابع اطلاعاتی بنگاه تحت مدیریت سیستم قرار می‌گیرند.

سیستم مدیریت ارتباط با مشتری (CRM)^{۱۳۶}: از آنجا که مهمترین هدف در کسب و کارهای مبتنی بر IT مشتری‌مداری است و کانالهای توزیع خدمات الکترونیک مانند اینترنت و تجهیزات اینترنتی پاسخگوی کلیه نیازهای مشتریان نیست و نارضایتی مشتریان ممکن است در کاهش تراکنشها جلوه نماید و موجب از دست

¹³⁴ Enterprise Resource Planning

¹³⁵ Management information system

¹³⁶ Customer relationship management

دادن مشتری و تاثیر سوء آن بر سودآوری بنگاه گردد از اینرو رفع این تنگنا دلیلی قانع کننده‌ای بر بکارگیری سیستم‌های هوشمند ارتباط با مشتری می‌باشد. سیستم‌های نوین CRM تحت تاثیر رویکرد جدیدی بنام وب معنایی^{۱۳۷} قرار گرفته به نحوی که بطور مکانیزه جوابهای مناسب ارائه و حتی رضایت مشتریان را در ارائه خدمات و محصولات مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

سیستمهای مدیریت زنجیره عرضه^{۱۳۸} (SCM): از آنجا که برخی از معاملات بانکی بین بانکها و تولیدکنندگان صورت می‌گیرد از اینرو سیستم مدیریت زنجیره تامین کلیه فرآیندهای ارتباطی بانکها و عرضه‌کنندگان کالا و خدمات را در بر می‌گیرد.

سیستمهای اجرایی سازندگان^{۱۳۹} (MES): این سیستم بعنوان یک^{۱۴۰} Class در سیستم‌های ERP نصب و تعامل این سیستم در لایه اجرایی شرکتهای تولیدی با ERP بانک حاصل می‌شود و کلیه فرآیندهای تولیدی را پوشش می‌دهد.

سیستمهای مدیریت منابع انسانی^{۱۴۱} (HRM): یکی دیگر از سیستم‌های مورد نیاز در بانکداری نوین غیرربوبی سیستم HRM می‌باشد. از آنجا که نیروی انسانی در توسعه هر بنگاه نقش تعیین کننده‌ای را داراست، از اینرو ایجاد یک بانک اطلاعات قوی و به روز که حاوی تمامی اطلاعات کارکنان باشد و در قالب یک

^{۱۳۷} وب معنایی (Meaningful web) نسل جدیدی از وب جهانی است که در آن کلمات کلیدی توسط سیستم‌های تحت وب معنایی و یا موتورهای جستجوگر (search engine) پردازش و تفسیر می‌شوند.

¹³⁸ IT master plan in supply chain Management

¹³⁹ Manufacture executive system

¹⁴⁰ منظور از Class یک Module است که در زبانهای برنامه‌نویسی شی‌گرا (Object Oriented Programming) ایجاد و بکار گرفته می‌شود بطوریکه دارای خصوصیات (Properties) و سبک‌هائی (Methods) است که می‌توان در برنامه‌های دیگر از آن استفاده نمود.

¹⁴¹ Human Resource Management

سیستم تعاملی دوسویه Online که بتواند تمامی نیازهای اقتصادی، آموزشی و فرهنگی، تفریحی را تشخیص دهد الزامی است. دانش محور بودن کسب و کارهای نوین بر پایه کارکنان خردگرا^{۱۴۲} است از اینرو تشخیص و نقطه‌یابی دانش و مهارتهای سازمان^{۱۴۳} و همچنین مدیریت دانش^{۱۴۴} از طریق سیستم‌های HRM صورت می‌پذیرد. در این سیستم کارکنان اطلاعات خود را به روز و نیازهای آموزشی، فرهنگی و حتی تفریحی خود را ثبت می‌نمایند. تمامی مکاتبات بطور دیجیتال در محیط سازمانی بین مدیران و کارکنان انجام می‌گردد.

سیستم مدیریت گردشکار^{۱۴۵} (WFM): مدیریت گردش کار قواعد پردازش و مدیریت مسیریابی پیامها و اطلاعات را معین می‌کند و به این ترتیب امکان می‌دهد که نقش شرکت کنندگان در فرآیندها مشخص شود. در بانکداری غیررئوی می‌توان با استفاده از ویژگیهای ردیابی نرم‌افزار، از وضعیت قراردادهای مشارکتی و مضاربه‌ای با خبر شد. انتظار می‌رود روند ادغام سیستمهای داخلی گردشکار با سیستم‌های خارجی تجارت الکترونیک به علت کوچکتز شدن شرکتها و افزایش کارایی آنان جنبه عمومی پیدا کند. تحمیل استفاده از مبادله الکترونیکی داده‌ها (EDI) به شرکای تجاری و سرمایه‌گذاران در بانکداری غیررئوی مدرن می‌تواند از الزامات سیستم باشد و در این راستا سیستم مدیریت گردشکار نقش تعیین کننده‌ای را دارا خواهد بود. بمنظور حصول این هدف شرکای تجاری و سرمایه‌گذاران باید لزوماً فرآیندهای داخلی خود را بازسازی و امکان بکارگیری فن‌آوری گردشکار را با تجارت الکترونیک خود فراهم نمایند.

کانالهای توزیع خدمات^{۱۴۶}: کانالهای توزیع در بانکداری نوین غیررئوی نیز مانند سایر سیستم‌های نوین بانکداری می‌تواند شعب، تلفن، ATM، POS، WEB و تجهیزات موبایل از قبیل تلفن همراه باشد. کانالهای

¹⁴² Knowledge Worker (K Worker)

¹⁴³ Knowledge Mapping (K Mapping)

¹⁴⁴ Knowledge Management (K Management)

¹⁴⁵ Workflow Management

¹⁴⁶ Delivery channels

توزیع می‌بایست متناسب با سطح بسترهای فنی، مخابراتی، فرهنگی، آموزشی و حقوقی طراحی شود.

ایجاد سیستم GATEWAY: سازگاری سیستم‌ها و ایجاد سوئیچهای ارتباطی جهت broadcasting داده‌ها و تبادل اطلاعات با منابع سایر سیستم‌های اطلاعاتی بمنظور دریافت اطلاعات واقعی از قراردادهای مشارکتی و مضاربه‌ای الزامی است.

مدیریت ریسک: عدم استفاده از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در اجرای قراردادهای بانکداری غیرربوبی که از جمله آنها قراردادهای مشارکتی و مضاربه‌ای است موجب افزایش انواع ریسک‌های سیستماتیک نسبت به بانکداری متعارف ربوبی می‌شود. به‌رغم انتقال بخشی از ریسک اعتباری^{۱۴۷} به سپرده‌گذاران بعنوان سهامدارن سرمایه‌گذاری در قراردادهای مشارکتی، بطور کلی افزایش نظارت و فرآیندهای عملیاتی در قراردادهای مشارکتی و حتی مضاربه‌ای موجب ایجاد ریسکهای خاص در بانکداری غیرربوبی می‌گردند که به برخی از دلایل آن اشاره می‌شود:

- عدم امکان حسابرسی و نظارت مداوم بر سرمایه‌گذاریهای مشترک جهت حصول اطمینان نسبت به عملکرد مدیریت سرمایه‌گذاری احتمال افزایش ضرروزیانهای ناشی از بانکداری مشارکت در سود و زیان را افزایش می‌دهد. عدم توان نظارتی و شناسائی در بانکداری متعارف همچنین موجب افزایش ریسک اخلاقی مانند پولشویی، ریسک ایجابی مانند ضرر و زیانهای ناشی از تخلفات قانونی و مقررات می‌شود.
- عدم وجود استاندارد و رویه‌ها در قراردادهای مشارکتی و مضاربه‌ای و تنوع روشها در هر یک از قراردادها.
- عدم وجود اطلاعات صحیح و بموقع از وضعیت پرتفولیوی سرمایه‌گذاریهای مشارکتی و یا تامین مالی

^{۱۴۷} بطور کلی عدم انجام تعهدات و یا عبارت دیگر عدم توان پرداخت اصل و سود حاصل از وام را ریسک اعتباری می‌نامند.

قراردادهای مضاربه‌ای جهت کنترل عامل یا مضارب و عدم امکان بررسی تخلف و سوء مدیریت مضارب و عامل تا قبل از انقضای قرارداد یکی از دلایل افزایش ریسک عملیاتی بانکداری غیرربوبی متعارف نسبت به بانکداری ربوبی می‌باشد.

- از آنجا که ویژگی مهم قراردادهای مشارکتی، مشارکت در سود و زیان است از این رو نمی‌توان جهت کاهش ریسک اعتباری، این قراردادها را به وثائق و یا سایر ضمانت‌نامه‌ها متصل کرد. از اینرو اهمیت مدیریت ریسک عملیاتی در بانکداری غیرربوبی کاملاً مشهود است و دلایل نظارت و کنترل بر کلیه فرآیندها در قراردادهای مشارکتی و مضاربه‌ای را روشن می‌سازد.

محصولات و خدمات در بانکداری غیرربوبی

از آنجا که کسب و کارهای مبتنی بر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات همانند سایر شیوه‌های کسب و کار بر مبنای جلب بیشتر مشتریان قرار دارد و مشتری مدار است لذا بانکداری نوین غیرربوبی می‌بایست خدمات و محصولات را اعم از متعارف و یا غیرمتعارف در اختیار مشتریان قرار دهد. شرط اصالت عمل در نیت انسانها است و اینکه نباید ماهیت امر که عقل بدان حکم می‌کند در قالب ظواهر تغییر داده شود^{۱۴۸}، بنابراین هر محصول و خدمتی که اثری از ربا در آن نباشد، می‌تواند در بانکداری غیرربوبی نوین ارائه گردد.

محصولات و خدمات متعارف بانکداری غیرربوبی نوین می‌تواند متعلق به یکی از گروه‌های زیر باشد:

سپرده‌گذاری: سپرده‌گذاری می‌تواند اعم از حسابهای قرض‌الحسنه و یا سرمایه‌گذاری باشد.

وام‌دهی: وام‌دهی می‌تواند بمنظور اهداف مصرفی که در آن هیچگونه مازادی به استثنای کارمزد که در قبال

^{۱۴۸} در ارتباط با این موضوع نگاه کنید به: بیدآباد، بیژن و عبدالرضا هرسینی (۱۳۸۲) تحلیل فقهی-اقتصادی ربا در وام‌های مصرفی

و سرمایه‌گذاری و کاستی‌های فقه متداول در کشف احکام شارع، پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی ایران.

حق‌العمل کاری است دریافت نشود (که به آن وام نیک می‌گویند)، ایجاد ارزش افزوده و یا سرمایه‌گذاری که می‌بایست دو شرط شراکت در سود و زیان و عدم شرط در نرخ مازاد بعنوان اساسی‌ترین معیارهای تمایز معاملات مالی ربوی از غیرربوی است مورد توجه قرار گیرند.^{۱۴۹} بنابراین محصولات در گروه وام‌دهی می‌تواند در قالب موارد مشروح زیر قرار گیرند.^{۱۵۰}

- وام نیک (وام بدون بهره‌ای است که در اختیار نیازمندان قرار می‌گیرد و بانک می‌تواند متناسب با خدمات خود و نه بیشتر کارمزد یا حق‌العمل کاری دریافت نماید).
- مشارکت مدنی (مشارکت در امر سرمایه‌گذاری و نرخ بازدهی بر اساس پورتنفوی سهم هر سپرده‌گذار)
- مشارکت حقوقی (مشارکت در تامین سرمایه سایر شرکای تجاری و مبتنی بر پورتنفوی سهم

^{۱۴۹} برای اطلاعات بیشتر به همان مرجع مراجعه نمایید. در آن مقاله با تحلیلی بر روش‌شناسی استنباط احکام در فقه به نارسائیهای موجود در این زمینه پرداخته شده و با طرح مباحثی در کتاب و سنت و اجماع و عقل و شهرت و سیره و قیاس و استحسان و استصلاح و سد ذرایع به این موضوع اشاره می‌شود که منبع اصلی فقه یعنی اولی الامر از منابع فقه حذف شده و توجه به کتاب تقلیل یافته و لذا این تشتت آراء بعضاً کاملاً متضاد ایجاد گردیده است. در این ارتباط فتاوی متناقض عدیده‌ای مقایسه می‌شوند که همگی پاسخ به یک سؤال هستند.

^{۱۵۰} براساس معیارهای ذکر شده کلیه عملیات بانکی در مقاله زیر با استناد به تعریف مشخصی که از ربا که در بررسی‌های گذشته انجام و خلاصه آن فوقاً ذکر شد ماهیت عملیات بانکی متداول بررسی گردید.

نگاه کنید به: شرکت سهامی بانک غیرربوی و بازبینی ماهیت ربوی و غیرربوی عملیات بانکی متداول. بیژن بیدآباد و عبدالرضا هرسینی (۱۳۸۲) مجموعه مقالات سومین همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی «نظریه اقتصاد اسلامی و عملکرد اقتصاد ایران»، ۴-۳ دی

۱۳۸۲، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، صص ۲۲۴-۱۹۳، تهران. <http://www.bidabad.com/doc/sherkatbank.ppt>

<http://www.bidabad.com/doc/sherkat-sahami-bank.pdf>

هرسپرده گذار)

- سرمایه گذاری مستقیم
- مضاربه (مبنای صحت معامله، مشارکت در سود و زیان است که از سیستمهای مبتنی بر IT فراهم می شود)
- معاملات سلف (دسترسی به اطلاعات مربوط به فرآیندهای تولیدی و خدماتی شرکای تجاری در جامعه اطلاعاتی موجب خواهد شد که در زمان تحویل کالا قیمت مشخص شود).
- جعاله (در این عقد وام بمنظور ایجاد ارزش افزوده دریافت می شود و در این صورت میزان سود دریافتی می تواند بخشی بعنوان حق العمل کاری و بخشی بدلیل ایجاد ارزش افزوده از وام گیرنده دریافت شود)
- مزارعه (نرخ بازدهی محصولات زراعی کشاورزی نیز با توجه به سیستمهای مبتنی بر IT موجود قابل دسترس است)
- مساقات (نرخ بازدهی محصولات باغی و درختی نیز با استفاده از سیستمهای مبتنی بر IT قابل دسترس است).
- اجاره (همانند کالاهای بادوام، زمین، ساختمان، ماشین آلات که از طریق منابع سپرده گذاران و با مشارکت بانک خریداری و اجاره داده می شود. بازدهی این نوع از دارائیهها نیز بصورت پور تفوی و به تناسب سهم سپرده گذاران توزیع می شود).

کارت های بدهی و اعتباری: کارت های مبتنی بر بدهی و اعتبار را بانک می تواند بر اساس انواع حسابها صادر

نماید با این تفاوت که در کارت های مبتنی بر بدهی دارنده کارت بر اساس مانده انواع حسابهای قرض الحسنه و یا

سرمایه گذاری می تواند هزینه و یا برداشت نماید ولی در کارت های اعتباری مشتریان می بایست دارای حسابهای

سرمایه گذاری باشند و یا اینکه بر اساس اعتبار ناشی از قراردادهای غیر ربوی و یا وامی در قالب عقد هبه

بصورت اعتبار جهت نیازهای مصرفی در اختیار مشتریان قرار داده شود. از آنجا که یکپارچگی در سیستم‌های اطلاعاتی بانک بعنوان اساس و بنیان بانکداری غیرربوبی نوین تلقی می‌شود، از اینرو این سیستم یکپارچه از طریق سیستم CRM جزئی‌ترین اطلاعات مشتریان را بصورت آنی نگهداری می‌نماید و هریک از مشتریان بر اساس درجه اعتباری خود می‌توانند از انواع کانالهای توزیع در قالب قراردادهای مشارکتی و یا مضاربه‌ای از بانک اعتبار دریافت نمایند. مشتریان با مراجعه به سیستم‌های اطلاعاتی بانک که ممکن است از طریق هریک از کانالهای توزیع باشد، و پس از احراز هویت با استفاده از کارت اعتباری که اطلاعات دارنده کارت در تراشه موجود در آن مشخص شده است و همچنین تایید نهائی که با استفاده از سیستم‌های یکپارچه صورت خواهد گرفت تقاضای اعتبار خود را از طریق خطوط دیجیتالی برای سیستم ارسال و سیستم یکپارچه با در دسترس داشتن درجه اعتباری مشتریان بطور هوشمند در قالب یکی از قراردادهای مشارکتی و یا مضاربه‌ای و با استفاده از پروتکل‌های امن، خطوط ارتباطی امن مانند VPN^{۱۵۱}، الگوریتم‌های رمزنگاری، امضاء دیجیتال و فیلترهای مختلف اعتبار مورد نظر را ایجاد می‌نمایند.

خدمات و محصولات ارزی: سیستم یکپارچه بانکداری غیرربوبی نوین با قابلیت چند ارزی^{۱۵۲} خدمات و محصولات را می‌بایست به دور از شرایط حاکم بر معاملات ربوبی ارائه نمایند. خدمات و محصولات ارزی ارائه شده در بانکداری غیرربوبی نوین نیز می‌تواند در گروه‌های زیر قرار گیرند:

• خرید و فروش اسعار خارجی بصورت نقدی^{۱۵۳}، سلف^{۱۵۴}، سوپ^{۱۵۵} و همچنین قراردادهای اختیار

¹⁵¹Virtual Private Network (VPN)

¹⁵²Multi Currency

¹⁵³ Spot

¹⁵⁴ Forward

¹⁵⁵ Swap

معامله^{۱۵۶} در صورتیکه در طی زمان نرخ بهره لحاظ نشود می‌تواند در بانکداری غیرربوبی نوین چنین معاملاتی صورت پذیرد. این نوع از خدمات بانکی از طریق بازارهای مجازی ارزی در محیط اینترنت و یا سایر کانالهای توزیع ارائه می‌شود. هدف عمده خرید و فروش آتی ارز در بانکداری غیرربوبی بخاطر پوشش ریسک صورت می‌گیرد و هدفهای آربیتراژ^{۱۵۷} و یا سود ناشی از تفاوت نرخ بهره حاصل از معامله منتفی است. طرفهای خارجی معامله در صورت رونق پیدا کردن این نوع معاملات و انتفاع طرفین و حجم وسیع بازار به این معاملات گرایش پیدا خواهند کرد.

- عملیات خرید و فروش طلا و نقره و فلزات گرانبها در صورت عدم ورود زمان و تنزیل نرخ می‌تواند در بانکداری غیرربوبی انجام شود.
- دریافت و پرداخت حوالجات در بانکداری غیرربوبی نوین با توجه به وجود پول الکترونیک و انجام تراکنشها بصورت آنی^{۱۵۸} دارای کارمزد مساوی برای مبالغ مختلف حواله خواهد بود.
- گشایش اعتبار و خدمات ارز بازرگانی جهت ورود کالا و خدمات در صورت عدم ورود زمان و تنزیل نرخ در بانکداری غیرربوبی نوین امکان پذیر است. استانداردسازی در فرآیندها، رویه‌های حسابداری و حسابرسی و همچنین سلامت و ثبات مالی و تدوین مقررات از سوی برخی از سازمانهای بین‌المللی نظیر استانداردهای حسابداری بین‌الملل ۳۹ (IAS39)، کمیته بال ۲، سازمان حسابداری و حسابرسی برای موسسات مالی اسلامی (AAOIFI)، هیئت خدمات مالی اسلامی (IFSB)، مجمع ثبات مالی (FSF)^{۱۵۹}، صندوق بین‌المللی پول (IMF)، بانک جهانی (WB)، اطاق بازرگانی بین‌المللی

¹⁵⁶ Option

¹⁵⁷ Arbitrage

¹⁵⁸ Real Time

¹⁵⁹ Financial Stability Forum(FSF)

(ICC)^{۱۶۰} انجام شده، برای مثال اطاق بازرگانی بین‌المللی استاندارد رویه‌های تجاری را قالب رویه‌های متحدالشکل الکترونیک اعتبارات اسنادی (EUCP)^{۱۶۱} رویه‌های متحدالشکل اعتبارات اسنادی^{۱۶۲} (UCP)، قوانین متحدالشکل وصولی^{۱۶۳} (URC)، قوانین متحدالشکل ضمانت‌نامه‌های عندالمطالبه (URDG)^{۱۶۴}، استانداردهای بین‌المللی برای رویه‌های بانکی (ISBP)^{۱۶۵} را تدوین و به کشورهای عضو ابلاغ نموده است. بانک غیرربوی نوین با مقررات و استانداردهای بین‌المللی سازگار است و همچنین می‌تواند با فراهم آمدن شبکه‌های رایانه‌ای جهت انجام تراکنش‌های بین بانکی مانند S.W.I.F.T بطور اتوماتیک در Core Banking خود بدون دخالت دست استفاده نماید.

ارتباط بین بانک غیرربوی و سپرده‌گذاران

همانطور که در معرفی «شرکت سهامی بانک غیرربوی»^{۱۶۶} توضیح داده شده است سپرده‌گذاران بعنوان سهامداران بانک شناخته می‌شوند، و بانک بدنبال حداکثرسازی سود سپرده‌گذاران است. در این حالت، با

¹⁶⁰ International Chamber of Commerce (ICC)

¹⁶¹ Electronic uniform collection practice (EUCP)

¹⁶² Uniform Customer and Practice for letters of credit (UCP)

¹⁶³ Uniform Rules for Collections (URC)

¹⁶⁴ Uniform Rules for Demand Guarantees (URDG)

¹⁶⁵ International Standard Banking Practice (ISBP)

^{۱۶۶} بیژن بیدآباد و عبدالرضا هرسینی (۱۳۸۲) شرکت سهامی بانک غیرربوی و بازاریابی ماهیت ربوی و غیرربوی عملیات بانکی متداول. مجموعه مقالات سومین همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی «نظریه اقتصاد اسلامی و عملکرد اقتصاد ایران»، ۳-۴ دی ۱۳۸۲،

پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، صص ۲۲۴-۱۹۳، تهران. <http://www.bidabad.com/doc/sherkatbank.ppt>

<http://www.bidabad.com/doc/sherkat-sahami-bank.pdf>

Bidabad, Bijan, Non-Usury Bank Corporation (NUBankCo), The Solution to Islamic banking, Proceeding of the 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, KL, Malaysia, 16-17 November, 2005. <http://www.bidabad.com/doc/NUBankCo-en.pdf>

استفاده از سیستمهای فن آوری اطلاعات و با وجود یکپارچگی اطلاعات در کلیه سیستمها و تمامی شرکای تجاری و قابل پی گیری بودن معاملات و نحوه مدیریت و همچنین مشارکت در سود و زیان حاصل از قراردادهای مشارکتی و مضاربه‌ای می‌توان تضمین‌های کافی برای حداکثر نمودن سود سپرده‌گذاران بر مبنای عقود اسلامی را فراهم نمود. بنابراین مشارکت در فعالیتهای اقتصادی، و سهامدار بودن سپرده‌گذاران نه تنها محدودیتی ایجاد نمی‌نماید بلکه بانکها می‌توانند محصولات اعتباری متعددی را بر مبنای عقود اسلامی ایجاد و عرضه نمایند. و این عملیات در قالب قوانین تجارت همه کشورهای جهان بلا مانع است.

سپرده‌گذاران با مراجعه به بانک می‌توانند درخواست یکی از محصولات بانک غیر ربوی را داشته باشند. محصولات مربوط به سپرده‌گذاری در بانک غیر ربوی می‌تواند بصورت حساب قرض‌الحسنه و حساب سرمایه‌گذاری باشد. در ارتباط با حسابهای قرض‌الحسنه در بانکداری نوین غیر ربوی با بانکداری متعارف اختلاف معناداری وجود ندارد. بانک غیر ربوی نوین در ارتباط با حسابهای سرمایه‌گذاری مشتریان خود می‌تواند به یکی از روشهای زیر اقدام نماید:

ایجاد شرکت کارگزاری بورس اوراق بهادار و ایجاد پورتفوی مشتریان به تناسب میزان

سپرده آنها: در این گزینه سپرده‌های مشتریان از طریق کارگزاری بورس اوراق بهادار می‌تواند در بازار سرمایه سرمایه‌گذاری شود و پورتفوی سهام هر مشتری تعیین گردد و گواهی سپرده (CD) آن بصورت دیجیتالی و رمزگذاری شده برای مشتری ارسال گردد. لازم بذکر است که برای افزایش امنیت در اطلاعات مراکز صدور گواهینامه دیجیتال نیز اطلاعات رمز شده را تایید و همچنین مشتری مورد نظر پس از دریافت گواهی سپرده آنرا رمزگشایی و بوسیله امضای دیجیتال تایید و نسخه‌ای از گواهی تایید شده را برای بانک ارسال می‌نماید. بانک از طریق سیستم CRM خود بطور مکانیزه می‌تواند در صورت دستور مشتری نسبت به فروش سهام اقدام و اصل و سود ناشی از آن را پرداخت نماید. لازم به توضیح است که مالکیت سهام و اوراق بهادار می‌تواند جزء داراییهای بانک غیر ربوی نیز محسوب شود و فقط در سیستمهای یکپارچه در پورتفوی مشتریان قرار گیرد.

جهت جلوگیری از ریسک بازار و زیانهای ناشی از آن می‌توان از طریق ارتباط سیستمی با شرکتهای بیمه نسبت به بیمه سپرده مورد نظر اقدام نمود. در شکل زیر معماری هسته مرکزی بانکداری غیرربوبی نوین (Core banking) را نشان داده‌ایم که مطابق با این شکل در قسمت ستاد^{۱۶۷} دو بخش مرتبط با یکدیگر را مشاهده می‌نمائیم نخست بخش زیرساخت‌های سیستمی که شامل سیستم‌های فن‌آوری اطلاعات، مدیریت تحول، سیاست‌های امنیتی و بخش دوم شامل رابط سیستم خارجی^{۱۶۸} با مرکز تولیدکننده‌های منابع اطلاعاتی دیگر مانند بانک مرکزی، شرکای تجاری، شرکتهای بیمه، شرکتهای کارگزاری بورس اوراق بهادار، سایر کارگزاریهای بورس، سیستم تسویه ناخالص آنی (RTGS) و همچنین شبکه سوئیف می‌باشد. در قسمت صف^{۱۶۹} نیز که در قالب محصولات، خدمات و مشتریان طبقه‌بندی شده است، در بخش مشتریان، بانک غیرربوبی نوین با انواع گروههای مشتریان شامل اشخاص حقیقی، حقوقی (بخشهای دولتی، خصوصی و همچنین تعاونی) و همچنین دولت، شرکای تجاری و سایر بانکها در ارتباط می‌باشد و می‌بایست به نحوی محصولات و خدمات متناسب با نیاز آنها را ایجاد و از طریق کانالهای توزیع امن عرضه نماید. دو گروه عمده از محصولات در بخش سپرده‌ها شامل سپرده‌های قرض‌الحسنه و سرمایه‌گذاری می‌باشد، که در زمان عقد قرارداد به سرمایه‌گذاریهای موجود یا پیشنهادی تخصیص و پورتفوی هر یک از سپرده‌گذاران ایجاد می‌شود. نحوه ارتباط بین سپرده‌گذاران با محصولات سرمایه‌گذاری و یا با حسابهای خود از طریق کارتهای بدهی و یا اعتباری و در قالب عقود اسلامی خواهد بود. سایر خدمات بانکداری نوین غیرربوبی می‌تواند در بخش ارز شامل معاملاتی چون نقدی، سلف، سواپ و اختیار معامله را شامل شود به شرط آنکه شرایط غیرربوبی بودن معامله را دارا باشد. ایجاد گشایش اعتبارات اسنادی بین بانکهای غیرربوبی بدون پرداخت هرگونه اضافه بر اصل در ارتباط با بروات

¹⁶⁷ Back office

¹⁶⁸ External interface

¹⁶⁹ Front office

بلندمدت و استمهالی و همچنین صدور انواع ضمانت‌نامه داخلی و بین‌المللی از جمله محصولات و خدمات بانکداری نوین غیرربوبی را شامل می‌شود. بعبارت دیگر بانک غیرربوبی نوین می‌تواند نسبت به ایجاد هر محصول و خدمت در صورت عدم ورود به حوزه ربوبی معاملات اقدام نماید.

سرمایه‌گذاری مستقیم از طریق شرکتهای سرمایه‌گذاری وابسته به بانک غیرربوبی: بانک غیرربوبی می‌تواند از طریق ایجاد شرکت سرمایه‌گذاری بطور مستقیم اقدام به سرمایه‌گذاری نموده و این سرمایه‌گذاریها از نظر طول دوره سرمایه‌گذاری و بازدهی مربوطه می‌بایست متناسب با ریسک نقدینگی بانک و بمنظور ایجاد توان بازپرداخت اصل و سود ناشی از سرمایه‌گذاری به مشتریان باشد. شرکت سرمایه‌گذاری بانک غیرربوبی با ارزیابی طرحهای در حال اجرا یا طرحهای جدید و یا مشارکت در پروژه‌های پیشنهادی از سوی شرکای تجاری اقدام به سرمایه‌گذاری می‌نماید. از اینرو ضروری است شرکت سرمایه‌گذاری اقدام به پیش‌بینی طول دوره سرمایه‌گذاری، سود و بازدهی آن نماید، و از طریق شرکتهای بیمه انواع ریسکها را مدیریت و به حداقل ممکن آن کاهش دهد، همچنین پیشنهاد آن را در قالب پورتنفوی سهام به مشتریان و سپرده‌گذاران ارائه نماید. مشتریان با سرمایه‌گذاری و خرید سهام در بازدهی حاصل از آن مشارکت نموده و وضعیت پروژه را از طریق سیستم CRM مانیتور می‌نمایند. در صورت دستور مشتری مبنی بر بازپرداخت اصل و سود سهام قبل از اتمام طول دوره سرمایه‌گذاری، بانک می‌تواند از حساب واسطه سهام مشتری را خریداری و سپس به خریدار دیگر بفروشد. فرآیندهای عملیاتی در این روش نیز مانند روش قبل می‌باشد.

ارتباط سیستم ERP بانک با شرکای تجاری، سرمایه‌گذاران: در این روش بانک از طریق ایجاد قابلیت Gateway در سیستم‌های یکپارچه خود امکان تبادل اطلاعات را با سیستم‌های اینترنتی و یا ERP شرکای تجاری و سرمایه‌گذاران فراهم می‌سازد. در این روش بانک سرمایه‌مورد نیاز سرمایه‌گذاران و شرکای تجاری و همچنین شرایط بازدهی و طول دوره سرمایه‌گذاری طرح را از طریق سیستم‌های CRM در قالب یک گزینه به

مشتریان اطلاع داده تا در صورت تمایل قرارداد معامله را در قالب عقود اسلامی فراهم نماید. بانک می‌تواند با بررسی و مانیتور کردن کلیه تراکنشها در سیستم حسابداری، وضعیت طرح و روند پیشرفت بازدهی حاصل از سرمایه‌گذاری را بوسیله سیستم برآورد و به نسبت سهم سرمایه و حق‌العمل‌کاری سود ناشی از آنرا بین سپرده‌گذاران و شرکای تجاری تقسیم نماید.

قرض الحسنه (مصرفی) در بانکداری غیرربوبی: قرض‌الحسنه در اصطلاح فقهی همانطور که در بیدآباد و هرسینی (۱۳۸۲) آمده به معنی «قطع بخشی از مایملک» است. از آنجا که دولتها می‌بایست حداقل معیشت افراد جامعه را تامین نمایند، از اینرو می‌بایست منابع مورد نیاز این حداقل معیشت توسط دولت از محل مالیات و یا در حکومت اسلامی از محل زکات تامین شود. از اینرو با توجه به اهداف استراتژیک یک بنگاه اقتصادی که همانا کسب سود است با هبه پول و پرداخت بلاعوض منافات دارد و نمی‌توان انتظار داشت که یک بنگاه اقتصادی هرچند غیرربوبی وظیفه تامین اجتماعی را عهده‌دار باشد.

نیاز به وام (تسهیلات خرد) برای نیازهای اولیه می‌تواند بصورت هزینه‌های ازدواج، تهیه جهیزیه، درمان بیماری، تعمیرات مسکن، کمک هزینه تحصیلی، و کمک برای ایجاد مسکن برای روستائیان و ... باشد. و لفظ وام یا تسهیلات در این موارد با مسمی نیست، زیرا همانطور که اشاره شد، قرض‌الحسنه به معنای پرداخت وجوه به نیازمندان بصورت بلاعوض است.

در صورتیکه بانکداری غیرربوبی نوین بخواهد این نوع از محصولات را به مشتریان ارائه نماید می‌تواند در قالب عقد اسلامی مانند هبه وارد معامله شود بطوریکه منابع مالی این نوع محصول می‌تواند به یکی از روشهای زیر تامین مالی شود:

۱. دولت می‌تواند برای اقدامات تأمینی اجتماعی افراد نیازمند بخشی از منابع خود را در قالب هبه از طریق بانکها در اختیار نیازمندان وام‌های مصرفی قرار دهد.

۲. بانک غیرربوبی می‌تواند وام‌های مصرفی را از محل سپرده قرض‌الحسنه سپرده‌گذاران (در صورتیکه

فرض بلاعوض بودن وامهای مصرفی ملغی شود) در اختیار نیازمندان قرار دهد.

۳. هبه می‌تواند از سوی سپرده‌گذاران باشد به نحوی که سپرده‌ای را نزد بانک گذاشته و افراد نیازمندی را خود معرفی نمایند تا از این منابع استفاده و اقساط آن را از وام‌گیرندگان بدون هیچگونه مازادی دریافت نمایند. حق‌العملکاری بانک بر اساس بهای تمام شده خدمات بانک از یک طرف یا هر دو طرف معامله طبق قرارداد دریافت می‌شود.

مدیریت تحول^{۱۷۰} (TM): مدیریت تحول جهت تدوین و بکارگیری فن‌آوریهای نوین اطلاعاتی و ارتباطی و ارائه خدمات و محصولات جدید مورد توجه بانکداری غیرربوبی نوین قرار می‌گیرد که ممکن است در ارتباط با سیستم BPR باشد.

سیستم تسویه ناخالص آنی (RTGS)^{۱۷۱}: مهمترین قسمت در عملیاتی شدن بانکداری غیرربوبی نوین، فرآیندهای تسویه می‌باشد زیرا تحقق بانکداری غیرربوبی نوین مستلزم تعامل سپرده‌گذاران بعنوان سهامداران، بانک و سرمایه‌گذاران است. قراردادهای مشارکتی، مضاربه‌ای و تخصیص سود فرآیندی پیچیده است که نیازمند یکپارچگی اطلاعات، حمایت از سیستم‌های چند ارزی با قابلیت مدیریت نقدینگی در لایه‌های مختلف است. این تعامل و عملیات تسویه حتی می‌بایست با شبکه‌های اینترنتی دیگر از جمله SWIFT، بانک مرکزی بعنوان متولی اطاق پایاپای اتوماتیک^{۱۷۲} (ACH) و سایر بانکهای داخلی و حتی خارجی همراه باشد. این سیستم می‌بایست بدون وابستگی به سکوی نرم‌افزاری با سیستم‌های عامل Windows، UNIX و حتی سیستم عامل LINUX سازگاری داشته باشد. این سیستم برغم یکپارچگی با سایر منابع اطلاعاتی می‌بایست عهده‌دار مدیریت ریسک نقدینگی روزانه در سطح مشتریان و بانک باشد. سیستم RTGS بعنوان یکی از ماژولهای برنامه

¹⁷⁰ Transformation Management

¹⁷¹ Real Time Gross Settlement

¹⁷² Automatic Clearing House

می‌بایست از قابلیت End-to-End Processing برخوردار شود، به نحویکه تمامی تراکنشهای مالی پرداخت را از طریق تمامی کانالهای توزیع مانند SWIFT، Fax، E-mail، Telephone، Telex و سایر تجهیزات موبایل با حداقل دخالت عملیات دستی و کمترین خطا و با حفظ تمامی جوانب امنیتی و همچنین اخذ تأییدیه^{۱۷۳} و فیلترهای مختلف مدیریت نماید. قابلیت‌های پردازش پیامهای پرداخت و ردگیری و همچنین بازرسی این پیامها از طریق WFM از جمله خصوصیات این سیستم باشد. سایر ویژگیهای این سیستم بطور خلاصه بشرح ذیل می‌باشد:

- عملیات Fault-tolerant شامل بازیابی اختلالات از راه دور، امنیت جامع در رمزنگاری پیامهای پرداخت و پایانه‌های کارتهای هوشمند و همچنین احراز هویت کاربر.
- ابزارهای جامع سیستمی مدیریت گردشکار (WFM) جهت ارائه زمانبندی، مسیریابی و بهینه نمودن روش پرداخت.
- ارائه اتوماتیک اعلامیه‌ها و صورت حسابها و تایید آن برای مشتریان و شرکای تجاری از طریق E-mail، Fax، SWIFT و سایر کانالهای توزیع.
- استفاده از سایر استانداردها در حوزههای پردازش تصویر چک و MICR^{۱۷۴} در فرآیندهای تسویه ناخالص آنی (RTGS) الزامی است.

طراحی مدل نمونه^{۱۷۵} از Database در بانکداری نوین غیرربوی در SQL Server:

- جهت طراحی و معماری سیستم‌های مبتنی بر IT از قبیل BPR، ERP، CRM، SCM، MEX، HRM، WFM نیازمند سیستم‌های عامل Datacenter، و بانکهای اطلاعاتی از نوع Client/server می‌باشد.

¹⁷³ Confirmation

¹⁷⁴ Magnetic Ink Character Recognition (MICR)

¹⁷⁵ Prototype

مهمترین سیستم‌های عامل، Windows^{XP} server، datacenter، Sun OS، UNIX، Linux و مهمترین

بانکهای اطلاعاتی Client/server نیز می‌توان از MS SQL Server و Oracle نام برد.

- یکپارچگی داده^{۱۷۶} (DI) اولین گام در جهت طراحی بانک اطلاعاتی سیستم‌های یکپارچه بشمار می‌رود و فلسفه آن مربوط به سازگاری^{۱۷۷} و صحت^{۱۷۸} داده‌هایی است که در بانک اطلاعاتی ذخیره شده است. جهت طراحی یک سیستم یکپارچه چهار نوع DI وجود دارد که عبارتند از: یکپارچگی دامنه^{۱۷۹}، یکپارچگی موجودیت^{۱۸۰}، یکپارچگی ارجاعی^{۱۸۱}، یکپارچگی در ارائه مجوز کاربری^{۱۸۲}.

- **یکپارچگی دامنه:** یکپارچگی دامنه (و یا ستون) حوزه و محدودیت پذیرش داده‌ها را بر

اساس جنس فیلد اطلاعاتی در نظر می‌گیرد.

- **یکپارچگی موجودیت:** این خاصیت موجب خواهد شد که تمامی رکوردها منحصر بفرد

باشد و این فیلد بعنوان primary key شناخته می‌شود.

- **یکپارچگی ارجاعی:** یکپارچگی ارجاعی، همواره تضمین‌کننده برقراری ارتباط بین

primary key (در جدول پدر) و Foreign key (در جدول بچه) است که این ارتباط مداوم

نتایج زیر را بهمراه خواهد داشت:

- هیچ رکوردی در جدولی که دارای فیلد primary key است تا مادامیکه رکوردی

در جدول دارای foreign key منتسب به آن شود قابل تغییر یا حذف نمی‌باشد.

¹⁷⁶ Types of Data Integrity

¹⁷⁷ Consistency

¹⁷⁸ Accuracy

¹⁷⁹ Domain Integrity

¹⁸⁰ Entity Integrity

¹⁸¹ Referential Integrity

¹⁸² User-defined Integrity

• هیچ رکوردی به جدول دارای فیلد foreign key اضافه نخواهد شد مگر اینکه

مقدار موجود در این فیلد با جدول دارای فیلد Primary key تطابق داشته باشد.

• **یکپارچگی در ارائه مجوز کاربری:** این یکپارچگی تضمین‌کننده امنیت مقررات و

قوانین سازمانی است و مانع از نقض آن توسط یک فرد یا گروه کاربری خواهد شد.

^{۱۸۳} Constraints، ^{۱۸۴} Stored procedures، ^{۱۸۵} Triggers همه بر اساس سازوکار یکپارچگی

در ارائه مجوز کاربری، قابل دسترس می‌باشند.

بنابراین با استفاده از مکانیزمهای یکپارچه‌سازی در بانک اطلاعات مورد نظر، از طریق جدول اصلی

مشتریان و شماره حساب آنها بعنوان فیلد Primary Key و با ارتباط فیلدهای Primary Key و Foreign Key

در جداول می‌توان براحتی در سیستم ERP کلیه مبادلات مشتریان را در سطح جامعه الکترونیک ردگیری نمود.

مقایسه تطبیقی فن آوری اطلاعات بانکداری نوین ربوی و غیرربوی

ایجاد بسترهای مناسب جهت تحقق و موفقیت بانکداری نوین ضروری است، و این بسترها نه تنها ابعاد فنی و

^{۱۸۳} Constraints: ارائه مجوز ایجاد روش اتوماتیکی است در Microsoft® SQL Server™ 2000 بمنظور حمایت از یکپارچگی

بانک اطلاعاتی، و آن شامل مقررات و سازوکارهای استاندارد بمنظور تاکید بر یکپارچگی است.

^{۱۸۴} Stored procedures: کنترل‌کننده بانک اطلاعاتی است و همچنین نمایش دهنده اطلاعات مورد نیاز بر حسب پارامترهای

ارائه شده توسط کاربر می‌باشد. عبارت دیگر پرس و جوهای است که به زبان SQL نوشته می‌شود و کاربر گزارشهای مورد نیاز

را از بانک اطلاعاتی استخراج می‌نماید.

^{۱۸۵} Triggers: یک نوع خاصی از Stored procedures می‌باشند و زمانی اجرا می‌شوند که داده‌ای در یک جدول اطلاعاتی که

داده‌های آن در جداول دیگر استفاده شده است تغییر یابد. Triggers برای حمایت از یکپارچگی ارجاعی در روابط بین جداول نیز

مفید می‌باشد.

مخابراتی بلکه ابعاد آموزشی، حقوقی و همچنین فرهنگی را نیز در بر خواهد گرفت. هر چند ضرورت ایجاد بسترهای مناسب در انواع بانکداری نوین، چه ربوی و چه غیرربوی یکسان است، با این وجود نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در بانکداری نوین غیرربوی حیاتی است. ایجاد یک جامعه اطلاعاتی یکپارچه، سرمایه‌گذاری در بخش حقیقی اقتصاد، ثبات و سلامت مالی مطابق با استانداردهای FSF، ایجاد تعادل در بازارهای مالی، هماهنگی و تعامل در سیستم‌ها بمنظور تبادل اطلاعات و استفاده از منابع سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مشترک بعنوان یک رویکرد در تحقق بانکداری غیرربوی نوین الزامی است. بنابراین استفاده از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در بانکداری نوین غیرربوی نه تنها پیامدها و فرصت‌های هر کسب و کار مبتنی بر فن‌آوری اطلاعات را به همراه خواهد داشت بلکه آثار ماهیت وجودی بانکداری غیرربوی را نیز برای جامعه متبلور می‌سازد. برای مثال ایجاد یک سیستم ERP در سطح کلان جامعه نه تنها موجب کاهش هزینه‌ها می‌شود بلکه تمامی کاربران و نیازمندان اطلاعات در سازمانها را قادر می‌سازد از اطلاعات و آمارهای دقیق بهره‌مند شوند. حال اگر مخازن اطلاعاتی در مدیریت سیستم‌های اطلاعاتی تحت نظارت سیستم واحدی قرار گیرد در آن زمان بازدهی حقیقی پورتنفوی سپرده هر مشتری بطور کامل قابل ردگیری می‌باشد و در نتیجه شفافیت و کارآمدی سیستم اقتصادی افزایش خواهد یافت.

از طریق سیستم‌های IT (SCM, ERP, MES, HRM, WFM, CRM, BPR) امکان معماری یک سیستم یکپارچه جامع برای متصل کردن بانک، سپرده‌گذاران، شرکتهای بیمه، سرمایه‌گذاران و شرکای تجاری و همچنین بازار سرمایه را بالاخص از طریق «شرکت سهامی بانک غیرربوی» بوجود می‌آورد. با استفاده از سیستم‌های فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات منابع سازمانی بانک غیرربوی مانند حلقه‌های یک زنجیر به یکدیگر متصل شده و سپرده‌گذاران مانند سهامداران یک شرکت سهامی در سود حاصل از سرمایه‌گذاری که غایت بانکداری غیرربوی است سهیم خواهند شد. تعامل بین بانک غیرربوی و شرکای تجاری می‌تواند به اشکال مختلف و یا ترکیبی از روشها باشد. جداول زیر بطور خلاصه بررسی تطبیقی بین بانکداری غیرربوی سنتی و

مبتنی بر فن آوری را در ابعاد مختلف نشان داده شده است.

بانکداری غیربوی نوین (بر پایه فن آوری اطلاعات)	بانکداری غیربوی متعارف	شفافیت در تحقق بانکداری PLS
<p>۱- امکان برقراری ارتباط سیستمی و شفاف بین سپرده گذاران و سرمایه گذاران</p> <p>۲- امکان ایجاد پورتفوی سهام مشتریان به میزان سپرده آنها</p> <p>۳- عدم وجود تعدد نرخ برحسب مدت زمان سپرده گذاری، مشارکت واقعی در سرمایه گذاری.</p> <p>۴- استفاده همه ذینفعان اعم از سپرده گذاران، بانک و شرکای تجاری و دیگر فعالان اقتصادی از بازدهی حاصل از سرمایه گذاری</p> <p>۵- استفاده از هر نوع قرارداد بشرط آنکه شرایط ربا بر آن حاکم نباشد.</p> <p>۶- افزایش رقابت در سرمایه گذاریها در بخش حقیقی اقتصاد به دلیل قابلیت پی گیری و نظارت کامل و دقیق بر روند سرمایه گذاریها</p> <p>۷- ایجاد تفاهم، تعامل و رعایت استانداردها در اجرای فرآیندهای عملیاتی و معاملاتی</p>	<p>۱- عدم امکان برقراری ارتباط سیستمی و شفاف بین سپرده گذاران و سرمایه گذاران.</p> <p>۲- عدم امکان ایجاد پورتفوی سهام مشتریان به میزان سپرده آنها</p> <p>۳- تعیین نرخهای متعدد بازدهی برحسب مدت زمان مختلف سپرده گذاری</p> <p>۴- حداکثر نمودن سود بانک از طریق افزایش فاصله بین سود دریافتی و پرداختی</p> <p>۵- استفاده از عقود و قراردادهای مضاربه ای عام و عقد کفالت و تعیین و تضمین حداقل سود.</p> <p>۶- رقابت غیرشرعی و غیراخلاقی در تعیین نرخ بازدهی در بین بانکها بمنظور افزایش حقوق صاحبان سهام</p> <p>۷- عدم تفاهم و توافق در نحوه اجرای فرآیندهای عملیاتی و معاملات</p>	

بانکداری غیررئوی متعارف	بانکداری غیررئوی نوین (بر پایه فن آوری اطلاعات)
<p>۱- ایجاد نوسانات پی در پی در بازارهای مالی ناشی از نوسانات در بازار پول</p> <p>۲- تعدد روشها و عدم وجود وحدت رویه</p> <p>۳- افزایش بهای تمام شده خدمات و محصولات بانکی</p> <p>۴- عدم رقابت در بازارهای جهانی و محدود بودن بازار و مشتریان</p> <p>۵- عدم رضایت مشتریان منتج از کاغذبازی و بروکراتیک بودن فرآیندها در ارائه محصولات و خدمات</p> <p>۶- ایجاد بازارهای پولی و مالی غیررسمی و شیوع معاملات ربوی در جامعه</p> <p>۷- افزایش قیمت تمام شده سرمایه گذاری و کاهش تولید در جامعه بدلیل افزایش هزینه منابع پولی</p> <p>۸- ایجاد فعالیتهای پولشوئی بدلیل عدم توان نظارت بر فرآیندها و پی گیری وجوه و معاملات</p> <p>۹- عدم بهره مندی سپرده گذاران از بازدهی بخش حقیقی اقتصاد</p> <p>۱۰- ایجاد و گسترش ناعدالتی در توزیع منابع و ثروت در جامعه</p>	<p>۱- ثبات در بازارهای مالی ناشی از ثبات در بازارهای پول مطابق با استانداردهای FSF</p> <p>۲- استاندارد سازی فرآیندهای عملیاتی، نظارتی و مدیریتی و وجود وحدت رویه</p> <p>۳- کاهش بهای تمام شده خدمات بانکی</p> <p>۴- دسترسی به بازارهای بین المللی به دلیل سازگاری و یکپارچگی</p> <p>۵- رضایت مشتریان و آسودگی در دریافت خدمات و محصولات بانکی</p> <p>۶- عدم شکل گیری بازارهای غیررسمی و ربوی</p> <p>۷- کاهش هزینه عرضه منابع پولی و پیشگیری افزایش بهای تمام شده در تولید محصولات و خدمات</p> <p>۸- کاهش فعالیتهای پولشوئی</p> <p>۹- بهره مندی سپرده گذاران از بازدهی بخش حقیقی اقتصاد و ثبات و وضعیت اقتصادی آنها</p> <p>۱۰- گسترش عدالت اجتماعی در جامعه و کاهش اختلاف طبقاتی از طریق تخصیص بهتر منابع</p>

بانکداری غیررئوی نوین (بر پایه فن آوری اطلاعات)	بانکداری غیررئوی متعارف
۱- کاهش ریسک عملیاتی	۱- بالا بودن ریسک عملیاتی
۲- قابلیت حسابرسی و نظارت مداوم بر قراردادهای	۲- عدم قابلیت حسابرسی و نظارت مداوم
مشارکتی و مضاربه‌ای بصورت دیجیتالی	۳- تنوع روشها و عدم رویه‌ها و استانداردها
۳- استانداردسازی و وحدت رویه در فرآیندهای عملیاتی،	۴- عدم قابلیت نظارت بر شرکا و عاملین و بررسی توان
نظارتی و مدیریتی	مدیریتی آنها تا زمان انقضاء پروژه
۴- قابلیت نظارت بر شرکا و عاملین و نحوه مدیریت آنها	۵- عدم توان ارائه مستندات لازم و کارآمد مبنی بر زیان
۵- قابلیت ارائه مستندات لازم و مانیتور کردن شرایط و	سپرده‌گذار جهت طرح دعاوی حقوقی بمنظور تنفیذ
وضعیت پروژه و قانع نمودن مشتری مبنی بر ضرر و زیان	قراردادهای مشارکتی و یا مضاربه‌ای
۶- کاهش ریسک نقدینگی	۶- بالا بودن ریسک نقدینگی
۷- قابلیت ارزیابی و پیش‌بینی و زمانبندی میزان نقدینگی	۷- توان کم ارزیابی، پیش‌بینی و زمانبندی میزان نقدینگی
مورد نیاز بانک بدلیل صحت و در دسترس بودن اطلاعات	بانک
۸- حداکثر استفاده از منابع پولی و عدم تاثیر شایعات در	۸- بلااستفاده ماندن بخشی از منابع جهت پوشش ریسک و
خروج منابع و ورشکستگی حاصل از ریسک نقدینگی	کاهش بازدهی حاصل از سرمایه‌گذاری
۹- شفاف بودن وضعیت استحکام و توانائی مالی و همچنین	۹- عدم وجود بازارهای پولی و بین بانکی و بازار اوراق
نسبت کفایت سرمایه واقعی جهت پوشش دیون و قابلیت	بهادار و ابزارهای مشتقه تکامل یافته و عدم دسترسی به
استفاده از خطوط اعتباری بانکهای غیررئوی.	اطلاعات دقیق بانکی بمنظور استفاده از خطوط اعتباری بین
۱۰- جذب مشتریان و گسترش بازار بدلیل ثبات در بازارهای	بانکی.
پولی و مالی بدلیل بهره‌مندی مشتریان از نرخ بازدهی بخش	۱۰- از دست دادن مشتریان بدلیل ضرر و زیان ناشی از
حقیقی اقتصاد.	قراردادهای مشارکتی و مضاربه‌ای.
۱۱- کاهش ریسک بازار	۱۱- بالا بودن ریسک بازار
۱۲- ثبات در بازارهای پولی و مالی و قیمت کالا در آینده	۱۲- نوسان قیمت کالا در آینده در عقود سلم یا بیع سلف
۱۳- ثبات در نرخ تورم و حفظ موقعیت اقتصادی مشتریان	۱۳- افزایش نرخ تورم ناشی از نوسانات در بازارهای مالی
۱۴- کاهش ریسک اخلاقی: تقارن در قراردادهای مضاربه‌ای	۱۴- ریسک اخلاقی: عدم تقارن اطلاعات در قراردادهای
و مشارکتی و مانیتور کردن سرمایه‌گذاری و تحقق واقعی PLS	مضاربه عام ^{۱۸۶} ممکن است به دلیل تمایل بانکها جهت تحقق
	سود بیشتر ماهیت اخلاقی سرمایه‌گذاری دچار اشکال باشد.

^{۱۸۶} Unrestricted Mudarabah در این نوع قرارداد سپرده‌گذاران با بانکها به توافق می‌رسند که بنا به تشخیص بانک منابع پولی

مشتریان، سرمایه‌گذاری و در بازدهی آن سهیم باشند.

نتیجه گیری

به رغم تلاشهای متعددی که در راستای اجرائی شدن بانکداری غیرربوبی از سوی کشورهای اسلامی و حتی غیراسلامی شده است جهت رسیدن به یک تفاهم کلی در ارتباط با تعریف غیرربوبی معاملات و استانداردهای مربوط به آن تا به امروز موفقیت بزرگی حاصل نشده است. یکی از نظریه‌هایی که در راستای تحقق بانکداری غیرربوبی ارائه شده و این تفاهم را ایجاد می‌نماید «شرکت سهامی بانک غیرربوبی» است. براساس این تعریف سپرده‌گذاران بعنوان سهامداران شرکت تلقی و بانک بر اساس سود سهامداران خود که در حقیقت منابع و سرمایه شرکت را تشکیل می‌دهند می‌بایست بدنبال حداکثرسازی سود سپرده‌گذاران باشد. بازدهی ناشی از معاملات و سرمایه‌گذاریها و در مجموع عملکرد بانک بین سهامداران بر حسب سهم هر یک - یعنی میزان و مدت سپرده نسبت به میزان و مدت کل سپرده‌ها - تقسیم خواهد شد. فرآیندهای عملیاتی، نظارتی و مدیریتی و همچنین مدیریت ریسک این نوع بانکداری بسیار شفاف است و تحقق شفافیت این بانک با دسترسی به اطلاعات بروز و واقعی و نظارت بر معاملات و نحوه مدیریت پروژه‌ها، ریسک عملیاتی را کاهش داده و از سوی دیگر موجب حداکثرسازی سود سپرده‌گذاران می‌گردد.

با سیستمهای یکپارچه در جامعه الکترونیک تمامی عوامل تاثیرگذار در بانکداری را می‌توان به مثابه حلقه‌های یک زنجیر به هم پیوند داد و بازدهی واقعی حاصل از سرمایه‌گذاری منابع پولی سپرده‌گذاران را در بخش حقیقی اقتصاد از طریق کانالهای امن دیجیتالی توزیع کرد. کانالهای توزیع خدمات در بانکداری نوین غیرربوبی مانند بانکداری نوین از طریق شعب، و سایر کانالهای دیجیتالی قابل انجام است.

با استفاده از سیستم‌های مدیریت منابع سازمانی (ERP)، مدیریت ارتباط با مشتری (CRM)، مدیریت زنجیره‌ای عرضه (SCM)، سیستم اجرائی سازندگان (MES)، مدیریت منابع انسانی (HRM)، مهندسی مجدد فرآیندها (BPR) و همچنین مدیریت گردشکار (WFM) که بعنوان ماژولهای Core banking بانکداری نوین

غیرربوی در این روش بانکداری تلقی می‌شوند، نه تنها می‌توان بانکداری PLS را بدور از هرگونه شبهه‌ای اجرا نمود، بلکه می‌توان انواع ریسک‌های سیستماتیک در بانکداری غیرربوی را بطور بهینه مدیریت نمود. شرکای تجاری، سپرده‌گذاران، بانکها، بانک مرکزی، سیستم تسویه ناخالص‌آنی (RTGS)، سرمایه‌گذاران، بازارهای سرمایه، مراکز صدور امضاء و گواهی دیجیتال و همچنین سازمانهای تامین اجتماعی و دولت از طریق سیستم‌های فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات با یکدیگر مرتبط شده و سبب شفاف‌سازی اجرای بانکداری مشارکت در سود و زیان و نتیجتاً ثبات بازارهای پولی و مالی خواهد گردید.

با استفاده از یک سیستم مکانیزه یکپارچه اطلاعات ارتباط مثلث سپرده‌گذار-بانک-سرمایه‌گذار را می‌توان به گونه‌ای طراحی نمود که مشارکت در سود و زیان عملیات مالی برای سه گروه سپرده‌گذار و بانک و سرمایه‌گذار محقق شود. «شرکت سهامی بانک غیرربوی» که امکان بکارگیری آن تحت قوانین تجارت کشورهای مختلف امکانپذیر است محل خوبی برای مکانیزه کردن عملیات بانکداری غیرربوی می‌باشد که منافع سپرده‌گذار، بانک و سرمایه‌گذار را از طریق اتصال کانالهای ارتباطی مالی مکانیزه و یکپارچه، به نحو احسن محاسبه و توزیع خواهد نمود.

از سوی دیگر ارائه خدمات و محصولات مبتنی بر فناوری اطلاعات و استانداردسازی جهت رقابت با سایر بانکهای بین‌المللی و جهانی شدن الزامی است و تحقق بانکداری مشارکت در سود زیان و ایجاد «شرکت سهامی بانک غیرربوی» با بکارگیری سیستمهای فناوری اطلاعات بسیار واقعی‌تر و کارآمدتر خواهد بود، زیرا، تمامی این سیستمها از یکپارچگی اطلاعات برخوردارند و بعنوان اعضای یک سیستم یکپارچه جامع هریک عهده‌دار وظیفه‌ای خاص هستند. این سیستمها نه تنها فرآیندهای درون سازمانی را در قالب تراکنشها و رکوردها ثبت و مدیریت می‌نمایند، بلکه تمامی تراکنشهای مالی و غیرمالی شرکای تجاری را در قالب تعامل چند لایه‌ای و چند سویه پوشش می‌دهند و این مهم مستلزم دارا بودن یک سیستم Gateway و RTGS با حفظ تمامی موارد امنیتی و یکپارچگی اطلاعات می‌باشد، که در اینصورت می‌توان به جزئی‌ترین اطلاعات مورد نیاز دسترسی و نظارت

داشت. بعبارت دیگر با استفاده از سیستم‌های فناوری اطلاعات می‌توان تمامی منابع اطلاعاتی مورد نیاز «شرکت سهامی بانک غیرربوی» یا همان بانک غیرربوی نوین را پوشش داد که تحقق مشارکت واقعی در سود و زیان می‌باشد.

در این نوع بانکداری مانند سایر سیستم‌های بانکداری نوین، کانالهای توزیع می‌تواند شامل کانالهای توزیع دیجیتال و غیردیجیتالی باشد. اجرائی شدن بانکداری نوین غیرربوی، فرصتهائی را در ابعاد مختلف جهانی شدن، گسترش بازار، رقابت با سایر بانکهای متعارف به جهت تامین منافع سپرده‌گذاران و برخورداری آنها از بازدهی بخش حقیقی اقتصاد و تأمین عدالت اجتماعی، روان نمودن تعامل بین بانکی در کشورهای اسلامی و غیراسلامی و شیوه‌ای برای مبارزه با ریسکهای اخلاقی و پولشویی و... را نیز فراهم می‌نماید. یکی از مواردی که در تحقق این نوع بانکداری ضروری است ایجاد استانداردها در تمامی ابعاد فرآیندها و رویه‌های عملیاتی، نظارتی و مدیریتی است که می‌بایست توسط سازمانی مستقل انجام پذیرد.

منابع بخش نظری

- حضرت حاج ملا سلطانمحمد بیدختی گنابادی سلطانعلیشاه، بیان السعاده في مقامات العبادۃ، چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۴۶. ترجمه محمد رضاخانی و دکتر حشمت الله ریاضی، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، جلد سوم، تهران، ۱۳۷۷.
[http://www.sufi.ir/MysticalBooks\(1\).php](http://www.sufi.ir/MysticalBooks(1).php)
- حضرت ملا سلطانمحمد بیدختی گنابادی سلطانعلیشاه، مجمع السعادات، انتشارات حقیقت، ۱۳۷۸، تهران.
[http://www.sufi.ir/MysticalBooks\(1\).php](http://www.sufi.ir/MysticalBooks(1).php)
- حضرت حاج دکتر نورعلی تابنده مجذوبعلیشاه (۱۳۸۰) جرمه تأخیر تأدیه، مجموعه مقالات فقهی و اجتماعی ص ۱۱۵، انتشارات حقیقت، چاپ اول، ۱۳۸۰.
[http://www.sufi.ir/MysticalBooks\(6\).php](http://www.sufi.ir/MysticalBooks(6).php)
- حضرت حاج دکتر نورعلی تابنده گنابادی مجذوبعلیشاه، مجموعه مقالات فقهی و اجتماعی، انتشارات حقیقت، تهران، ۱۳۸۰.
[http://www.sufi.ir/MysticalBooks\(6\).php](http://www.sufi.ir/MysticalBooks(6).php)
- حضرت حاج سلطانحسین تابنده گنابادی رضاعلیشاه ثانی، رساله رفع شبهات. انتشارات حقیقت، ۱۳۷۷، چاپ پنجم.
[http://www.sufi.ir/MysticalBooks\(4\).php](http://www.sufi.ir/MysticalBooks(4).php)
- ابن منظور، لسان العرب، نشر ادب الحوزه، قم، ۱۴۰۵ قمری.
- ابوعلی فضل بن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، موسسه الاعلمی للمطبوعات، چاپ اول، بیروت، ۱۴۱۵ قمری.
- استاد محمود شهابی، ادوار فقه، جلد اول، سازمان انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۶۶.
- الهیاری فرد، محمود (۱۳۸۴)، خدمات بانکداری الکترونیک و نیازهای اجرائی آن در مقایسه تطبیقی هزینه عملیاتی خدمات مختلف بانکی، پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی ایران.
- امام فخر رازی، تفسیر الکبیر، دارالفکر، لبنان، ۱۴۱۵ قمری.
- بیدآباد، بیژن و عبدالرضا هرسینی، تحلیل فقهی - اقتصادی ربا در وامهای مصرفی و سرمایه گذاری و کاستیهای فقه متداول در کشف احکام شارع. ارائه شده به همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۲.
<http://www.bidabad.com/doc/reba-fa.pdf>
- بیدآباد، بیژن و عبدالرضا هرسینی، شرکت سهامی بانک غیرربوی و بازبینی ماهیت ربوی و غیرربوی عملیات بانکی متداول. مجموعه مقالات سومین همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی «نظریه اقتصاد

اسلامی و عملکرد اقتصاد ایران»، ۴-۳ دی ۱۳۸۲، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، صفحات ۲۲۴-۱۹۳، تهران. <http://www.bidabad.com/doc/sherkat-sahami-bank.pdf>

<http://www.bidabad.com/doc/sherkatbank.ppt>

• بیدآباد، بیژن و عبدالرضا هرسینی، تحلیل فقهی - اقتصادی انواع بیمه و ویژگی‌های شیوه حکومت اسلامی. پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی ایران، ۱۳۸۲، تهران.

<http://www.bidabad.com/doc/bimeh.pdf>

• بیدآباد، بیژن، نرخ و پایه مالیاتی در مالیه اسلام و بنای حکمت در اصول فقه پویای امامیه، پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی ایران، فروردین ۱۳۸۲.

<http://www.bidabad.com/doc/nerkh-va-payeh-malyat.pdf>

• بیدآباد، بیژن و محمود الهیاری فرد، بسترهای نرم‌افزاری تجارت و بانکداری الکترونیک در ایران.

<http://www.bidabad.com/doc/narm-ebank.pdf>

<http://www.bidabad.com/doc/narm-ebank-revised.pdf>

• بیدآباد، بیژن و محمود الهیاری فرد، بهای تمام شده خدمات بانکی در بانکداری مدرن و سنتی (بانک ملی ایران). مجموعه مقالات سومین همایش تجارت الکترونیکی، پیشرفت‌ها، تنگناها، راهبردها، ۱۱-۱۰ خرداد ۱۳۸۴، معاونت برنامه‌ریزی و امور اقتصادی وزارت بازرگانی، صفحات ۳۵۷-۳۳۱، تهران.

ویرایش اول <http://www.bidabad.com/doc/baha-bank-1381.pdf>

ویرایش ۱۳۸۳ <http://www.bidabad.com/doc/baha-bank-1383.pdf>

ویرایش ۱۳۸۵ <http://www.bidabad.com/doc/baha-bank-1385.pdf>

• بیدآباد، بیژن، عشریه در مالیه اسلام، پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی ایران، ۱۳۸۳، تهران.

<http://www.bidabad.com/doc/malyat-oshr.pdf>

• بیدآباد، بیژن و عبدالرضا هرسینی، مبانی عرفانی اقتصاد اسلامی، پول، بانک، بیمه و مالیه از دیدگاه حکمت. پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی ایران، ۱۳۸۳، تهران.

<http://www.bidabad.com/doc/mabani-erfani-eqtasade-islami.pdf>

• بیدآباد، بیژن و محمود الهیاری فرد، مدیریت ریسک عملیاتی دستگاههای خودپرداز. مجموعه مقالات اولین کنفرانس جهانی بانکداری الکترونیک، ۲۵-۲۴ اردیبهشت ۱۳۸۶، تهران.

http://www.bidabad.com/doc/risk_management_in_e_banking.pdf

• بیدآباد، بیژن و محمود الهیاری فرد، مدیریت دارائی و بدهی (ALM) در بانکداری اسلامی.

<http://www.bidabad.com/doc/alm-farsi.pdf>

• توتونچیان، ایرج (۱۳۷۹) پول و بانکداری اسلامی و مقایسه آن با نظام سرمایه‌داری، نشر توانگران.

• جامع الاحادیث، نور ۲، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، دیسک فشرده CD.

• حر عاملی، وسایل الشیعه، مؤسسه آل البيت لاحیاء التراث، چاپ اول، بیروت، ۱۴۱۳ قمری.

- حسن محمد تقى جواهرى، الربا فقهيًا و اقتصادياً، دارالمرتضى، چاپ دوم.
- راغب اصفهاني، معجم مفردات الفاظ القرآن، انتشارات دارالفكر بيروت، لبنان.
- سيد روح الله موسوى خمينى، تحرير الوسيله، ترجمه سيد محمد باقر موسوى همدانى، موسسه انتشارات دارالعلم، قم، چاپ سوم ۱۳۷۵.
- سيد محسن حكيم، منهاج الصالحين، با حاشيه سيد محمد باقر صدر، دارالتعارف للمطبوعات، بيروت ۱۴۰۰ قمرى.
- سيد محمد حسين طباطبائى، الميزان في تفسير القرآن، مؤسسة الاعلمي للمطبوعات، بيروت، لبنان. ترجمه فارسى انتشارات مؤسسة مطبوعات دارالعلم، قم، چاپ سوم، ۱۳۸۷ قمرى.
- سيورى، جمال الدين المقداد بن عبدالله، كنز العرفان في فقه القرآن، المكتبة المرتضوية الاحياء الآثار الجعفرية. شهيد اول، لمعه دمشقيه.
- شيخ كلينى، اصول كافى، جامع الاحاديث، نور ۲، مركز تحقيقات كامپوتري علوم اسلامى، ديسك فشرده CD.
- شيخ مفيد، المقنعه، مؤسسة النشر الاسلامى، چاپ دوم، ۱۴۱۰ قمرى.
- طوسى، تهذيب الاحكام، انتشارات صدرا.
- عبدالباقي، محمد فؤاد، ۱۴۲۰ قمرى، المعجم المفهرس لالفاظ القرآن الكريم، مؤسسه الاعلمي للمطبوعات، بيروت، لبنان.
- عبدالرزاق سنهورى مجله اطلاعات سياسى - اقتصادى شماره هاى ۱۱۱ و ۱۱۲.
- عبدالرزاق سنهورى مصادر الحق في الفقه الاسلامى، دار احياء التراث العربى، لبنان.
- على اكبر دهخدا، لغت نامه دهخدا، چاپ مؤسسه دهخدا.
- فضل الله، محمد حسين، من وحي القرآن، دارالزهراء، بيروت.
- محقق حلى، المختصر النافع.
- محقق حلى، شرايع الاسلام، انتشارات علمى تهران، چاپ دوم، ۱۳۷۴.
- مرتضى مطهرى، ربا، بانك و بيمه، انتشارات صدرا، چاپ اول ۱۳۶۴.
- ملا محمد باقر مجلسى، بحار الانوار، مؤسسة الوفا، چاپ دوم، لبنان، بيروت، ۱۴۰۳ قمرى.
- موساىي ميثم (۱۳۷۶) تبين مفهوم و موضوع ربا از ديده گاه فقهي (با توجه به روابط اقتصادى معاصر). پژوهشكده پولى و بانكى.
- نجفى، محمد حسن، جواهر الكلام، دارالكتب الاسلاميه، چاپ ششم.
- نورى، ميرزا حسين، مستدرک الوسائل، مؤسسة آل البيت لاحياء التراث، چاپ اول، قم، ۱۴۰۷ قمرى.

- والی نژاد، مرتضی (۱۳۸۱)، مجموعه قوانین و مقررات ناظر بر بانک‌ها و مؤسسه‌های اعتباری، پژوهشکده پولی و بانکی صفحات ۲۳۵-۱۷۷.
- یوسفی، احمد علی (۱۳۸۱) ربا و تورم، بررسی تطبیقی جبران کاهش ارزش پول و ربا، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- Adapting to a Rapidly Changing Regulatory & Financial Environment, Bahrain. Monetary Agency press, 9 Feb 2003.
- Bahrain Monetary Agency Issues New Islamic Banking Regulations, Vol. XLV No 5, 4 February 2002.
- Bidabad, Bijan and Mahmoud Allahyarifard, "Implementing IT to fulfill the profit and loss sharing mechanism", Islamic Finance News (IFN) Journals, Vol. 3, Issue 3, 6th February 2006. <http://www.bidabad.com/doc/summery-pls-it-1.pdf>
- Bidabad, Bijan and Mahmoud Allahyarifard, "IT role in fulfillment of profit and loss sharing", Proceeding of The 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, Kuala Lumpur, Malaysia, 16th and 17th November 2005. <http://www.bidabad.com/doc/english-pls-5.pdf>
<http://www.bidabad.com/doc/pls-1.ppt>
- Bidabad, Bijan, Economic-juristic analysis of usury in consumption and investment loans and contemporary jurisprudence shortages in exploring legislator commandments. Proceeding of the 2nd International Islamic Banking Conference. Monash University of Malaysia. 9-10 September 2004. Reprinted in: National Interest, Journal of the Center for Strategic Research, Vol. 2, No. 1, winter 2006, pp. 72-90. Tehran, Iran. <http://www.bidabad.com/doc/reba-en.pdf>
<http://www.bidabad.com/doc/usury.ppt>
- Bidabad, Bijan, Non-Usury Bank Corporation (NUBankCo), The Solution to Islamic banking, Proceeding of the 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, KL, Malaysia, 16-17 November, 2005. <http://www.bidabad.com/doc/NUBankCo-en.pdf>
- Bidabad, Bijan, Mahmoud Allahyarifard, Assets and Liabilities Management in Islamic Banking. Paper prepared to be presented at the 3rd International Conference on Islamic banking and Finance, Karachi, Pakistan, 24 -25 March, 2008. <http://www.bidabad.com/doc/alm-english.pdf>
- Chapra, U. (2000) why has Islam prohibited interest? Rational behind the prohibition of interest, Review of Islamic economics, No.9, 2000 / I42 H, pp. 5-20.
- Dadang Muljawan & Humayon A. Dar & Maximilian J.B. Hall, "A Capital Adequacy Framework for Islamic Banks: The Need to Reconcile Depositors' Risk Aversion with Managers' Risk Taking", paper, 2003.
- Errico, Luca & V. Sundararajan, "Management Risk Workshop in Islamic Financial System", Islamic banking Conference in Iran, 2002, <http://www.fundtech.com>
- <http://www.aoifi.com/main/contact.html>
- <http://www.aoifi.com/organization/orgstructure3.html#CallSiteMap>.
- Microlink Banking Solutions release, <http://www.microlink.com>
- Mills, P.S. and Presley J.R. (1999) Islamic finance, theory and practice.
- Mohammad Nejatullah Siddiqi (2000), Islamic banks concept, percept and prospects, Review of Islamic economics, No. 9, 2000 / I42 H, pp. 21-35.

- Razavi, Mehdi (2000), Islamic economics: a system design, college of economic affairs, Tehran.
- Riffat, Ahmad Abdel Karim and Simon Acher "Islamic finance: Innovation and Growth", Euromoney, 2003.
- The Localization Industry Standards Association (Lisa), <http://www.lisa.org>

بخش دوم

مباحث اجرایی

بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)

مقدمه

در بانکداری اسلامی صرفنظر از اینکه بانک دولتی و یا خصوصی باشد نرخ بهره از پیش تعیین شده‌ای وجود ندارد و اساس تعیین نرخ بهره بانکی بر مبنای نرخ بازدهی بخش حقیقی اقتصاد می‌باشد. اجرای این دکترین موجب شفافیت بیشتر فعالیتها و افزایش کارایی عملیات بانکی گردیده و بانکها نیز بعنوان واسطه وجوه با دریافت حق العمل کاری و در مقام عامل کارمزد مربوطه را دریافت نموده و تمامی بازدهی ناشی از امور سرمایه‌گذاری چه به صورت سود و یا زیان به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده‌گذار منتقل می‌شود.

بر این اساس بانکهای عامل بر اساس عقود مشارکتی می‌توانند سپرده‌های سرمایه‌گذاری را بصورت مشاع و یا بر اساس تشخیص سپرده‌گذار (در محصولات خاص اول یا دوم) و یا تشخیص خود (در محصول نوع سوم) در طرح و یا طرح‌های مورد نظر سرمایه‌گذاری نموده و بازدهی حاصل از سرمایه‌گذاری را بین سپرده‌گذاران تقسیم نمایند.

با توجه به مراتب فوق چنانچه نرخ بهره تسهیلات بانکی بر مبنای نرخ بازدهی بخش حقیقی اقتصاد محقق شود، با حذف سود ثابت و جایگزینی سودی مرتبط با نرخ بازدهی سرمایه‌گذاری و حرکت به سمت عقود مشارکتی، سود و زیان واقعی بر اساس ضوابط مربوطه و توافق طرفین معامله بین آنان در چارچوب دستورالعملهای مرتبط تقسیم خواهد شد.

بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین

به منظور افزایش مشارکت اقتصادی شبکه بانکی در فعالیتهای اقتصادی و قابلیت مشارکت اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دولت یا بخش خصوصی، در این فعالیتها و نیز افزایش کارایی واسطه‌گری مالی و تجهیز و تخصیص بهینه منابع مالی، بانک ملی با انجام مطالعات و بررسی‌های بسیار در این زمینه بالاخص با تشکیل تیم کارشناسی تحت راهنمایی مشاور خارج از بانک آقای دکتر بیژن بیدآباد، ضرورت اجرائی شدن معاملات بر مبنای مشارکت واقعی سرمایه‌گذار در سود و زیان طرحها و یا انعقاد عقود اسلامی را از اولویت فعالیتهای بانکی دانسته و بر این اساس ضمن مشخص نمودن جایگاه و وظایف بانک، سپرده‌گذار و مجری در طرح مربوطه، نسبت به معرفی محصولات و خدمات مورد نظر با توجه به دستورالعملهای مربوطه اقدام نموده که توضیحات لازم به تفصیل در قسمتهای آتی ارائه شده است. لکن در این بخش به اجمال می‌توان گفت، در این طرح بانک ملی بر آن است که، نرخ بازدهی حاصل از سرمایه‌گذاری منابع پولی سپرده‌گذاران متغیر و بر اساس وضعیت بازدهی طرح محاسبه و با توجه به رویکرد جدید نظام بانکداری اسلامی ایران بر مبنای حذف سود ثابت و جایگزینی سود متغیر بر مبنای بازدهی بخش حقیقی اقتصاد، حرکت به سمت عقود مشارکتی، و یا تقسیم سود (زیان) با توافق طرفین معامله (در موارد معین و با شرایط مشخص) تعیین گردد. و لذا حرکت منابع پولی به سمت معاملات انتفاعی پربازده امری اجتناب‌ناپذیر خواهد بود. این امر سود و بازدهی حاصل از معاملات را افزایش خواهد داد. در این رابطه بانک در اجرای وظیفه واسطه‌گری مالی خود منافع حاصل از سرمایه‌گذاری را پس از کسر حق العمل کاری در قالب عاملیت به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده‌گذاران انتقال می‌دهد.

به بیان دیگر جریان اجرائی شدن مشارکت در سود و زیان در دو طرف ترازنامه بانک به مرحله اجرا

گذاشته شده، در طرف بدهی، سپرده گذار از منافع پولی منابع سرمایه گذاری شده خود بهره مند شده و در طرف دارائی سود و یا زیان ناشی از ارائه تسهیلات به طرحهای سرمایه گذاری حاصل می گردد.

این طرح براساس سه نوع محصول یا خدمت بانکی (محصول مشارکت در طرح خاص، مشارکت در بسته ای از چند طرح، مشارکت در سود و زیان شعبه/بانک مجری طرح مشارکت در سود و زیان) طراحی گردیده است. بانک براساس عقد جعاله، با سپرده گذار قراردادی تنظیم تا بر اساس نظر سپرده گذاران در یکی از سه محصول اشاره شده در سود و یا زیان مشارکت آنها را با مجری فراهم آورد و در طرف دیگر براساس عقد مشارکت مدنی با مجری یا مجریان وارد معامله خواهد شد و از این طریق بعنوان نهادی که با اخذ حق الجعاله یا حق العمل شرایط تجهیز منابع سپرده ای و تخصیص آنها به سرمایه گذاری را بین سپرده گذار (که در این حالت تأمین کننده منابع مالی سرمایه گذاری است) و مجری (که عملیات اجرایی سرمایه گذاری را بعهده دارد) فراهم آورده و سود و یا زیان حاصل از سرمایه گذاری را در چارچوب توافقات حین قرارداد به تأمین کننده منابع یعنی سپرده گذار منتقل می نماید. بانک از محل ارائه این خدمات اقدام به کسب درآمد بعنوان سهمی از سود (یا زیان) طرح سرمایه گذاری می نماید.

این شیوه بانکداری دارای تشکیلات و سازمان خاصی خواهد بود، تا بانک بتواند بنحو احسن به وظایف خود عمل نماید و در این رابطه ساختارهای سازمانی و گردش کار براساس دستورالعملهای تدوین شده مشخص گردیده اند.

در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین ابزارها و ابداعات مالی بدیعی نظیر گواهی مشارکت و گواهی پذیره استفاده خواهد شد و بانک با صدور و ارائه گواهی مشارکت/پذیره و ایجاد بازار گواهی راستین و طراحی سبد گواهی مشارکت/پذیره، در فعال نمودن و افزایش کارایی بازارهای پولی و مالی

تحرك و تحولات مهمی ایجاد خواهد کرد. اجرای مراتب فوق مستلزم تدوین آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های خاصی می‌باشد که در این رابطه نیز اقدامات لازم صورت گرفته و سعی بر این بوده است که کلیه مشتریان داخلی و خارجی بطور شفاف با فرآیند انجام کار آشنا شده و با آگاهی لازم در این بانکداری مشارکت نمایند.

مفاهیم و واژه‌های کلیدی در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین

مشارکت مدنی: عقدی است از درآمیختن سهم‌الشرکه نقدی و یا غیرنقدی متعلق به اشخاص حقیقی یا حقوقی متعدد بنحو مشاع به منظور انتفاع طبق قرارداد.

مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)^{۱۸۷}: مشارکت سپرده‌گذاران در سود و زیان طرح‌های سرمایه‌گذاری بر مبنای نرخ بازدهی حقیقی طرح و به منظور پیاده‌سازی بانکداری اسلامی.

جعاله: عبارتست از التزام شخص جاعل (کارفرما) به ادای مبلغ یا اجرت معلوم (جُعل) در مقابل انجام عملی معین طبق قرارداد. طرفی که عمل را انجام می‌دهد، عامل یا پیمانکار نامیده می‌شود.

بانک در بانکداری مشارکت راستین:

بانک واحدی است که به نمایندگی از طرف سپرده‌گذار منابع سپرده‌ای سپرده‌گذار را به متقاضیان تسهیلات اعتباری تخصیص می‌دهد و طبق قراردادهای مشخص سود یا زیان حاصله، بین سپرده‌گذار، بانک و سرمایه‌گذار تقسیم می‌شود. قراردادهای تنظیمی بانک با هر کدام از طرفین می‌تواند بر مبنای کارمزد و یا بر مبنای مشارکت در سود یا زیان باشد.

¹⁸⁷. Profit and Loss Sharing

بانک به عنوان عامل سپرده گذار موظف به حفظ حقوق سپرده گذار بوده و در این راستا باید کلیه امکانات تخصصی خود را برای حفظ منافع وی بکار برد.

در ابتدا می توان برای آزمایش این شیوه با تأسیس یک شرکت درون بانک اقدام به تشکیل نهادی برای این نوع بانکداری نمود و یا می توان با تعریف و تأسیس یک شعبه جدید بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین را آغاز نمود. در حالت اول فعالیتهای بانکداری مشارکت در سود و زیان موازی با سایر فعالیت های شعبه متعارف صورت خواهد گرفت ولی کلیه عملیات مالی و حسابداری و سازمانی و تشکیلاتی از لحاظ حقوقی مجزا و تابع نهاد مالی جدید تأسیس شده خواهد بود.

شعبه مشارکت: اجرای بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین در شعبه ای منتخب به نام شعبه مشارکت انجام گرفته که علاوه بر انجام وظایف متعارف بانکداری، از واحدهای جدید نظیر واحد اطلاع رسانی و ارائه خدمات مشاوره برخوردار بوده تا سپرده گذاران، مجریان و به نحو مطلوب از فرآیند مشارکت راستین آگاهی یافته و همچنین دایره صندوق این شعبه علاوه بر وظایف متعارف از بانه ای جهت معاملات گواهی مشارکت/پذیره برخوردار خواهد بود.

خدمات یا محصولات مشارکت در سود و زیان راستین: در این شیوه بانکداری سپرده گذار می تواند به سه روش زیر در طرح ها سرمایه گذاری و در سود و زیان آنها سهیم شود:

۱- مشارکت در سود و زیان طرح خاص

یکی از طرحها و پروژههای خاص شعبه که سپرده گذار با انتخاب آن طرح و خرید گواهی/پذیره مشارکت طرح مربوطه حسب دستورالعملها و ضوابط مربوطه به نسبت قیمت اسمی مشارکت، در سود و زیان طرح شریک و سهیم می گردد.

۲- مشارکت در سود و زیان بسته طرحها

چند طرح و پروژه خاص که توسط بانک به عنوان بسته یا سبدی از طرحها تعریف می‌گردد و سپرده‌گذار با انتخاب این بسته و خرید گواهی مشارکت/پذیره مربوطه، طبق دستورالعملها و ضوابط مربوطه به نسبت قیمت اسمی مشارکت، در سود و زیان مجموعه این طرحها شریک و سهام می‌گردد.

۳- مشارکت در سود و زیان شعبه مجری بانکداری مشارکت راستین

سپرده‌گذار با خرید گواهی مشارکت مربوط به این محصول، بر اساس دستورالعملها و ضوابط مربوطه در سود و زیان خالص شعبه (به عنوان یک بنگاه اقتصادی) شریک و سهام می‌گردد. بانک و مجری می‌توانند علاوه بر فعالیتهای موظف خود از طریق سپرده‌گذاری در هر یک از محصولات فوق مشارکت داشته باشند.

تنوع ماهیتی محصولات و خدمات بانکداری مشارکت راستین: محصولات و خدمات

طراحی شده در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین از لحاظ ماهیت طرح و نحوه تسویه و فروش به دو نوع پایانپذیر و پایان‌ناپذیر به شرح ذیل قابل تفکیک می‌باشند. در تمام این محصولات بانک از طریق ارائه خدمات مدیریت سرمایه نظیر نظارت، مهندسی مالی و کنترل پروژه و همچنین شفاف سازی در مشارکت واقعی نسبت به اخذ کارمزد اقدام می‌نماید.

• مشارکت در طرحهای پایان‌پذیر: در این گروه از محصولات مشارکت در سود و زیان،

سپرده‌گذار در پایان سال مالی و یا پس از زمان بهره‌برداری و فروش سرمایه‌گذاری با توجه به نوع مشارکت اعم از مشارکت در سود و زیان بانک و یا سرمایه‌گذاری در طرحها و با توجه به دستورالعملهای مربوطه سود یا زیان حاصل از مشارکت طرح بین سپرده‌گذار، مجری و بانک توزیع و تسویه حساب نهایی صورت خواهد گرفت. محصولات مربوط به مشارکت در

طرح‌ها نیز می‌تواند شامل مشارکت در یک طرح خاص و یا بسته‌ای از طرح‌ها باشد. ابزار مالی مورد استفاده در این گروه از محصولات گواهی مشارکت می‌باشد به نحوی که به محض سپرده‌گذاری در یکی از محصولات طرح‌های پایانی‌پذیر به سپرده‌گذار گواهی مشارکت ارائه خواهد شد.

- **مشارکت در طرح‌های پایان‌ناپذیر:** برای شرکت مجری، بانک به اندازه سرمایه مورد نیاز طرح نسبت به پذیره نویسی سهام در قالب انتشار گواهی پذیره اقدام می‌نماید. گواهی پذیره دارای همان خصوصیات گواهی مشارکت بوده و می‌تواند در بازار گواهی راستین خرید و فروش شود. پس از پایان دوران ساخت و در زمان شروع بهره‌برداری از طرح، گواهی پذیره تبدیل به اوراق سهام خواهد شد. تمامی مراحل پذیره‌نویسی، تبدیل گواهی پذیره به برگه‌های سهام با نظارت بانک انجام خواهد شد و مالکیت طرح به صورت نهایی از طریق تبدیل گواهی‌های پذیره به اوراق سهام به سپرده‌گذاران منتقل و سپرده‌گذاران تبدیل به سهامداران خواهند شد.

بانک می‌تواند در زمان بهره‌برداری از طریق تأسیس شرکت جدید نیز عملیات تبدیل وضعیت مالکیت دارندگان گواهی‌های پذیره را به سهام انجام دهد. بانک همچنین می‌تواند در زمان بهره‌برداری از طریق مزایده طرح نسبت به پرداخت حق‌السهم دارندگان گواهی مشارکت پس از کسر سهم مجری و بانک اقدام نماید.

گواهی مشارکت: برگه‌های بی‌نامی است که به قیمت اسمی مشخص و برای مدت معین (مدت زمان اجرای طرح سرمایه‌گذاری) توسط شعبه بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین منتشر می‌شود. دارندگان این برگه‌ها به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت در سود حاصل از اجرای طرح

مربوطه شریک می‌باشند و بانک در ازای دریافت حق الجعاله اقدام به ارائه خدمات مدیریت سرمایه به سپرده‌گذاران که بنا به درخواست ایشان در یکی از سه نوع محصولات بانک خواهد بود، سرمایه‌گذاری می‌نماید.

گواهی پذیره: برگه‌های بی‌نامی است که به قیمت اسمی مشخص و برای مدت معین (مدت زمان اجرای طرح پایان‌ناپذیر سرمایه‌گذاری) توسط شعبه بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین منتشر می‌شود. دارندگان این برگه‌ها به نسبت مبلغ پرداختی و مدت زمان مشارکت از مالکیت سرمایه شرکت در قالب سهام برخوردار خواهند گردید.

خصوصیات گواهی مشارکت و گواهی پذیره: بی‌نام بودن، قابل انتقال به غیر، قابلیت خرید و فروش در بازار ثانویه مجازی (بازار گواهی راستین) و بازار بورس، درآمدزا بودن معاملات برای بانک (نیم در هزار از طرفین)، تعیین قیمت بر حسب مکانیزم عرضه و تقاضا در بازار گواهی راستین، تسویه قطعی با آخرین مالک گواهی، امکان خصوصی یا دولتی بودن و حقیقی یا حقوقی بودن مشتریان محصولات، از جمله خصوصیاتی است که گواهی‌های مشارکت و پذیره هر دو دارای آن هستند. تفاوت گواهی‌های مشارکت و پذیره در این است که بانک با دارنده گواهی مشارکت طرح‌ها پس از زمان بهره‌برداری و انجام مزایده طرح و فروش آن تسویه حساب می‌نماید و یا در مورد دارنده گواهی مشارکت شعبه مشارکت در پایان سال مالی و به محض حاضر شدن صورتهای مالی شعبه تسویه حساب به عمل خواهد آمد. در صورتیکه بانک متعهد است دارنده گواهی پذیره را به سهام‌دار طرح سرمایه‌گذاری تبدیل نماید و هیچگونه تعهدی نسبت به پرداخت اصل سرمایه و سود آن از طریق فروش نخواهد داشت و در نهایت پس از اتمام این فرآیند مسئولیت بانک به پایان خواهد رسید.

امین: واحدی است که امور نظارتی فرآیند مشارکت در سود و زیان راستین را به نمایندگی از طرف

بانک در خصوص حسن اجرای طرح، کنترل عملیات اجرایی در مقایسه با برنامه‌های اعلام شده، نحوه تخصیص منابع و چگونگی مصرف بهینه آنها،... با استفاده از شاخصهای کلیدی و رسیدگی به صورتهای مالی را به عهده دارد.

پوشش‌های مالی: برای کاهش مخاطرات احتمالی مختلف استفاده از ابزارهای مالی بیمه بخشی از سرمایه طرح، بیمه‌های مسئولیت، مهندسی و حوادث در نظر گرفته شده است.

حکمیت: حل و فصل کلیه اختلافات فی‌مابین بانک، سپرده‌گذار و مجری طرح و غیره که رابطه حاکم بر آنان براساس بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین می‌باشد با رعایت مفاد توافق فی‌مابین و قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی قابلیت اجرا یافته و حسب توافق طرفین با ارجاع ماموریت قضائی به شخص یا اشخاص مرضی‌الطرفین که با تجویز قانون مجاز به حکمیت (داوری) می‌باشند، مشروعیت می‌یابد.

فورس ماژور: حادثه‌ای غیر مترقب است که نتوان از آن اجتناب کرد و خارج از کنترل طرفین قرارداد بوده و لذا انجام تعهد برای آنان مقدور نشده و شخص نمی‌تواند خود را با یک قاعده حقوقی تطبیق دهد.

مجری: مجری شخصیتی است حقوقی که سهم الشرکه نقدی و غیرنقدی خود را به نحو مشاع طبق قرارداد مشخص با سهم الشرکه سپرده‌گذار به واسطه‌گری بانک در آمیخته تا فعالیت سرمایه‌گذاری مشترکی را انجام دهند.

وظائف مجری

۱. مجری متعهد است منابع احصاء شده از بانک را طبق قرارداد مشخص منبعث از تیپ قراردادهای

بانک صرف وظائف محوله بنماید.

۲. مجری مجاز نیست فارغ از چارچوب قرارداد منابع مالی مورد نظر را در زمینه‌های دیگر بدون نظر

بانک استفاده نماید.

۳. مجری موظف است وثائق کافی طبق دستورالعمل تسهیلات را تهیه و هنگام عقد قرارداد به بانک

تحویل دهد.

۴. مجری موظف است کلیه عملیات مالی خود را همراه با توضیحات کافی بر اساس استانداردهای

حسابداری مورد قبول مرجع رسمی معرفی شده از طرف سازمان حسابرسی تهیه و بر اساس

دستورالعمل تدوین شده از طرف بانک در مقاطع مقرر به بانک ارایه نماید.

۵. مجری موظف است همکاری لازم با واحدهای نظارتی بانک یا شرکتهای نظارتی مشخص شده از

طرف بانک را داشته باشد.

۶. بانک می‌تواند طبق قراردادهای پیمان، حسن انجام عملیات مجری را به شرکتهای ناظر پیمان

محول نماید.

۷. هرگونه تاخیر در اجرای زمانبندی طرح مستلزم رعایت مفاد دستورالعملهای مصوب بانک در این

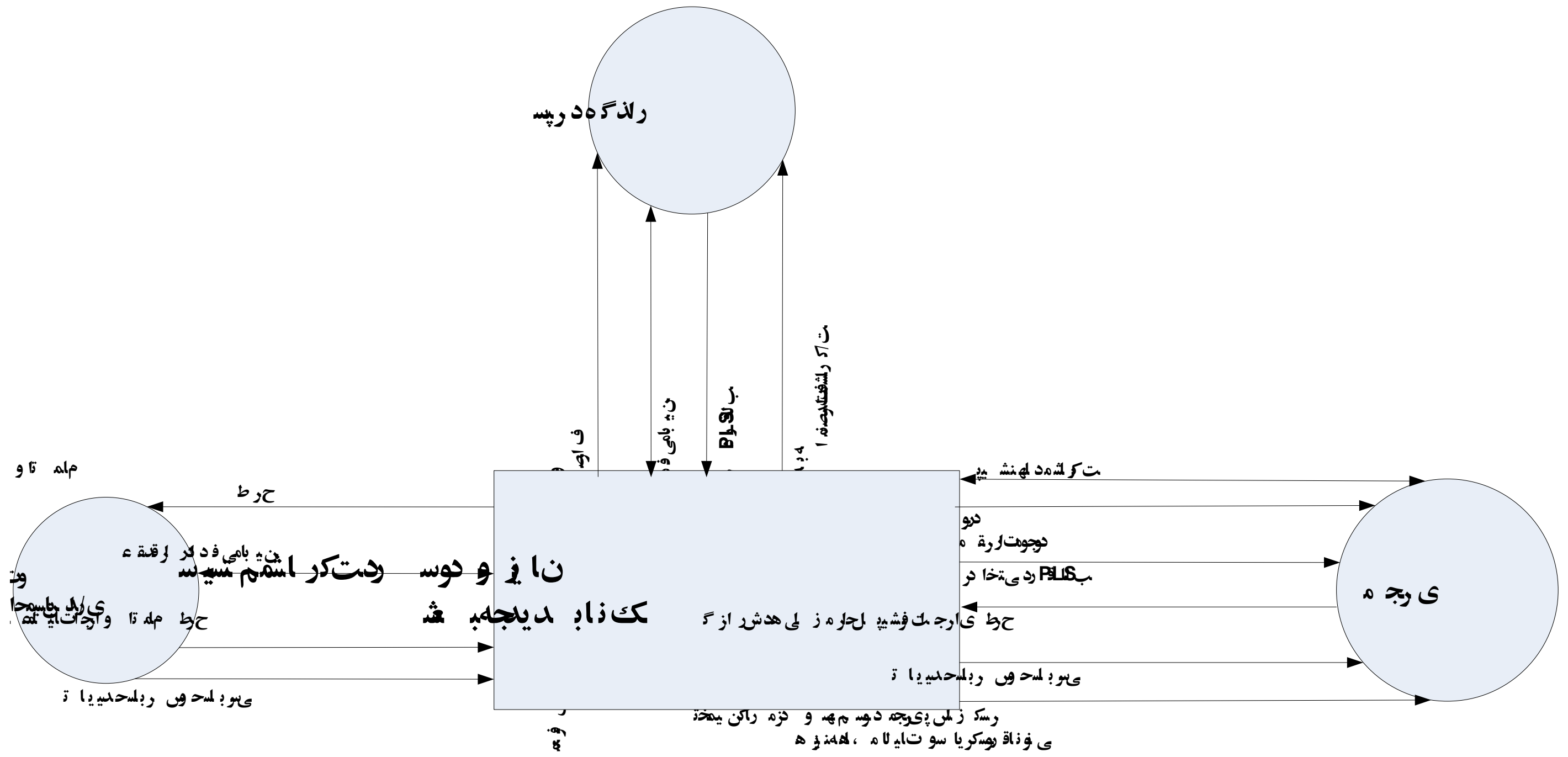
ارتباط می‌باشد.

۸. مجری موظف است برای درخواست مشارکت در سود و زیان طرح توجیهی اقتصادی، مالی و فنی

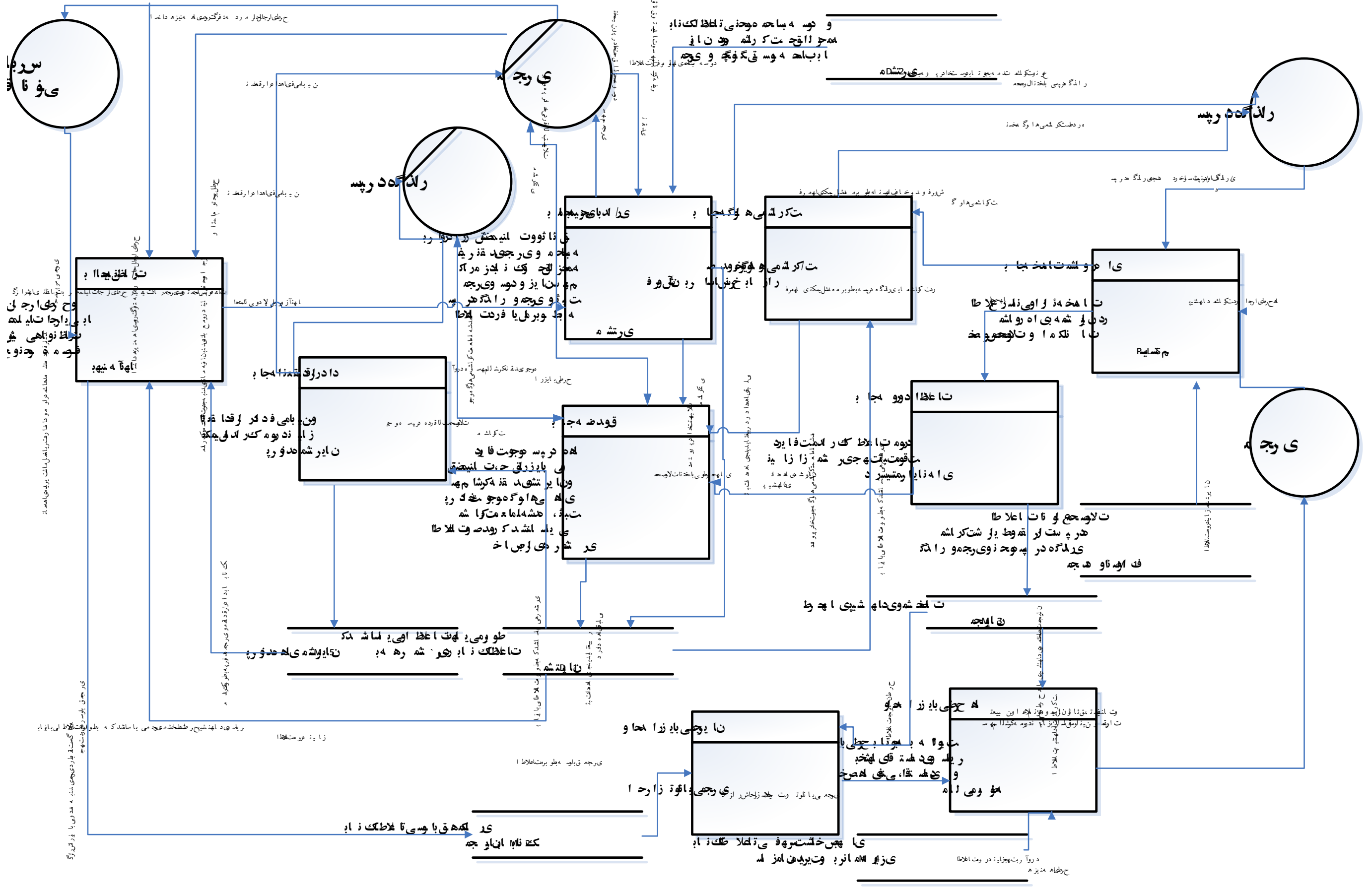
خود را منطبق با استانداردهای لازمه به بانک ارائه دهد.

۹. مجری باید با ارائه مستندات لازم توانایی خود را در انجام طرحهای مربوطه اثبات نماید.

۱۰. بانک و مجری هر دو می‌توانند نسبت به معرفی طرح برای اجرا اقدام نمایند.

م تسیله لو عا ابرو لی قلنه راجومز
 نیتس ل نایز و دوسه دت کراسه

ود جستن ایو ای دوسه رت کرشمه تسه سیاه

تشریح جریان داده‌های نظام بانکداری مشارکت در سود و زیان

راستین

عملیات سپرده‌گذار

سپرده‌گذار از طریق مراجعه به پورتال اطلاع‌رسانی سامانه اینترنتی بازار گواهی راستین یا پس از مراجعه به یکی از شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان و مشاوره با کارشناس مربوطه در باجه اطلاع‌رسانی با انواع محصولات مشارکت، شرایط و مقررات سپرده‌گذاری و انصراف‌آشنایی کامل پیدا نموده و یکی از محصولات سه‌گانه مشارکت زیر را انتخاب می‌نماید:

۱- خدمت/محصول بانکی: مشارکت در سود و زیان طرح خاص

۲- خدمت/محصول بانکی: مشارکت در سود و زیان بسته طرح‌ها

۳- خدمت/محصول بانکی: مشارکت در سود و زیان شعبه مجری

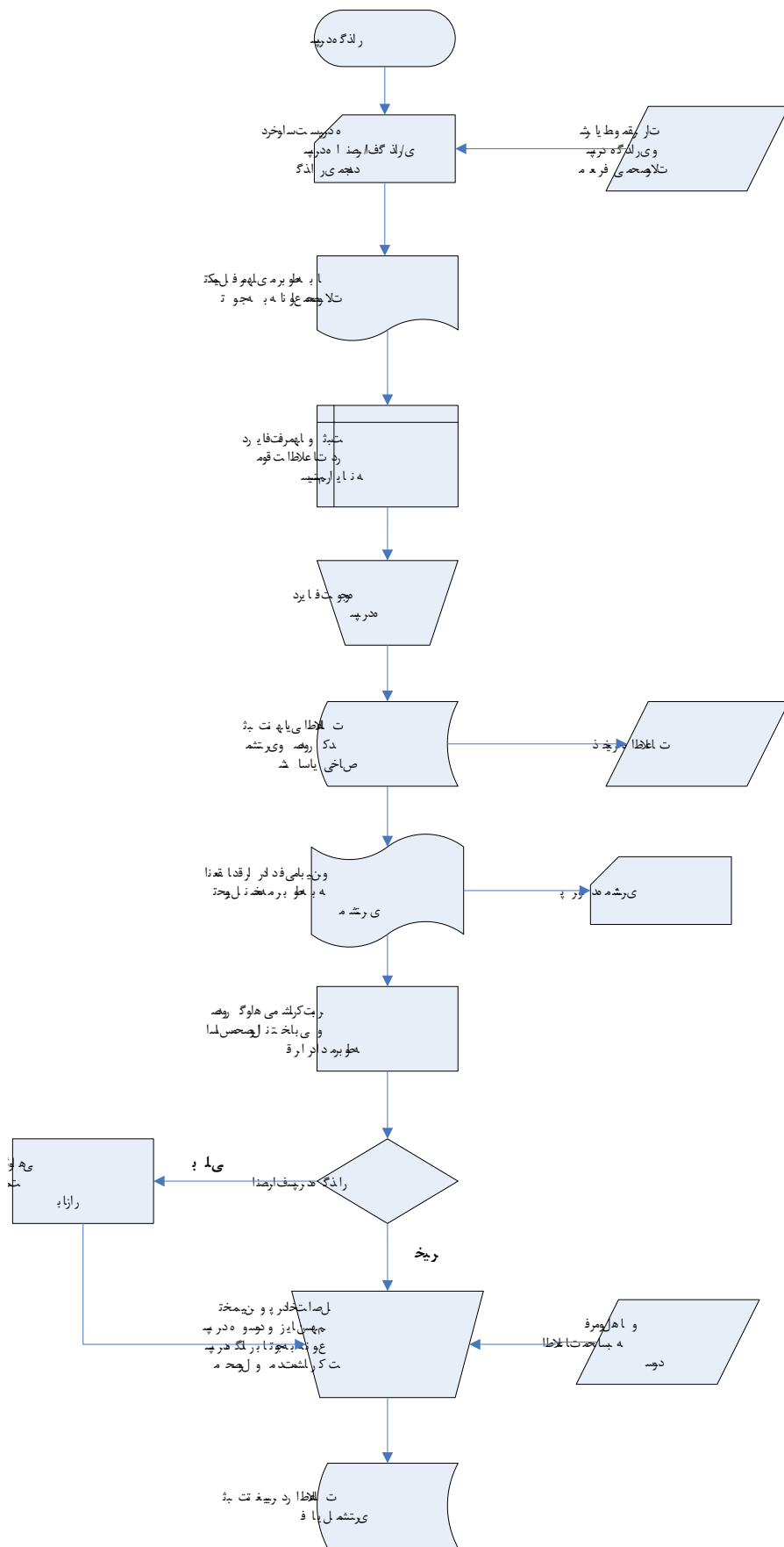
بدیهی است پس از انتخاب محصول، فرم‌های مربوطه جهت تکمیل در اختیار مشتری قرار خواهد گرفت، سپس مدارک و اطلاعات مورد لزوم به‌مراه اطلاعات فرم‌های تکمیل شده در باجه ورود اطلاعات به صورت موقت وارد سیستم رایانه ای شده و مشتری به باجه صندوق هدایت میشود. باجه صندوق پس از دریافت وجوه مربوطه و پس از بازیابی اطلاعات ثبت موقت شده اقدام به تایید و ثبت نهایی اطلاعات می‌نماید. پس از ثبت نهایی اطلاعات و ارسال آن به مرکز کد شناسایی مشتری با توجه به نوع محصول انتخابی ایجاد می‌گردد. این کد شناسایی در رسید چاپی صندوق درج گردیده و در اختیار مشتری قرار می‌گیرد.

رکورد مربوط به کد شناسایی مشتری و سایر اطلاعات مربوط به این رکورد منجمله شماره حساب، میزان سپرده شخص، اطلاعات شناسنامه ای سپرده‌گذار و ... در پایگاه داده‌های سیستم مشارکت در سود و زیان و سیستم یکپارچه بانک (سیبا) به صورت همزمان ثبت و نگهداری خواهد گردید.

پس از دریافت وجه و افتتاح حساب، مشتری به باجه انعقاد قرارداد هدایت شده و پس از بازیابی اطلاعات مربوط به کد شناسایی مشتری فرمهای قرارداد و استفاده از خدمات سامانه اینترنتی بازار گواهی راستین در اختیار مشتری قرار می‌گیرد. سپرده‌گذار پس از مطالعه قرارداد اقدام به تایید و امضای آن می‌نماید. یک نسخه از قرارداد منعقد در اختیار مشتری قرار گرفته و نسخه دیگر آن در سوابق مشتری نگهداری خواهد گردید. ضمناً اطلاعات مربوط به قرارداد شامل شماره انتظامی قرارداد در بانک اطلاعات مشتریان سیستم مشارکت در سود و زیان ثبت و ذخیره می‌گردد.

پس از انعقاد قرارداد و ثبت آن، سیستم به صورت خودکار اقدام به صدور گواهی مشارکت/پذیره با مشخصات سپرده‌گذار و بر اساس نوع محصول انتخابی مشتری می‌نماید. در صورت تمایل مشتری به داشتن نسخه چاپی گواهی مشارکت/پذیره، باجه صدور گواهی مشارکت/پذیره از طریق ورود کد شناسایی مشتری می‌تواند گواهی مربوطه را مشاهده و اقدام به صدور دستور چاپ نماید. بدیهی است شماره سریال اختصاصی به گواهی به همراه سایر اطلاعات مربوط به سپرده‌گذاری مشتری در گواهی چاپ شده درج خواهد گردید.

در پایان دوره مشارکت (در رابطه با دو محصول مشارکت در طرحهای منفرد یا مجموعه‌ای از طرحها) یا انتهای سال (در رابطه با محصول مشارکت در سود و زیان شعبه) باجه حسابداری/ممیزی پس از دریافت اطلاعات مربوط به نحوه محاسبه سود و زیان طرح یا شعبه اقدام به محاسبه و پرداخت سود با توجه به مدت مشارکت و نوع محصول انتخابی مشتری می‌نماید. توضیح اینکه فرمولها و روشهای محاسبه سود و زیان به صورت خودکار در نرم‌افزار باجه حسابداری/ممیزی وارد شده و نیازی به ورود مجدد اطلاعات نمی‌باشد. همچنین در صورت تمایل مشتری امکان واریز سود به صورت خودکار و از طریق معرفی حساب مشتری به بانک میسر خواهد بود. بدیهی است کارمزد بانک طبق مقررات و قرارداد فی مابین از سپرده‌گذار کسر و به حساب بانک منظور خواهد گردید.

نیت

عملیات مجری

در صورت تمایل مشتری به اجرای طرح با بانک به صورت مشارکتی، با مراجعه به شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان پیشنهاد مشارکت در اجرای طرح را به بانک ارائه می‌نماید. سپس ضمن اطلاع رسانی به مشتری در خصوص شرایط و مقررات مشارکت از طریق پورتال اطلاع رسانی بازار گواهی راستین یا باجه اطلاع رسانی در شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان، کارمزد (وجه) مربوط به ارزیابی مقدماتی طرح براساس پیشنهاد مطروحه (مطابق دستورالعمل دریافتی‌های بانک) از مشتری اخذ و اطلاعات مرتبط با طرح پیشنهادی مطابق دستورالعمل شامل گزارش توجیهی، مدارک ثبتی، مجوزهای فعالیت و سایر اطلاعات مورد لزوم از مجری اخذ می‌گردد.

طرح‌های پیشنهادی به‌مراه مشخصات مجریان آنها و سایر اطلاعات مربوطه در فایل طرح‌های پیشنهادی نگهداری شده و یک نسخه از آن به واحد ارزیابی مجریان و طرح‌ها ارسال می‌گردد.

واحد ارزیابی به منظور ارزیابی مجریان بر اساس سوابق مجری (در صورت وجود) و نیز بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه اقدام به ارزیابی مجری نموده و در صورت احراز توانایی فنی و اهلیت مجری گزارش مربوطه را جهت ارزیابی طرح ارائه می‌نماید. واحد ارزیابی به منظور ارزیابی طرح بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه، بانک اطلاعات نظیر فهرست بهای سازمان مدیریت و برنامه ریزی، نرم افزارهای موجود و سوابق اجرای طرح توسط مجریان دیگر اقدام می‌نماید. در صورت برخورداری طرح از توجیحات لازم واحد ارزیابی طرح بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه اقدام به تعیین نوع و میزان وثائق، تضمینات و سهم الشرکه مجری نموده و مراتب به اطلاع مجری رسانیده می‌شود. بدیهی است کارمزد مربوط به ارزیابی نهائی طرح و رتبه بندی مجری و طرح طبق دستورالعمل‌های مربوطه از مجری اخذ و به حساب بانک واریز می‌گردد.

باجه حسابداری/ممیزی بر اساس گزارش واحد ارزیابی طرح اقدام به تعیین ارزش تضمینات و وثائق ارائه شده از سوی مجری می‌نماید. وجوه نقدی مربوط به سهم الشرکه (آورده) مجری طبق قرارداد منعقد از طریق باجه

صندوق از مشتری اخذ می‌گردد.

اطلاعات مربوط به میزان آورده نقدی و شماره انتظامی تضمینات و وثائق غیرنقدی مجری در بانک اطلاعات مشتریان سیستم مشارکت در سود و زیان راستین بر اساس کد شناسایی اختصاص یافته به مجری توسط واحد حسابداری / ممیزی ثبت می‌گردد. توضیح اینکه کد شناسایی مجری در ابتدای امر و پس از دریافت وجه مربوط به ارائه پیشنهاد به مجری اختصاص خواهد یافت و در ادامه مراحل مشارکت، مجری با همین کد، شناسایی خواهد شد. بوجه انعقاد قرارداد بر اساس نوع مشارکت و طرح مربوطه اقدام به انعقاد قرارداد با مجری نموده و در صورت نیاز، مدارک و مستندات دیگری را از مشتری اخذ و پرونده مجری را تکمیل می‌نماید. یک نسخه از قرارداد منعقد در اختیار مجری قرار گرفته و نسخه دیگر آن در پرونده مجری نگهداری می‌شود. بدیهی است کلیه اطلاعات مربوط به قرارداد منجمله شماره انتظامی آن در بانک اطلاعات مشتریان سیستم مشارکت در سود و زیان ثبت می‌گردد.

پس از انعقاد قرارداد منابع درخواستی و مصوب در قالب عقد مشارکت مدنی و بر اساس قرارداد منعقد و طبق برنامه زمانبندی اجرای طرح در زمانهای تعیین شده در اختیار مجری قرار خواهد گرفت. اطلاعات مربوطه در بانک اطلاعات سیستم و فایل اطلاعاتی مجری درج خواهد گردید.

کپی رکوردهای اطلاعات مجری به انضمام کپی کلیه مدارک و مستندات موجود در پرونده مجری در اختیار امین مورد توافق در قرارداد بانک با مجری قرار می‌گیرد.

کلیه مدارک و مستندات طبق دستورالعمل مربوطه شامل بودجه بندی، برنامه زمان بندی، منابع مورد نیاز و نحوه مصرف منابع، نحوه اجرای طرح، فازبندی، نحوه کنترل کیفیت، نحوه گزارش دهی و چگونگی اتمام و تحویل طرح می‌بایست توسط مجری به امین طرح تحویل گردد.

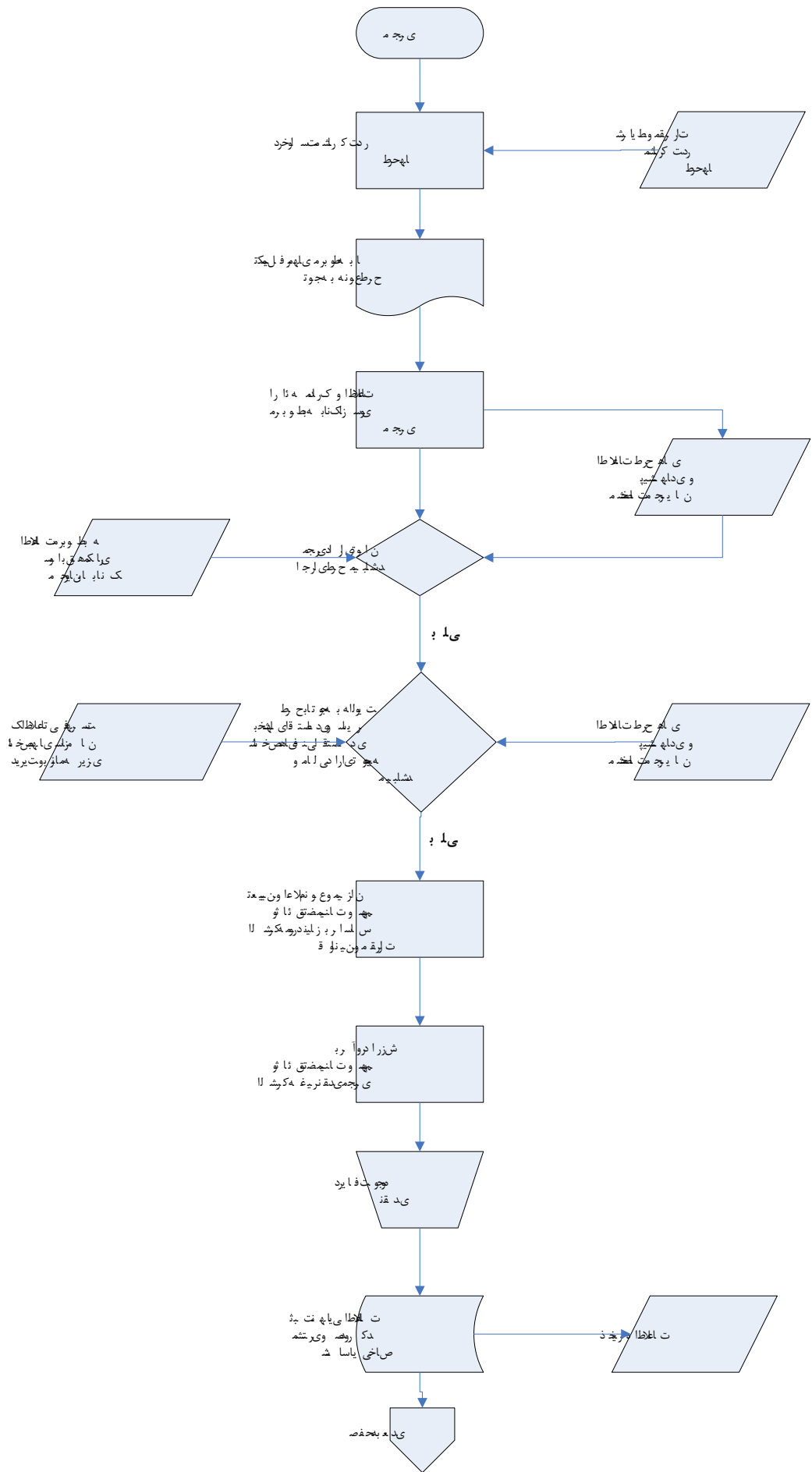
کلیه مدارک و اسناد مربوط به هزینه‌های صورت گرفته در فرایند اجرای طرح و نامه‌های مدیریت شامل مغایرت‌های مشاهده شده در فرایند حسابرسی طرح می‌بایست در اختیار امین طرح قرار گیرد.

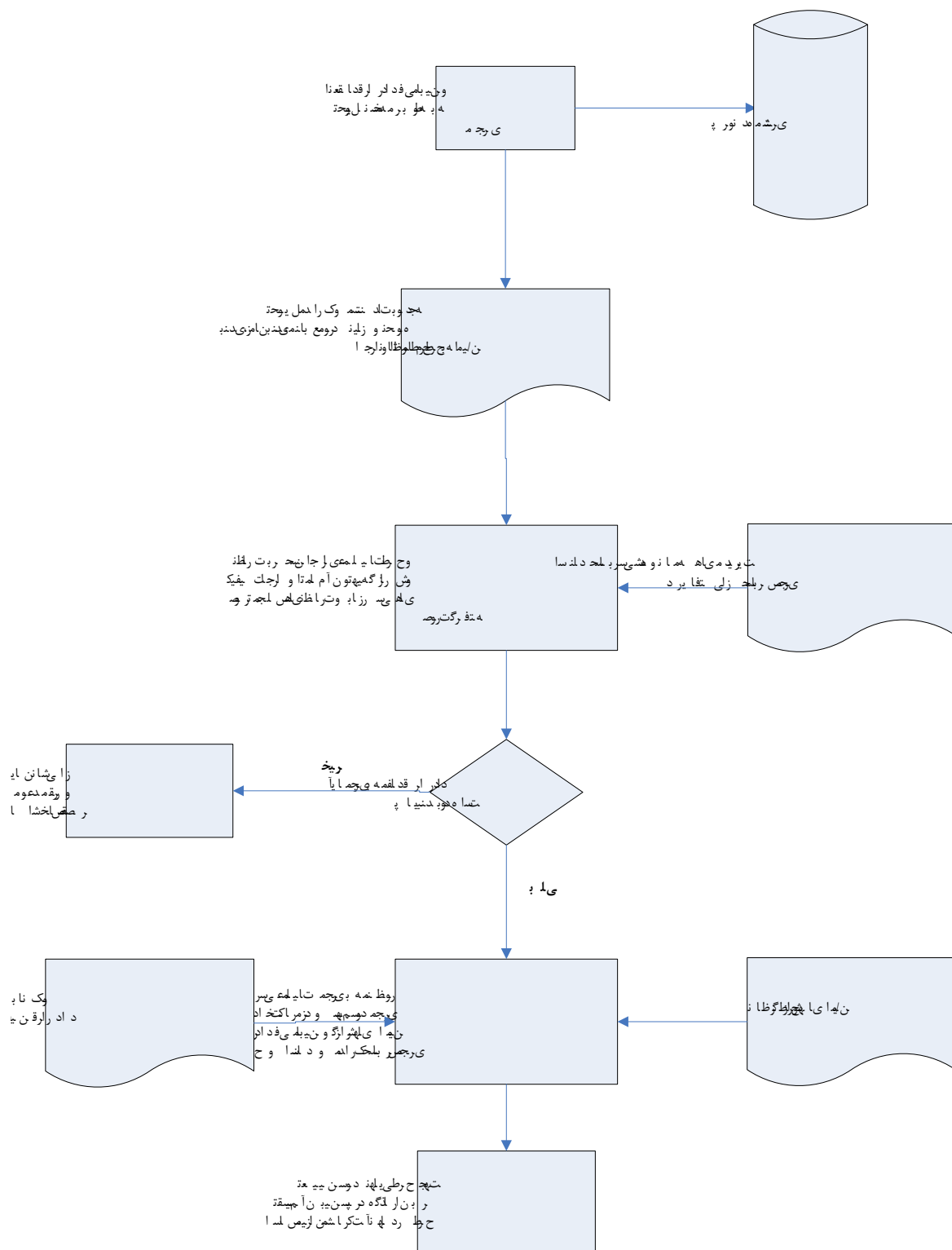
گزارشهای نظارتی مربوط به اجرای طرح و کیفیت کار مجری می‌بایست در مقاطع زمانی از پیش تعیین شده در اختیار واحد حسابداری / ممیزی بانک قرار گیرد. بدیهی است گزارشهای امین طرح ملاک پرداخت‌های بعدی بانک به مجری خواهد بود. توضیح اینکه کلیه توقفات احتمالی در اجرای طرح و دلایل بروز آن می‌بایست در قالب گزارش و صورتمجلس توقفات طرح توسط امین طرح تهیه و به تایید واحد مربوطه برسد، در غیر این صورت تأخیرات واقع شده خارج از برنامه زمانبندی طرح از سوی بانک قابل پذیرش نمی‌باشد.

در پایان طرح عملیات اجرائی و طبق دستورالعمل‌ها و فرمول‌های مربوط، میزان سود و زیان تحقق شده طرح و کارمزد سهم بانک توسط نرم افزار واحد حسابداری / ممیزی محاسبه خواهد گردید. سهم مجری و سپرده‌گذار تعیین و به حسابهای مربوطه واریز خواهد گردید. در صورت وجود گزارش یا صورتمجلس توقف توسط امین، میزان تاخیر و ضرر ناشی از تاخیر طبق دستورالعمل مربوطه تعیین و محاسبه می‌گردد. ضمناً تاخیرهای ناشی از موارد فورس ماژور نیز طبق دستورالعمل مربوطه تعیین و مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت.

بدیهی است در صورت عدم رضایت مجری از گزارش‌های امین طرح، حل و فصل موضوع طبق دستورالعمل

از طریق حکمیت صورت خواهد پذیرفت.

نیته سارنای زو

شرح جریان داده‌های سیستم مشارکت در سود و زیان راستین

تراکنشهای مربوط به عملیات سپرده‌گذار

ردیف	شرح عملیات	نام فرد/واحد مجری	نوع عملیات
۱	ارائه درخواست سپرده‌گذاری/سپرده‌گذاری مجدد	سپرده‌گذار	دستی/الکترونیکی
۲	دریافت اطلاعات انواع محصولات مشارکت، شرایط و مقررات سپرده‌گذاری و انصراف	بانک اطلاعات باجه اطلاع‌رسانی	دستی /الکترونیکی
۳	اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره‌ای به مشتری در خصوص محصولات و امکانات سیستم	باجه خدمات مشاوره‌ای	دستی/الکترونیکی
۴	تکمیل فرم‌های مربوط به سپرده‌گذاری	سپرده‌گذار	دستی
۵	دریافت مدارک و اطلاعات مربوطه از مشتری و ثبت آنها در سیستم رایانه به صورت موقت	باجه ورود اطلاعات	دستی
۶	ارسال داده‌های موقت مشتری و محصولات انتخابی به باجه صندوق	باجه ورود اطلاعات	خودکار
۷	دریافت وجوه مربوط به سپرده و محصول انتخابی از مشتری	باجه صندوق	دستی
۸	ثبت اطلاعات و صدور کد شناسایی خاص برای مشتری	باجه صندوق	مکانیزه
۹	ارسال اطلاعات و نگهداری آنها در بانک اطلاعات مشتری	باجه صندوق	خودکار
۱۰	بازیابی اطلاعات مربوط به کد شناسایی مشتری از بانک اطلاعات مشتریان به منظور انعقاد قرارداد با مشتری	باجه انعقاد قرارداد	خودکار
۱۱	انعقاد قرارداد فی مابین و تکمیل مدارک مورد نیاز پرونده مشتریان	باجه انعقاد قرارداد	دستی
۱۲	نگهداری سوابق قراردادهای مشتریان در پرونده‌های مشتریان	باجه انعقاد قرارداد	دستی/مکانیزه
۱۳	تحویل نسخه قرارداد مربوط به مجری	باجه انعقاد قرارداد	دستی
۱۴	بازیابی اطلاعات مربوط به کد شناسایی مشتری	باجه گواهی	مکانیزه
۱۵	صدور گواهی مشارکت/پذیره بر اساس نوع محصول انتخابی و میزان سپرده مشتری	باجه گواهی	مکانیزه
۱۶	دریافت اطلاعات، فرمول‌ها و دستورالعمل‌های نحوه محاسبه سود	بانک اطلاعاتی باجه حسابداری/ممیزی	خودکار
۱۷	محاسبه و پرداخت سود و یا زیان به سپرده‌گذار با توجه به مدت مشارکت و نوع محصول و طرح انتخابی	باجه حسابداری/ممیزی	مکانیزه

تراکنشهای مربوط به عملیات مجری

ردیف	شرح عملیات	نام فرد/واحد مجری	نوع عملیات
۱	ارائه پیشنهاد مشارکت در اجرای طرح‌ها	مجری/بانک	دستی/الکترونیکی
۲	دریافت اطلاعات مشخصات طرح‌ها، شرایط و مقررات مشارکت و سایر موارد مربوطه	بانک اطلاعات باجه اطلاع رسانی	دستی/الکترونیکی
۳	اطلاع رسانی و ارائه خدمات مشاوره‌ای در خصوص شرایط و مقررات مشارکت	باجه خدمات مشاوره‌ای	دستی/الکترونیکی
۴	تکمیل فرم‌های مربوط به مشارکت	مجری	دستی
۵	دریافت مدارک و اطلاعات مربوطه از مشتری و ثبت آنها در سیستم رایانه به صورت موقت	باجه ورود اطلاعات	دستی
۶	جمع‌آوری داده‌های طرح‌های پیشنهادی و مشخصات مجریان آنها در بانک اطلاعاتی مربوطه	بانک اطلاعاتی طرح‌های پیشنهادی و مشخصات مجریان	دستی
۷	ارسال اطلاعات مشخصات مجریان طرح‌ها به واحد ارزیابی مجریان	باجه ورود اطلاعات	دستی/الکترونیکی
۸	ارسال اطلاعات طرح‌های پیشنهادی به واحد ارزیابی طرح‌ها	باجه ورود اطلاعات	دستی/الکترونیکی
۹	دریافت اطلاعات سوابق همکاری احتمالی مجریان با بانک از بانک اطلاعاتی سوابق مجریان	باجه ورود اطلاعات	دستی/الکترونیکی
۱۰	ارزیابی توانایی مجری بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه	باجه ارزیابی مجریان	دستی
۱۱	ارسال گزارش احراز صلاحیت و توانایی مجری به واحد ارزیابی طرح	باجه ارزیابی مجریان	دستی
۱۲	دریافت اطلاعات مورد نیاز جهت برآورد هزینه‌های طرح	بانک اطلاعات فهرست بهای سازمان مدیریت	دستی/الکترونیکی
۱۳	طبقه‌بندی مجری و طرح بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه	باجه ارزیابی طرح‌ها	دستی
۱۴	ارزیابی طرح با توجه به الویت بخشهای اقتصادی و سایر شاخص‌های فنی و مالی مربوطه	باجه ارزیابی طرح‌ها	دستی
۱۵	تعیین و اعلام نوع و میزان وثائق، تضمینات و سهم شرکت مورد نیاز بر اساس قوانین و مقررات به مجری	باجه ارزیابی طرح‌ها	دستی
۱۶	ارائه وثائق، تضمینات و سهم شرکت (نقدی و غیر نقدی) تعیین شده به بانک	مجری	دستی

ردیف	شرح عملیات	نام فرد/واحد مجری	نوع عملیات
۱۷	دریافت و برآورد ارزش تضمینات، وثایق و سهم شرکت غیر نقدی مجری	باجه حسابداری/ممیزی	دستی
۱۸	ثبت اطلاعات مربوط به آورده‌ها و تضمینات مجری در بانک اطلاعاتی مربوطه	باجه حسابداری/ممیزی	مکانیزه
۱۹	ارسال و نگهداری اطلاعات در بانک اطلاعات مشتریان بر اساس کد شناسایی مربوطه	باجه حسابداری/ممیزی	خودکار
۲۰	دریافت آورده و سهم شرکت نقدی مجری	باجه صندوق	دستی
۲۱	ثبت اطلاعات مربوط به آورده‌ها و تضمینات نقدی مجری در بانک اطلاعاتی مربوطه	باجه صندوق	مکانیزه
۲۲	ارسال و نگهداری اطلاعات در بانک اطلاعات مشتریان بر اساس کد شناسایی مربوطه	باجه صندوق	خودکار
۲۳	بازیابی اطلاعات مربوط به کد شناسایی مشتری از بانک اطلاعات مشتریان به منظور انعقاد قرارداد با مشتری	باجه انعقاد قرارداد	خودکار
۲۴	انعقاد قرارداد فی مابین و تکمیل مدارک مورد نیاز پرونده مشتریان	باجه انعقاد قرارداد	دستی
۲۵	نگهداری سوابق قراردادهای مشتریان در پرونده‌های مشتریان	باجه انعقاد قرارداد	دستی/مکانیزه
۲۶	تحویل نسخه قرارداد مربوط به مجری	باجه انعقاد قرارداد	دستی
۲۷	صدور دستور پرداخت منابع به مجری بر اساس قرارداد منعقد	باجه حسابداری/ممیزی	دستی/مکانیزه
۲۸	پرداخت منابع به مجری توسط شعبه	باجه صندوق	دستی/مکانیزه
۲۹	ثبت و نگهداری اطلاعات در بانک اطلاعات مشتریان و بروز رسانی آن	باجه صندوق	خودکار
۳۰	بازیابی اطلاعات مربوط به کد شناسایی مجری، مشخصات طرح پیشنهادی و سایر اطلاعات مورد نیاز از بانک اطلاعاتی مشتریان	باجه نظارت/امین	خودکار
۳۱	دریافت نسخه‌ای از سوابق و قراردادهای مجری و پرونده آنها	باجه نظارت/امین	دستی/مکانیزه
۳۲	تحویل مدارک و مستندات بودجه بندی، برنامه زمان بندی، منابع مورد نیاز و مصرف بهینه آنها و نحوه اجرا، اتمام و تحویل طرح به امین	مجری	دستی/مکانیزه
۳۳	تحویل کلیه اسناد مربوط به هزینه‌های صورت گرفته در مراحل اجرای طرح	مجری	دستی/مکانیزه
۳۴	ارسال نامه‌های مدیریت شامل مغایرت در اسناد و موارد مشاهده	حسابرس قانونی	دستی/مکانیزه

ردیف	شرح عملیات	نام فرد/واحد مجری	نوع عملیات
	شده در فرایند حسابرسی قانونی مجری به امین		
۳۵	تهیه گزارش نظارت بر عملیات اجرای طرح و کیفیت کار مجری	باجه نظارت / امین	دستی
۳۶	دریافت گزارش نظارت بر عملیات اجرای طرح و کیفیت کار مجری	باجه حسابداری / ممیزی	دستی
۳۷	تهیه گزارش و صورتمجلس توقفات احتمالی و دلایل بروز آن	باجه نظارت / امین	دستی
۳۸	دریافت گزارش و صورتمجلس توقفات احتمالی و دلایل بروز آن	باجه حسابداری / ممیزی	دستی
۳۹	دریافت اطلاعات، فرمول‌ها و دستورالعمل‌های نحوه محاسبه کارمزدهای بانک، حق الزحمه و سهم سود مجری	بانک اطلاعات باجه حسابداری / ممیزی	خودکار
۴۰	محاسبه و پرداخت حق الزحمه و سهم سود مشتری	باجه حسابداری / ممیزی	مکانیزه
۴۱	ثبت و نگهداری اطلاعات در بانک اطلاعات مشتریان و بروز رسانی آن	باجه حسابداری / ممیزی	خودکار

دستورالعمل‌ها

دستورالعمل احراز توانایی مجری

به منظور انتخاب صحیح مجری در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین PLS می‌بایست توانایی وی از جنبه‌های فنی، مالی و مدیریتی مورد بررسی قرار گیرد که در این دستورالعمل به عنوان اهلیت از آن یاد می‌گردد. هدف از دستیابی به اهلیت مجری، تعیین ضوابط و معیارهایی است که متضمن سلامت و استحکام بنای اعتباری یعنی حصول اطمینان از بازگشت اصل منابع تخصیص یافته و سود مورد انتظار آن در مدت معین می‌باشد. این معیارها به شرح ذیل دسته بندی می‌گردد:

الف) اهلیت فنی و مدیریتی

- منظور توان فنی و مدیریتی مجری در بهره‌برداری صحیح از منابع و امکانات در اختیار وی می‌باشد.
- ۱- مجری می‌بایست از تخصص، دانش فنی و تحصیلات مرتبط با موضوع طرح برخوردار بوده و یا توانایی جذب نیروهای متخصص و مجرب مورد نیاز در این زمینه را داشته باشد.
 - ۲- تجربه و مهارت حرفه‌ای، سابقه فعالیت اجرایی و مدت آن، ارتباط و سوابق اجرایی با موضوع طرح از ملاک‌های مهم در انتخاب مجری می‌باشد.
 - ۳- امکانات فنی و توانایی مدیریت مجری یا همکاران طرف قرارداد وی در اجرای طرح از ملزومات انتخاب مجری می‌باشد.

ب) اهلیت مالی

- ۱- مجری از لحاظ وضعیت مالی و تجربه کاری و معاملاتی در گذشته و حال و تقید و پایبندی به ایفای تعهدات دارای سابقه قابل قبول باشد.
- ۲- مجری موظف است سهمی از کل هزینه طرح را به صورت آورده نقدی یا غیر نقدی برای اجرای طرح تأدیه نموده و حداقل میزان این آورده براساس دستورالعمل‌های مربوطه و حداقل‌های تعیین شده در دستورالعمل‌های مراجع ذیربط خواهد بود.
- ۳- مجری باید توانایی تسهیم آورده خود در مقاطع زمانی مختلف بر مبنای نحوه تأمین مالی طرح و نظر واحد ارزیابی کننده در هنگام ارزیابی نهایی طرح را داشته باشد.
- ۴- مجری می‌بایست صورتهای عملکرد مالی حسابرسی شده خود را حداقل برای ۳ دوره مالی گذشته برای اثبات توانایی مالی خود به بانک ارائه نماید.
- ۵- ضمانت‌های کافی در مورد حسن انجام کار و تعهدات بایستی توسط مجری ارائه گردد.

ج) گروه‌بندی مجریان براساس طرح

با توجه به اینکه مجریان طرح را طیف وسیعی از تولیدکنندگان کوچک، متوسط و بزرگ، و در قالب اشخاص حقیقی و حقوقی (شرکتها و تعاونیها) تشکیل می‌دهند که از درجه اعتباری یکسانی برخوردار نیستند، لذا تفکیک مجریان طرح‌ها برحسب اندازه ریسک می‌تواند در تخصیص بهتر منابع بانک و افزایش کارآمدی منابع مالی مؤثر بوده و مخاطرات عدم بازپرداخت را کاهش دهد. واحد ارزیابی توانایی مجریان طرح با بکارگیری معیارهای منطقی و متعارف به منظور مدیریت خطرات ناشی از مشارکت در سرمایه‌گذاری و کاهش نکول منابع مالی، گروه‌بندی مجریان طرح را انجام می‌دهد و یا از خدمات مؤسسات تخصصی ذیصلاح خارج از بانک جهت گروه‌بندی متقاضیان استفاده می‌نماید.

مجریان طرح براساس دستورالعمل احراز توانایی مجری و با توجه به خصوصیات طرح مورد نظر در سه گروه عمده سبز و زرد و قرمز طبقه‌بندی می‌گردند. منظور از طبقه‌بندی، قرارداد مجریان طرح در گروه‌های مختلف از نظر درجه ریسک جهت نشان دادن احتمال عدم برگشت منابع سرمایه‌گذاری (سهم الشرکه سپرده‌گذار) و بازده (سود) مورد انتظار سپرده‌گذاران و بانک و نیز نیمه تمام ماندن طرح می‌باشد.

۱- مجریانی که در گروه سبز قرار می‌گیرند دارای ریسک پایین بوده و بعبارتی احتمال عدم بازپرداخت منابع مالی (اصل و بازده) و نیمه تمام ماندن طرح ضعیف می‌باشد. بانک با این دسته از مجریان مجاز به مشارکت در سود و زیان می‌باشد.

۲- مجریان طرح‌هایی که در گروه زرد قرار می‌گیرند دارای ریسک متوسط بوده و بعبارتی احتمال عدم بازپرداخت منابع مالی (اصل و بازده) و نیمه تمام ماندن طرح در حد متوسط می‌باشد. در این حالت بانک برای حصول اطمینان با اخذ وثائق بیشتر و مازاد بر عرف می‌تواند با مجری اقدام به مشارکت در سود و زیان نماید.

۳- مجریان طرح‌هایی که در گروه قرمز قرار می‌گیرند دارای ریسک بالا بوده و بعبارتی احتمال نکول منابع مالی و نیمه تمام ماندن طرح در حد زیاد است. بانک مجاز به مشارکت در سود و زیان با این دسته از مجریان نمی‌باشد.

د) نوع وثائق و تضمینات حسن انجام کار و ایفای تعهدات

براساس اینکه مجری در کدامیک از گروه‌های فوق‌الشاره قرار بگیرد نوع وثائق و تضمینات حسن انجام کار و ایفای تعهدات براساس ضوابط ذیل خواهد بود:

۱- گروه سبز: ترهین محل اجرای طرح اعم از عرصه و عیان و تأسیسات و تجهیزات و ماشین‌آلات

و در صورت کسری اخذ تضمینات معتبر و مورد قبول.

۲- گروه زرد: ترهین محل اجرای طرح اعم از عرصه و عیان و تأسیسات و تجهیزات و ماشین آلات

و در صورت کسری اخذ سایر وثائق معتبر و مورد قبول.

۳- گروه قرمز: عدم مشارکت.

توضیح اینکه مارژ و وثائق و تضمینات براساس دستورالعملهای رایج طبق نظر بانک تعیین می گردد.

ولی وثائق برای احصاء کل منابع اعطاء شده بانک برای موضوع مشارکت مورد استفاده بانک قرار

نخواهد گرفت. طبق تعریف، مشارکت در سود و زیان شامل شراکت طرفها (اعم از بانک و سپرده گذار

در زیان مجری نیز می باشد و بانک مجاز نخواهد بود هنگام زیان مجری وجوه قرض داده شده به مجری

را تماماً بدون توجه به شراکت در زیان وصول نماید.

ه) سهم آورده مجری

براساس طبقه بندی مجریان میزان سهم آورده مجری طرح براساس گروه بندی زیر است:

۱- گروه سبز: حداقل مجموع آورده نقدی و غیرنقدی این گروه حداقل ۲۰٪ کل هزینه های

سرمایه گذاری طرح می باشد.

۲- گروه زرد: حداقل مجموع آورده نقدی و غیرنقدی این گروه حداقل ۳۰٪ کل هزینه های

سرمایه گذاری طرح می باشد به نحوی که آورده نقدی از ۱۵٪ کمتر نباشد.

۳- گروه قرمز: عدم مشارکت.

دستورالعمل تضمینات، وثایق و آورده ها

تضمینات و وثایق

حصول اطمینان نسبت به بازگشت اصل منابع موضوع مشارکت و سود مورد انتظار آن مستلزم داشتن

وثایق و تضمینات کافی و معتبر است که بشرح ذیل به بررسی آن می‌پردازیم:

وثایق: اموالی هستند که مجری به منظور تضمین تعهدات خود یا دیگری در قبال بانک، آن اموال را

در رهن بانک قرار می‌دهد. که در یک تقسیم بندی کلی به منقول و غیر منقول تقسیم می‌گردد.

اموال منقول: ماده ۱۹ قانون مدنی در تعریف اموال منقول مقرر می‌دارد «اشیائی که نقل آن از

محلّی به محلّ دیگر ممکن باشد، بدون اینکه به خود یا محلّ آن خرابی وارد آید، منقول است».

شرایط اموال منقول: اموالی منقولی قابلیت ارتهان دارند که فاسد شدنی نبوده و قابلیت مصرف و

بکارگیری و استفاده از آنها برای مدت قابل پیش بینی تا استیفای مطالبات بانک وجود داشته باشد شایان

ذکر است با وجود اینکه رهن اموال منقول بصورت رسمی و ثبتی فاقد الزام قانونی است لیکن بمنظور

حفظ حقوق سپرده‌گذار، رهن اموال منقول تحت هر شرایطی بایستی بصورت رسمی و ثبتی باشد.

اموال غیر منقول: ماده ۱۲ قانون مدنی در تعریف اموال غیر منقول مقرر می‌دارد: «مال غیر منقول آن

است که از محلّ به محلّ دیگر نتوان نقل نمود. اعم از اینکه استقرار آن ذاتی باشد یا بواسطه عمل انسان،

به نحوی که نقل آن مستلزم خرابی یا نقص خود مال یا محلّ آن شود».

شرایط اموال غیر منقول: غیر منقول مورد وثیقه باید شش دانگ (عرصه و عیان) رسمی و ثبتی،

سهل البیع و بلا معارض بوده و با استعلام از شهرداری یا سایر مراجع ذیصلاح برای بانک محرز شود که

در مسیر جاده و معابر عمومی و طرح تعریض و یا ایجاد فضای سبز قرار نگرفته است.

غیر منقولی که دارای عرصه وقفی است رهن اعیان در صورتی میسور است که مالک دارای سند

مالکیت اعیان بوده و مدت اجاره نامه تنظیمی با متولی وقف تا تکمیل طرح و تسویه کامل مطالبات بانک

باقی و مالک مجوز لازم را از مرجع مربوطه جهت رهن اعیان اخذ نماید.

انجام معامله رهنی نسبت به اراضی واگذاری در شهرکهای صنعتی در صورتیکه سهل البیع بوده و دفاتر اسناد رسمی نسبت به آنها سند رهنی تنظیم نمایند با احراز مالکیت مالک و یا شهرک صنعتی امکانپذیر است.

تضمینات: اسنادی هستند که بانک می تواند به استناد آنها بدهکار و ضامن یا ضامنین را ملزم به انجام تعهدات نموده و مطالبات و حقوق خود را از بدهکار و ضامن یا ضامنین وی مطالبه و وصول نماید که انواع آن عبارتند از: چک، سفته، ضمانتنامه بانکی، سهام شرکتها و سایر اوراق بهادار رسمی و معتبر مورد قبول بانک.

توضیح اینکه اوراق بهادار و سهام شرکتهایی بعنوان تضمین پذیرفته می شوند که سهام آنها در بورس اوراق بهادار و سهام قابلیت عرضه و خرید و فروش را داشته باشند.

آورده های مجری

منظور آورده هایی است که مالکیت داشته و بتواند موضوع مشارکت در طرح را میسور نماید و به دو دسته نقدی و غیر نقدی تقسیم می گردد.

آورده نقدی: شامل وجه رایج کشور و همچنین هر گونه ارز خارجی و فلزات بهادار که در کشور قابلیت تبدیل به واحد پول کشور جمهوری اسلامی ایران را داشته باشد می شود.

آورده غیر نقدی: شامل موارد زیر است:

۱- مال منقول

۲- مال غیر منقول

۳- توان تخصصی و مدیریتی در راستای اجرای طرح (پس از احراز آن توسط بانک) و طرح

موضوع مشارکت (پس از تأیید بانک مبنی بر اجرائی بودن آن) بشرطی که از حداکثر ۲٪

ارزش کل طرح، تجاوز نماید.

توضیح: آورده‌های غیرنقدی در قالب مال منقول و غیر منقول بایستی به هزینه مجری طرح و توسط

کارشناسان رسمی دادگستری براساس دستورالعمل‌های بانک مرکزی ارزیابی شود. در ارتباط با

طرح‌های کوچک که مدت زمان اجرای آنها کمتر از یکسال است نظر کارشناسان بانک هم قابل قبول

خواهد بود.

دستورالعمل تهیه گزارش توجیه اقتصادی، فنی، مالی طرح

هدف از تدوین این دستورالعمل نظام‌مند کردن و استانداردسازی گزارشات، توجیه اقتصادی، فنی،

مالی طرح‌ها بوده تا واحدهای ذیربط بتوانند گزارش‌های مذکور را در چارچوب مشخص ارزیابی نمایند.

تعاریف:

۱- **گزارش توجیه اقتصادی، فنی، مالی:** عبارتست از گزارشی که توجیه‌پذیری یک طرح را

از جنبه‌های اقتصادی، فنی و مالی مورد بررسی جامع قرار می‌دهد.

۲- **متقاضی:** عبارتست از شخصیت حقوقی (و در موارد مشخص شخصیت حقیقی)، که برای

بخشی از هزینه‌های اجرای طرح مورد نظر خود، از بانک تقاضای تامین مالی در قالب طرح

مشارکت در سود و زیان می‌نماید.

۳- **توجیه اقتصادی:** جنبه‌های مختلف بازار محصول (محصولات) طرح از جمله عرضه، تقاضا،

کمبود، بازار هدف، کیفیت تولید، تکنولوژی‌های جدید و ... را مورد مطالعه قرار می‌دهد.

۴- **توجیه فنی:** جنبه‌های فنی طرح از جمله فن آوری، ظرفیت، محل اجرا، ساختمان‌ها،

تأسیسات، ماشین‌آلات و تجهیزات و بطور کلی ساختار اجرایی طرح را مورد بررسی قرار می‌دهد.

۵- **توجیه مالی:** جنبه‌های مختلف مالی و سودآوری طرح را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد.

سرفصل‌های گزارش توجیه اقتصادی، فنی، مالی: شامل معرفی محصول، محصول

(محصولات) جانبی، مشخصات محصول (محصولات) اصلی و جانبی، کاربردها، صنایع بالادستی و پائین‌دستی و ...

۱- **رئوس بررسی اقتصادی طرح‌ها** شامل: معرفی، مشخصات، کاربردهای محصول

(محصولات) اصلی و جانبی، صنایع بالادستی و پائین‌دستی، عرضه، واردات، تقاضا (مصرف)، صادرات، پیش‌بینی امکانات عرضه و صادرات، پیش‌بینی تقاضا و واردات، تحلیل موازنه عرضه و تقاضا، کیفیت محصولات (درخصوص برخی واحدها)، استفاده از تکنولوژی جدید (درخصوص برخی طرح‌ها)، قراردادهای نحوه تأمین مواد اولیه، برنامه فروش، قیمت مواد اولیه و مواد کمکی، قیمت فروش محصول (محصولات)، قراردادهای فروش، خلاصه، نتیجه‌گیری و پیشنهادات می‌باشد.

۲- **رئوس بررسی فنی طرح‌ها** شامل: مجری و سوابق فعالیت وی، محل اجرای طرح، مدیریت

شرکت، مجوزهای قانونی و فعالیت، هدف از اجرای طرح، ظرفیت تولیدی طرح - ظرفیت ماشین‌آلات انتخابی، مواد اولیه و امکانات تهیه آن، تولیدات طرح، بررسی تکنولوژی تولید و ارائه خدمات و قراردادهای همکاری فنی (در صورت نیاز)، معرفی روش‌های تولیدی موجود در دنیا، روش تولید انتخابی و معرفی مزیت‌های روش انتخابی، کنترل کیفیت (در صورت نیاز)، برنامه زمانبندی اجرای طرح،

هزینه‌های سرمایه‌گذاری (شامل: زمین، ساختمانها و محوطه‌سازی، ماشین‌آلات و تجهیزات، تأسیسات الکتریکی و مکانیکی، وسایط نقلیه، اثاثیه و لوازم اداری، هزینه‌های متفرقه و پیش‌بینی نشده، هزینه‌های قبل از بهره‌برداری و سرمایه در گردش) و هزینه‌های تولید (شامل: هزینه‌های مواد مصرفی، حقوق و مزایای کارکنان تولیدی، حقوق و مزایای کارکنان اداری، هزینه مصرف سوخت و انرژی، هزینه تعمیر و نگهداری، هزینه استهلاک، هزینه‌های متفرقه و پیش‌بینی نشده) می‌باشد.

۳- رئیس بررسی مالی طرحها شامل: بررسی وضعیت بدهی و تعهدات مجری و شرکت‌های همگروه وابسته آن، وضعیت اعتباری مجری، تحلیل صورتهای مالی حسابرسی شده گذشته شرکت مجری و شرکت‌های همگروه، احراز توان مالی مجری، محاسبه اطلاعات عملیاتی شرکت شامل هزینه‌های ثابت، متغیر، نقطه سر به سر، نرخ بازدهی داخلی، حسابداری واحد تولید، پیش‌بینی بهای تمام شده محصولات به تفکیک اقلام مهم هزینه‌ها، نسبتهای مالی و دوره بازگشت سرمایه و سایر شاخص‌های مالی استاندارد و متعارف و تهیه صورتهای مالی (شامل: سرمایه در گردش، حساب عملکرد سود و زیان، گردش وجوه نقد یا صورت منابع و مصارف، ترازنامه، عایدات نقدی) می‌باشد.

دستورالعمل مدارک و مستندات لازم جهت ارزیابی طرح

مدارک و مستندات مشروحه ذیل میبایستی توسط مجری به واحد ارزیابی ارائه گردد.

۱- گزارش توجیهی طرح شامل توجیهات اقتصادی، فنی و مالی تهیه شده توسط یکی از شرکتهای

مشاور ذیصلاح که جهت بررسی و تأیید به بانک ارائه می‌گردد.

چنانچه متقاضی از نرم‌افزار کامفار یا مشابه آن جهت توجیهات طرح استفاده نماید، خروجی‌های نرم

افزار مربوطه صرفاً بعنوان طرح توجیهی مالی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۲- مدارک ثبتی شرکت شامل: اساسنامه، شرکتنامه، اظهارنامه، روزنامه رسمی حاوی آگهی تأسیس و روزنامه‌های حاوی آگهی آخرین تغییرات در ارکان شرکت (سرمایه ثبتی، اعضاء هیأت مدیره، تغییر محل دفتر مرکزی، تغییر سهامداران و...) به همراه شناسنامه و دیگر اوراق شناسایی رسمی و معتبر مدیران.

۳- مجوزهای فعالیت شامل: اعلامیه تأسیس یا موافقت اصولی صادره از سوی مراجع ذیصلاح و پروانه بهره برداری (جهت طرحهای توسعه)، کارت بازرگانی جهت فعالیتهای بازرگانی.

۴- مجوزهای قانونی مورد نیاز جهت اجرای طرح شامل: محیط زیست، آب، برق، گاز و ...، احداث ساختمان، وزارت راه و ترابری و سایر مراجع ذیصلاح مورد لزوم.

۵- تصویر اسناد مالکیت زمین محل اجرای طرح و یا محل فعالیت و یا عنداللزوم قرارداد اجاره مربوطه.

۶- تأییدیه وزارت بهداشت و سازمان‌های تابعه برای محصولات بهداشتی، غذایی و دارویی که ملزم به اخذ آن می‌باشند.

۷- پروفرمای ماشین‌آلات و تجهیزات خارجی و پیش فاکتور یا قرارداد معتبر خرید یا ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات و تأسیسات داخلی طرح به همراه حداقل ۲ مورد آفر و پیش فاکتور مقایسه‌ای.

۸- قراردادهای خدمات فنی، ساختمانی و مشاوره‌ای و دانش فنی طرح (پس از ارزیابی اولیه بانک).

۹- نقشه‌های ساختمانی محل اجرای طرح و جانمایی ماشین‌آلات و تأسیسات (پس از ارزیابی اولیه بانک).

۱۰- آخرین تراز آزمایشی شرکت شامل تراز کل و خلاصه معین کلیه حسابهای شرکت.

- ۱۱- صورتهای مالی کامل ۳ دوره گذشته شرکت و شرکتهای همگروه همراه با کلیه یادداشتهای پیوست به انضمام گزارش حسابرسی و گزارش هیأت مدیره به مجمع عمومی صاحبان سهام.
- ۱۲- برنامه و بودجه سال آینده شرکت (در مورد طرحهای توسعه).
- ۱۳- مدارک و مستندات مربوط به وثایق و تضمینات پیشنهادی مجری منطبق بر دستورالعمل مربوطه.
- ۱۴- مدارک و مستندات مربوط به کلیه آمارها، اطلاعات و قیمت‌های مورد استفاده در توجیهات اقتصادی طرح.
- ۱۵- مستندات مربوط به سوابق تحصیلی، تجارب کاری و روابط تجاری مجری و مدیران طرف قرارداد با وی.
- ۱۶- صورت کامل بدهی و تعهدات مستقیم و غیر مستقیم مجری و همگروه‌های وابسته نزد شبکه بانکی اعم از بانکهای دولتی، خصوصی و موسسات مالی و اعتباری.
- ۱۷- صورت کامل حسابهای مجری نزد شبکه بانکی و موسسات مالی و اعتباری به‌مراه گردش بستنکار حسابهای مزبور طی دو سال گذشته و میانگین ماهیانه آنها.
- ۱۸- استعلام وضعیت اعتباری مجری، مدیران و شرکتهای همگروه از طریق بانک مرکزی و یا بانک اطلاعاتی جامع مشتریان.
- ۱۹- اخذ رتبه اعتباری مجری طرح از مؤسسات اعتبارسنجی داخل یا خارج بانک (در صورت راه‌اندازی).
- ۲۰- مجری میتواند جهت تکمیل اقلام قیمتی بخش‌های مختلف سرمایه‌گذاری خود از مجموعه اطلاعات قیمت مندرج در فهرست شاخص بهای (فهرست آحاد بهاء) سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی سابق (معاونت راهبردی ریاست جمهوری) یا سایر مراجع معتبر مشابه استفاده نماید.

دستورالعمل دریافتی‌های بانک

دریافتی‌های بانک بابت هزینه‌های ارزیابی (مقدماتی و تفصیلی)، کارمزد و درآمد بانک به شرح

ذیل می‌باشد:

۱- بانک بابت ارزیابی مقدماتی طرح‌های پیشنهادی ارائه شده به واحد ارزیابی طرح بدو مبلغ نیم در هزار منابع درخواستی از متقاضی را دریافت می‌نماید. این مبلغ در صورت رد طرح پیشنهادی غیرقابل استرداد می‌باشد. در صورت تصویب طرح جهت اجرای مشارکت در سود و زیان، این رقم جزو هزینه‌های قابل قبول سرمایه‌گذاری تلقی خواهد گردید.

۲- در صورت تأیید مقدماتی، طرح به مرحله ارزیابی تفصیلی وارد شده و در صورت تأیید نهایی در این مرحله مبلغ نیم در هزار دیگر (نسبت به مبلغ تأمین منابع درخواستی) از متقاضی اخذ خواهد شد. در صورت تصویب طرح جهت اجرای مشارکت در سود و زیان، این رقم نیز جزو هزینه‌های قابل قبول سرمایه‌گذاری تلقی خواهد گردید.

۳- به منظور تأمین کلیه هزینه‌های مربوط به ارائه خدمات نظارتی، امین، مهندسی مالی، ممیزی و سایر خدمات مربوطه در طول دوره مشارکت معادل پنج درصد منابع تخصیصی بعنوان کارمزد متناسب با تخصیص منابع در هر مرحله از تخصیص بدو وصول می‌گردد.^{۱۸۸} این رقم نیز از ارقام قابل قبول در

^{۱۸۸} - در بانکداری متعارف بانک ملی براساس دستورالعمل بانک مرکزی و مصوبه هیئت مدیره بانک هزینه کارشناسی

۱/۵ در هزار می‌باشد. سازمان یونیدو UNIDO جهت تهیه گزارشات توجیهی براساس حجم سرمایه‌گذاری طرحها مبالغی

هزینه‌های سرمایه‌گذاری خواهد بود.

۴- معادل سه درصد از کل منابع تخصیصی از محل سود ناشی از مشارکت در طرح بعنوان درآمد بانک در صورت تحقق سود اخذ خواهد شد. مشروط بر آنکه درآمد مذکور از ده درصد سود طرح تجاوز ننماید.

۵- فرآیند تصویب طرح‌های مشارکت در سود و زیان راستین از لحاظ سقف‌های اعتباری همانند فرآیندهای حاکم در بخش اعتباری بانک خواهد بود.

دستورالعمل استانداردها و الزامات نظارت

۱- هدف از نظارت مقایسه و ارزیابی پیش‌بینی‌های طرح با عملکردها و حسن جریان عملیات طرح می‌باشد.

۲- وظیفه ناظر تعیین، محاسبه و کنترل شاخص‌های کلیدی و تهیه گزارشات دوره‌ای لازم با توجه به شاخص‌های مهم از جمله هزینه، زمان، کیفیت و حسن اجرای عملیات و ارائه آن به مسئولین ذیربط می‌باشد.

۳- برای انجام نظارت صحیح نیاز است تا طرح در چارچوب معیارها و ملاک‌های تعیین شده در بانک تعریف گردد.

۴- نظارت بر طرح توسط بخش‌های مرتبط در بانک انجام گرفته و در صورت نیاز از افراد حقیقی

از ۱/۴۵٪ تا ۵/۵٪ در نظر می‌گیرد.

و یا حقوقی خارج از بانک استفاده خواهد شد.

۵- گروه نظارتی طرح بنا به تشخیص واحد ارزیابی کننده و بر مبنای نوع صنعت، پیچیدگی آن، تکنولوژی بکارگرفته شده، میزان سرمایه گذاری، مدت زمان اجرا و... و حداقل های ذیل تعیین می گردد:

- هر گروه نظارتی متشکل از دو بخش مجزای فنی مهندسی و مالی خواهد بود.
- در بخش نظارت فنی می بایست مهارت ها و تخصص های مورد نیاز طرح بنا به تشخیص واحد ارزیابی بانک وجود داشته باشد.

۶- هر طرح می بایست شامل چک لیستها و برنامه های نظارتی مشخص باشد.

۷- ناظر با توجه به مشخصات موضوع طرح اقدام به نظارت حضوری و درخواست گزارش و یا تشکیل جلسات می نماید.

۸- الزامات خاص نظارتی از جمله تشکیل گروه های تکمیلی نظارتی تخصصی می تواند به درخواست مقام ناظر (امین) یا بانک صورت پذیرد.

دستورالعمل گزارش دهی مجری

۱ - گزارشات مجری می بایستی بنحوی تنظیم گردد که حاوی اطلاعات مورد نیاز بانک، امین، حسابرس و یا هر مرجع نظارتی و کنترل کننده دیگر باشد.

۲ - مجری موظف است گزارشات خود را در طول اجرای طرح بصورت روزانه، هفتگی و ماهانه در سه نسخه تهیه نماید.

۳ - یک نسخه از گزارشات در محل اجرای طرح ثبت و نگهداری گردیده و دو نسخه دیگر

گزارشات ادواری (تشخیص مقاطع زمانی و ادوار گزارشات با امین می‌باشد) برای حسابرس و امین ارسال خواهد شد.

۴ - ملاک اصلی اجرا، نقشه‌ها و مستندات تأیید شده طرح در هنگام انعقاد قرارداد بوده و در صورتیکه در طول اجرای طرح نیاز به کاری خارج از برنامه پیش‌بینی شده در طرح و یا مستندات و نقشه‌های آن باشد، مجری می‌بایستی پس از تهیه صورتمجلس و اخذ تأییدیه و صدور دستور کار توسط امین اقدام به اجرای آن نماید.

۵ - مجری موظف است قبل از شروع عملیات اجرایی، فرم‌های مخصوص گزارشات ادواری صورتمجلس و دستورکارها را تهیه و به تأیید امین طرح برساند. فرمها باید از حداقل معیارهای ارائه شده بانک برخوردار باشد.

۶ - سرفصل‌های کنترلی و اطلاعات مورد لزوم که می‌بایستی در فرم‌های مخصوص گزارشات، صورتمجلسها و دستورکارها وجود داشته باشند، بنا به مقتضیات هر طرح و مطابق نظر امین قبل از شروع عملیات اجرایی طرح مشخص خواهند شد.

۷ - سقف هزینه‌های خارج از برنامه یا نقشه (دستورکارها)، می‌بایستی در هنگام عقد قرارداد تعیین گردیده و مراجع تشخیص و تأیید مرحله‌ای آن نیز مشخص گردند.

۸ - برای طرح‌های خاص از نظر دوره اجرا، حجم سرمایه‌گذاری و تکنولوژی بکار رفته در آن بنا به تشخیص واحد ارزیابی طرح، استقرار سیستم کنترل طرح و تهیه گزارشات دوره‌ای مربوطه می‌تواند الزامی باشد.

دستورالعمل حسابداری و حسابرسی

- ۱- حسابرس شرکت مجری می‌بایست از بین موسسات حسابرسی مورد تأیید جامعه حسابداران رسمی کشور با توافق بانک انتخاب و در قرارداد فی مابین قید شود.
- ۲- مجری موظف است موجبات لازم جهت انجام مراحل مختلف حسابرسی بالاخص حسابرسی ضمنی را برای موسسه حسابرسی فراهم نماید.
- ۳- در قرارداد حسابرسی فی مابین مجری و موسسه حسابرسی لزوم ارائه اطلاعات مورد نیاز بانک توسط موسسه حسابرسی به ویژه ارائه اطلاعات مربوط به جزئیات بهای تمام شده، صراحتاً قید گردد. همچنین موسسه حسابرسی ملزم گردد رونوشتی از کلیه مکاتبات خود با شرکت مجری که به نامه‌های مدیریت موسوم است به بانک ارسال نماید.
- ۴- لزوم ارائه صورتهای مالی حسابرسی شده به انضمام گزارش موسسه حسابرسی تعیین شده با اظهار نظر «مقبول» جزء تعهدات مجری می‌باشد.
- ۵- در صورتی که اظهار نظر موسسه حسابرسی در گزارش حسابرسی از نوع «مشروط» باشد مجری ملزم است با نظر بانک و حسب مورد نسبت به تعدیل شرطهای تعیین شده اقدام و یا عدول از شرایط قرارداد را پذیرفته و خسارت مربوطه را جبران نماید.
- ۶- اظهار نظر موسسه حسابرسی در گزارش حسابرسی از نوع «مردود» و یا «عدم اظهار» به منزله عدول مجری از شرایط قرار داد بوده و مجری ملزم به جبران خسارت با نظر بانک و طبق شرایط قرار داد خواهد بود.
- ۷- در قرارداد تصریح شود مجری ملزم است علاوه بر ارائه صورتهای مالی سالیانه، صورتهای مالی میان دوره‌ای بر اساس استانداردهای حسابداری تهیه و به انضمام جزئیات کامل مربوط به بهای تمام شده به بانک ارائه نماید. عدم ارائه اطلاعات مذکور یا ارائه اطلاعات ناقص و یا غیرواقعی و

غیرشفاف عدول از شرایط قرارداد تلقی خواهد شد.

۸- مرجع اظهار نظر کننده در مورد رعایت بند ۷ فوق الذکر، موسسه حسابرسی تعیین شده خواهد بود

و این موضوع می‌بایست در قرارداد حسابرسی فی مابین موسسه حسابرسی و مجری و قرارداد فی مابین بانک و مجری قید شود.

۹- مجری موظف است علاوه بر اطلاعات مورد اشاره در بندهای فوق الذکر اطلاعات مالی و عملیاتی

مربوط به جزئیات بهای تمام شده را همراه با مستندات مربوطه از جمله صورت حسابها، قراردادها و

غیره را در اختیار بانک قرار دهد. لذا حق انجام «سندرسی» همواره در طول اجرای قرارداد و تا

تسویه نهایی برای بانک محفوظ است و این موضوع می‌بایست در قرارداد تصریح شود. عدم

پایبندی مجری به تعهدات این بند به منزله عدم ایفای تعهدات بوده و مستلزم تحمل خسارت توسط

مجری خواهد بود.

دستورالعمل تغییر در زمانبندی و هزینه

در محصولات نوع اول (مشارکت در سود یا زیان یک طرح) و نوع دوم (مشارکت در سود یا زیان

سببی از طرحهای سرمایه‌گذاری) برابری منابع تجهیز شده و مصارف ضروری است. بر اساس رابطه ۱

در زیر منابع مورد نیاز در دوره‌های زمانی مختلف مشخص می‌شود. بر اساس این رابطه میزان

سرمایه‌گذاری هر شخص براساس میزان سپرده‌گذاری در مدت زمان سپرده‌گذاری تعیین خواهد شد.

میزان سرمایه برآوردی برای هر طرح (محصول نوع اول) برابر با A^e خواهد بود.

$$\sum_{i=1}^n D^e i t_i^e = A^e \quad \text{منابع} \quad (1)$$

میزان سپرده‌گذاری (ریال) پیش‌بینی شده فرد i ام در طرح مشارکت: D^e_i

طول مدت زمان پیش بینی شده سپرده گذاری فرد i ام در طرح مشارکت: t_i^e

برآورد کل تجهیز منابع برای اجرای طرح مشارکت: A^e

مصارف منابع پولی تجهیز شده بصورت مرحله‌ای صورت خواهد گرفت که براساس رابطه ۲ که منتج از طرح توجیهی سرمایه گذاری است قابل برآورد می‌باشد. در این رابطه منابع پولی توسط بانک در زمانهای مختلف و پس از اخذ مستندات لازم در هر مرحله به تشخیص امین و تائید بانک به مجری ارائه می‌شود. بر اساس این رابطه A^c میزان کل مصارف خواهد بود.

$$\sum_{j=1}^m R_j s_j = A^c \quad \text{مصارف} \quad (2)$$

R_j : میزان مصارف در مرحله پرداخت j ام در طرح PLS

s_j : طول زمان مصارف مرحله j ام در طرح PLS

A^c : میزان مصارف کل برای اجرای طرح PLS

در روابط فوق نماد c و e به ترتیب معرف ارقام محاسبه شده (واقعی) و برآورد شده

(پیش‌بینی) می‌باشند.

رابطه ۳ بیانگر ضرورت برابری منابع و مصارف در محصولات بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین خواهد بود. به بیان دیگر برای هر مرحله بانک اقدام به تجهیز منابع می‌نماید و متعاقباً صدور گواهی مشارکت/پذیره صورت می‌پذیرد. شرط تعادل منابع و مصارف در طرح برابر خواهد بود با:

$$\sum_{i=1}^n D^e i t_i^e = \sum_{j=1}^m R_j s_j = A^e = A^c \quad (3)$$

سود در محصول نوع اول (مشارکت در سود یا زیان یک طرح) بر اساس رابطه ۴ قابل محاسبه

می‌باشد. به بیان دیگر پس از پایان طرح و فروش آن و کسر هزینه‌های سرمایه گذاری سود قابل محاسبه

$$\pi = L - A^c$$

خواهد بود.

$$(4) \quad \text{سود ناشی از طرح مشارکت}$$

L: ارزش فروخته شده طرح

A^c : هزینه سرمایه گذاری

رابطه ۵ بیان گر نحوه محاسبه نرخ بازدهی در محصول نوع اول PLS می باشد

$$(5) \quad r = \frac{L - A^c}{A^c}$$

بر اساس رابطه شرطی زیر چنانچه مجموع منابع برآوردی برابر با مجموع منابع تخصیصی به محصول نوع اول (مشارکت در سود یا زیان یک طرح) باشد آنگاه نرخ بازدهی برآوردی با نرخ بازدهی واقعی ناشی از طرح برابر خواهد بود و متعاقبا سهم سود هر سپرده گذار بر اساس رابطه ۶ قابل محاسبه خواهد بود:

$$\text{If } \sum_{i=1}^n D_i^e t_i^e = \sum_{i=1}^m D_i^c t_i^c \implies r^e_{PLS} = r^c_{PLS}$$

$$(6) \quad a_i = \frac{D_i t_i \pi}{\sum_{i=1}^n D_i t_i} \quad \text{سهم سود سپرده گذار}$$

D_i : میزان سپرده گذاری فرد i ام در طرح PLS

t_i : مدت زمان سپرده گذاری فرد i ام در طرح مشارکت

آثار تورم بر درآمد و هزینه و خالص بازدهی طرح

آثار تورم بر هزینه های سرمایه گذاری را می توان با استفاده از رابطه ۷ محاسبه نمود به نحویکه

$$P_{Cost1} = \sum_i \frac{p_i^c q_i^e}{p_i^e q_i^e}$$

ضریب تورم ρ_{Cost} را می توان به عنوان ضریب افزایشی هزینه های سرمایه گذاری در محصولات نوع اول یا دوم قلمداد نمود.

(۷)

p^c_i : PLS قیمت واقعی مواد اولیه بکار گرفته شده i ام در طرح

p^e_i : PLS برآورد قیمت مواد اولیه بکار گرفته شده i ام در طرح

q^e_i : PLS مقدار برآوردی مواد اولیه بکار گرفته شده i ام در طرح

تأثیر قصور در انجام تعهدات مجری بر تغییرات خالص بازدهی طرح نیز براساس روش زیر قابل محاسبه است. چنانچه بر اساس تشخیص امین و تأیید بانک قصور مجری در انجام تعهدات مجری عامل افزایش در جریان هزینه ای طرح تلقی شود آنگاه با استفاده از رابطه ۸ می توان آثار ناشی از تورم بر جریان هزینه های سرمایه گذاری طرح را محاسبه و از سهم درآمدی مجری کسر نمود.

$$\rho_{Cost2} = \sum_i \frac{p^c_i q^c_i}{p^e_i q^e_i} \quad (8)$$

آثار تورم بر درآمدهای ناشی از طرح را نیز می توان براساس رابطه ۹ محاسبه نمود. ضریب تورم ρ_{Cost} را می توان به عنوان ضریب افزایشی هزینه های سرمایه گذاری در محصول نوع اول و یا دوم قلمداد نمود.

$$\rho_{benefit} = \sum_j \frac{L^c_j V^e_j}{L^e_j V^e_j} \quad (9)$$

L^c : PLS قیمت واقعی فروش بر اساس قیمت بازاری طرح

L^e : PLS قیمت برآوردی فروش طرح

V^e_j : PLS مقدار و یا تعداد محصولات فروشی j ام در طرح

حال چنانچه نسبت دو ضریب بدست آمده از آثار تورمی را مطابق رابطه ۱۰ محاسبه نمائیم آثار

تورمی بر جریان درآمدی و هزینه‌ای محصول نوع اول PLS، به شرح ذیل خواهد بود.

$$\rho = \frac{\rho_{benefit}}{\rho_{Cost}} \quad (10)$$

- اگر نسبت دو ضریب که با ρ نشان داده شده است بزرگتر از ۱ باشد، بدین معناست که آثار تورمی جریانات درآمدی بیشتر از آثار تورمی بر جریانات هزینه‌ای می‌باشد. به بیان دیگر آثار تورمی منفعت بیشتری را متوجه سپرده‌گذاران می‌نماید. در این حالت قیمت بازاری گواهی مشارکت/پذیره با امید ریاضی ضریب ρ افزایش خواهد یافت.
- اگر ρ برابر یک باشد بیانگر آنست که جریانات درآمدی و هزینه‌ای ناشی از تورم اثراتی موزون بر جریان سرمایه‌گذاری در طرح داشته‌اند. از اینرو امید ریاضی قیمت بازاری گواهی مشارکت/پذیره ناشی از تورم تغییر نمی‌کند.
- اگر ρ کمتر از یک باشد بیانگر آنست که جریانات درآمدی کمتر از جریانات هزینه‌ای از تورم متأثر شده‌اند. در این حالت امید ریاضی قیمت بازاری گواهی مشارکت/پذیره با ضریب ρ کاهش خواهد داشت.

قصور ناشی از تاخیر در انجام تعهدات مجری و تغییر در زمانبندی

چنانچه مجری در انجام وظایف خود دچار سهل انگاری گردید و منابع در اختیار را طبق قرارداد و تعهدات هزینه نمود ملزم است به ازای هزینه‌ای که از این سهل انگاری بر جریان مالی طرح پدید آورده است مبلغی بعنوان جریمه به بانک پرداخت نماید تا در مرحله بعد به سپرده‌گذار منتقل شود. بانک بر اساس دستورالعمل گزارش دهی مجری کلیه عملیات مالی طرح را تحت نظر گرفته و هنگام تسویه

حساب میزان زمان تأخیر در انجام طرح را بر اساس این گزارشات محاسبه خواهد کرد.

$$\text{If } \sum_{i=1}^n D^e_i t^e_i < \sum_{i=1}^n D^c_i t^c_i \rightarrow r^e_{PLS} > r^c_{PLS}$$

نرخ تاخیر تادیه (وجه التزام) مطابق رابطه ۱۱ در پایان طرح محاسبه و از سهم مجری کسر خواهد شد:

$$p = \frac{(\sum_{i=1}^n D^c_i t^c_i - \sum_{i=1}^n D^e_i t^e_i) \sum_{i=1}^n D^e_i}{\sum_{i=1}^n D^e_i t^e_i} \quad (11)$$

با حاصلضرب نرخ جریمه تاخیر تادیه که از رابطه فوق بدست می آید در مجموع اسمی (بدون توجه

به زمان) مبلغ منابع برآورد شده طرح میزان جریمه دیرکرد لازم الاخذ از مجری محاسبه خواهد شد.

ارزشیابی بانک باید شامل تغییرات سود ناشی از تأخیر در اجرای طرح در راستای افزایش ارزش طرح

به دلیل تأخیر باشد.

دستورالعمل مشارکت جدید (افزایش سرمایه در حین انجام طرح)

- در صورت ناکافی بودن منابع تجهیز شده برای طرح، بانک می تواند با بررسی مستندات لازم به در خواست مجری و تشخیص خود و تأیید امین نسبت به صدور گواهی مشارکت/پذیره جدید (قبول سپرده گذاری جدید برای طرح) اقدام نموده و مابقی منابع مورد نیاز طرح را تجهیز نماید.
- محاسبه سهم سود مشارکت کننده جدید بر مبنای همان فرمول تسهیم سود خواهد بود.
- گواهی های مشارکت/پذیره براساس محصولات به سه نوع اول، دوم و سوم (برحسب سه نوع محصول از محصولات مشارکت) طبقه بندی می شوند. سپرده گذار موظف است مشارکت خود را در سپرده گذاری های نوع اول و دوم مشخصاً در مورد طرح خاص یا سبدهای از طرح های مشخص به

بانک اعلام نماید. گواهی پذیره مشمول محصول نوع سوم یعنی مشارکت در سود و زیان شعبه/بانک نخواهد بود.

• تسویه حساب سپرده گذار با بانک در مورد سود یا زیان گواهی مشارکت در ارتباط با محصول نوع سوم (مشارکت در سود یا زیان شعبه) در پایان سال مالی به صورت قطعی بر اساس صورتهای مالی شعبه صورت خواهد گرفت. چنانچه دارنده گواهی مشارکت بخواهد قبل از پایان سال مالی نسبت به فروش گواهی مشارکت اقدام نماید می تواند گواهی مشارکت خود را به باجه معاملات گواهی (در محیط مجازی اینترنتی یا در شعبه) و یا سایر نهادهای کارگزاری در بورس اوراق بهادار و یا سایر نهادهای مالی بفروش رساند.

• صورتهای مالی پایان سال مالی و عملکرد شعبه یا بانک در سال مالی مربوطه اساس تسویه حساب قطعی با سپرده گذار در ارتباط با محصول نوع سوم است.

دستورالعمل تسویه حساب با مجری

- ۱- مرجع رسیدگی به هزینه های انجام شده توسط مجری، امین طرح خواهد بود.
- ۲- امین موظف است نسبت به مصرف وجوه، نگهداری حسابها و صورتهای مالی طرح رسیدگی و اظهار نظر نماید.
- ۳- بانک وظایف و اختیارات امین طرح و میزان حق الزحمه خدمات مربوط و ترتیب پرداخت آن را طی قرارداد منعقد با وی تعیین می نماید.
- ۴- رسیدگی های امین طرح براساس نوع طرح و با توجه به صنعت آن و سایر ویژگی های آن

بوده که می‌تواند به صورت ماهیانه، سه ماهه و... و یا بررسی صورت وضعیتهای ارائه شده توسط مجری باشد.

۵- رسیدگی‌های انجام شده توسط امین طرح، مورد پذیرش بانک، مجری و سپرده‌گذاران خواهد بود.

۶- حق الزحمه خدمات امین طرح، به عنوان هزینه‌های طرح تلقی می‌گردد.

۷- منابع نقدی مورد نیاز طرح براساس درخواست مجری و پس از انجام بررسی توسط بانک صورت می‌پذیرد بدیهی است تأمین و پرداخت منابع در دفعات بعدی پس از تأیید هزینه‌های انجام شده توسط امین طرح خواهد بود.

۸- تأمین منابع نقدی (وجوه) مورد نیاز مجری، به صورت پیش‌پرداخت بلامانع بوده و براساس نوع طرح و صنعت آن و تشخیص بانک و تأیید امین طرح خواهد بود.

۹- پرداخت مبلغ پیش‌پرداخت به مجری، می‌تواند دفعتاً واحده و یا به صورت مرحله‌ای و براساس تشخیص بانک و اخذ تأیید امین طرح باشد.

۱۰- هزینه‌های غیرقابل قبول و تأیید نشده توسط امین طرح به عنوان هزینه‌های طرح و یا آورده نقدی مجری تلقی نگردیده و اینگونه هزینه‌ها کلاً بر عهده مجری خواهد بود و جزء هزینه‌های سرمایه‌گذاری طرح پذیرفته نمی‌شود.

۱۱- هزینه‌های قانونی طرح نظیر مالیات و سایر کسورات قانونی مورد پذیرش بانک و امین جزء هزینه‌های قابل قبول می‌باشد.

۱۲- تسویه حساب با مجری طرح پس از رسیدگی‌های نهایی امین طرح حداکثر ظرف مدت مقرر در قرارداد پس از تحویل قطعی طرح ملاک محاسبه می‌باشد صورت خواهد پذیرفت.

۱۳- تسویه حساب نهایی با مجری مشروط به رعایت مفاد دستورالعمل تغییر در برنامه زمانبندی مورد توافق می‌باشد.

۱۴- تاخیراتی که ناشی از عدم تامین به موقع منابع مورد نیاز مجری باشد به شرط عدم قصور مجری بر عهده مجری نخواهد بود.

۱۵- مسئولیت امین نافی مسئولیتی که حسابرس در شرکت بر عهده دارد نبوده و جایگزین آن تلقی نمی‌گردد.

۱۶- موارد فورس ماژور که خارج از دخالت طرفین است براساس نظر امین و تأیید حکم قابل قبول و قابل اجرا خواهد بود.

۱۷- اعتراض به نظر امین موضوع بند ۱۲ می‌تواند از طریق حکمیت و دستورالعمل مربوط به آن انجام شود.

دستورالعمل داوری (حکمیت)

با توجه به اصل یکصد و سی و نهم قانون اساسی که مقرر می‌دارد: «صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری در هر مورد موکول به تصویب هیات وزیران است و باید به اطلاع مجلس برسد. در مواردیکه طرف دعوی خارجی باشد و در موارد مهم داخلی باید به تصویب مجلس نیز برسد. موارد مهم را قانون تعیین می‌کند.» دستورالعمل حاضر صرفاً نسبت به حل و فصل کلیه اختلافات فی مابین بانک، سپرده‌گذار و مجری طرح و غیره که رابطه حاکم بر آنان بر اساس شیوه‌بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین می‌باشد با رعایت مفاد توافق فی مابین و قانون آئین دادرسی

دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی قابلیت اجراء دارد.

داوری (حکمیت): توافق طرفین در ارجاع مأموریتی قضایی به شخص یا اشخاص مرضی الطرفین

است که با تجویز قانون به داوری مشروعیت می‌بخشد.

شرایط زیر در حکمیت فی مابین طرفهای متعامل بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین

جاری خواهد بود:

۱. طرفین قرارداد می‌توانند به منظور حل اختلاف داور یا داوران خود را قبل یا بعد از بروز اختلاف

تعیین نمایند.

۲. طرفین قرارداد می‌توانند انتخاب داور یا داوران را به شخص ثالث یا دادگاه واگذار کنند.

۳. در هر مورد که داور تعیین می‌شود باید موضوع و مدت داوری و نیز مشخصات طرفین و داور یا

داوران بطوری که رافع اختلاف باشد تعیین گردد. در صورتیکه تعیین داور بعد از بروز اختلاف

باشد موضوع اختلاف که به داوری ارجاع شده باید بطور روشن مشخص و مراتب به داوران

ابلاغ شود.

۴. تعداد داوران بایستی طاق و حداقل سه نفر باشند داوری که مؤید طاق بودن است به اتفاق تعیین

می‌گردد و رأی اکثریت داوران ملاک اعتبار است.

۵. اشخاص زیر را حتی با تراضی نمی‌توان بعنوان داور انتخاب نمود:

الف: اشخاصی که فاقد اهلیت قانونی هستند.

ب: اشخاصی که به موجب حکم قطعی دادگاه و یا در اثر آن از داوری محروم شده‌اند.

۶. در مواردیکه طرفین معامله یا قرارداد متعهد به معرفی داور شده ولی داور یا داوران خود را معین

نکرده باشند و در موقع بروز اختلاف نخواهند و یا نتوانند در معرفی داور اختصاصی خود اقدام

و یا در تعیین داور ثالث تراضی نمایند و تعیین داور به دادگاه یا شخص ثالث نیز محول نشده باشد یک طرف می‌تواند داور خود را معین کرده به وسیله اظهارنامه رسمی به طرف مقابل معرفی و درخواست تعیین داور نماید و یا نسبت به تعیین داور ثالث تراضی نماید. در این صورت طرف مقابل مکلف است ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ اظهارنامه داور خود را معرفی و یا در تعیین داور ثالث تراضی نماید. هرگاه تا انقضاء مدت یاد شده اقدام نشود ذینفع می‌تواند حسب مورد برای تعیین داور به دادگاه مراجعه کند.

۷. در مواردیکه داور یکی از طرفین فوت شود یا استعفاء دهد و طرف نامبرده نخواهد جانشین او را معین کند و یا در هر موردی که انتخاب داور به شخص ثالث واگذار نشده و آن شخص از تعیین داور امتناع نماید یا تعیین داور از طرف او غیرممکن باشد هریک از طرفین می‌توانند با معرفی داور مورد نظر خود بوسیله اظهارنامه از طرف مقابل درخواست نمایند که ظرف مدت ده روز از تاریخ ابلاغ اظهارنامه نظر خود را در مورد داور واحد اعلام کند و یا حسب مورد در تعیین جانشین داور متوفی یا مستعفی یا داوری که انتخاب او وسیله ثالث متعذر گردیده اقدام نماید در صورتیکه با انقضای مهلت، اقدامی بعمل نیاید، ذینفع می‌تواند حسب مورد برای تعیین داور به دادگاه مراجعه کند.

۸. در هر مورد که داوران وسیله یک طرف یا طرفین انتخاب می‌شوند، انتخاب کننده مکلف است قبولی داوران را اخذ نماید. ابتدای مدت داوری روزی است که داوران قبول داوری کرده و موضوع اختلاف و شرایط داوری و مشخصات طرفین و داوران به همه آنها ابلاغ شده باشد.

۹. بعد از تعیین داوران، طرفین حق عزل آنان را ندارند مگر با تراضی.

۱۰. کلیه قضات و کارمندان اداری شاغل در محاکم قضایی نمی‌توانند داوری نمایند هرچند با

ترازی طرفین باشد.

۱۱. طرفین باید اسناد و مدارک خود را به داوران تسلیم نمایند. داوران نیز می‌توانند توضیحات لازم را از آنان بخواهند و اگر برای اتخاذ تصمیم جلب نظر کارشناس ضروری باشد کارشناس انتخاب نمایند.

۱۲. داوران در رسیدگی و رأی، تابع مقررات قانون آئین دادرسی نیستند ولی باید مقررات مربوط به داوری در قانون مذکور را رعایت نمایند.

۱۳. رأی داوران باید موجه و مدلل بوده و مخالف با قوانین موجد حق نباشد، ضمناً رأی داوری قطعی و غیر قابل اعتراض است.

۱۴. در موارد زیر داوری از بین می‌رود:

الف: با ترازی کتبی طرفین دعوی.

ب: با فوت یا حجر یکی از طرفین دعوی.

۱۵. رأی داوری در موارد زیر باطل است و قابلیت اجرایی ندارد.

الف: رأی صادره مخالف با قوانین موجد حق باشد.

ب: داوران نسبت به مطلبی که موضوع داوری نبوده رأی صادر نموده باشند.

ج: چنانچه داوران خارج از حدود اختیارات خود رأی صادر نموده باشند. در اینصورت

فقط آن قسمت از رأی که خارج از اختیارات داور است ابطال می‌گردد.

د: رأی داوری پس از انقضای مدت داوری صادر شود.

ه: رأی داوری با آنچه در دفتر املاک یا بین اصحاب دعوی در دفتر اسناد رسمی ثبت شده

و دارای اعتبار قانونی است مخالف باشد.

و: رأی بوسیله داورانی صادر شده که مجاز به صدور رأی نبوده‌اند.

ز: قرارداد رجوع به داوری بی اعتبار بوده است.

۱۶. داوران منتخب مکلفند حداکثر ظرف مدت ۱۵ روز از تاریخ قبول کتبی داوری اعلام نظر نمایند

مگر در مواردی که مورد یا موارد مطرح شده نیاز به ارجاع به کارشناس رسمی دادگستری یا

کارشناس خبره مرضی الطرفین داشته باشد که در اینصورت مدت اعلام نظر به حداکثر یک ماه

از تاریخ قبول کتبی داوری افزایش می‌یابد.

۱۷. داوران منتخب مکلفند نظر خود را کتباً با رویه‌های مرسوم اداری تحویل بانک نموده و رسید

دریافت نمایند، طرف متعهد بایستی حداکثر ظرف مدت ۱۵ روز از تاریخ رویت نظریه نسبت به

اجرای مفاد آن اقدام نماید. بدیهی است در صورت عدم اجرای مفاد نظریه داوران از سوی

متعهد، ذینفع می‌تواند اجرای آن را از دادگاه بخواهد.

۱۸. در صورت مطالبه حق الزحمه از سوی داوران، پرداخت حق الزحمه به عهده طرفین قرارداد

است و میزان آن بر اساس آئین‌نامه‌ای است که هر سه سال یکبار توسط وزیر دادگستری تهیه و

به تصویب رئیس قوه قضائیه خواهد رسید.

۱۹. مواردیکه در دستورالعمل حاضر پیش بینی نگردیده است و به تبع این موضوع نیز توافقی

صورت نگرفته است تابع قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی

می‌باشد.

دستورالعمل فورس ماژور

حادثه‌ای غیرمترقب است که نتوان از آن اجتناب کرد و در نتیجه انجام تعهدی مقدور نشود یا

شخص نتواند خود را با یک قاعده حقوقی تطبیق دهد. در نتیجه فورس ماژور، متعهد (که نتوانسته به تعهد خود عمل کند) برای طول دوران فترت در مقابل متعهد له بری الذمه خواهد شد. بطور کلی فورس ماژور به وقایعی خارج از کنترل طرفین قرارداد گفته می‌شود که مصادیق آن عبارتند از اغتشاش (به معنای عام)، اعتصاب، جنگ، سیل، طوفان، زلزله.

تذکر: حوادث درونی یعنی حوادثی که وابسته به فعالیت متعهد یا بنگاه یا موسسه اوست مانند آتش‌سوزی و در پاره‌ای موارد اغتشاش (به معنای خاص) و اعتصاب جزء فورس ماژور محسوب نمی‌گردند.

عناصر اصلی حادثه‌ای که منجر به تحقق فورس ماژور می‌گردد عبارتند از:

۱. حادثه باید غیر قابل دفع و غیر قابل اجتناب باشد (جمع دو مورد مذکور مدنظر است).

۲. حادثه باید غیر قابل پیش بینی باشد.

۳. حادثه باید خارجی باشد.

۴. حادثه باید اجرای قرارداد را غیر ممکن سازد.

استناد به فورس ماژور از نظر زمانی و مکانی:

۱. استناد به فورس ماژور از نظر زمانی: متعهد صرفاً در طول مدت قرارداد یا مدت توافق شده یا

تعیین شده از سوی متعهدله میتواند به فورس ماژور استناد نماید و از انجام تعهد بری الذمه

گردد. با انقضای مدت قرارداد یا مدت توافق شده یا تعیین شده از سوی متعهدله استناد به فورس

ماژور موضوعیت ندارد.

۲. استناد به فورس ماژور از نظر مکانی: فورس ماژور بایستی در محل انجام تعهد تحقق یابد و

استناد به فورس ماژور در خارج از محل مذکور موضوعیت ندارد مگر اینکه شرایط فورس ماژور در غیر

محل انجام تعهد سبب تعمیم موضوع فورس ماژور به محل انجام تعهد شده باشد.

دستورالعمل تنظیم قراردادهای بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین

به منظور فراهم شدن امکان مشارکت اشخاص در اجرای طرحهای سودآور تولیدی، ساختمانی، خدماتی و... با رعایت ضوابط این دستورالعمل به سرمایه گذارانی که قصد مشارکت در اجرای طرحهای یادشده را دارند گواهی مشارکت/پذیره عرضه می شود.

گواهی مشارکت: برگه های بی نامی است که به قیمت اسمی مشخص و برای مدت معین منتشر می شود. دارندگان این برگه ها به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت در سود حاصل از اجرای طرح مربوطه شریک می باشند و بانک در ازای ارائه خدمات مدیریت سرمایه به سپرده گذاران که بنا به درخواست ایشان در یک طرح خاص، یا مجموعه ای از طرح های خاص و یا مشارکت در سود و زیان شعبه مشارکت سرمایه گذاری می گردد، مستحق دریافت کارمزد (جُعل) می باشد.

گواهی پذیره: برگه های بی نامی است که به قیمت اسمی مشخص و برای مدت معین (مدت زمان اجرای طرح پایان ناپذیر سرمایه گذاری) توسط شعبه بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین منتشر می شود. دارندگان این برگه ها به نسبت مبلغ پرداختی و مدت زمان مشارکت از مالکیت سرمایه شرکت در قالب سهام برخوردار خواهند گردید.

خصوصیات گواهی مشارکت و گواهی پذیره: بی نام بودن، قابل انتقال به غیر، قابلیت خرید و فروش در بازار ثانویه مجازی و بازار بورس، درآمد زا بودن معاملات برای بانک (نیم در هزار از طرفین)، تعیین قیمت بر حسب مکانیزم عرضه و تقاضا در بازار ثانویه اینترنتی، تسویه قطعی با آخرین مالک

گواهی، امکان خصوصی یا دولتی بودن و حقیقی یا حقوقی بودن مشتریان محصولات، از جمله خصوصیتی است که گواهی‌های مشارکت و پذیره هر دو آنها را دارا هستند. تفاوت گواهی‌های مشارکت و پذیره در این است که بانک با دارنده گواهی مشارکت طرح‌ها پس از زمان بهره‌برداری و انجام مزایده طرح و فروش آن تسویه حساب می‌نماید و یا در مورد دارنده گواهی مشارکت شعبه راستین در پایان سال مالی و به محض حاضر شدن صورتهای مالی شعبه تسویه حساب به عمل خواهد آمد. در صورتیکه بانک متعهد است دارنده گواهی پذیره را به سهام‌دار طرح سرمایه‌گذاری تبدیل نماید و هیچگونه تعهدی نسبت به پرداخت اصل سرمایه و سود آن از طریق فروش نخواهد داشت و در نهایت پس از اتمام این فرآیند مسئولیت بانک به پایان خواهد رسید.

در بخش تخصیص منابع (اعطای تسهیلات) سرمایه‌گذاری در قالب مشارکت مدنی خواهد بود. در حالت مشارکت، بانک با مجری مشترکاً متکفل تامین سرمایه به نسبت‌های مورد توافق می‌باشند. همچنین اختیار مدیریت میان طرفین مشترک است. اما این اختیار قابل تفویض خواهد بود. ضمناً طرفین در سهم سود یا زیان توافق می‌کنند و در صورت بروز سود یا زیان هر دو طرف به اندازه سرمایه خود مسئولیت خواهند داشت.

در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین جهت حفظ منافع دارندگان گواهی‌های مشارکت/پذیره و حصول اطمینان در صحت عملیات استفاده‌کنندگان از منابع در طرح، مصرف وجوه، نحوه نگهداری حسابها و صورتهای مالی از خدمات اشخاص حقیقی یا حقوقی منتخب بانک بعنوان امین استفاده خواهد شد.

در تنظیم قراردادهای مورد نیاز در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین، رعایت نکاتی چند الزامی می‌باشد که به تفکیک قراردادهای تنظیمی با امین، ارزیابان طرحها، مجری و سپرده‌گذار و به

شرح زیر ارائه شده است:

قراردادهای بانک با سپرده گذار

- ۱- بانک به منظور تامین منابع مالی مورد نیاز برای اجرای طرحهای سودآور تولیدی، ساختمانی، خدماتی و... واحدهای تولیدی/خدماتی ضمن تجمیع وجوه سپرده گذاران منابع آنها را با رویه مشارکت در سود و زیان با ارائه گواهی مشارکت/پذیره قبول می نماید.
- ۲- بانک با توجه به گواهی مشارکت/پذیره صادره برای طرحهای سرمایه گذاری (سه نوع محصول) اقدام به قبول وجوه از سپرده گذار نموده و در قبال آن گواهی مشارکت/پذیره مربوط به آن را طبق قرارداد عاملیت و در قالب عقد جعاله به سپرده گذار می فروشد.
- ۳- هر برگ گواهی مشارکت/پذیره نشان دهنده میزان قدرالسهم دارنده آن در مشارکت مربوطه است. پس از خرید گواهی مشارکت/پذیره توسط سپرده گذار، رابطه جاعل و عامل بین سپرده گذاران و بانک محقق می شود. این رابطه تا تسویه حساب یا تبدیل گواهی به سهم نافذ و معتبر است.
- ۴- خریداران گواهی مشارکت به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت، در نتیجه مالی سرمایه گذاری (سود و زیان هر دو) حاصل از اجرای طرح (محصول اول) یا طرحهای مربوطه (محصول دوم) یا عملکرد مالی شعبه (محصول سوم) سهم خواهند بود.
- ۵- خریداران گواهی پذیره به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت، در شرکت مجری طرح (محصول اول) یا طرحهای مربوطه (محصول دوم) سهم خواهند شد. عملیات انتقال مالکیت از پذیره به سهام پس از تکمیل طرح و راه اندازی آزمایشی و قبل از بهره برداری تجاری خواهد بود.
- ۶- بانک به منظور حفظ منافع خریدار گواهی مشارکت/پذیره از خدمات اشخاص حقیقی و یا

حقوقی معتمد خود بعنوان امین طرح استفاده می نماید.

- ۷- بانک و سپرده گذار توافق نمودند جهت حل و فصل اختلافات احتمالی فیما بین موضوع را به هیئت داوری مندرج در دستورالعمل مربوطه ارجاع نمایند.
- ۸- میزان سود یا زیان، پس از خاتمه اجرای طرح و تسویه حساب نهایی آن با مجری محاسبه و پس از کسر جُعل بانک به دارنده گواهی مشارکت تعلق می گیرد.
- ۹- حوزه وظایف و اختیارات بانک بعنوان عامل، میزان حق الزحمه خدمات مربوطه و ترتیب وصول آن در قرارداد منعقد با سپرده گذار تعیین می شود. مازاد بر حقوق مندرج در بند ۷ و ۸ این دستورالعمل سودی به سپرده گذار تعلق نخواهد گرفت.

قرارداد مشارکت بانک با مجری

- ۱- بانک جهت تامین منابع مالی مورد نیاز برای ایجاد، تکمیل و توسعه طرحهای تولیدی، ساختمانی، خدماتی و... از محل وجوه ناشی از فروش گواهی مشارکت/پذیره در طرحهای مربوطه منابع سپرده گذار را در قالب قراردادهای خاص مشارکت مدنی در اختیار مجری قرار دهد.
- ۲- مشارکت در سود و زیان بعنوان وجهی از مشارکت مدنی است که بانک به نمایندگی از طرف سپرده گذار منابع مالی وی را برای سرمایه گذاری مشترک در کسب و کاری معین و انتفاعی در اختیار مجری قرار می دهد.
- ۳- سود و زیان براساس نسبت سرمایه طرفین تقسیم می گردد.
- ۴- شرایط مشارکت از طرف بانک تعیین می گردد و در صورت تخطی مجری از شرایط قرارداد، مجری باید کلیه عواقب و مسئولیت های ایجاد شده را حسب دستورالعمل های مربوطه مرعی دارد.

۵- بانک حق دارد در طول اجرای طرح موضوع مشارکت، بر نحوه بکارگیری منابع، نظارت و کنترل داشته باشد. بدیهی است اعمال نظارت بانک، نافی مسئولیتهای فنی و حقوقی مجری نخواهد بود.

تبصره: نماینده یا دستگاه نظارت تحت عنوان امین طرح پس از انعقاد قرارداد، کتباً از طرف بانک به مجری معرفی خواهد شد.

۶- مجری موظف است کلیه اطلاعات طرح را مطابق با استانداردهای مورد قبول و مطرح در دستورالعمل‌های مربوطه، بطور جداگانه و خارج از سایر عملیات و فعالیتهای خود مستمراً در اختیار امین قرار دهد.

۷- بانک و مجری توافق نمودند جهت حل و فصل اختلافات احتمالی فی‌مابین موضوع را مطابق دستورالعمل‌های مربوطه به هیات داوری ارجاع نمایند.

۸- وظایف و اختیارات مجری و شرایط مشارکت در قرارداد منعقد شده برحسب دستورالعمل‌های مربوطه تعیین می‌شود.

قرارداد بانک با امین

۱- بانک به منظور حفظ منافع خریدار گواهی مشارکت/پذیره و حصول اطمینان از حسن عملکرد مجری از خدمات معتمد داخلی بانک یا اشخاص حقوقی معتمد و یا در صورت نیاز اشخاص حقیقی اعم از دولتی یا غیردولتی و از داخل یا خارج از کشور بعنوان امین طرح استفاده می‌نماید.

۲- امین موظف است نسبت به کلیه وظایف مندرج در شرح وظایف امین که ضمیمه دستورالعمل حاضر بوده و جزء لاینفک آن می‌باشد اقدام نماید.

۳- وظایف و اختیارات امین و میزان حق الزحمه خدمات مربوط و ترتیب پرداخت آن طی قرارداد

منعقد و براساس دستورالعمل حق الزحمه امین تعیین می گردد.

قرارداد بانک با ارزیابی کننده

۱- بانک به منظور حصول اطمینان از توضیحات و محاسبات گزارشات توجیه اقتصادی، فنی،

مالی می تواند از همکاری مشاوران حقیقی یا حقوقی خارج از بانک استفاده نماید.

۲- مشاور مربوطه می بایست از لحاظ برخورداری از مدارج و کیفیت علمی و تجربی و تخصصی

استانداردهای جاری در عرف سازمانهای دولتی نظیر واحد پیمانکاران و مشاوران سازمان مدیریت و

برنامه ریزی سابق باشد. مشاور مزبور باید امکانات و تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری تخصصی

مورد لزوم را برای انجام وظایف محوله داشته باشد.

۳- ارزیابی کننده موظف است براساس قرارداد منعقد با بانک ضمن کنترل حداقل های لازم

برای تدوین گزارشات توجیه اقتصادی، فنی، مالی صحت یا سقم گزارشات مزبور را بررسی و در

خصوص توجیه پذیری طرح اظهار نظر نماید.

دستورالعمل شرایط عمومی قراردادهای مشارکت در سود و زیان راستین

به منظور تنظیم صحیح قرارداد و الزام آور بودن مفاد آن برای طرفین رعایت شرایط ذیل ضروری

است.

۱- درج مشخصات دقیق طرف قرارداد بر اساس مندرجات شناسنامه در مورد اشخاص حقیقی و

اساسنامه و شرکتنامه و آگهی ثبت و آخرین روزنامه رسمی حاوی آخرین تغییرات به عمل آمده در

ارکان شرکت در مورد اشخاص حقوقی.

- ۲- درج نشانی دقیق طرف قرارداد. از آنجائی که بایستی کلیه مکاتبات و در صورت لزوم اختاریه‌ها به نشانی مندرج در قرارداد ارسال گردد لذا بانک مکلف است در خصوص مجری با اخذ مدارک مثبت از صحت و سقم نشانی اعلامی توسط طرف قرارداد اطمینان حاصل نماید.
- ۳- درج مدت قرارداد به نحوی که تاریخ شروع و خاتمه قرارداد دقیقاً مشخص باشد.
- ۴- درج موضوع قرارداد، به نحوی که هیچ شک و شبهه‌ای برای طرف قرارداد باقی نماند.
- ۵- با توجه به قراردادی که با مجری طرح تنظیم می‌گردد از نوع مشارکت است و مجری بایستی بابت تضمین، اموالی را در رهن بانک قرار دهد لذا ضروری است مشخصات دقیق عین مرهونه که می‌تواند منقول یا غیرمنقول باشد در قرارداد درج گردد.
- ۶- میزان مشارکت به ریال در قراردادهای تنظیمی با مجری طرح درج می‌گردد و در مواردی که از درصد استفاده می‌شود بایستی معادل ریالی آن نیز درج شود.
- ۷- رعایت شرایط مندرج در ماده ۱۹۰ قانون مدنی در تنظیم قرارداد و تحقق مشارکت.
- ۸- درج نحوه امتزاج سهم الشرکه‌ها.
- ۹- درج نحوه تقسیم سود به نسبت سهم الشرکه.
- ۱۰- درج نحوه مدیریت مشارکت.
- ۱۱- سلب حق فسخ قرارداد و همچنین تقاضای تقسیم و افراز مال مشترک از طرف قرارداد در طول مدت قرارداد.
- ۱۲- درج شرایط رفع مشارکت در خصوص مدیریت تسویه حساب نهایی مشارکت.
- ۱۳- حضور مجری طرح در هنگام تنظیم قرارداد ضروری است و اشخاص دیگری تحت عنوان مدیر تصفیه، وکیل، قیم، وصی و غیره تحت هیچ شرایطی نمی‌توانند نسبت به امضای قرارداد از طرف

اصیل اقدام نمایند.

۱۴- مجری بایستی شخص واحد باشد به نحوی که در مورد شخص حقیقی صرفاً با یک شخص و در مورد شخص حقوقی فقط با صاحبان امضاء برابر با مفاد آخرین روزنامه رسمی به نمایندگی از سوی شخص حقوقی قرارداد تنظیم می‌گردد و تنظیم قرارداد با شرکت مدنی ممنوع است. در صورتی که بنا به تشخیص بانک اجرای یک طرح منوط به مشارکت عده‌ایی از مجریان تخصصی باشد، تشکیل کنسرسیوم از طرف بانک قابل بررسی خواهد بود.

۱۵- در قرارداد تنظیمی با مجری طرح درج قید مباشرت الزامی است.

۱۶- در قرارداد تنظیمی با مجری طرح درج شرایط فورس ماژور الزامی است.

۱۷- در قرارداد تنظیمی با مجری طرح درج شرایط حکمیت الزامی است.

۱۸- در قرارداد تنظیمی با خریدار گواهی مشارکت/پذیره عدم امکان فسخ قرارداد الزامی است.

۱۹- درج شرایط فسخ از طرف بانک در قراردادهای تنظیمی با مجری الزامی است.

۲۰- تمامی صفحات قرارداد بایست به امضا طرف قرارداد برسد و در مواردی که طرف قرارداد

شخص حقوقی است امضا صاحبان امضا بایستی همراه با مهر شرکت باشد.

دستورالعمل صلاحیت امین

بانک به منظور حفظ منافع خریدار گواهی مشارکت/پذیره و حصول اطمینان از حسن عملکرد مجری از خدمات واحدهای زیرمجموعه خود بنام واحد امین و یا اشخاص حقیقی یا حقوقی خارج از بانک که دارای تجربه، مهارت حرفه‌ای، سابقه و فعالیتهای اجرایی مرتبط با موضوع طرح می‌باشند بعنوان امین

طرح استفاده می نماید.

در این راستا با توجه به اینکه واحد امین متشکل از کارشناسان حقوقی، مالی و فنی مهندسی می باشد لذا تعیین صلاحیت هر کدام از موارد مذکور در قالب اشخاص حقیقی یا حقوقی به شرح ذیل می باشد:

بخش حقوقی

بخش حقوقی واحد امین که وظیفه دریافت مدارک و اطلاعات از مشتریان و مجریان طرح به منظور تنظیم قرارداد با آنها را دارد بایستی صرفاً از کارشناسان حقوقی بانک که حداقل دارای دانشنامه لیسانس در رشته حقوق قضایی با سابقه خدمت در رشته مورد نظر (حداقل به مدت ۳ سال کار کارشناسی) باشند تشکیل گردد. مرجع تأیید سابقه خدمت، ادارات حقوقی و دعاوی بانک می باشند. توضیح اینکه در ارتباط با قراردادهای بین المللی و یا تخصصی، بانک می تواند از خدمات مشاورتی حقوقی خارج از بانک اعم از ایرانی یا خارجی استفاده نماید.

بخش های مالی و فنی مهندسی

بخش های مالی و فنی مهندسی واحد امین حتی الامکان از کارشناسان بانک که حداقل دارای دانشنامه لیسانس در رشته مرتبط با سابقه کار کارشناسی (حداقل به مدت ۳ سال) در رشته مورد نظر باشند تشکیل گردد و مرجع تأیید سابقه خدمت، اداره معرفی کننده بانک است.

در غیر اینصورت بانک می تواند از اشخاص حقیقی یا حقوقی خارج از بانک تحت شرایط زیر که مؤید صلاحیت اشخاص مذکور باشد استفاده نماید:

- ۱- اشخاص حقیقی بایستی ضمن داشتن تحصیلات مرتبط دانشگاهی (حداقل تا سطح لیسانس) دارای تجربه و سابقه کار حداقل به مدت ۵ سال نیز باشند، در این رابطه شخص مذکور بایستی به منظور تأیید صلاحیت علاوه بر ارائه دانشنامه مورد تأیید وزارت علوم، خلاصه ای از عملکرد ۵ ساله

خود را که نشان دهنده تجربه و مهارت حرفه‌ای، سابقه و مدت فعالیت‌های اجرایی و ارتباط آن با موضوع طرح می‌باشد را نیز به اداره مشارکت ارائه نماید.

۲- اشخاص حقوقی بایستی تحت عنوان شرکت یا موسسه به ثبت رسیده و درخصوص موضوع طرح معرفی شده فعالیت نمایند و از تاریخ ثبت به مدت ۳ سال فعالیت مستمر داشته باشند. شخص مذکور بایستی ضمن ارائه تصویر اساسنامه، شرکت نامه، آگهی ثبت و آخرین روزنامه رسمی، خلاصه‌ای از عملکرد ۳ ساله خود را جهت بررسی به اداره مشارکت ارائه نماید. شایان ذکر است در بخش فنی مهندسی اشخاص حقیقی یا حقوقی بایستی علاوه بر تجربه و مهارت فنی و مدیریتی دارای امکانات فنی مورد لزوم طرح مورد نظر باشند. بدیهی است تشخیص این امر با اداره مشارکت و بر اساس ارائه مدارک دانشگاهی مرتبط و مورد تأیید وزارت علوم و گزارش عملکرد ۳ ساله اشخاص مذکور به همراه معرفی امکانات فنی، صورت خواهد پذیرفت.

۳- سازمان امین را واحد ارزیابی بر اساس حجم سرمایه‌گذاری و نوع فعالیت و خصوصیات طرح مشخص و تعیین می‌نماید. در این ارتباط شیوه تشخیص صلاحیت امین بر مبنای ملاک‌های بدون سازمان‌های دولتی نظیر واحد پیمانکاران و مشاوران سازمان مدیریت و برنامه ریزی سابق خواهد بود.

دستورالعمل انصراف سپرده‌گذار و تسویه پیش از موعد

۱- سپرده‌گذار می‌تواند پیش از موعد اتمام طرح، گواهی مشارکت/پذیره خود را به قیمت بازار به غیر واگذار نماید. این نرخ در بازار آزاد (خرید و فروش گواهی‌های مشارکت/پذیره) بر مبنای عرضه و تقاضای گواهی‌های مشارکت/پذیره بدست می‌آید. بانک در خرید و فروش گواهی مشارکت/پذیره

براساس این نرخ مجاز می‌باشد.

۲- معاملات گواهی مشارکت/پذیره بر اساس دستورالعمل عمومی برای خرید و فروش گواهی‌های مشارکت/پذیره انجام خواهد شد. تسویه قطعی بعد از اتمام طرح صورت خواهد گرفت. بانک واحدی بعنوان بوجه خرید و فروش گواهی مشارکت/پذیره تأسیس نموده که این بوجه بر اساس شرایط بازار مجاز است گواهی مشارکت/پذیره صادره را پیش از موعد اتمام طرح معامله نماید. این بازار ثانویه برای معاملات گواهی مشارکت/پذیره منحصر به این بوجه نشده و شرکت‌ها و کارگزاران در بورس و سایر نهادهای مالی و بانکی اعم از فیزیکی یا اینترنتی مجاز به خرید و فروش این گواهی می‌باشند.

۳- تسویه قطعی با آخرین مالک گواهی مشارکت توسط بانک پس از اتمام طرح صورت خواهد گرفت. در مورد محصول نوع سوم این تسویه حساب پس از پایان سال مالی و حصول گزارشات مالی شعبه (یا بانک) مشارکت در سود و زیان قابل انجام خواهد بود. در مورد مشارکت در طرحهای پایان‌ناپذیر و محصولات نوع اول و دوم تسویه حساب با تبدیل گواهی‌های پذیره به سهام شرکت مجری در زمان اتمام دوره ساخت و شروع دوره بهره‌برداری صورت خواهد پذیرفت.

دستورالعمل تبدیل گواهی پذیره به سهام در طرحهای پایان‌ناپذیر (تولیدی)

از لحاظ ماهیت تسویه حساب نهایی طرح‌های سرمایه‌گذاری، محصولات یا خدمات بانکی مشارکت در سود و زیان راستین به دو نوع پایان‌پذیر و پایان‌ناپذیر (مستمر) قابل تفکیک هستند. طرح‌های پایان‌پذیر آن دسته از طرح‌هایی می‌باشند که پس از انجام عملیات کل طرح آماده استفاده

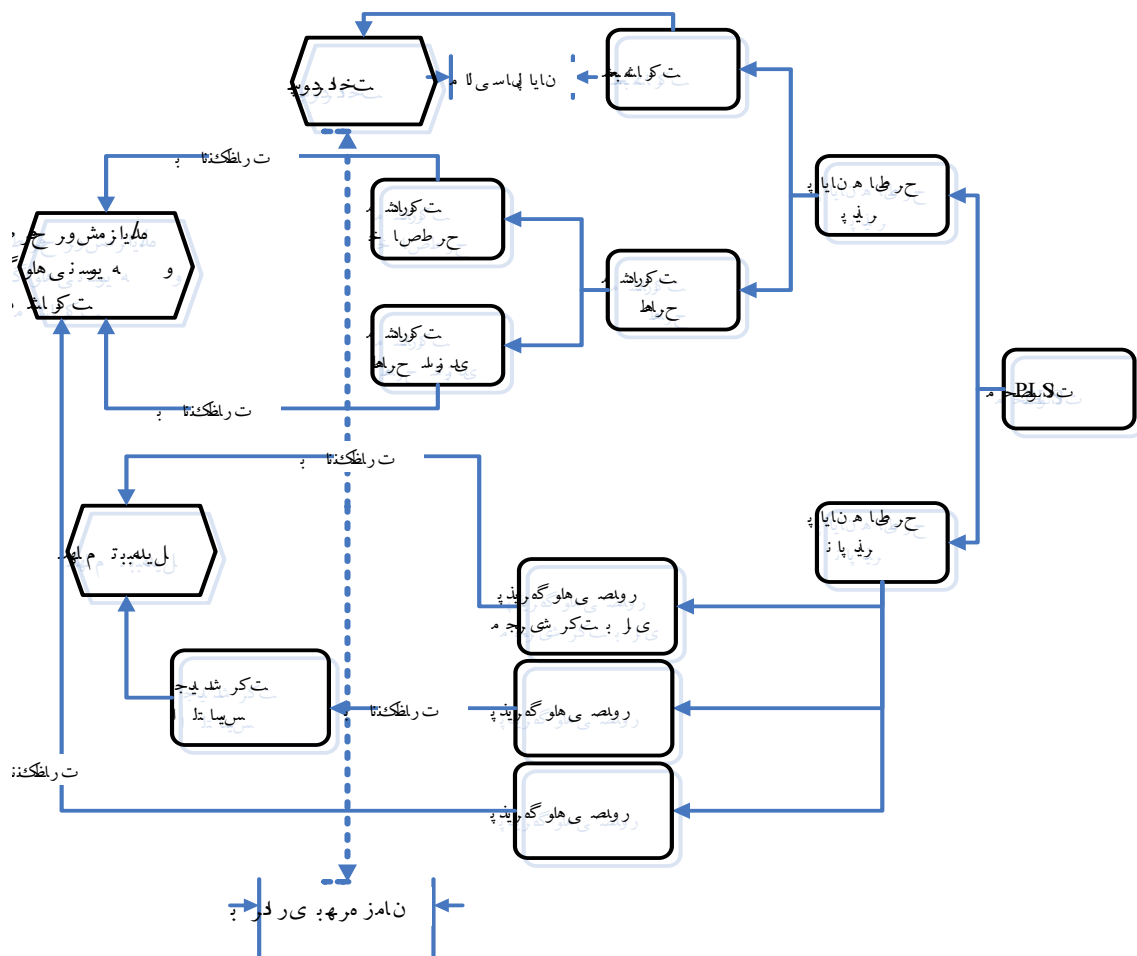
بعنوان کالای نهایی شده و کل طرح برای فروش عرضه می‌گردد. طرح‌های مستمر آن دسته از طرح‌هایی می‌باشند که پس از اتمام مراحل ساخت و ساز آماده بهره‌برداری بعدی (تولید) می‌گردند.

در طرح‌های پایان‌پذیر و و پایان‌ناپذیر (مستمر) هر دو، بانک در انتهای عملیات اجرایی طرح موظف است با مجری و سپرده‌گذار تسویه حساب قطعی نماید. در مورد طرح‌های پایان‌ناپذیر (مستمر) بر اساس زمینه‌های مهیا شده در متن قرارداد اولیه کلیه گواهیهای پذیره بصورت خودکار به سهام شرکت مجری تبدیل خواهد شد. نحوه محاسبات بر اساس دستورالعمل ذیربط می‌باشد. در صورت تمایل سپرده‌گذار می‌تواند گواهی خود را قبل از تبدیل به سهام به مجری، بانک (در صورت تمایل بانک) یا غیره به فروش برساند.

تفکیک و نحوه تسویه حساب گواهی‌های مشارکت و پذیره برای طرح‌های پایان‌پذیر و پایان‌ناپذیر در

نمودار زیر نشان داده شده است:

نمودار محصولات بانکداری مشارکت راستین و فرآیند تسویه حساب

طرح‌های پایانی پذیر می‌تواند از طریق ارزش‌گذاری آماده فروش یا حراج شود. نحوه ارزش‌گذاری طرح‌ها می‌تواند به یکی از روش‌های حراج انگلیسی^{۱۸۹} و یا حراج هلندی^{۱۹۰} صورت گیرد. در حراج انگلیسی نخست یک قیمت پایه^{۱۹۱} در نظر گرفته می‌شود آنگاه بر اساس حراج یا مزایده، سهام به بالاترین پیشنهاد واگذار خواهد شد. در حراج هلندی پس از بدست آوردن شاخص قیمت، قیمتی پیشنهاد می‌شود که در آن هیچ تقاضایی وجود ندارد. بر اساس این توضیحات ارزش‌گذاری قیمت پایه برای طرح‌هایی که ماهیتاً هنگام فروش در واحدهای متعدد و منفک عرضه می‌شوند از روش هلندی می‌توان استفاده کرد.

¹⁸⁹ English Auction

¹⁹⁰ Dutch Auction

¹⁹¹ Reserve price

در ارزش گذاری طرح‌ها می‌توان از روابط ذیل کل سرمایه و مجموع ارزش افزوده ایجاد شده در طول طرح را بصورت ارزش سایه‌ای محاسبه نمود. علاوه بر سرمایه مورد استفاده در طول زمان، ضرائب تعدیل کننده از جمله ضرائب نرخ وزنی تورم p_i در سالهای مختلف اجرای طرح، ضرائب مختلف در قالب مجموع ضرائب درآمدی بانک به منظور ارزیابی اولیه، تکمیلی، نظارت (Co)، ضریب آورده‌های مجری در قالب مدیریت، کارآفرینی و تکنولوژی مجری (TME) و همچنین ضریب هزینه فرصت سرمایه^{۱۹۲} (OCC) در نظر گرفته می‌شود.

$$VA = \sum_{i=1}^m D_i^c t_i^c (1 + \sum_{i=1}^n p_i + Co + TME + OCC)$$

میزان ارزش افزوده ایجاد شده طرح در زمان بهره‌برداری

p_i = ضریب نرخ وزنی تورم در سال i ام

Co = ضریب کارمزد، درآمدهای بانک ناشی از ارزیابی، نظارت طرح

TME = ضریب تکنولوژی، مدیریت و کارآفرینی مجری طرح

OCC = ضریب هزینه فرصت سرمایه در طول پیاده سازی و اجرای طرح

$$VA\% = \frac{VA - \sum_{i=1}^m D_i^c t_i^c}{\sum_{i=1}^m D_i^c t_i^c}$$

$VA\%$ = ضریب تعدیل ارزش افزوده

رابطه اخیر نشانگر ضریب تعدیل کننده ارزش اسمی طرح است و ارزش سایه‌ای پایه به منظور حراج

$$q_1 = q_0(1 + VA\%) \quad \text{به شکل زیر می‌باشد:}$$

q_1 = قیمت پایه برای حراج سهام

¹⁹² Opportunity Cost of Capital (OCC)

دستورالعمل پوششهای بیمه‌ای

برای کاهش ریسکهای مختلف و مخاطرات متنوعی که می‌تواند متوجه فعالیت‌های مالی و در ارتباط با طرح مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) باشد و همچنین افزایش جاذبه این شیوه از بانکداری و از طریق ایجاد اطمینان برای طرفهای سپرده‌گذار و معجری، از ابتدا پوششهای بیمه‌ای ذیل از قبل احصاء و همراه با اجراء طرح مورد استفاده قرار می‌گیرد:

بیمه اصل سپرده: بانک می‌تواند از شرکتهای بیمه‌ای درخواست کند تا به منظور حفظ منافع سپرده‌گذاران، بخشی از مبلغ اسمی گواهی‌های مشارکت برای طرح‌های پایان‌پذیر و گواهی‌های پذیره برای طرح‌های پایان‌ناپذیر را بر اساس تقاضای سپرده‌گذاران و به هزینه و به نفع سپرده‌گذاران بیمه نماید. بیمه گواهی‌های مشارکت و گواهی‌های پذیره از سوی سپرده‌گذاران اختیاری است و هیچگونه تعهدی را در خصوص بازپرداخت اصل مبلغ سپرده‌گذاری شده برای گواهی مشارکت و یا گواهی پذیره در صورت ضرر و زیان سرمایه‌گذاری متوجه بانک نمی‌نماید. مسلماً میزان حق بیمه با توجه به وضعیت کنترل بانک بر طرح‌های مشارکت در سود و زیان کمتر از حد متعارف در پروژه‌های دیگر و به نفع مشتری نزدیکتر خواهد بود. برای جلوگیری از کژمنشی یا خطر رفتاری صاحبان سرمایه لازم است تا صرفاً بخشی از اصل سرمایه مشتریان تحت پوشش بیمه قرار گیرد. با توجه به خصوصیات طرح‌های مشارکت در سود و زیان پیشنهاد بانک به سپرده‌گذاران و شرکتهای بیمه میزان پوشش بیمه‌ای ۵۰٪ اصل سرمایه می‌باشد.

بیمه مسؤولیت/مهندسی: وقوع مخاطرات ناگهانی و غیرقابل پیش‌بینی همچون حوادث طبیعی، تکنیکی و انسانی در طول مدت اجرای پروژه‌ها، تهدید بزرگی برای مجریان عمرانی و صنعتی خواهد بود. راهکار مناسب برای جبران خسارات احتمالی، استفاده از بیمه‌های مسؤولیت و مهندسی است. از اینرو مجریان طرح‌های مشارکت در سود و زیان ملزمند تا نسبت به پوشش ضرر و زیان ناشی از این حوادث با خرید بیمه‌های لازم به نام خود اقدام نمایند. بر اساس قانون مسؤولیت مدنی ایران، کلیه افراد جامعه اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی در قبال زیان و صدمات وارده به دیگران مسؤل می‌باشند و نسبت به جبران آن باید اقدام نمایند. بیمه مسؤولیت مدنی متداول بر پایه مسؤولیت شبه جرمی یا شبه عمدی است که عامل زیان از روی بی‌احتیاطی و غفلت، موجب ضرر و زیان جانی و مالی به شخص دیگری می‌شود. احراز مسؤولیت افراد توسط مراجع قضائی تعیین می‌گردد. از اینرو مجری ملزم است به منظور پوشش اینگونه ریسک‌ها از بیمه مسؤولیت به هزینه و به نام و نفع خود استفاده نماید.

بیمه مورد مشارکت: مجری می‌بایست موضوع مشارکت را حداقل به میزان منابع مصرف شده (و تأمین شده از محل بانک) تحت پوشش کامل بیمه‌ای قرار دهد. هزینه‌های این بیمه جزء هزینه‌های قابل قبول طرح مشارکت خواهد بود.

بیمه وثائق: مجری باید اموال منقول و یا غیرمنقول و ثائق ارائه شده خود را در طول مدت مشارکت و حداقل به مبلغ سهم‌الشرکه بانک (که به نمایندگی از طرف سپرده‌گذار در طرح مشارکت نموده)، به هزینه مجری و به نام و به نفع بانک بیمه نماید. لذا مجری یا راهن می‌بایست وثائق خود را در مقابل خطراتی که از طرف بانک پیش‌آمد آن محتمل تشخیص داده می‌شود نزد بیمه‌گر مورد قبول بانک و بنام و به نفع بانک و به مبلغ و مدت مورد تأیید بانک بیمه نماید. همچنین می‌بایست نسبت به تجدید بیمه نامه رأس انقضای سررسید بیمه‌نامه بصورتی اقدام نماید که مورد رهن در طول مدت اجرای طرح از پوشش

بیمه خارج نشود. در صورت بروز خطر یا خطراتی که مورد رهن در مقابل آن و بشرح فوق به نفع بانک بیمه شده، خسارت دریافتی توسط بانک از بیمه‌گر وصول خواهد شد.

دستورالعمل معاملات گواهی مشارکت/پذیره

گواهی مشارکت/پذیره بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین، قابل انتقال به غیر بوده و سپرده‌گذاران می‌توانند این گواهی را بدون فسخ قرارداد مربوطه و بدون تحمل جریمه در بازار ثانویه (بازاری که اوراق بهادار پس از عرضه اولیه در آن مورد داد و ستد قرار می‌گیرد) معامله و حقوق خود را صلح نمایند. در این حالت رابطه عامل و جاعل بین بانک و خریداران بعدی گواهی مشارکت/پذیره همچنان باقی خواهد ماند.

بانک می‌تواند اقدام به خرید یا فروش گواهی مشارکت/پذیره بنماید. در این ارتباط باید بانک به طرق مختلف اطلاع رسانی و با ظهنویسی چاپی در پشت برگه‌های گواهی مشارکت/پذیره عدم الزام بانک به بازخرید گواهی‌های مشارکت/پذیره را به اطلاع خریداران گواهی برساند.

بانک از فعالیت موازی بازارگردانان و بورس اوراق بهادار در ارتباط با معاملات گواهی مشارکت/پذیره استقبال می‌نماید.

بازارگردان بانک کارگزار یا معامله‌گری است که از طرف بانک مأمور می‌گردد تا با رعایت نکات و ضوابط مالی اقدام به داد و ستد گواهی مشارکت/پذیره به قیمت بازار آزاد بنماید.

بازارگردان یا بازارگردان‌ها می‌توانند جهت پوشش تمام یا بخشی از ریسک گواهی‌های

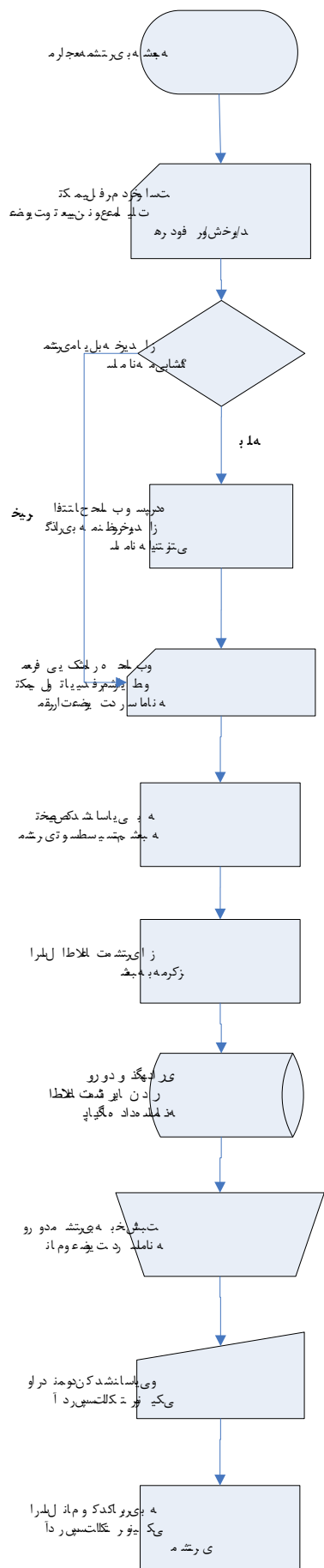
مشارکت/پذیره اقدام به بیمه گواهی مشارکت/پذیره نمایند. عملیات مربوط به این بیمه تابع دستورالعمل

و ضوابط خاص برای گواهی مشارکت و گواهی پذیره می‌باشد.

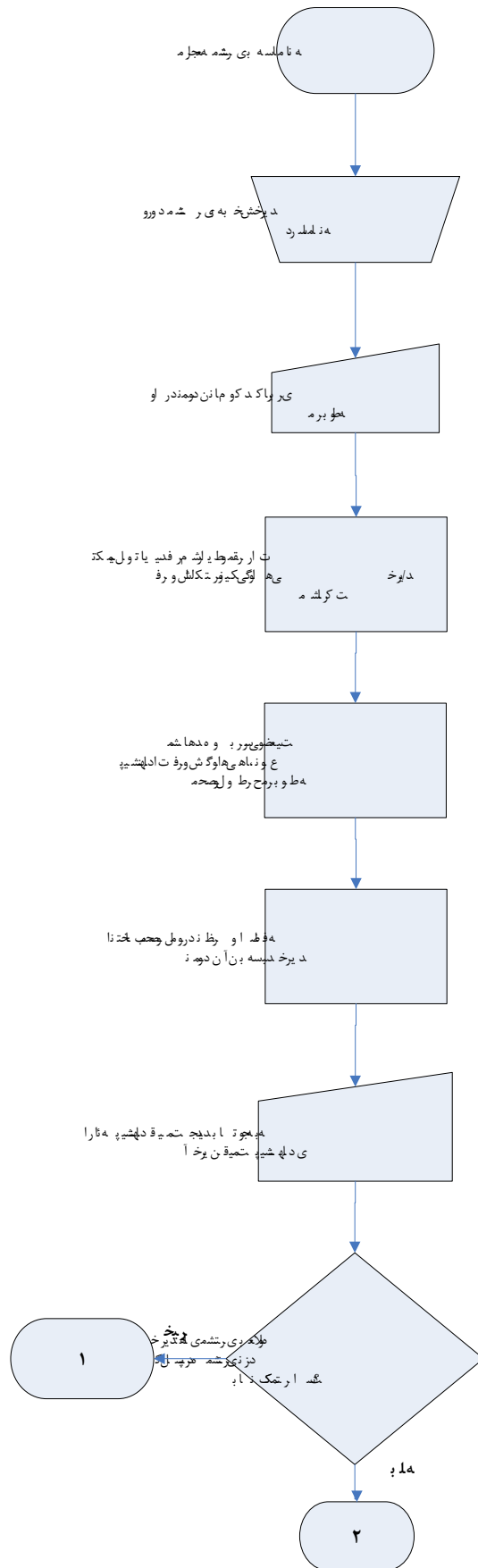
عملیات خرید و فروش هم در بانه صندوق شعبه مشارکت و هم در محیط اینترنت قابل انجام است

و خرید و فروش‌ها باید از یکی از این دو طریق در پایگاه‌های اطلاعاتی بانک ثبت گردد.

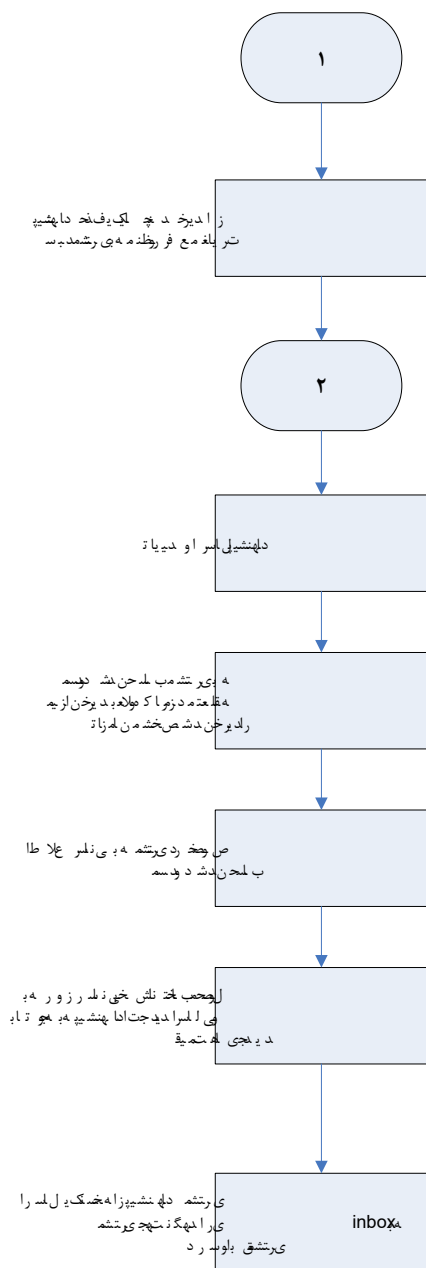
نیتس لری هو گر از ا بی نرتینیا ه ناما

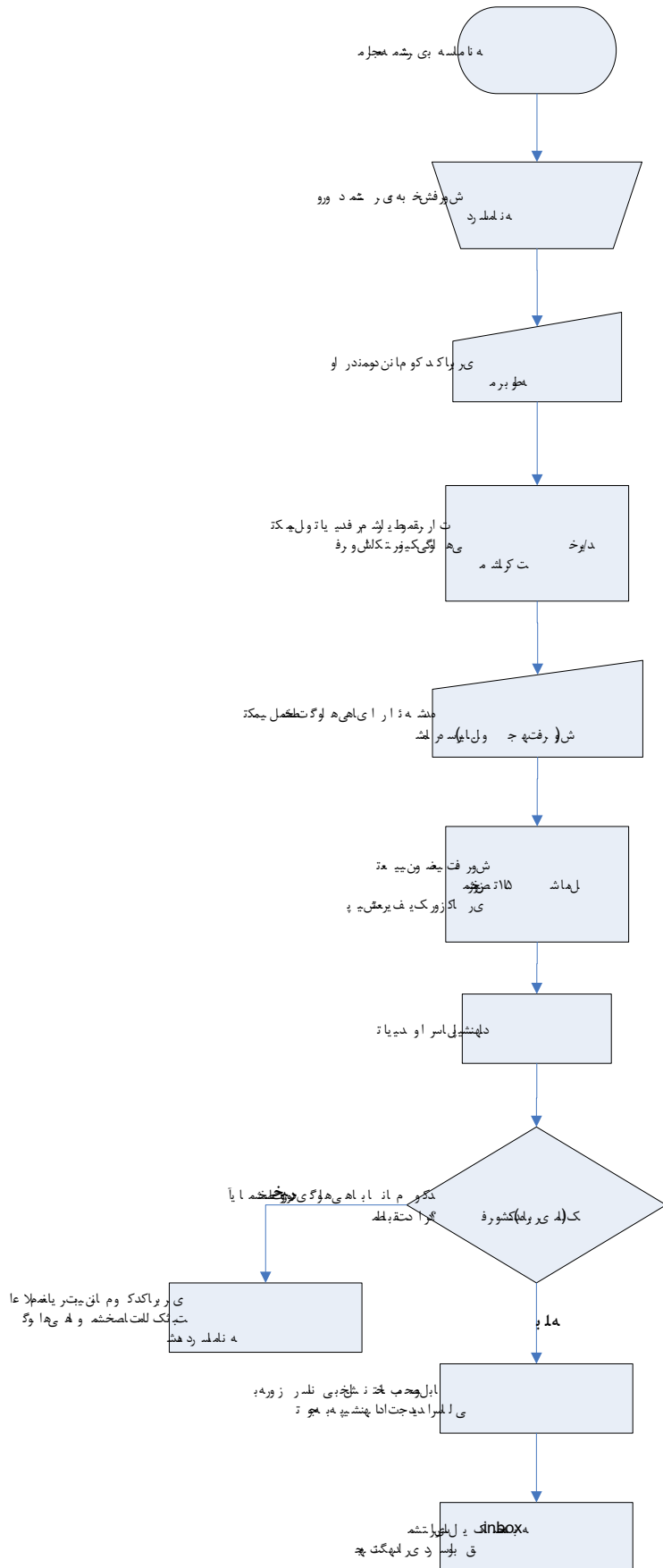
نقشه فرآیند گرازا بی‌نورته نیا ۴ نامله ریدین

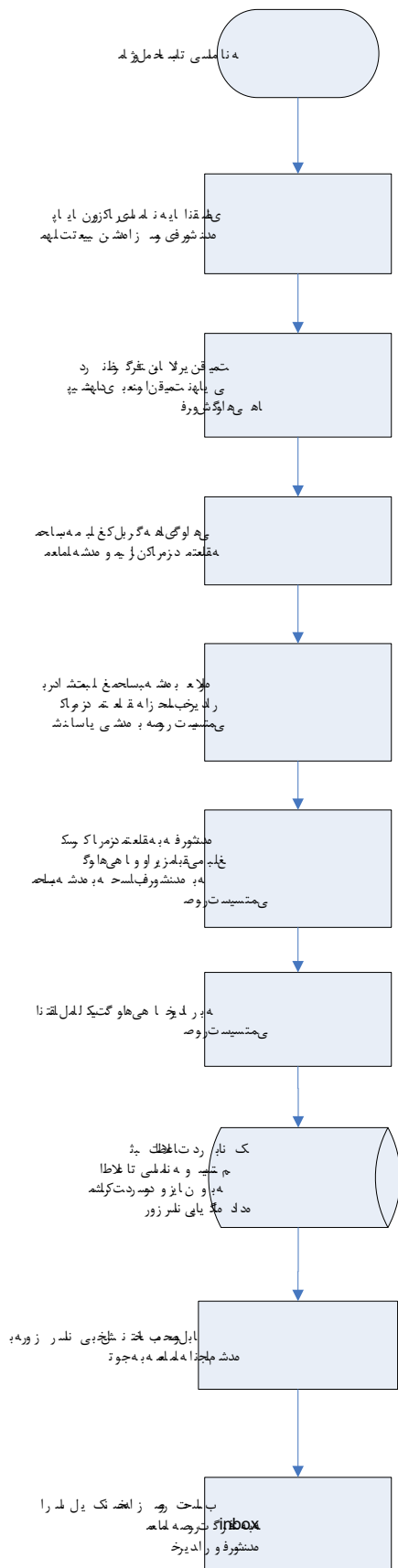
بیت سولجی وگرتابی توتن دانه ناسرد

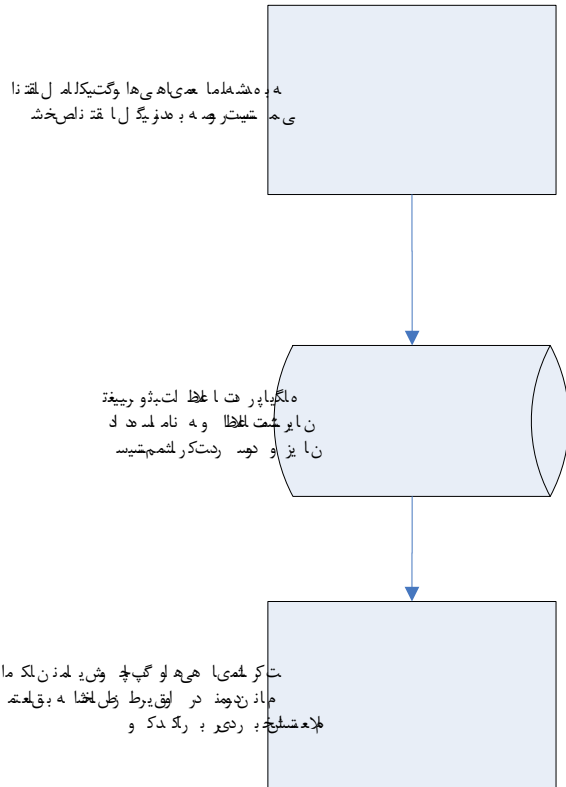
ن پ تساری هلو گر لزابی توتنیا ه ناه

ن بفسه لری هلو گز اابی تفر تته دا هذ

دریچه سازه ها و

تشریح عملیات سامانه اینترنتی «بازار گواهی راستین»

اجزای اصلی این سامانه به شرح ذیل می‌باشد:

۱- **پورتال اطلاع رسانی:** در این بخش اطلاعات مربوط به وضعیت خرید و فروش گواهی‌های

مشارکت / پذیره مرتبط با محصولات نوع اول و دوم (محصولات مرتبط با طرح خاص و سبد طرح‌های

خاص) ارائه می‌گردد. اطلاعات شامل آخرین قیمت و تعداد گواهی‌های معامله شده و ... می‌باشد.

همچنین در این بخش اطلاعات مربوط به وضعیت شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان جهت

اطلاع مشتریان ارائه می‌گردد.

اطلاعات شامل ترازنامه، صورتحساب سود و زیان و سایر صورتهای مالی شعبه می‌باشد.

در بخش پورتال اطلاع رسانی راهنمای نحوه کار با سامانه، معرفی سامانه اینترنتی بازار گواهی

راستین، بخش‌های تشکیل دهنده سامانه و چگونگی عضویت و ورود به سامانه تشریح گردیده است.

همچنین جهت آشنایی مشتریان با مشارکت در سود و زیان و محصولات مرتبط با آن شرح خلاصه‌ای از

موارد فوق ارائه گردیده است.

لازم به توضیح است بخش پورتال نقش واحد اطلاع رسانی در شعب مجری طرح مشارکت در سود

و زیان را بر عهده خواهد داشت و لذا مطالب این بخش دارای تنوع و گستردگی خواهد بود و می‌بایست

به گونه‌ای طراحی شود که پاسخگوی بخش اعظم سوالات مشتریان در خصوص سیستم مشارکت در

سود و زیان باشد.

۲- **ثبت نام و عضویت:** به منظور ورود و استفاده از خدمات سامانه مذکور، کلیه مشتریان می‌بایست

ضمن مراجعه به شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان نسبت به تکمیل فرم درخواست استفاده از

خدمات این سامانه اقدام نمایند. در این مرحله مشتریان بر اساس نوع خدمت مورد نظر (فروش یا خرید یا هر دو) نسبت به تکمیل فرم اقدام می‌نمایند. توضیح اینکه مشتریانی که درخواست استفاده از خدمات خرید یا فروش به صورت توأم را در سامانه داشته باشند، می‌بایست ضمن تأیید و امضای (الکترونیکی) شرایط و مقررات خرید و فروش الکترونیکی گواهی‌های مشارکت/پذیره، نسبت به افتتاح حساب سپرده به میزان خرید مورد نظر بعلاوه کارمزد متعلقه آن اقدام نمایند.

مشتریان پس از تکمیل فرم و افتتاح حساب در شعبه و ورود اطلاعات آنها در سیستم رایانه کد شناسایی منحصر بفردی را دریافت خواهند نمود که این کد جهت شناسایی آنها در سامانه مذکور مورد استفاده قرار خواهد گرفت. بنابر این مشتریان پس از ورود به سایت اینترنتی بازار گواهی راستین بانک، وارد بخش ثبت نام و عضویت شده و کد شناسایی فوق الذکر و آدرس پست الکترونیکی خود را در این بخش وارد می‌نمایند. سپس نام و کد کاربری اختصاصی به مشتری به آدرس پست الکترونیکی مشتری ارسال خواهد گردید.

۳- پیشنهاد خرید/فروش: این بخش مختص به ارائه پیشنهاد خرید/فروش گواهی مشارکت/پذیره می‌باشد، مشتری جهت ارائه پیشنهاد خرید می‌بایست نام و کد کاربری خود را وارد نموده و پس از تأیید فرم شرایط و مقررات خرید و فروش گواهی مشارکت/پذیره و کارمزد متعلقه آن اجازه ورود به این بخش را خواهد داشت. پس از ورود به این بخش مشتری می‌تواند آخرین وضعیت گواهی‌های در معرض فروش و اطلاعات مربوط به این گواهی‌ها شامل نوع محصول مرتبط با آنها و نیز آخرین قیمت پیشنهادی را مشاهده نماید. در صورت تمایل مشتری به خرید هر یک از گواهی‌ها می‌تواند پس از ورود به سامانه در بخش خرید بر روی گواهی مورد نظر کلیک نموده و آن را وارد سبد خرید خود نماید. پس از انتخاب گواهی، مشتری ملزم به ارائه پیشنهاد قیمت جدید می‌باشد، قیمت پیشنهادی مشتری می‌بایست

از آخرین قیمت مشاهده شده بالاتر بوده تا در لیست پیشنهادات ثبت گردد. لازم به توضیح می باشد که سامانه اینترنتی بازار گواهی راستین به منظور ایجاد انگیزه بیشتر در مشتریان جهت خرید از این سامانه و برانگیختن حس رقابت در بین آنها، امکان اطلاع رسانی از آخرین وضعیت پیشنهادات ارائه شده (شامل بالاترین قیمت و بالاترین تعداد خرید پیشنهادی) در رابطه با گواهی های مشارکت هر یک از طرح های در معرض فروش را از طریق پست الکترونیکی برای کلیه اعضا سامانه اینترنتی فراهم آورده است. بدیهی است میزان کل خرید مشتری بعلاوه کارمزد متعلقه بر اساس قیمت پیشنهادی او نباید از میزان موجودی حساب او بیشتر باشد. در صورت کسر موجودی پیغام حذف یک یا چند خرید از سبد کالا به مشتری نمایش داده خواهد شد.

پس از تایید و ارسال پیشنهاد از سوی مشتری یک نسخه از پیشنهاد ارسالی در outbox مشتری باقی خواهد ماند. لازم به توضیح می باشد که حساب مشتری به میزان کل خرید انجام شده بعلاوه کارمزد متعلقه آن تا زمانی که مشتری در الویت خرید قرار داشته باشد مسدود خواهد ماند. بخش انتخاب محصول با ارائه این پیشنهاد جدید از سوی مشتری توسط نرم افزار سامانه به روز رسانی خواهد شد. بدیهی است موضوع مسدود شدن و رفع مسدودی حساب مشتری در صورت حساب مشتری درج گردیده و به inbox او نیز ارسال خواهد شد.

مشتری جهت ارائه پیشنهاد فروش نیز مطابق فرآیند فوق الذکر می بایست نام و کد کاربری خود را وارد نموده و ضمن تایید شرایط و مقررات خرید و فروش الکترونیکی گواهی های مشارکت/پذیره مجوز ورود به بخش فروش را پیدا کند. سپس اقدام به تکمیل فرم مشخصات گواهی های پیشنهادی برای فروش نماید. اطلاعات مورد نیاز شامل مشخص نمودن محدوده زمانی فروش (از پیش تعریف/مشخص) می باشد، در حالت از پیش تعریف سامانه مدت یک روز کاری از ساعت ۱۲ الی ۱۲ (نیمه شب) را به

وقت تهران در نظر خواهد گرفت. در حالت مشخص مشتری امکان تعریف یک بازه زمانی جهت فروش گواهی‌های خود را تا سقف ۱۵ روز خواهد داشت.

ورود شماره سریال گواهی‌های مشارکت/پذیره در این بخش ضروری است. توضیح اینکه پس از ورود شماره سریال گواهی که یک عدد منحصر بفرد می‌باشد سایر اطلاعات مرتبط با گواهی شامل نوع محصول مرتبط با آن و ارزش اسمی آن و... نمایش داده خواهد شد.

در این مرحله سامانه نسبت به کنترل مالکیت شماره سریال گواهی‌ها با نام و کد کاربری ورودی توسط مشتری اقدام نموده و در صورت وجود مغایرت پیغام خطا به کاربر نمایش داده خواهد شد. بدیهی است کاربر امکان ادامه کار و فروش این گواهی را نخواهد داشت.

در صورت عدم پیغام خطا کاربر می‌بایست نسبت به تایید و ارسال پیشنهاد فروش اقدام نماید. یک نسخه از پیشنهاد ارسالی در outbox مشتری باقی خواهد ماند. بخش انتخاب محصول با ارسال پیشنهاد جدید توسط نرم افزار سامانه به روز رسانی خواهد شد.

۴- ارتباط فروشنده و خریدار گواهی مشارکت/پذیره : پس از انقضای مهلت فروش (یک

روز برای وضعیت پیش تعریف یا انقضای مهلت تعیین شده از سوی فروشنده در وضعیت مشخص) نرم افزار سامانه امکان ارائه پیشنهاد خرید جدید برای گواهی مورد نظر را disable نموده و آخرین قیمت پیشنهادی را بعنوان قیمت فروش گواهی در نظر گرفته و مشتری پیشنهاد دهنده را بعنوان خریدار نهایی گواهی شناسایی خواهد نمود. سپس قیمت کل گواهی‌ها بعلاوه کارمزد متعلقه به آن که برابر ۰/۵ در هزار قیمت کل می‌باشد محاسبه شده و مبلغ مذکور که قبلا مسدود گردیده به صورت سیستمی از حساب خریدار برداشت شده و به حساب معرفی شده از سوی فروشنده به صورت سیستمی واریز می‌گردد. توضیح اینکه قبل از واریز به میزان ۰/۵ در هزار از آن بعنوان کارمزد بانک کسر و مابقی به

حساب فروشنده واریز می گردد. کارمزدهای دریافتی از خریدار و فروشنده (۰/۵ در هزار) بعنوان کارمزد بانک در یک سر فصل مشخص نگهداری خواهد شد.

پس نقل و انتقال وجوه، نرم افزار سامانه، مالکیت گواهی های مشارکت/پذیره معامله شده را به صورت سیستمی به فرد خریدار منتقل نموده و صورت حساب معامله صورت گرفته را تهیه و به inbox فروشنده و خریدار ارسال خواهد نمود. پس از این عملیات، بخش انتخاب محصول با توجه به معامله صورت گرفته به روزرسانی خواهد شد.

۵- ثبت و اعلام: در صورتی که خریدار و فروشنده تمایلی به انجام معامله گواهی های مشارکت/پذیره خود در بخش خرید/فروش سامانه اینترنتی را نداشته باشند و به صورت توافقی اقدام به خرید و فروش گواهی های خود نمایند، به منظور ثبت نقل و انتقال مالکیت گواهی های معامله شده می بایست از بخش ثبت در سامانه استفاده نمایند.

در این حالت شخص انتقال دهنده می بایست نام و کد کاربری خود را در این بخش وارد نموده و پس از تایید و امضای شرایط و مقررات مربوط به نقل و انتقال الکترونیکی گواهی های مشارکت/پذیره و کارمزد متعلقه، مشخصات گواهی های خود را که شامل شماره سریال آن می باشد وارد نماید. بدیهی است به محض ورود شماره سریال سایر مشخصات آن نمایش داده شده و مالکیت آن با نام و کد شناسایی وارد شده به صورت سیستمی مطابقت داده می شود و در صورت وجود مغایرت، امکان ادامه عملیات انتقال مالکیت میسر نخواهد بود. سپس نام و کد کاربری شخص انتقال گیرنده وارد شده و سایر اطلاعات و مشخصات انتقال گیرنده به صورت سیستمی نمایش داده خواهد شد. در صورت صحیح بودن مشخصات شناسنامه ای شخص انتقال گیرنده، شخص انتقال دهنده اقدام به تایید و ارسال تراکنش می نماید. سپس کارمزد بانک به میزان ۰/۵ در هزار آخرین قیمت معامله شده و ثبت شده از این نوع

گواهی‌ها در سامانه، محاسبه شده و از حساب هر دو طرف انتقال دهنده و انتقال گیرنده کسر و به صورت سیستمی به سر فصل کارمزد بانک انتقال می‌یابد.

پس از انتقال وجه، مالکیت گواهی‌ها به صورت سیستمی به شخص انتقال گیرنده منتقل شده و تغییرات در بانک اطلاعات مشتریان سیستم مشارکت در سود و زیان و پایگاه داده سامانه بازار گواهی راستین اعمال و بروز رسانی خواهد شد.

در صورت تمایل مشتری به داشتن نسخه چاپی از گواهی‌های مشارکت/پذیره خود می‌تواند با ورود نام و کد کاربری خود در بخش استعلام و نمایش آنها اقدام به چاپ هر یک از گواهی‌های مورد نظر نماید.

۶- تسویه حساب با دارندگان گواهی مشارکت

پس از پایان مرحله ساخت طرح‌های پایان‌پذیر و فروش طرح و تعیین سود و زیان آن، میزان سود یا زیان متعلقه به هر یک از سپرده‌گذاران بر اساس میزان سهم شرکت (میزان سپرده) و طول زمان مشارکت و سایر موارد مرتبط محاسبه و تعیین می‌گردد.

در نهایت سود محاسبه شده به حساب معرفی شده از سوی آخرین دارنده گواهی که مشخصات او بعنوان مالک گواهی در سیستم بازار گواهی راستین ثبت شده است، واریز گردیده و مراتب از طریق ارسال صورت حساب به مشتری، اطلاع رسانی می‌گردد. در خصوص طرح‌های مشمول زیان، زیان متعلقه به هر سپرده‌گذار محاسبه و از مبلغ اسمی گواهی مشارکت کسر و مابقی به حساب معرفی شده از سوی آخرین دارنده گواهی که مشخصات او بعنوان مالک گواهی در سیستم بازار گواهی راستین ثبت شده است، واریز می‌گردد و مراتب از طریق ارسال صورت حساب به مشتری، اطلاع رسانی می‌گردد.

موضوع تسویه حساب طرح‌ها از چندین روز پیش از شروع عملیات تسویه حساب از طریق اطلاع

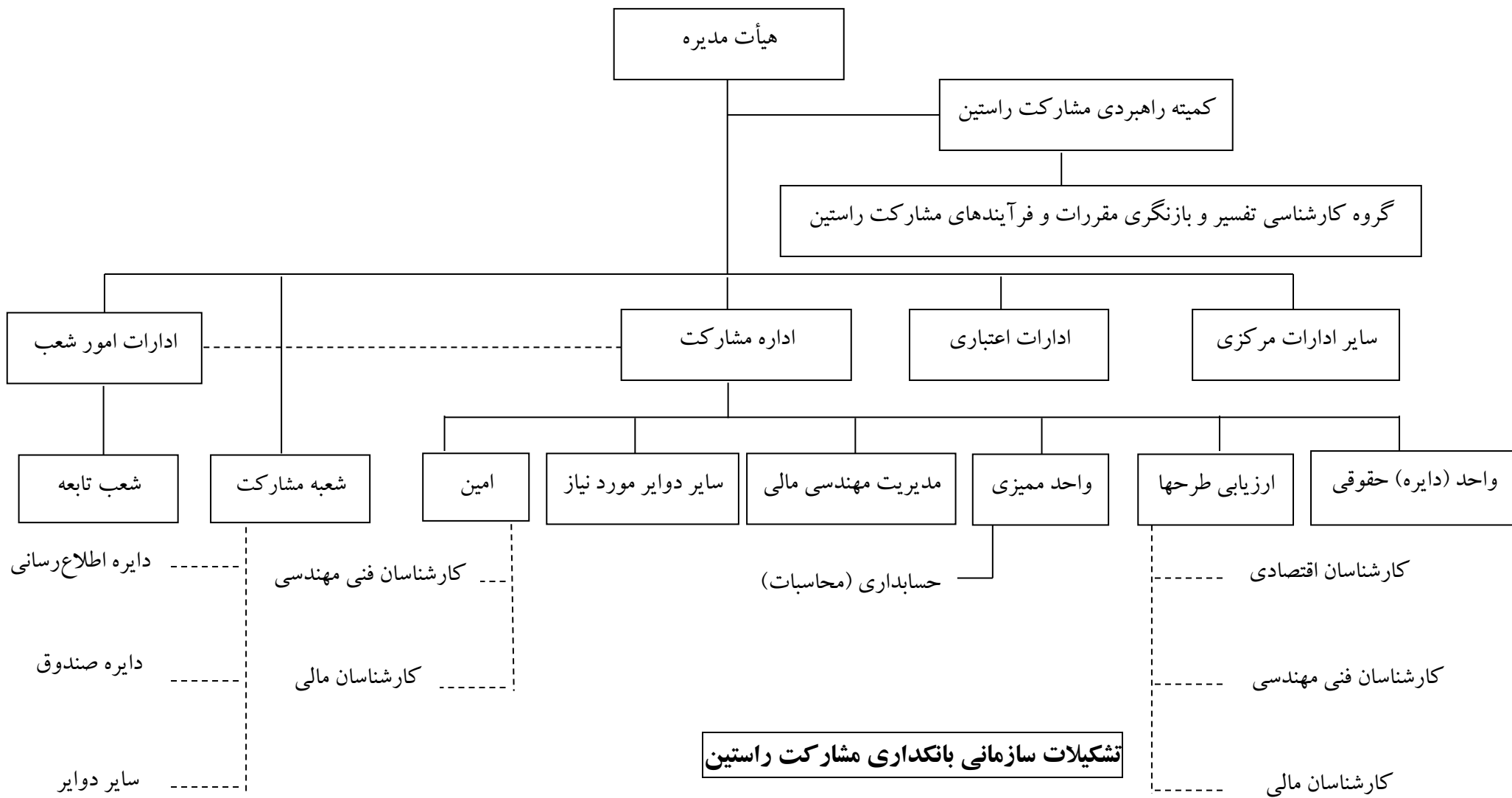
رسانی سیستم بازار گواهی راستین و سایر رسانه‌ها به مشتریان اطلاع رسانی خواهد شد. بدیهی است پس از شروع عملیات تسویه حساب، امکان معامله گواهی‌های مشارکت طرح مربوطه در سیستم بازار گواهی راستین disable شده و تا تعیین وضعیت نهایی طرح از لحاظ سود یا زیان امکان معامله گواهی‌های مربوطه در سیستم میسر نخواهد بود. همچنین پس از واریز سود به حساب مشتریان و یا برداشت زیان احتمالی از حساب آنها کلیه سریال‌های مربوط به گواهی‌های مشارکت طرح تسویه حساب شده به صورت سیستماتیک از پایگاه داده سیستم مشارکت راستین پاک شده و سایر جداول و بانکهای اطلاعاتی در سیستم بازار گواهی راستین و شعب مجری اصلاح و بروز رسانی می‌گردد. بدیهی است سریال کلیه گواهیهای مشارکت تسویه حساب شده نیز به صورت خودکار از پروفایل مالک گواهی، حذف خواهد شد.

توضیح اینکه در خصوص دارندگان گواهی پذیره، فرایند تسویه حساب صورت نگرفته و دارندگان گواهی پذیره مربوط به طرح‌های پایان‌ناپذیر تا زمان تبدیل گواهیها به سهام و ورود شرکت به بازار بورس اوراق بهادار امکان معامله گواهی‌های پذیره را در سیستم بازار گواهی راستین خواهند داشت. بدیهی است دارندگان گواهی پذیره بر اساس دستورالعملهای مربوطه به میزان مشارکت (میزان سپرده) و طول دوره مشارکت از سهام شرکت (طرح پایان‌ناپذیر) برخوردار خواهند شد.

ساختار و تشکیلات بانکداری مشارکت راستین

با توجه به مفاهیم مورد عمل در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین و فرآیندهای مربوطه و همچنین ضوابط و دستورالعمل‌های تدوین شده جهت پیاده‌سازی این شیوه بانکداری و نیز وظایف تعیین شده برای بانک، سپرده‌گذار، مجری، ساختار و تشکیلات مورد نیاز بانکداری مشارکت راستین به شرح نمودار زیر می‌باشد.

همانگونه که در این نمودار ملاحظه می‌شود، به منظور تسریع در اجرای فرآیند، واحدهای سیاستگذار و اجرایی تحت نظارت مستقیم عضو هیات مدیره ناظر فعالیت می‌نمایند. همچنین برای تسریع در اتخاذ تصمیمات مورد لزوم، **کمیته راهبردی** بانکداری مشارکت راستین و گروه کارشناسی «**تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای مشارکت راستین**» تشکیل، تا با توجه به شرح وظایف تعیین شده، بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین بنحو مقتضی اجرا و نهادینه گردد.

کمیته راهبردی بانکداری مشارکت راستین

اعضاء کمیته راهبردی بانکداری مشارکت راستین بشرح زیر می‌باشند:

- عضو هیات مدیره ناظر بر امر اعتبارات
- مشاور و طراح بانکداری مشارکت راستین
- نماینده اداره کل حقوقی
- نماینده اداره کل تسهیلات اعتباری
- نماینده اداره کل بررسی طرحها
- نماینده اداره کل نظارت بر مصارف
- نماینده اداره کل تحقیقات و برنامه‌ریزی (بعنوان دبیر کمیته راهبردی)
- نماینده اداره کل سازمان و روشها
- رئیس شعبه منتخب با ریاست شعبه مشارکت

شرح وظایف

- ۱- سیاستگذاری و تصویب اهداف، سیاستها و دستورالعملهای پیشنهادی گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای بانکداری مشارکت راستین و حمایت از ایجاد ساختاری مناسب جهت فعالیت واحدهای تخصصی و اجرایی ذیربط.
- ۲- نظارت بر اجرای صحیح برنامه‌های عملیاتی در راستای اهداف بانکداری مشارکت راستین.
- ۳- تسریع در ایجاد هماهنگی بین گروه کارشناسی و واحدهای تخصصی و اجرایی ذیربط.
- ۴- پیگیری و اخذ مجوزها و مصوبات مورد نیاز از مراجع فرابانکی جهت اجرای بهینه بانکداری

مشارکت راستین.

۵- تسریع در ایجاد هماهنگی بین دست‌اندرکاران بانکداری مشارکت راستین و مراجع مرتبط خارج از بانک و عنداللزوم خارج از کشور.

گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای بانکداری مشارکت

راستین

اعضاء گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای بانکداری مشارکت در سود و زیان

راستین بشرح زیر می‌باشند:

➤ مشاور و طراح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین

➤ کارشناس اداره کل حقوقی

➤ کارشناس اداره کل بررسی طرحها

➤ کارشناس اداره کل تسهیلات اعتباری

➤ کارشناس اداره کل نظارت بر مصارف

➤ کارشناس اداره کل تحقیقات و برنامه‌ریزی (عنوان دبیر گروه کارشناسی)

➤ کارشناس اداره کل سازمان و روشها

توضیح ۱: کارشناسان و نمایندگان سایر واحدهای تخصصی و اجرایی با توجه به موضوع مورد

بررسی، در صورت نیاز در گروه کارشناسی حضور خواهند یافت.

توضیح ۲: به منظور حفظ و نگهداری و توسعه دستاوردهای بانکداری مشارکت در سود و زیان

راستین و همچنین اطلاعات جمع‌آوری شده توسط اعضای گروه کارشناسی و نیز با عنایت به تلاشها و

همکاریهای بعمل آمده در این رابطه که منتج به تهیه این مجلد و اجرای بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین گردیده، اعضای فعلی گروه کارشناسی، به نمایندگی از ادارات ذیربط خود اعضای این گروه خواهند بود.

شرح وظایف

- ۱- بررسی و انجام مطالعات مستمر درخصوص آخرین تغییرات و پیشنهادات ارائه شده درخصوص بانکداری اسلامی در داخل و خارج از کشور
- ۲- بررسی گزارشات ارائه شده از سوی واحدهای تخصصی و اجرائی ذیربط که موظف به تهیه و ارسال گزارشات و اطلاعات مورد لزوم به گروه کارشناسی می‌باشند.
- ۳- بررسی و بازنگری در فرآیندها و دستورالعملهای تدوین شده، ساختارها و کادر مورد لزوم طرح، بر اساس پیشنهادات ارائه شده از سوی واحدهای ذیربط مشارکت راستین و یا حسب نظر اعضای گروه باتوجه به نتایج بررسی‌های بعمل آمده جهت انجام بهینه و استمرار طرح

اداره مشارکت

اداره مشارکت تحت نظارت مستقیم عضو هیئت مدیره ناظر، انجام امور و فعالیتهای مرتبط با اطلاع رسانی، تجهیز و تخصیص منابع طرح، بازار گواهی راستین،... و همچنین هماهنگی‌های مورد لزوم بین سپرده‌گذار، مجری، امین، ... را بعهده دارد.

با توجه به توضیحات فوق اداره مذکور دارای واحدها و دوایری به شرح زیر می‌باشد:

➤ واحد حقوقی (دایره)

➤ واحد ارزیابی طرحها

➤ واحد ممیزی (محاسبات)

➤ واحد مدیریت مهندسی مالی

➤ واحد امین

➤ دایره دفتر

➤ و سایر دوایر مورد لزوم

واحد حقوقی

کادر مورد لزوم: کارشناسان حقوقی و اداری مطلع و آگاه به طرح

۱- دریافت اطلاعات مربوط به سپرده گذاران (مشتریان) با استفاده از بانک اطلاعاتی ایجاد شده و

نیز کدهای شناسایی تعیین شده.

۲- تنظیم قراردادهای مورد لزوم با توجه به موضوع طرح پیشنهادی و مشخصات طرفین قرارداد.

۳- انعقاد قرارداد فی مابین بانک و سپرده گذاران و تکمیل مدارک مورد نیاز پرونده‌ها.

۴- دریافت اطلاعات مربوط به مجریان.

۵- انعقاد قرارداد فی مابین بانک و مجریان و تکمیل مدارک مورد نظر.

واحد ارزیابی طرحها

کادر مورد لزوم: کارشناسان اقتصادی، فنی مهندسی و مالی

۱- بررسی توانایی مجریان طرح با توجه به مدارک و مستندات ارائه شده توسط مجری (بر اساس

مفاد دستورالعمل مدارک و مستندات مورد لزوم) با بکارگیری معیارهای متعارف به منظور

مدیریت خطرات ناشی از مشارکت در سرمایه گذاری‌ها و کاهش نکول منابع.

- ۲- دریافت اطلاعات مربوط به شاخصهای صنعت و فهرست آحاد بهای سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی سابق (معاونت راهبردی ریاست جمهوری) و سایر مراجع معتبر مشابه و... جهت ارزیابی طرح‌ها با توجه به اولویت بخشهای اقتصادی و سایر شاخص‌های اقتصادی و مالی مربوطه.
- ۳- تعیین و اعلام نوع و میزان وثایق و تضمینات و سهم‌الشرکه مورد نیاز براساس قوانین و مقررات به مجری، شعبه مشارکت و اداره مشارکت، (دوایر ممیزی و صندوق).
- ۴- گروه‌بندی داخلی مجریان و در صورت لزوم برون سپاری و استفاده از خدمات موسسات تخصصی ذیصلاح بیرون از بانک جهت گروه‌بندی متقاضیان.

واحد ممیزی (محاسبات)

- کادر مورد لزوم: کارشناسان مالی، حسابدار و حسابرس
- ۱- ممیزی و ثبت تضمینات و وثائق غیرنقدی مجری
- ۲- محاسبه کارمزد بانک و حق‌الزحمه مجری و سود و زیان سهم سپرده‌گذار و مجری بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه
- ۳- ثبت اطلاعات در فایل مربوط به مشتری
- ۴- ثبت داده‌های جدید یا تغییر در داده‌های قبلی
- ۵- دریافت و بررسی گزارش نظارت بر عملیات اجرای طرح و کیفیت کار مجری
- ۶- دریافت گزارش و صورتمجلس توافقات احتمالی طرح و دلایل مربوطه
- ۷- محاسبه آثار تورم بر جریان‌های درآمدی و جریان‌های هزینه‌ای در مقاطع مورد لزوم بر اساس

واحد مدیریت مهندسی مالی

کادر مورد لزوم: کارشناسان مالی، فنی و مهندسی

- ۱- مدیریت سبدهای گواهی مشارکت/پذیره از طریق دسته‌بندی محصولات به منظور به حداکثر رساندن بازده و حداقل کردن ریسک محصولات.
- ۲- تجزیه و تحلیل محیط بیرون، شناسایی بخش‌های صنعتی و اقتصادی، استفاده از شاخص‌های صنعت و شاخص‌های مورد استفاده در بورس جهت تحلیل‌های تاریخی ریسک فعالیت‌های اقتصادی.
- ۳- پیش‌بینی و برآورد ریسک و بازده هر یک از محصولات مشارکت و سبدهای گواهی مشارکت/پذیره.
- ۴- تعیین وزن هر محصول در سبد گواهی مشارکت/پذیره با توجه به میزان ریسک و بازدهی محصولات.
- ۵- تعیین سه نوع سبد گواهی مشارکت/پذیره به شرح زیر:
 - سبد گواهی مشارکت/پذیره با ریسک و بازده پائین
 - سبد گواهی مشارکت/پذیره با ریسک و بازده متوسط
 - سبد گواهی مشارکت/پذیره با ریسک و بازده بالا
- ۶- ارائه گزارشات و اطلاعات مورد لزوم جهت انعکاس موضوع به گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای مشارکت راستین.

۷- مدیریت معاملات بازار گواهی راستین شامل:

- تعیین استراتژی بانک در بخش معاملات گواهی مشارکت/پذیره اعم از معاملات بازارگردانی و آربیتراژ
- مدیریت منابع تخصیصی بانک به معاملات گواهی مشارکت/پذیره در جهت افزایش بازدهی منابع
- مدیریت و بهینه‌سازی سبدهای گواهی مشارکت/پذیره بانک.
- جمع‌آوری اطلاعات و تحلیل وضعیت کوتاه و بلندمدت اقتصادی کشور و بازارهای مالی بین‌المللی مرتبط.
- مدیریت ریسک‌های اعتباری، عملیاتی، بازار و سرمایه‌گذاری.
- جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات مربوط به معاملات گواهی‌ها و سبدهای گواهی‌های مشارکت/پذیره.
- ارائه تحلیل‌های بنیادی و فنی گواهی‌ها و سبدهای مشارکت/پذیره شامل تعیین وضعیت صنعت، وضعیت طرح و بررسی وضعیت بازار با استفاده از تکنیک‌ها و روش‌های علمی متداول.
- اعطای مجوز و اعلام نرخ روزانه خرید و فروش گواهی‌ها و سبدهای گواهی‌های مشارکت/پذیره به واحدهای ذیربط.
- تدوین گزارشات مدیریتی و تحلیل‌های آماری.

واحد امین

کادر مورد لزوم: کارشناسان مالی و فنی مهندسی

- ۱- دریافت مدارک و مستندات بودجه‌بندی و برنامه زمان‌بندی منابع و مصارف مورد نیاز و نحوه اجرا و اتمام تحویل طرح.
- ۲- تشخیص و تعیین چگونگی ادوار گزارشات مجری.
- ۳- تعیین سرفصلهای کنترلی و اطلاعات مورد لزوم که می‌بایستی بنا به مقتضیات هر طرح، قبل از شروع عملیات اجرایی طرح در فرمهای مخصوص گزارشات، صورتمجلسها و دستورکارها وجود داشته باشند.
- ۴- بررسی و تأیید گزارشات ادواری، صورتمجلسها و دستورکارهای تهیه شده توسط مجری.
- ۵- دریافت و رسیدگی به اسناد هزینه‌های صورت گرفته توسط مجری در مراحل اجرای طرح.
- ۶- نظارت بر حسن اجرای طرح و کنترل عملیات اجرایی در مقایسه با برنامه‌ها و پیش‌بینی‌ها و نظارت بر تخصیص منابع و نحوه مصرف بهینه آنها (بررسی مذکور می‌باید، بر اساس نوع صنعت، طرح و بصورت ماهیانه، سه ماهه،... با توجه به صورت وضعیتهای ارائه شده توسط مجری صورت گیرد).
- ۷- تعیین، محاسبه و کنترل شاخص‌های کلیدی و تهیه گزارشات لازم با توجه به شاخص‌های مهم از جمله هزینه زمانی، کیفیت در جهت حسن اجرای عملیات.
- ۸- گروه نظارتی واحد امین متشکل از دو بخش مجزای فنی مهندسی و مالی می‌باشد.
- ۹- رسیدگی و اظهار نظر در خصوص مصرف وجوه، نگهداری حسابها و صورتهای مالی طرح.
- ۱۰- ارائه گزارش نظارت بر عملیات اجرای طرح و کیفیت کار مجری به واحد ممیزی.

- ۱۱- ارائه گزارش صورتمجلس توافقات احتمالی طرح و دلایل و مستندات مربوطه به واحد ممیزی.
- ۱۲- ارائه گزارش ارزیابی و دسته‌بندی مجری در طبقات سه‌گانه جهت درج در سوابق مجری به واحد ثبت اطلاعات (دایره صندوق).
- ۱۳- بررسی و تأیید هزینه‌های انجام شده توسط مجری جهت تأمین و پرداخت منابع مورد درخواست مجری در هر مرحله از پیشرفت فیزیکی طرح.
- ۱۴- تأیید تأمین منابع نقدی (وجوه) مورد نیاز مجری به صورت پیش پرداخت بر اساس نوع طرح با تشخیص بانک.
- ۱۵- تأیید تسویه مبلغ پیش پرداختی (که می‌تواند دفعتاً و یا بصورت مرحله‌ای باشد) پس از تشخیص بانک.
- ۱۶- بررسی مستندات ارائه شده توسط مجری در خصوص ناکافی بودن منابع تجهیز شده قبلی جهت طرح و تأیید صدور گواهی مشارکت/پذیره جدید.
- ۱۷- تأیید هزینه‌های قانونی طرح نظیر مالیات و سایر کسورات قانونی که مورد پذیرش بانک باشد.
- ۱۸- تشخیص و بررسی نوع و میزان تأخیرات ناشی از عملیات دخالت مجری بر اساس مفاد دستورالعمل تغییر در زمانبندی به همراهی بانک.
- ۱۹- رسیدگی نهائی طرح جهت تسویه حساب با مجری حداکثر ظرف مدت مقرر در قرارداد، پس از تحویل قطعی طرح و پس از اتمام زمان نهائی (زمان بندی تدوین شده).
- ۲۰- ایجاد سایر دوایر، نظیر دوایر دفتر، بایگانی،... حسب مورد در ساختار این اداره می‌باید پیش‌بینی گردد.

شعبه مشارکت

به منظور اجرایی شدن طرح مشارکت در سود و زیان، شعب مشارکت راستین (که ترجیحاً شعبه‌ای مستقل می‌باشد) انتخاب و این شعب تحت نظارت عضو هیئت مدیره ناظر مسئولیت اجرای طرح را براساس ضوابط و دستورالعملهای تعیین شده به عهده دارد.

شعب مذکور علاوه بر داشتن ساختار سایر شعب جهت ارائه خدمات بانکی، می‌باید از دوایری همچون **دایره اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره**، برخوردار بوده و نیز دایره صندوق این شعب، علاوه بر شرح وظایف متعارف سایر دوایر صندوق، می‌باید وظایف خاصی را نیز به انجام رساند.

شرح وظایف دایره اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره

- ۱- دریافت اطلاعات مربوط به انواع محصولات مشارکت، شرایط و مقررات سپرده‌گذار و مجری و نحوه سپرده‌گذاری مجدد.
- ۲- اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره‌ای به مشتریان، شامل سپرده‌گذار، مجری،... در خصوص محصولات و امکانات شعبه مشارکت در سود و زیان راستین.
- ۳- دریافت درخواست سپرده‌گذاران، تکمیل فرمهای مربوط به سپرده‌گذاری یا مشارکت‌ها و ثبت اطلاعات فرمهای تکمیل شده.
- ۴- دریافت درخواست سپرده‌گذاری و همچنین سپرده‌گذاری مجدد و تکمیل فرمهای مربوطه و ثبت آنها در رایانه.
- ۵- ارسال فرمهای تکمیل شده مربوط به خرید و فروش گواهی مشارکت/پذیره به دایره صندوق.

دایره صندوق

دایره صندوق شعبه مشارکت در سود و زیان راستین علاوه بر انجام امور متعارف سایر دواير صندوق

وظایف زیر را تحت نظارت مسئولین شعبه براساس دستورالعملها و ضوابط مربوطه به عهده دارد:

- ۱- دریافت فرمهای تکمیل شده مربوط به خرید و فروش گواهی مشارکت/پذیره.
- ۲- بازیابی اطلاعات مربوط به کد شناسایی هر مشتری.
- ۳- صدور گواهی مشارکت/پذیره و خرید و فروش آن براساس نرخ بازار.
- ۴- صدور دستور پرداخت وجه گواهی مشارکت/پذیره معامله شده.
- ۵- دریافت وجوه سپرده‌ها و آورده‌ها و سهم‌الشرکه نقدی مشتریان (سپرده گذار و مجری) و پرداخت وجوه گواهی‌های مشارکت/پذیره معامله شده.
- ۶- ثبت اطلاعات و صدور کد شناسایی خاص برای هر مشتری.
- ۷- دریافت و ثبت اطلاعات مربوط به مشتریان و محصولات.
- ۸- انجام معاملات گواهی مشارکت/پذیره (خرید و فروش گواهی مشارکت/پذیره) بر اساس دستورالعمل‌های تدوین شده جهت گواهی‌های مشارکت/پذیره.
- ۹- تسویه قطعی با آخرین مالک گواهی مشارکت/پذیره (در رابطه با سه محصول پیش‌بینی شده) با همکاری سایر واحدهای ذیربط از جمله واحد ممیزی اداره مشارکت در سود و زیان راستین.

مقررات انتشار گواهی مشارکت و گواهی پذیره (طرح

مشارکت راستین)

الف: مقررات انتشار گواهی مشارکت:

ماده ۱) به منظور مشارکت سپرده گذاران مشارکت راستین در طرحهای سرمایه گذاری پایان پذیر، تولیدی، ساختمانی، خدماتی و ... اعم از دولتی و خصوصی، به بانکهای دولتی و خصوصی اجازه داده می شود تا نسبت به انتشار گواهی مشارکت به میزان سرمایه مورد نیاز طرحهای مورد تأیید اقدام نمایند.

تبصره ۱) طرح مشارکت راستین مشارکت سپرده گذاران در سود و زیان طرحها بر مبنای نرخ بازدهی عملکرد در اقتصاد و در جهت پیاده سازی بانکداری اسلامی می باشد.

تبصره ۲) در طرح مشارکت در سود و زیان راستین دولت و موسسات تابعه همانند بخش خصوصی می تواند بعنوان سپرده گذار و یا مجری در طرحهای مشارکت راستین مشارکت نماید. الزامات قانونی برای مشارکت دولت در این طرحها اعم از درج موضوع در قانون بودجه سالیانه و سایر موارد قانونی و مجوزها همگی لازم الرعایه و مرجع دولتی متقاضی بایست قبلا کلیه اختیارات قانونی در این ارتباط را از مراجع ذیصلاح اخذ و ارائه نماید.

تبصره ۳) طرحهای سرمایه گذاری پایان پذیر طرحهایی هستند که پس از اتمام عملیات ساخت به مرحله واگذاری رسیده و اختتام سرمایه گذاری تلقی می شوند.

ماده ۲) گواهی مشارکت، برگهای بهادار بانام یا بی نامی هستند که به موجب این مقررات به قیمت اسمی مشخص برای طول مدت اجرای طرح منتشر می شود و به سپرده گذارانی که قصد مشارکت در

اجرای طرح‌های ماده ۱ را دارند و اگذار می‌گردد. دارندگان این گواهی به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان سرمایه‌گذاری و نوع طرح مشارکت، در سود و زیان حاصل از اجرای طرح مربوطه شریک خواهد بود.

تبصره ۵: سود یا زیان حاصل از اجرای طرح بر اساس تسویه حساب سود یا زیان خالص عملکرد بوده و هیچ مبلغی تحت عنوان علی‌الحساب در طول مدت اجرای طرح به سپرده گذاران پرداخت نمی‌گردد.

ماده ۳: بانکها موظفند توسط واحدهای تابعه، طرح‌های مشمول این مقررات را که توسط مجریان ارائه می‌شود از نظر توجیه اقتصادی و فنی و مالی و اجرایی مورد بررسی قرار داده و نسبت به معرفی آنها به سپرده گذاران اقدام نمایند.

تبصره ۵: اجرای طرح‌های موضوع این مقررات منوط به اخذ وثائق و تضمینات کافی از مجری یا مجریان طرح، جهت التزام آنان به رعایت صحت عملیات اجرایی سرمایه‌گذاری می‌باشد.

ماده ۴: میزان صدور گواهی مشارکت قابل انتشار برای طرح‌های موضوع این مقررات محدودیت ندارد.

ماده ۵: خرید و فروش گواهی مشارکت امکانپذیر بوده و چگونگی معاملات آن از سوی بانک صادر کننده تعیین میگردد.

ماده ۶: چنانچه طرح‌های دولتی که از محل طرح مشارکت راستین تامین منابع میگردند و مجری دولت باشد و در طول مدت تعیین شده با تمام نرسد و تاخیر در انجام تعهد داشته باشد، دولت ضمن تضمین پرداخت اصل منابع و سود متعلقه از محل بودجه سال آینده سازمان یا ارگان یا وزارتخانه مربوطه، پرداخت و خسارت تاخیر در انجام تعهد و همچنین خسارت تاخیر در تسویه کامل بدهی متعهد را تعهد می‌نماید و کلیه وجوه مذکور را از محل حسابهای دولتی مربوطه نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی

ایران به حساب بانک عامل واریز می نماید.

ب: مقررات انتشار گواهی پذیره:

ماده ۷) به منظور مشارکت سپرده گذاران در طرحهای سرمایه گذاری پایان ناپذیر تولیدی، ساختمانی، خدماتی و اعم از دولتی و خصوصی، به بانکهای دولتی و خصوصی اجازه داده می شود تا نسبت به انتشار گواهی پذیره اقدام نمایند.

تبصره ۱) طرح مشارکت راستین مشارکت سپرده گذاران در سود و زیان طرحها بر مبنای نرخ بازدهی عملکرد در اقتصاد و در جهت پیاده سازی بانکداری اسلامی می باشد.

تبصره ۲) در طرح مشارکت در سود و زیان راستین دولت و موسسات تابعه هم همانند بخش خصوصی می تواند بعنوان سپرده گذار و یا مجری در طرحهای مشارکت راستین مشارکت نماید. الزامات قانونی برای مشارکت دولت در این طرحها اعم از درج موضوع در قانون بودجه سالیانه و سایر موارد قانونی و مجوزها همگی لازم الرعایه و مرجع دولتی متقاضی بایست قبلا کلیه اختیارات قانونی در این ارتباط را از مراجع ذیصلاح اخذ و ارائه نماید.

تبصره ۳) طرحهای سرمایه گذاری پایان ناپذیر طرحهایی هستند که بطور نامحدود پس از شروع دوران ساخت، محصول یا خدمات مشخصی را عرضه می نماید.

ماده ۸) گواهی پذیره برگهای بهادار با نام یا بی نامی هستند که به قیمت اسمی مشخص توسط بانک برای تامین منابع مالی طرحهای سرمایه گذاری پایان ناپذیر برای شرکت مجری طرح سرمایه گذاری صادر میگردد. خریدار گواهی پذیره به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان سرمایه گذاری و مفاد قرارداد مشارکت، در سرمایه شرکت مجری طرح مربوطه شریک خواهد شد.

این گواهی به منزله قبول پذیره سهام شرکت مجری بوده و ارزش آن پس از اتمام دوران ساخت در

طرح سرمایه گذاری مصوب شده توسط بانک و اجراء شده توسط مجری براساس سه عامل قیمت اسمی و مدت زمان سرمایه گذاری و مفاد قرارداد مشارکت محاسبه و به سهام شرکت مجری تبدیل خواهد شد. دارنده این گواهی به منزله سهامدار شرکت مذکور خواهد بود.

تبصره ۵: ارزش محاسباتی هر گواهی پذیره در پایان دوره مشارکت برابر است با حاصل ضرب مبلغ اسمی گواهی در مدت زمان بکارگیری آن در مشارکت. سهم دارنده گواهی پذیره به میزان ارزش محاسباتی آن نسبت به جمع کل ارزش محاسباتی گواهی های پذیره صادره برای کل طرح خواهد بود.

ماده ۹) بانکها موظفند توسط واحدهای تابعه، طرحهای مشمول این مقررات را که توسط مجریان ارائه میشود از نظر توجیه اقتصادی، فنی، مالی و اجرایی مورد بررسی قرار داده و نسبت به معرفی آنها به سپرده گذاران اقدام نمایند.

تبصره ۵: اجرای طرحهای موضوع این مقررات منوط به اخذ وثائق و تضمینات کافی از مجری یا مجریان طرح جهت الزام آنان به حسن انجام تعهدات می باشد.

ماده ۱۰) میزان صدور گواهی پذیره قابل انتشار برای طرحهای موضوع این مقررات محدودیت ندارد.

ماده ۱۱) انتقال کلیه حقوق و مالکیت گواهی پذیره امکانپذیر بوده و چگونگی آن از سوی بانک صادر کننده تعیین میگردد.

ماده ۱۲) بانکها موظفند با نظارت بر حسن اجرای عملیات دوران ساخت توسط مجری با انتشار و صدور گواهی پذیره ضمن تامین منابع مالی لازم برای اجرای طرح سرمایه گذاری پایان ناپذیر، هنگام پایان عملیات ساخت و شروع دوره بهره برداری صاحبان گواهی های پذیره را به صاحبان سهام در شرکت مجری تبدیل نمایند.

ماده ۱۳) چنانچه طرحهای دولتی که از محل مشارکت راستین تامین میگرددند و مجری دولت

باشد و در طول مدت تعیین شده با تمام نرسد و تاخیر در انجام تعهد داشته باشد، دولت ضمن تضمین پرداخت اصل منابع و زیان و خسارات وارده از محل بودجه سال آینده سازمان یا ارگان یا وزارتخانه مربوطه پرداخت و خسارت تاخیر در انجام تعهد و همچنین خسارت تاخیر در تسویه کامل بدهی متعهد را تعهد می‌نماید و کلیه وجوه مذکور را از محل حسابهای دولتی مربوطه نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به حساب بانک عامل واریز نماید.

ابزارهای مالی کمکی

سبد گواهی مشارکت/پذیره

ایجاد سبدي از گواهی‌های مشارکت/پذیره حالت کم مخاطره‌تری را برای متقاضیان گواهی مشارکت/پذیره بوجود خواهد آورد و سبب افزایش ثبات در نرخ بازگشت گواهی‌های مشارکت و تثبیت ارزش گواهی‌های مشارکت/پذیره خواهد شد.

سبد گواهی مشارکت/پذیره ۵: سبدي است که گواهی‌های مشارکت/پذیره محصولات مختلف

مشارکت و اوراق بهادار دیگر را در بر می‌گیرد.

۱- بانک وظیفه مدیریت سبدهای گواهی مشارکت/پذیره را بر عهده دارد، هدف از مدیریت سبدهای گواهی مشارکت/پذیره به حداکثر رساندن بازده و حداقل کردن ریسک می‌باشد.

۲- برای تشکیل سبد گواهی مشارکت/پذیره نیاز به پیش‌بینی ریسک و بازده هر یک از محصولات مشارکت می‌باشد.

۳- هنگامیکه بحث از سبد گواهی مشارکت می‌گردد در این حالت نیاز است تا بازده و ریسک کل سبد نیز محاسبه گردد. همین مورد درباره گواهی پذیره درباره قیمت معاملاتی آن مطرح می‌باشد.

تعیین میزان ریسک در فعالیت اقتصادی مورد نظر

ریسک: ریسک بعنوان زیان ناخواسته (برنامه ریزی نشده) بر کل رقم سرمایه‌گذاری تعریف

می‌شود.

بانک لازم است تحلیلی در ارتباط با میزان ریسک فعالیت اقتصادی مورد نظر داشته باشد. در این زمینه می توان از شاخص های صنعت و شاخص های مورد استفاده در بورس (از جمله متوسط EPS هر بخش) استفاده نمود و با توجه به تحلیل های تاریخی، ریسک هر بخش را مشخص نمود. بعد از تعیین وضعیت ریسک هر بخش نیاز به تشکیل ماتریس انتقال^{۱۹۳} است تا از طریق آن بتوان وضعیت هر بخش اقتصادی را در آغاز اجرای طرح و احتمال تغییر وضعیت آن در طول اجرای طرح مشخص نمود.

		درجه ریسک در آخر دوره			
درجه ریسک در ابتدای دوره	بخش	سبز	زرد	قرمز	*D
	۱				
	۲				
	۳				

تعیین سهم هر یک از فعالیت های اقتصادی در سبد

برای تعیین سهم هر یک از فعالیت های اقتصادی در یک سبد گواهی مشارکت/پذیره و به عبارت دیگر برای ایجاد تنوع در گواهی مشارکت/پذیره موجود در یک سبد لازم است تا برای هر یک از فعالیت های اقتصادی وزنی را در سبد تعیین نماییم.

¹⁹³ Transition Matrix

به عنوان مثال در صورتی که بخواهیم ضرر احتمالی ناشی از رکود یک فعالیت اقتصادی بر سبد گواهی مشارکت/پذیره بیش از ده درصد سبد نگردد، و از طرف دیگر احتمال رکود در آن فعالیت ۴۰ درصد باشد، بنابر فرمول ذیل، بیشترین بخش از سبد گواهی مشارکت/پذیره که به این گواهی تخصیص داده می‌شود عبارت خواهد بود:

سهم فعالیت اقتصادی در سبد = [احتمال سوخت / ۱] × بیشترین سوخت

$$0.40 \times 1/4 = 0.10 = 10\%$$

برای تعدیل ریسک سبد می‌توان علاوه بر گواهی مشارکت/پذیره، اوراق بهادار دیگر را نیز در سبد منظور نمود.

طبقه بندی سبدهای گواهی مشارکت/پذیره

با توجه به نرخ بازگشت و ریسک هر یک از محصولات مشارکت و ریسک مجموع یک سبد می‌توان سه نوع سبد عمده گواهی مشارکت/پذیره تعریف نمود.

- سبد گواهی مشارکت/پذیره با حداقل ریسک و حداقل بازده.
- سبد گواهی مشارکت/پذیره با ریسک متوسط و بازده متوسط.
- سبد گواهی مشارکت/پذیره با ریسک بالا و بازده بالا.

برای این منظور نیاز به محاسبه بازده و ریسک هر یک از سبدهای گواهی مشارکت/پذیره است. بازده سبد گواهی مشارکت/پذیره برابر خواهد بود با مجموع بازده هر یک از گواهی‌های مشارکت/پذیره موجود در سبد:

$$\bar{R}_p = \sum_{i=1}^N w_i \bar{R}_i$$

نسبت سهم هر یک از اقسام سبد w_i

بازده کل سبد \bar{R}_p

بازده هر یک از اقسام سبد \bar{R}_i

میزان ریسک یک سبد گواهی مشارکت/پذیره نیز بر اساس فرمول ذیل محاسبه می‌گردد.

$$\sigma_p^2 = \sum_{i=1}^n w_i^2 \sigma_i^2 + \sum_{i=1}^n \sum_{\substack{i=1 \\ i \neq j}}^n w_i w_j \rho_{ij} \sigma_i \sigma_j$$

واریانس هر یک از اقسام سبد σ_i^2

واریانس پرتفوی σ_p^2

انحراف از معیار و یا میزان مخاطره σ_i

ضریب همبستگی بین بازده دارایی‌های i و j ρ_{ij}

یکی از شاخص‌های مهم محاسبه ریسک سبد گواهی مشارکت/پذیره، میزان همبستگی مابین اقسام

سبد گواهی مشارکت/پذیره می‌باشد که با ρ_{ij} نمایش داده شده است. اصولاً در یک سبد گواهی

مشارکت/پذیره اقلامی که دارای همبستگی بالا هستند قرار داده نمی‌شوند. بلکه سعی می‌گردد تا در

یک سبد جانشینی اقسام مد نظر قرار گیرد.

در نهایت با توجه به میزان بازده و ریسک محاسبه شده سبدهای گواهی مشارکت/پذیره در سه گروه

سبدهای ذکر شده در این قسمت مشخص می‌گردند.

بیمه گواهی مشارکت/پذیره

برای تشویق و حمایت از صاحبان سرمایه و همچنین کاهش ریسک‌های مختلف از جمله ریسک‌های

کژمنشی یا خطر رفتاری^{۱۹۴}، انتخاب معکوس^{۱۹۵} و عدم تقارن اطلاعات^{۱۹۶} بانک می تواند اقدام به تأسیس نهادی برای انجام اقدامات حمایتی بنماید.

برای جلوگیری از کژمنشی یا خطر رفتاری صاحبان سرمایه لازم است تا صرفاً بخشی از اصل سرمایه مشتریان تحت پوشش بیمه قرار گیرد. با توجه به سرمایه مشتریان میزان پوشش بیمه بعنوان ۵۰٪ سرمایه تحت پوشش قرار می گیرد.

لازم است تا موسسات بیمه‌ای تأسیس گردد. نقدینگی بالای مورد نیاز این مؤسسات از یک طرف و نرخ بالای ریسک سیستماتیک از موضوعاتی است که در هنگام تعیین سرمایه اولیه و همچنین نرخ حق بیمه این مؤسسات می‌بایست مدنظر قرار گیرد.

جهت تشویق صاحبان سرمایه به خرید گواهی‌های مشارکت/پذیره، بانک می‌تواند به عنوان معرف طرح‌های مشارکت به مشتریان، اقدام به بیمه طرح‌ها نماید، تا از این طریق اعتماد مشتریان به مشارکت جلب گردد.

^{۱۹۴} Moral hazard . **کژمنشی** یا خطر اخلاقی در بازار بیمه به مواردی اشاره دارد که بیمه‌گذار با خرید بیمه رفتار خود را تغییر می‌دهد و با این تصور که به جای تامین، سعی در اعلام خسارت بیشتر کرده یا منش و رفتار خود را در امر مراقبت از اموال بیمه شده تغییر می‌دهد. به عنوان مثال بعضی از بیمه‌گذاران با خرید بیمه، دیگر مراقبت چندانی از دارایی بیمه شده خود نمی‌کنند و این عامل باعث افزایش خطرات بیمه شده می‌شود.

^{۱۹۵} Adverse selection . **کژگزینی** به فرآیند بازاری گفته می‌شود که در آن نتایج نامطلوبی به سبب وجود اطلاعات نامتقارن بین فروشنده و خریدار مشاهده می‌شود.

^{۱۹۶} Asymmetric information . **اطلاعات نامتقارن** یعنی یک طرف قرارداد دارای اطلاعات بیشتری از طرف دیگر است.

میزان حق بیمه با توجه به وضعیت دارایی‌های بانک قابل تعیین است. شاخص‌های کمی از جمله میزان مطالبات معوق و سوخت شده، حجم وام‌های رهنی بانک، نرخ کفایت سرمایه، حجم و تعداد طرح‌های مشارکت ناموفق و... در کنار شاخص‌های کیفی از عوامل موثر در تعیین نرخ حق بیمه خواهد بود.

ضمائم

قراردادهای تیپ

انواع قراردادهای تیپ مورد استفاده در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین

- قرارداد با امین
- قرارداد مشارکت مدنی با مجری
- قرارداد جعاله بانک با سپرده گذار
- صلح حقوق
- قرارداد ارزیابی

فرمها

فرمها و چک لیستهای مورد استفاده در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین

مدارک لازم پرونده مشارکت در سود و زیان راستین – اشخاص حقوقی

۱. برگ درخواست استفاده از منابع بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین که در آن مشخصات نوع کار، میزان سرمایه مورد نیاز، مدت مشارکت و وثائق و تضمینات مربوطه قید شده باشد.
۲. طرح توجیهی (پروانه بهره‌برداری، پروانه کسب و ...) متقاضی
۳. اطلاعات اخذ شده درباره متقاضی توسط اداره کل ارزیابی و اعتبار سنجی مشتریان
۴. فتوکی اسناد مربوط به مالکیت ملک یا سرقفلی یا اجاره‌نامه معتبر محل کار متقاضی
۵. آخرین صورت‌مجلس ارزیابی وثائق غیرمنقول و منقول متقاضی
۶. فتوکی سند مالکیت وثائق و تضمینات متقاضی
۷. فتوکی شناسنامه و کارت ملی اعضاء هیئت مدیره و مدیرعامل شرکت
۸. فتوکی اساسنامه شرکت ممهور به مهر اداره ثبت شرکتها
۹. فتوکی شرکت‌نامه (در خصوص شرکت‌های غیر سهامی)
۱۰. روزنامه رسمی حاوی ثبت شرکت در اداره ثبت شرکتها
۱۱. روزنامه رسمی حاوی ثبت آخرین تغییرات و انتخاب هیئت مدیره و مدیرعامل و صاحبان امضاء مجاز شرکت
۱۲. لیست سهامداران عمده شرکت و تعداد و درصد سهام متعلق به آنها
۱۳. گزارش بازرسی قانونی و حسابرس شرکت مربوط به سه دوره مالی گذشته همراه صورتهای مالی و یادداشتهای ضمیمه
۱۴. آخرین اظهارنامه مالیاتی شرکت ، ممهور به مهر اداره دارائی
۱۵. بیمه‌نامه وثائق که به نام و به نفع بانک صادر شده باشد.
۱۶. اسامی و مشخصات ثبتی سایر شرکت‌هایی که شخص حقوقی و سهامداران ذیربط در آن شرکتها سهامدار می‌باشند، همراه با اعلام مبلغ و درصد سهام هر یک از افراد مذکور در شرکت‌های یادشده
۱۷. فرم نمونه ۸۱۰ تکمیل شده توسط کمیته معاملات شعبه
۱۸. سایر مدارکی که به نظر شعبه یا اداره امور شعب اخذ و نگهداری آن ضروری به نظر برسد.

*** ارائه مدارک فوق هیچ‌گونه تعهدی را برای بانک ایجاد نمی‌نماید. ***

قرارداد با امین

در قالب طرح مشارکت سود و زیان راستین

این قرارداد بین امضاء کنندگان ذیل:

آقای/خانم فرزند دارای شناسنامه شماره

..... صادره از کد ملی مقیم

.....

آقای/خانم فرزند دارای شماره شناسنامه

..... صادره از کد ملی مقیم

.....

شرکت دارای شماره ثبت محل ثبت

..... مقیم کد پستی

..... که در این قرارداد امین نامیده میشود .

با امضاء آقای/خانم و آقای/خانم به موجب آگهی شماره

..... مورخ در روزنامه رسمی شماره مورخ

..... از طرف دیگر و بانک ملی ایران شعبه مقیم

..... که در این

قرارداد بانک نامیده میشود از طرف دیگر، این قرارداد به تاریخ (به عدد)

..... (تاریخ به حروف)

منعقد و طرفین ملزم به انجام مفاد آن گردیدند .

ماده ۱: امین واحدی است متشکل از کارشناسان مالی، فنی مهندسی که به نمایندگی از طرف بانک به منظور حصول اطمینان از حسن عملکرد مجری بر عملیات مجری نیز نظارت کامل داشته و موظف به انعکاس کامل عملکرد مجری به بانک می باشد .

ماده ۲: تعیین صلاحیت امین برابر دستورالعملهای مربوطه با بانک می باشد و امین حق هر گونه اعتراض، ایراد و ادعایی را در این خصوص از خود سلب و ساقط نمود .

ماده ۳: موضوع قرارداد:

عبارت است از خرید خدمات نظارتی و کنترلی واحد امین بر طرح طبق مستندات پیوست این قرارداد همراه با شرح خدمات تفصیلی مصوب از سوی بانک پیوست می باشد.

ماده ۴: مبلغ قرارداد:

مبلغ این قرارداد به میزان ریال می باشد که طی مقاطع ذیل و بر حسب تشخیص و تأیید واحد ممیزی به امین پرداخت خواهد شد .

..... درصد در تاریخ امضای قرارداد حاضر بعنوان پیش پرداخت (حداکثر به میزان ۱۰٪ مبلغ قرارداد) و مابقی طی مرحله همگام با پیشرفت طرح و به تأیید واحد ممیزی بانک:

.....
.....
.....

ماده ۵: مدت قرارداد:

مدت این قرارداد از تاریخ به مدت می باشد که منطبق با قرارداد

..... موضوع ماده می باشد بدیهی است تأخیر یا تطویل قرارداد اشاره

شده منجر به تطویل قرارداد حاضر نیز خواهد شد .

ماده ۶: مستندات تفصیلی مصوب واحد ارزیابی جزء لاینفک این قرارداد در مورد موضوع ماده ۳ این

قرارداد می باشد و بعنوان مبنای کنترل و نظارت واحد امین بر جریان عملیات اجرایی طرح قرار می گیرد.

ماده ۷: شرح وظایف امین

۷-۱- دریافت مدارک و مستندات بودجه بندی و برنامه زمان بندی منابع و مصارف مورد نیاز و نحوه

اجراء و اتمام تحویل طرح

۷-۲- تشخیص و تعیین چگونگی ادوار گزارشات مجری

۷-۳- تعیین سرفصلهای کنترلی و اطلاعات مورد لزوم که می بایستی در فرمهای مخصوص گزارشات،

صورت مجلسها و دستورکارها وجود داشته باشد، بنا به مقتضیات هر طرح، قبل از شروع عملیات اجرائی

طرح.

۷-۴- بررسی و تأیید گزارشات ادواری، صورت مجلس و دستور کارهای تهیه شده توسط مجری

۷-۵- دریافت و رسیدگی به اسناد هزینه های صورت گرفته توسط مجری در مراحل مختلف اجرای

طرح.

۷-۶- نظارت بر حسن اجرای طرح و کنترل عملیات اجرایی با برنامه ها و پیش بینی ها و نظارت بر

تخصیص منابع و نحوه مصرف بهینه آنها در مقاطع زمانی از پیش تعیین شده و بر اساس دستورالعملهای

مربوطه

۷-۷- تعیین، محاسبه و کنترل شاخص های کلیدی و تهیه گزارشات لازم با توجه به شاخص های مهم از

جمله هزینه زمانی کیفیت در جهت حسن اجرای عملیات .

- ۸-۷- گروه نظارتی واحد امین از کارشناسان مجزای فنی - مهندسی و مالی تشکیل میشود.
- ۹-۷- رسیدگی و اظهار نظر در خصوص مصرف وجوه، نگهداری حسابها و صورتهای مالی طرح.
- ۱۰-۷- ارائه گزارش نظارت بر عملیات اجرای طرح و کیفیت کار مجری به واحد ممیزی بانک.
- ۱۱-۷- ارائه گزارش صورت مجلس توافقات احتمالی طرح و دلایل مربوطه به واحد ممیزی بانک.
- ۱۲-۷- ارائه گزارش ارزیابی و دسته بندی مجری در طبقات سه گانه جهت درج در سوابق مجری به واحد ثبت اطلاعات بانک، طبق دستورالعمل مربوطه
- ۱۳-۷- بررسی و تأیید هزینه های انجام شده توسط مجری جهت تأمین و پرداخت منابع مورد درخواست مجری پس از مرحله آغازین طرح
- ۱۴-۷- تأیید تأمین منابع نقدی (وجوه) مورد نیاز مجری به صورت پیش پرداخت بر اساس نوع صنعت و طرح پس از تشخیص بانک.
- ۱۵-۷- تأیید تسویه مبلغ پیش پرداختی (که می تواند دفعتاً و یا بصورت مرحله ای باشد) پس از تشخیص بانک.
- ۱۶-۷- بررسی مستندات ارائه شده توسط مجری در خصوص ناکافی بودن منابع تجهیز شده جهت طرح و تأیید صدور گواهی مشارکت / گواهی پذیره جدید.
- ۱۷-۷- تأیید هزینه های قانونی طرح نظیر مالیات و سایر کسورات قانونی که مورد پذیرش بانک باشد .
- ۱۸-۷- تشخیص تأخیرات ناشی از عدم هر گونه قصور یا تقصیر مجری بر اساس مفاد دستورالعمل تغییر در زمانبندی به همراهی بانک
- ۱۹-۷- رسیدگی نهائی طرح جهت تسویه حساب با مجری حداکثر ظرف مدت مقرر در قرارداد پس از تحویل قطعی طرح و پس از اتمام زمان نهائی (زمان بندی تدوین شده) .

ماده ۸: تخلف از هر یک از مفاد قرارداد حاضر از سوی امین موجب فسخ قرارداد از سوی بانک خواهد شد و امین متعهد به جبران خسارات وارده، که میزان آن از سوی بانک تعیین خواهد شد می باشد و امین هر گونه ایراد و اعتراض و ادعایی را در اینخصوص از خود سلب و ساقط نمود.

تبصره: چنانچه قصور یا تقصیر از جانب مجری به توقف یا تأخیر یا انقطاع عملیات اجرایی گردد واحد ممیزی بانک حسب کار انجام شده توسط واحد امین با واحد مزبور تسویه خواهد نمود. امین حق اعتراض نسبت به تصمیمات واحد ممیزی را از خود اسقاط نمود.

ماده ۹: امین موظف است به منظور تضمین حسن انجام کار ضمانت نامه معتبر بانکی به میزان ریال معادل ۱۰٪ مبلغ قرارداد حاضر به بانک ارائه نماید.

ماده ۱۰: این قرارداد بر اساس توافق طرفین و بر طبق مقررات جاری بر طرح مشارکت در سود و زیان راستین تنظیم و امضاء کنندگان قبول نمودند که کلیه مندرجات قرارداد حاضر را پذیرفته و نسبت به آن هیچگونه اختلافی ندارند.

ماده ۱۱: این قرارداد در تاریخ و در دو نسخه که در حکم واحد است تنظیم و بین طرفین قرارداد مبادله گردید.

امضاء بانک

نام و امضاء امین

قرارداد مشارکت مدنی بانک با مجری

در قالب طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین

به منظور انجام معامله مشارکت مدنی بین امضاء کنندگان ذیل:

شرکت دارای شماره ثبت محل ثبت مقیم

..... که در این قرارداد « شریک » نامیده می شود با امضای آقای / خانم

..... و آقای / خانم ثبت شده به موجب آگهی

شماره مورخ و آقای / خانم فرزند

..... دارای شماره شناسنامه صادره از مقیم

..... / شرکت دارای شماره ثبت محل

ثبت مقیم با امضای آقای / خانم

..... آقای / خانم ثبت شده به موجب آگهی

شماره مورخ که ذیلاً « راهن » نامیده می شود از یکطرف و بانک

ملی ایران شعبه مقیم

که در این قرارداد بانک نامیده می شود.

از طرف دیگر این قرارداد به تاریخ (بعدد) (تاریخ به حروف:

.....) منعقد و طرفین ملزم به انجام مفاد آن گردیدند.

ماده ۱) منظور از مشارکت مدنی موضوع این قرارداد، سرمایه گذاری به منظور اجرای طرح در زمین

به پلاک ثبتی واقع در بخش شهرستان به مساحت

..... متر مربع (سایر مشخصات ملک موضوع بر اساس سند مالکیت دقیقاً قید شود).

.....
.....
.....
طبق طرح مورد ارزیابی و مصوب بانک و پروانه ساختمانی شماره مورخ
..... صادره از که تصاویر آن به پیوست و جزء لاینفک این قرارداد
می باشند و شریک به موجب این قرارداد حق هرگونه نقل و انتقال نسبت به عین یا منافع ملک مزبور را به
هر صورت اعم از قطعی و رهنی و شرطی و صلح حقوق و اقرار و وکالت و وصایت بدون اجازه بانک از
خود سلب و ساقط نمود.

ماده ۲) سرمایه مشارکت مدنی موضوع این قرارداد جمعاً به مبلغ (به عدد):

..... ریال (بحروف):

ریال) است که سهم بانک از مشارکت مزبور برابر درصد کل سرمایه به مبلغ (به عدد):

..... ریال (بحروف):

و سهم شریک (اعم از نقدی، غیرنقدی و توان تخصصی و مدیریتی) معادل درصد کل

سرمایه به مبلغ (به عدد):

..... ریال (بحروف):

تبصره: ضمن مدت مشارکت موضوع این قرارداد افزایش سرمایه مشارکت با درخواست و پیشنهاد

شریک و تشخیص و تصویب و موافقت بانک میسر خواهد بود.

ماده ۳) بانک و شریک قبول کردند که سرمایه نقدی شرکت از طریق حساب مشترک مشارکت مدنی

شماره که براساس توافق بانک و شریک بنام بانک و شریک نزد بانک با حق برداشت توسط بانک افتتاح گردید، منظور شود و منابع این حساب می‌بایست به مصرف مندرج در ماده ۱ این قرارداد برسد.

ماده ۴) نظر به اینکه شریک با امضای این قرارداد اعلام نمود که شغل و فعالیت وی در امر و زیر مجموعه بخش می‌باشد بنابراین تقاضای ایشان به مشارکت با شریک مبادرت نمود لذا چنانچه خلاف امر فوق برای بانک مکشوف و محرز شود و یا اینکه شریک سرمایه مشارکت را در غیر موارد اعلام شده در این قرارداد مورد استفاده قرار دهد، تخلف از مفاد قرارداد محسوب و موجب حال شدن کلیه مطالبات بانک موضوع این قرارداد می‌شود و در آن صورت بانک حق و اختیار دارد معامله را فسخ و به استناد این قرارداد و از محل مورد وثیقه نسبت به مطالبه و وصول مطالبات خود و خسارات وارده اقدام نماید .

ماده ۵) برداشت از حساب مشترک مشارکت مدنی با تقاضای شریک و موافقت بانک صورت خواهد گرفت موافقت بانک به غیر از اولین پرداخت با احراز هزینه شدن مبالغ پرداخت شده قبلی بعمل می‌آید.

ماده ۶) مدت این قرارداد از تاریخ انعقاد تا تسویه حساب نهایی حداکثر به مدت سال شمسی می‌باشد و شریک قبول و تعهد نمود که کلیه عملیات مشارکت را در مدت مزبور به اتمام رسانده و مورد مشارکت را به منظور انجام تشریفات تسویه در اختیار بانک قرار دهد.

تبصره ۱: مادامی که شریک کلیه تعهدات خود را به شرح این قرارداد در قبال بانک انجام نداده و مطالبات بانک را از هر جهت و بابت نپرداخته این قرارداد به قوت و اعتبار خود باقی است و شریک متعهد شد که کلیه خسارات وارده به بانک را که بنا به تشخیص و محاسبه بانک خواهد بود، پرداخت نماید.

تبصره ۲: بانک موظف است با توجه به ماهیت (پایانپذیر، پایان‌ناپذیر بودن) و نوع طرح (مشارکت در سود و زیان شعبه، مشارکت در طرح خاص، مشارکت در بسته‌ای از طرح‌ها) مورد مشارکت را مطابق با دستورالعمل‌های مربوطه تسویه قطعی نموده و حقوق هر یک از طرفین را تسویه نماید:

الف- بانک موظف است طرح‌های مشارکت در سود و زیان شعبه را در پایان سال مالی و بر اساس صورت‌های مالی شعبه تسویه نماید.

ب- بانک موظف است پس از اتمام طرح‌های پایان‌پذیر از طریق فروش مورد مشارکت با ذینفعان طرح تسویه حساب قطعی نماید.

ج- بانک موظف است پس از اتمام دوران ساخت طرح‌های پایان‌پذیر و قبل از شروع دوران بهره‌برداری نسبت به تبدیل حقوق صاحبان گواهی پذیره به سهام شرکت مجری اقدام نماید.

تبصره ۳: مجری رضایت کامل خود را در مورد بندهای الف و ب و ج تبصره ۲ و قبول تعهدات مربوط به آن اعلام و توافق نمود.

ماده ۷) شریک قبول و تعهد نمود که هر نوع کار و امور اجرائی و غیر اجرائی لازم در اجرای مشارکت موضوع این قرارداد را راساً انجام دهد و در آن مباشرت نماید و بدون موافقت بانک هیچیک از عملیات مربوط به مشارکت را به دیگری واگذار نکند.

ماده ۸) شریک قبول و تعهد نمود که در تمام مدت مشارکت موضوع این قرارداد:

الف - تعهداتی که مؤید دین مالی و غیرمالی درخصوص موضوع مورد مشارکت به اشخاص ثالث باشد نداشته باشد.

ب - گزارشات و اسناد مربوطه به اقدامات انجام گرفته درخصوص موضوع مشارکت را حسب نظر امین و طبق دستورالعمل مربوطه به بانک تسلیم نماید.

ج- بدون موافقت قبلی بانک اقامتگاه خود را که در صدر قرارداد ذکر شده است تغییر ندهد و در صورتیکه راساً اقدام به تغییر اقامتگاه خود نماید و یا به موجب حکم دادگاه یا دستور مراجع قانونی ملزم به تغییر نشانی و محل کار خود گردد مراتب را قبلاً به بانک اطلاع دهد و نشانی جدید را کتباً به بانک اعلام نماید.

د- دفاتر و حسابها و اسناد و مدارک مربوط به مشارکت موضوع این قرارداد را طبق نظر بانک بنحوی ثبت و نگهداری نماید که در مواقع لزوم توسط بانک قابل رسیدگی باشد.

تبصره: در صورت تخلف شریک از مفاد این ماده، بانک حق و اختیار دارد معامله را فسخ و مطابق با مفاد ماده ۴ این قرارداد اقدام نماید.

ماده ۹) بانک حق دارد برای حصول اطمینان از انطباق نحوه استفاده و مصرف و برگشت سرمایه مشارکت با مفاد این قرارداد به هر طریقی که مقتضی بداند و هر موقع که بخواهد بر اقدامات شریک و عملیات اجرایی موضوع مشارکت نظارت لازم را بعمل آورد. شریک قبول و تعهد نمود براساس دستورالعملهای مربوطه تسهیلات و وسایل نظارت بانک را فراهم سازد و دفاتر و حسابها و هرگونه مدارک و اطلاعات مورد نیاز بانک را برای اعمال نظارت بانک در اختیار بانک یا هر شخص حقیقی یا حقوقی معرفی شده از طرف بانک قرار دهد در غیراینصورت مسئول اتلاف سهم الشرکه و سهم سود بانک و هر نوع خسارت و زیان وارده به بانک خواهد بود و بانک حق و اختیار دارد مطابق مفاد ماده ۴ این قرارداد اقدام نماید.

ماده ۱۰) مجری موظف است در هر مرحله از پیشرفت عملیات طرح سرمایه گذاری مراتب را بر اساس دستورالعملهای مربوطه به بانک گزارش نماید. بدیهی است پرداخت هر بخش از منابع دریافت شده طبق مفاد طرح ارزیابی شده مصوب که جزو اسناد این قرارداد می باشد و با توجه به حسن اجرای

عملیات مراحل قبلی معجری و با تایید واحد امین و دیگر واحدهای نظارتی بانک صورت خواهد پذیرفت.

ماده ۱۱) شریک قبول و تعهد نمود موضوع مورد مشارکت را تا تسویه کامل از لحاظ مسئولیت به نفع و هزینه خود بیمه نموده و بیمه نامه را در اسرع وقت و حداکثر ظرف مدت ۱۵ روز از تاریخ انعقاد قرارداد به بانک تسلیم نماید.

ماده ۱۲) شریک قبول و تعهد نمود موضوع مشارکت را حداقل به میزان منابع مصرف شده تحت پوشش کامل بیمه ای قرار دهد و اسناد مربوطه را ظرف مدت ۱۵ روز پس از تاریخ بیمه نامه به بانک تحویل دهد. هزینه‌های بیمه موضوع ماده جزء هزینه‌های قابل قبول پروژه خواهد بود.

ماده ۱۳) اقدامات قانونی بانک به منظور وصول مطالبات اعم از اصل سرمایه، سود واقعی و خسارات وارده ملازمه‌ای با فسخ قرارداد ندارد.

ماده ۱۴) تقسیم سود حاصل از اجرای مشارکت موضوع این قرارداد به نسبت سهم الشریکه طرفین و با لحاظ نمودن دستورالعملهای مربوطه و براساس سرمایه آورده هریک از طرفین خواهد بود.

ماده ۱۵) شریک ضمن عقد خارج لازم حق فسخ قرارداد را تا آخر مدت مشارکت و تسویه کامل حسابهای آن از خود سلب و ساقط نمود و متعهد به رعایت آن گردید و اسقاط کافه اختیارات خصوصاً خیار غبن فاحش از شریک بعمل آمد.

ماده ۱۶) شریک قبول نمود که هرگونه نامه یا اخطاریه بانک که بعنوان وی به نشانی مندرج در این قرارداد و از طریق نامه‌رسان بانک ارسال می‌گردد به منزله ابلاغ رسمی به وی تلقی نماید.

ماده ۱۷) در صورت حادث شدن فورس ماژور (از قبیل جنگ، سیل، طوفان، زلزله) با احراز اجتماع شرایط ذیل:

الف) حادثه باید غیرقابل دفع و غیرقابل اجتناب باشد.

ب) حادثه باید غیر قابل پیش بینی باشد.

ج) حادثه باید خارجی باشد.

د) حادثه باید اجرای قرارداد را غیرممکن سازد.

مسئولیتی متوجه شریک نخواهد بود پس از رفع حالت فورس ماژور حداکثر ظرف مدت یک ماه از تاریخ رفع فورس ماژور شریک متعهد است که نسبت به انجام موضوع مورد مشارکت اقدام نماید و مدت تلف شده مذکور توسط بانک محاسبه و برمدت قرارداد اضافه خواهد شد.

تبصره: استناد به فورس ماژور در طول مدت قرارداد، مدت توافق شده یا مدت تعیین شده قابل پذیرش است و با انقضای مدتهای مذکور، استناد شریک به فورس ماژور موضوعیت نخواهد داشت.

ماده ۱۸) طرفین قرارداد حاضر یا احد از آنها می توانند در صورت بروز اختلاف این قرارداد در مواد و به منظور رفع اختلاف با رعایت شرایط مندرج در دستورالعمل داوری (حکمیت) بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین موضوع را به هیات داوران ارجاع نماید.

ماده ۱۹) راهن/شریک به منظور توثیق و تأمین تعهدات شریک خود به شرح این قرارداد مال/اموال مشروح ذیل را در رهن بانک قرارداد و به بانک حق و اختیار داد که بانک حقوق و مطالبات خود در مشارکت موضوع این قرارداد را طبق مندرجات این قرارداد از طریق اجرای ثبت و یا سایر مراجع ذیصلاح از مورد رهن استیفاء و وصول نماید و مادامیکه این قرارداد فسخ نشده است راهن/شریک حق هیچگونه نقل و انتقال نسبت به عین یا منافع مورد رهن را به هر صورت اعم از قطعی و رهنی و شرطی و اجاره و صلح حقوق و اقرار و وکالت و وصایت نخواهد داشت مورد رهن تحویل بانک گردید و مجدداً بصورت امانت به تصرف مالک آن داده شد (شرح مورد رهن بطور کامل نوشته شود) پلاک ثبتی

..... فرعی از اصلی به مساحت واقع در بخش ملکی آقای
/خانم بانضمام اشتراک برق پرونده شماره و انشعاب آب پرونده شماره
..... و تلفن و گاز به شماره پرونده

تبصره: محل اجرای طرح و کلیه مستحقات و ماشین آلات اعم از موجود و آتی متعلق به اجرای طرح
موضوع مشارکت در ترهین بانک خواهد بود .

ماده ۲۰) شریک متعهد گردید مورد رهن مندرج در ماده ۱۹ را در مقابل خطراتی که از طرف بانک
تعیین میشود نزد بیمه گر مورد قبول بانک و بنام وبه نفع بانک وبه هر مبلغ ومدتی که بانک بخواهد بیمه
نموده و بیمه نامه را هم زمان با تاریخ امضای این قرارداد به بانک تسلیم نماید . همچنین نامبرده متعهد
است نسبت به تجدید بیمه نامه راس انقضای سررسید بیمه نامه بصورتی اقدام نماید که مورد رهن درطول
مدت رهن از پوشش بیمه خارج نشود و بیمه نامه جدید را حداکثر ظرف مدت دو روز از انقضای مدت
بیمه نامه قبلی به بانک تسلیم نماید درغیراینصورت بانک حق دارد مورد رهن رابه هزینه شریک بیمه
نماید و شریک متعهد به پرداخت هزینه بیمه میباشد ومکلف است به محض مطالبه بانک آن را بپردازد
ودر صورت عدم پرداخت، بانک میتواند مبلغ مزبور را جزء مطالبات خود از شریک منظور نماید . اقدام
به بیمه از طرف بانک اختیاری است و هیچگونه تعهد و مسئولیتی از این لحاظ در برابر شریک بعهد
بانک نیست. در صورت بروز خطر یا خطراتی که مورد رهن در مقابل آن وبشرح فوق به نفع بانک بیمه
شده، خسارت دریافتی توسط بانک از بیمه گر وصول خواهد شد و نسبت به میزان خسارت دریافتی که
مورد توافق بین بانک وبیمه گر قرار گیرد شریک حق هرگونه ایراد و اعتراض را از خود سلب و اسقاط
نمود .

ماده ۲۱) شریک/ راهن بدینوسیله تعهد نمودند که از اقداماتی که باعث کاهش بهای مورد/ موارد

رهن شود خودداری نماید/نمایند و بانک حق دارد هر موقع که لازم بداند به هزینه قابل قبول طرح مورد /موارد رهن را بوسیله ارزیاب خود ارزیابی نماید .

ماده ۲۲) هرگونه عرصه و اعیانی و تأسیسات و ابنیه و مستحدثات که به مورد / موارد رهن اضافه و الحاق شود اعم از متصل و منفصل و نیز امتیازات تلفن، آب، برق و گاز من حیث المجموع جزء مورد /موارد رهن است و مانع اجرای ماده ۳۴ قانون ثبت نخواهد بود و نیز تمامی مورد / موارد رهن تا پرداخت کل بدهی اعم از اصل و کارمزد و سود و سایر خسارات متعلقه در رهن بانک باقی است . چنانچه قبل از فسخ این قرارداد شهرداری یا هر سازمان و موسسه دیگری بخواهد باستناد مقررات و قوانین مربوط برای احداث یا توسعه خیابان، کوچه، معبر یا جاده یا اجرای طرحی، قسمتی یا تمام مورد / موارد رهن را جزء خیابان، کوچه، معبر یا جاده یا طرح مربوط قرار دهد و یا آن را به هر عنوان تملک نماید بانک ضمن عقد رهن موضوع این قرارداد و کیل بلاعزل رهن /شریک است تا از طرف رهن /شریک آن قسمت را به بهایی که با شهرداری یا سازمان یا مجری طرح ذیربط توافق می نماید به مرجع مربوط واگذار نماید و عندالاقضاء مصالح ساختمانی آن قسمت را به هر شخص و به هر قیمت و به هر ترتیب که بخواهد بفروش برساند و بها و عایدی موضوع این ماده را بابت قسمتی از مطالبات خود بشرح این قرارداد محسوب دارد و نیز در انجام کلیه تشریفات واگذاری مورد / موارد رهن به شهرداری یا سازمان یا مجری طرح مربوط و فروش مصالح ساختمانی اعم از امضای اسناد و دفاتر و سایر امور مربوط دارای اختیار تام و نامحدود است و از هر جهت قائم مقام رهن /شریک است و رهن /شریک متعهد گردید/گردیدند ظرف مدت دو روز پس از رؤیت اخطار کتبی بانک سند / اسناد مالکیت مربوط به مورد / موارد رهن را به بانک تسلیم نماید/نمایند .

ماده ۲۳) در صورتیکه شریک/رهن برخلاف هر یک از موارد این قرارداد رفتار نماید/نمایند یا از

انجام تعهدات خود بشرح این قرارداد خودداری نماید/نمایند بانک علاوه بر حق فسخ معامله موضوع این قرارداد حق دارد بشرح این قرارداد کلیه مطالبات خود را از طریق قانونی استیفا نماید .

ماده ۲۴) شریک ضمن عقد صلح مندرج در ماده (۹) حق فسخ قرارداد را در هر مرحله و نسبت به هر موردی از خود سلب و اسقاط نمود/نمودند و کلیه شرایط و مندرجات این قرارداد را ضمن عقد صلح مزبور قبول و تأیید نمود/نمودند .

ماده ۲۵) شریک ضمن عقد صلح مندرج در ماده (۹) شرایط عمومی حساب سپرده قرض الحسنه جاری بانک را که جزء لاینفک این قرارداد است قبول و امضا نمود/نمودند و بنابراین به بانک حق و اختیار داد/دادند که بانک مطالبات خود ناشی از اسناد و مدارک و قراردادهای فیما بین موضوع این قرارداد و هر نوع مطالبات خود را از موجودی حسابها و سپرده‌های متعلق به شریک نزد خود و هر یک از شعب و واحدهای بانک ملی ایران و سایر بانکهای کشور تامین و برداشت نماید

ماده ۲۶) هزینه‌های وصول مطالبات بانک از هر جهت و بابت (دستمزد کارشناسان، حق الوکاله وکیل و نماینده قضایی در تمام مراجع و مراحل طبق آئین نامه تعرفه حق الوکاله و هزینه سفر و کلای دادگستری و اصلاحیه‌های بعدی آن، هزینه‌های دادرسی و اجرایی و ثبتی و غیره) کلاً "بعهده شریک است و شریک هرگونه اقدامات اجرایی بانک از طریق اجرای ثبت و صدور اجرائیه و یا مراجعه به مراجع دیگر را تا وصول مطالبات بانک از هر جهت و بابت قبول نمود.

تبصره ۵: هزینه‌های ثبت این قرارداد اعم از حق الثبت و حق التحریر جزء هزینه‌های قابل قبول موضوع مورد مشارکت می‌باشد.

ماده ۲۷) شریک / راهن بدینوسیله متعهد شد/ شدند که از هرگونه اقدامی که مغایر مقررات شهرداری و یا سایر مراجع ذیربط بوده، استیفاء مطالبات بانک را از مورد / موارد رهن با اشکال مواجه می‌نماید

خودداری کند / کنند در غیراینصورت ضمن عقد بیع موضوع این قرارداد و کیل بلاعزل شریک/ راهن است تا از طرف شریک/راهن نسبت به تادیه جرایم مورد مطالبه اقدام نماید و هرگونه پرداختی در این رابطه بعمل آید مورد قبول شریک/راهن میباشد و بدینوسیله شریک و راهن حق هرگونه اعتراض و ایراد را از خود سلب و اسقاط نمود / نمودند.

ماده ۲۸) بانک موظف است بر اساس پیشرفت عملیات طرح سرمایه گذاری و ارائه مستندات لازم از سوی مجری و تأیید امین نسبت به پرداخت منابع پولی به صورت مرحله ای به شریک اقدام نماید.

ماده ۲۹) این قرارداد براساس توافق طرفین و بر اساس طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین بدون آنکه در مفاد آن اختلافی باشد تنظیم گردید شریک و راهن حق هرگونه ایراد و اعتراض نسبت به اقدامات بانک به منظور وصول مطالبات خود و ایفاء تعهدات شریک را در هر مرحله از عملیات اجرایی از طریق اجرای ثبت و سایر مراجع ذیصلاح دیگر از خود سلب و اسقاط نمودند.

امضاء بانک

نام و امضاء راهن

نام و امضاء شریک

**قرارداد مشارکت مدنی تولید کالا/ارائه خدمت
(در قبال توثیق غیر منقول)
در قالب طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین**

نوع ثبت: رسمی

به منظور انجام معامله مشارکت مدنی بین امضاء کنندگان ذیل:

شرکت دارای شماره ثبت به شماره شناسه محل ثبت
مقیم که در این قرارداد «شریک»
نامیده می شود با امضای آقای/خانم و آقای/خانم ثبت شده به
موجب آگهی شماره مورخ و
آقای/خانم فرزند دارای شماره شناسنامه صادره
از ک د ی
مقیم /شرکت دارای شماره ثبت
..... محل ثبت مقیم
..... با امضای آقای/خانم آقای/خانم
..... ثبت شده به موجب آگهی شماره مورخ که ذیلاً
«راهن» نامیده می شود از یکطرف و

بانک ملی ایران، شعبه مقیم که در
این قرارداد بانک نامیده می شود، از طرف دیگر این قرارداد به تاریخ (بعدد) (تاریخ به
حروف:) منعقد و طرفین ملزم به انجام مفاد آن گردیدند.

ماده ۱) منظور از مشارکت مدنی موضوع این قرارداد، سرمایه گذاری جهت تولد کالا/ارائه خدمت به شرح ذیل
می باشد. (مشخصات کالایی که بر تولید آن توافق شده و یا خدمتی که می بایستی ارائه شود به صورت کامل
و برابر اسناد و مدارک قیاسی گردد.)

ماده ۲) سرمایه مشارکت مدنی موضوع این قرارداد جمعاً به مبلغ (به
عدد): ریال (به حروف: ریال)
است که سهم بانک از مشارکت مزبور برابر درصد کل سرمایه به مبلغ (به عدد):
..... ریال (بحروف: ریال) و سهم شریک (اعم از
نقدی، غیرنقدی و توان تخصصی و مدیریتی) معادل درصد کل سرمایه به مبلغ (به
عدد): ریال (بحروف: ریال) می باشد.
تبصره: ضمن مدت مشارکت موضوع این قرارداد افزایش سرمایه مشارکت با درخواست و پیشنهاد شریک و
تشخیص و تصویب و موافقت بانک میسر خواهد بود.

ماده ۳) بانک و شریک قبول کردند که سرمایه نقدی شرکت از طریق حساب مشترک مشارکت مدنی شماره که براساس توافق بانک و شریک بنام بانک و شریک نزد بانک با حق برداشت توسط بانک افتتاح گردید، منظور شود و منابع این حساب می‌بایست به مصرف مندرج در ماده ۱ این قرارداد برسد.

ماده ۴) نظر به اینکه شریک با امضای این قرارداد اعلام نمود که شغل و فعالیت وی در امر و زیرمجموعه بخش می‌باشد بنابر تقاضای ایشان به مشارکت با شریک مبادرت نمود لذا چنانچه خلاف امر فوق برای بانک مکشوف و محرز شود و یا اینکه شریک سرمایه مشارکت را در غیرموارد اعلام شده در این قرارداد مورد استفاده قرار دهد، تخلف از مفاد قرارداد محسوب و موجب حال شدن کلیه مطالبات بانک موضوع این قرارداد می‌شود و در آن صورت بانک حق و اختیار دارد معامله را فسخ و به استناد این قرارداد و از محل مورد وثیقه نسبت به مطالبه و وصول مطالبات خود خسارات وارده اقدام نماید.

ماده ۵) برداشت از حساب مشترک مشارکت مدنی با تقاضای شریک و موافقت بانک صورت خواهد گرفت موافقت بانک به غیر از اولین پرداخت با احراز هزینه شدن مبالغ پرداخت شده قبلی بعمل می‌آید.

ماده ۶) مدت این قرارداد از تاریخ انعقاد تا تسویه حساب نهایی حداکثر به مدت سال شمسی می‌باشد و شریک قبول و تعهد نمود که کلیه عملیات مشارکت را در مدت مزبور به اتمام رساند.

تبصره ۱: مادامی که شریک کلیه تعهدات خود را به شرح این قرارداد در قبال بانک انجام نداده و مطالبات بانک از هر جهت و بابت نپرداخته این قرارداد به قوت و اعتبار خود باقی است و شریک متعهد شده که کلیه خسارات وارده به بانک را که بنا به تشخیص و محاسبه بانک خواهد بود، پرداخت نماید.

تبصره ۲: بانک موظف است با توجه به ماهیت طرح (پایان پذیر، پایان ناپذیر) و نوع طرح، (مشارکت در سود و زیان شعبه، مشارکت در طرح خاص، مشارکت در بسته ای از طرحها) مورد مشارکت را مطابق دستورالعملهای مربوطه تسویه قطعی نموده و حقوق هر یک از طرفین را تسویه نماید.

الف = بانک موظف است طرحهای مشارکت در سود و زیان پایان یافته شعبه را در پایان سال مالی و براساس صورتهای مالی تسویه نماید.

ب = بانک موظف است پس از اتمام طرحهای پایان پذیر از طریق فروش مورد مشارکت با طرفین تسویه حساب قطعی نماید.

ج = بانک موظف است پس از اتمام دوران ساخت طرحهای پایان پذیر و قبل از شروع دوران بهره برداری نسبت به تبدیل حقوق صاحبان گواهی پذیره به سهام شرکت مجری اقدام نماید.

تبصره ۳: مجری رضایت کامل خود را در مورد بندهای الف، ب، ج، تبصره ۲ ماده ۶ و قبول تعهدات مربوط به آن، اعلام و توافق نمود.

ماده ۷) شریک قبول و تعهد نمود که هر نوع کار لازم در اجرای مشارکت موضوع این قرارداد را راساً انجام دهد و در آن مباشرت نماید و بدون موافقت بانک هیچیک از عملیات مربوط به مشارکت را به دیگری واگذار نکند.

ماده ۸) شریک قبول و تعهد نمود که در تمام مدت مشارکت موضوع این قرارداد:

الف - تعهداتی که مؤید دین مالی و غیرمالی در خصوص موضوع مورد مشارکت به اشخاص ثالث باشد نداشته باشد.

ب - گزارشات و اسناد مربوطه به اقدامات انجام گرفته در خصوص موضوع مشارکت حسب نظر امین و طبق دستورالعمل مربوطه به بانک تسلیم نماید.

ج - بدون موافقت قبلی بانک اقامتگاه خود را که در صدر قرارداد ذکر شده است تغییر ندهد و در صورتیکه رأساً اقدام به تغییر اقامتگاه خود نماید و یا به موجب حکم دادگاه یا دستور مراجع قانونی ملزم به تغییر نشانی و محل کار خود گردد مراتب را قبلاً به بانک اطلاع دهد و نشانی جدید را کتباً به بانک اعلام نماید.

د - دفاتر و حسابها و اسناد و مدارک مربوط به مشارکت موضوع این قرارداد را طبق نظر بانک بنحوی ثبت و نگهداری نماید که در مواقع لزوم توسط بانک قابل رسیدگی باشد.

تبصره: در صورت تخلف شریک از مفاد این ماده، بانک حق و اختیار دارد معامله را فسخ و مطابق با مفاد ماده ۴ این قرارداد اقدام نماید.

ماده ۹) هرگاه هزینه انجام موضوع مشارکت بیش از مبالغ پیش بینی شده باشد شریک/شرکاء متعهد است/هستند بقیه آن را رأساً و از اموال خود تامین و پرداخت نماید/نمایند شریک/شرکاء کلیه وجوهی را که به شرح این از اموال خود می‌پردازد/می‌پردازند به نسبت سهم شرکت بانک در قبال دریافت یک هزار ریال به بانک صلح نمود/نمودند.

ماده ۱۰) بانک حق دارد برای حصول اطمینان از انطباق نحوه استفاده و مصرف و برگشت سرمایه مشارکت با مفاد این قرارداد به هر طریقی که مقتضی بداند و هر موقع که بخواهد بر اقدامات شریک و عملیات اجرایی مشارکت نظارت لازم را بعمل آورد. شریک قبول و تعهد نمود براساس دستورالعملهای مربوطه در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و زیرسیستم‌های آن مشارکت مالی مضاربه (MFS) و مشارکت مالی جعاله (JFS) کلیه تسهیلات و وسایل نظارت بانک را فراهم سازد و دفاتر و حسابها و هرگونه مدارک و اطلاعات مورد نیاز بانک را برای اعمال نظارت بانک در اختیار بانک یا هر شخص حقیقی یا حقوقی معرفی شده از طرف بانک قرار دهد در غیراینصورت مسئول اتلاف سهم شرکت و سهم سود بانک و هر نوع خسارت و زیان وارده به بانک خواهد بود و بانک حق و اختیار دارد مطابق مفاد ماده ۴ این قرارداد اقدام نماید.

ماده ۱۱) مجری موظف است در هر مرحله از پیشرفت عملیات طرح سرمایه گذاری مراتب رابر اساس دستورالعمل‌های مربوطه در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و زیرسیستم‌های آن مشارکت مالی مضاربه (MFS) و مشارکت مالی جعاله (JFS) به بانک گزارش نماید. بدیهی است پرداخت هر بخش از منافع دریافت شده، طبق مفاد طرح ارزیابی شده مصوب که جزء اسناد این قرارداد می‌باشد و با توجه به حسن اجرای عملیات مراحل قبل مجری و با تأیید واحد امین و دیگر واحدهای نظارتی بانک صورت خواهد پذیرفت.

ماده ۱۲) شریک قبول و تعهد نمود موضوع مورد مشارکت را طبق دستورالعمل‌های مربوطه در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و زیرسیستم‌های آن مشارکت مالی مضاربه (MFS) و مشارکت مالی جعاله (JFS) تا تسویه کامل از لحاظ مسئولیت به نفع و هزینه خود بیمه نموده و بیمه نامه را در اسرع وقت و حداکثر ظرف مدت ۱۵ روز از تاریخ انعقاد قرارداد به بانک تسلیم نماید.

ماده ۱۳) شریک قبول و تعهد نمود موضوع مشارکت را حداقل به میزان منابع مصرف شده را طبق دستورالعمل‌های مربوطه در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و زیرسیستم‌های آن

مشارکت مالی مضاربه (MFS) و مشارکت مالی جعاله (JFS) تحت پوشش کامل بیمه‌ای قرار دهد و اسناد مربوطه را ظرف مدت ۱۵ روز پس از تاریخ بیمه نامه به بانک تحویل دهد هزینه‌های بیمه موضوع ماده جزء هزینه‌های قابل قبول پروژه خواهد بود.

ماده ۱۴) اقدامات قانونی بانک به منظور وصول مطالبات اعم از اصل سرمایه، سود واقعی و خسارات وارده ملازمه ای با فسخ قرارداد ندارد.

ماده ۱۵) تقسیم سود حاصل از اجرای مشارکت موضوع این قرارداد به نسبت سهم شرکت طرفین و با لحاظ نمودن دستورالعملهای مربوطه و براساس سرمایه آورده هریک از طرفین طبق دستورالعمل‌های مربوطه در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و زیرسیستم‌های آن مشارکت مالی مضاربه (MFS) و مشارکت مالی جعاله (JFS) خواهد بود.

ماده ۱۶) شریک ضمن عقد خارج لازم حق فسخ قرارداد را تا آخر مدت مشارکت و تسویه کامل حسابهای آن از خود سلب و ساقط نمود و متعهد به رعایت آن گردید و اسقاط کافه اختیارات خصوصاً اختیار غبن فاحش از شریک بعمل آمد.

ماده ۱۷) شریک قبول نمود که هرگونه نامه یا اخطاریه بانک که بعنوان وی به نشانی مندرج در این قرارداد و از طریق نامهرسان بانک ارسال می‌گردد به منزله ابلاغ رسمی به وی تلقی نماید.

ماده ۱۸) در صورت حادث شدن فورس ماژور (از قبیل جنگ، سیل، طوفان، زلزله) با احراز اجتماع شرایط ذیل:

الف) حادثه باید غیرقابل دفع و غیرقابل اجتناب باشد.

ب) حادثه باید غیر قابل پیش بینی باشد.

ج) حادثه باید خارجی باشد.

د) حادثه باید اجرای قرارداد را غیرممکن سازد.

مسئولیتی متوجه شریک نخواهد بود پس از رفع حالت فورس ماژور حداکثر ظرف مدت یک ماه از تاریخ رفع فورس ماژور شریک متعهد است که نسبت به انجام موضوع مورد مشارکت اقدام نماید و مدت تلف شده مذکور توسط بانک محاسبه منطبق با دستورالعمل‌های مربوطه در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و زیرسیستم‌های آن مشارکت مالی مضاربه (MFS) و مشارکت مالی جعاله (JFS) بر مدت قرارداد اضافه خواهد شد.

تبصره: استناد به فورس ماژور در طول مدت قرارداد، مدت توافق شده یا مدت تعیین شده قابل پذیرش است و با انقضای مدتهای مذکور، استناد شریک به فورس ماژور موضوعیت نخواهد داشت.

ماده ۱۹) طرفین قرارداد حاضر یا احد از آنها می‌توانند در صورت بروز اختلاف در مواد این قرارداد و به منظور رفع اختلاف با رعایت شرایط مندرج در دستورالعمل داور (حکمیت) بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین موضوع را با لحاظ قانون آیین دادرسی داگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی به هیات داوران ارجاع می‌نمایند.

ماده ۲۰) راهن/شریک به منظور توثیق و تأمین تعهدات شریک خود به شرح این قرارداد مال/اموال مشروح ذیل را در رهن بانک قرارداد و به بانک حق و اختیار داد که بانک حقوق و مطالبات خود در مشارکت موضوع این قرارداد را طبق مندرجات این قرارداد از طریق اجرای ثبت و یا سایر مراجع ذیصلاح از مورد رهن استیفاء و

وصول نماید و مادامیکه این قرارداد فسخ نشده است راهن/شریک حق هیچگونه نقل و انتقال نسبت به عین یا منافع مورد رهن را به هرصورت اعم از قطعی و رهنی و شرطی و اجاره و صلح حقوق و اقرار و وکالت و وصایت نخواهد داشت. مورد رهن تحویل بانک گردید و مجدداً بصورت امانت به تصرف مالک آن داده شد (شرح مورد رهن بطور کامل نوشته شود) پلاک ثبتی..... فرعی از اصلی..... به مساحت..... واقع در بخش..... ملکی آقای/خانم..... بانضمام اشتراک برق پرونده شماره و انشعاب آب پرونده شماره..... و تلفن..... و گاز به شماره پرونده.....

تبصره: محل اجرای طرح و کلیه مستحذات و ماشین آلات اعم از موجود و آتی متعلق به اجرای پروژه موضوع مشارکت در ترهین بانک خواهد بود.

ماده ۲۱) شریک متعهد گردید مورد رهن مندرج در ماده ۲۰ را در مقابل خطراتی که از طرف بانک تعیین می شود نزد بیمه گر مورد قبول بانک و بنام و به نفع بانک و به هر مبلغ و مدتی که بانک بخواهد بیمه نموده و بیمه نامه را هم زمان با تاریخ امضای این قرارداد به بانک تسلیم نماید. همچنین نامبرده متعهد است نسبت به تجدید بیمه نامه راس انقضای سررسید بیمه نامه بصورتی اقدام نماید که مورد رهن در طول مدت رهن از پوشش بیمه خارج نشود و بیمه نامه جدید را حداکثر ظرف مدت دو روز از انقضای مدت بیمه نامه قبلی به بانک تسلیم نماید در غیر اینصورت بانک حق دارد مورد رهن را به هزینه شریک بیمه نماید و شریک متعهد به پرداخت هزینه بیمه میباشد و مکلف است به محض مطالبه بانک آن را بپردازد و در صورت عدم پرداخت، بانک می تواند مبلغ مزبور را جزء مطالبات خود از شریک منظور نماید. اقدام به بیمه از طرف بانک اختیاری است و هیچگونه تعهد و مسئولیتی از این لحاظ در برابر شریک بعهد بانک نیست. در صورت بروز خطر یا خطراتی که مورد رهن در مقابل آن و بشرح فوق به نفع بانک بیمه شده، خسارت دریافتنی توسط بانک از بیمه گر وصول خواهد شد و نسبت به میزان خسارت دریافتنی که مورد توافق بین بانک و بیمه گر قرار گیرد شریک حق هرگونه ایراد و اعتراض را از خود سلب و اسقاط نمود.

ماده ۲۲) شریک/راهن بدینوسیله تعهد نمود/نمودند که از اقداماتی که باعث کاهش بهای مورد/موارد رهن شود خودداری نماید/نمایند و بانک حق دارد هر موقع که لازم بداند به هزینه قابل قبول طرح مورد/موارد رهن را بوسیله ارزیاب خود ارزیابی نماید.

ماده ۲۳) هرگونه عرصه و اعیانی و تأسیسات و ابنیه و مستحذات که به مورد/موارد رهن اضافه و الحاق شود اعم از متصل و منفصل و نیز امتیازات تلفن، آب، برق و گاز من حیث المجموع جزء مورد/موارد رهن است و مانع اجرای ماده ۳۴ قانون ثبت نخواهد بود و نیز تمامی مورد/موارد رهن تا پرداخت کلیه بدهی اعم از اصل و کارمزد و سود و سایر خسارات متعلقه در رهن بانک باقی است. چنانچه قبل از فسخ این قرارداد شهرداری یا هر سازمان و موسسه دیگری بخواهد باستناد مقررات و قوانین مربوط برای احداث یا توسعه خیابان، کوچه، معبر یا جاده یا اجرای طرحی، قسمتی یا تمام مورد/موارد رهن را جزء خیابان، کوچه، معبر یا جاده یا طرح مربوط قرار دهد و یا آن را به هر عنوان تملک نماید بانک ضمن عقد رهن موضوع این قرارداد وکیل بلاعزل راهن/شریک است تا از طرف راهن/شریک آن قسمت را به بهایی که با شهرداری یا سازمان یا مجری طرح ذریبط توافق می نماید به مرجع مربوط واگذار نماید و عندالاقضاء مصالح ساختمانی آن قسمت را به هر شخص و به هر قیمت و به هر ترتیب که بخواهد بفروش برساند و بها و عایدی موضوع این ماده را بابت قسمتی از مطالبات خود بشرح این قرارداد محسوب دارد و نیز در انجام کلیه تشریفات واگذاری

مورد/موارد رهن به شهرداری یا سازمان یا مجری طرح مربوط و فروش مصالح ساختمانی اعم از امضای اسناد و دفاتر و سایر امور مربوط دارای اختیار تام و نامحدود است و از هر جهت قائم مقام راهن/شریک است و راهن/شریک متعهد گردید/گردیدند ظرف مدت دو روز پس از رؤیت اخطار کتبی بانک سند/اسناد مالکیت مربوط به مورد/موارد رهن را به بانک تسلیم نماید/نمایند.

ماده ۲۴) در صورتیکه شریک/راهن برخلاف هریک از موارد این قرارداد رفتار نماید/نمایند یا از انجام تعهدات خود بشرح این قرارداد خودداری نماید/نمایند بانک علاوه بر حق فسخ معامله موضوع این قرارداد حق دارد بشرح این قرارداد کلیه مطالبات خود را از طریق قانونی استیفا نماید. مطالبه طلب بانک ملازمه‌ای با فسخ قرارداد ندارد.

ماده ۲۵) شریک ضمن عقد صلح مندرج در ماده (۹) حق فسخ قرارداد را در هر مرحله و نسبت به هر موردی از موارد از خود سلب و اسقاط نمود و کلیه شرایط و مندرجات این قرارداد را ضمن عقد صلح مزبور قبول و تأیید نمود.

ماده ۲۶) شریک ضمن عقد صلح مندرج در ماده (۹) شرایط عمومی حساب سپرده قرض الحسنه جاری بانک را که جزء لاینفک این قرارداد است قبول و امضا نمود/نمودند و بنابراین به بانک حق و اختیار داد/دادند که بانک مطالبات خود ناشی از اسناد و مدارک و قراردادهای فیما بین موضوع این قرارداد و هر نوع مطالبات خود را از موجودی حسابها و سپرده‌های متعلق به شریک نزد خود و هریک از شعب و واحدهای بانک ملی ایران و سایر بانکهای کشور تامین و برداشت نماید.

ماده ۲۷) هزینه‌های وصول مطالبات بانک از هر جهت و بابت (دستمزد کارشناسان، حق الوکاله وکیل و نماینده قضایی در تمام مراجع و مراحل طبق آئیننامه تعرفه حق الوکاله و هزینه سفر وکلای دادگستری و اصلاحیه‌های بعدی آن، هزینه‌های دادرسی و اجرایی و ثبتی و غیره) کلاً بعهده شریک است و شریک هرگونه اقدامات اجرایی بانک از طریق اجرای ثبت و صدور اجرائیه و یا مراجعه به مراجع دیگر را تا وصول مطالبات بانک از هر جهت و بابت قبول نمود.

تبصره: هزینه‌های ثبت این قرارداد اعم از حق الثبت و حق التحریر جزء هزینه‌های قابل قبول موضوع مورد مشارکت می‌باشد.

ماده ۲۸) شریک/راهن بدینوسیله متعهد شد/شدند که از هرگونه اقدامی که مغایر مقررات شهرداری و یا سایر مراجع ذیربط بوده، استیفای مطالبات بانک را از مورد/موارد رهن با اشکال مواجه می‌نماید خودداری کند/کنند در غیراینصورت ضمن عقد بیع موضوع این قرارداد وکیل بلاعزل شریک/راهن است تا از طرف شریک/راهن نسبت به تادیه جرایم مورد مطالبه اقدام نماید و هرگونه پرداختی در این رابطه بعمل آید مورد قبول شریک/راهن می‌باشد و بدینوسیله شریک/راهن حق هرگونه اعتراض و ایراد را از خود سلب و اسقاط نمود.

ماده ۲۹) بانک موظف است بر اساس پیشرفت عملیات طرح سرمایه گذاری و ارائه مستندات لازم از سوی مجری و تأیید امین نسبت به پرداخت منابع پولی به صورت مرحله‌ای به شریک اقدام نماید.

ماده ۳۰) چنانچه شریک از مفاد قرارداد حاضر تخلف نماید متعهد است حسب مورد به شرح ذیل جبران خسارت نماید:

الف - خسارت تاخیر تادیه و یا خسارت تاخیر در انجام تعهد بر اساس نرخ ناشی از نسبت سود عملیاتی حاصله به مدت قرارداد مشارکت به روز (نرخ زمانی سود) ضربدر مدت تاخیر به روز که با نرخ تورم نقطه به نقطه (آخرین گزارش ماهانه شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی شهری بانک مرکزی) شروع تاخیر تا انتهای قرارداد متورم می‌گردد.

ب - خسارت عدم انجام تعهد براساس نرخ سود پیش‌بینی شده در مستندات ارزیابی طرح تایید شده توسط بانک باضافه نرخ تورم نقطه به نقطه توسط بانک مرکزی ضربدر سهم‌الشرکه بانک محاسبه و وصول گردد.

تبصره ۱: وصول خسارت از شریک تحت هر یک از عناوین فوق ملازمه‌ای با فسخ قرارداد ندارد.

ماده ۳۱) در راستای اجرای ماده ۱ آئین نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاههای اجرایی مصوب ۱۳۸۳/۹/۱ هیأت وزیران و بند «ه» ماده ۲ و همچنین ماده ۷ آئین نامه مذکور و قوانین مرتبط با این امر، چنانچه برای بانک مسلم و مسجل شود که شریک/شرکاء تسهیلات بانکی را بدون رعایت مقررات و ضوابط معاملاتی و بانکی اخذ نموده است و مورد مشمول یکی از بندهای احصاء شده در ماده یک آئیننامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاه اجرایی باشد و همچنین امر مذکور به موجب حکم قطعی در محاکم دادگستری به اثبات رسیده باشد بانک حق و اختیار دارد به طور یک جانبه و به صرف اعلام به شریک/شرکاء، قرارداد را فسخ و کل مطالبات خود ناشی از این قرارداد را از شریک/شرکاء و متعهد/متعهدین مطالبه نماید. بدیهی است وصول مطالبات بانک ملازمه‌ای با فسخ قرارداد ندارد همچنین به منظور جلوگیری از انجام معامله و اعطاء تسهیلات جدید به متخلف، بانک موظف است ضمن اعلام مشخصات شخص متخلف اعم از حقیقی و یا حقوقی به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری اسلامی ایران به مدت پنج سال از انعقاد قرارداد جدید با وی خودداری نماید، شریک/شرکاء و متعهد/متعهدین هرگونه ادعا و اعتراض و ایرادی را در این خصوص از خود سلب و ساقط نمود/نمودند.

ماده ۳۲) این قرارداد براساس توافق طرفین و در اجرای طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین بدون آنکه در مفاد آن اختلافی باشد تنظیم گردید شریک و راهن حق هرگونه ایراد و اعتراض نسبت به اقدامات بانک به منظور وصول مطالبات خود و ایفاء تعهدات شریک را در هر مرحله از عملیات اجرایی از طریق اجرای ثبت و سایر مراجع ذیصلاح دیگر از خود سلب و اسقاط نمود/نمودند.

ماده ۳۳) - این قرارداد براساس توافق طرفین و بر طبق مقررات جاری بر طرح مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و طرح مشارکت مالی مضاربه (MFS) و طرح مشارکت مالی جعاله (JFS) تنظیم و امضاء کنندگان قبول نمودند که کلیه مندرجات قرارداد و مفاد مندرج در دستورالعمل‌های طرح مشارکت در سود و زیان (PLS) و طرح مشارکت مالی مضاربه (MFS) و طرح مشارکت مالی جعاله (JFS) و اصلاحیه‌های مترتب بر آنها را پذیرفته و نسبت به آن هیچگونه اختلافی ندارند. (K125)

امضاء بانک

نام و امضاء وثیقه‌گذار / وثیقه‌گذاران

نام و امضاء شریک / شرکاء

قرارداد مشارکت مدنی ساختمانی (احداث بنا در زمین شریک)

در قالب طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین

نوع ثبت: رسمی

به منظور انجام معامله مشارکت مدنی بین امضاء کنندگان ذیل:

شرکت..... دارای شماره ثبت..... به شماره شناسه..... محل
ثبت..... مقیم..... که در این قرارداد « شریک
» نامیده می شود با امضای آقای / خانم..... و آقای / خانم..... ثبت شده به
موجب آگهی شماره..... مورخ..... و
آقای / خانم..... فرزند..... دارای شماره شناسنامه..... صادره
از..... ک..... د..... م..... ی.....
مقیم..... / شرکت..... دارای شماره
ثبت..... مح..... ل.....
ثبت..... مقیم..... با امضای آقای /
خانم..... آقای / خانم..... ثبت شده به موجب آگهی
شماره..... مورخ..... که ذیلاً «راهن» نامیده می شود از یکطرف و
بانک ملی ایران - شعبه..... مقیم..... که در
این قرارداد بانک نامیده می شود، از طرف دیگر این قرارداد به تاریخ (عدد)..... (تاریخ به
حروف:.....) منعقد و طرفین ملزم به انجام مفاد آن گردیدند.
ماده ۱) منظور از مشارکت مدنی موضوع این قرارداد، سرمایه گذاری به منظور اجرای طرح در زمین به پلاک
ثبتي..... واقع در بخش..... شهرستان..... به مساحت..... مترمربع (سایر
مشخصات ملک موضوع بر اساس سند مالکیت دقیقاً قید شود).

طبق طرح مورد ارزیابی و مصوب بانک و پروانه ساختمانی شماره..... مورخ..... صادره
از..... که تصاویر آن به پیوست و جزء لاینفک این قرارداد می باشند و شریک به موجب این
قرارداد حق هرگونه نقل و انتقال نسبت به عین یا منافع ملک مزبور را به هر صورت اعم از قطعی و رهنی و
شرطی و صلح حقوق و اقرار و وکالت و وصایت بدون اجازه بانک از خود سلب و ساقط نمود.
ماده ۲) سرمایه مشارکت مدنی موضوع این قرارداد جمعاً به مبلغ (به
عدد):..... ریال (به حروف:..... ریال)
است که سهم بانک از مشارکت مزبور برابر..... درصد کل سرمایه به مبلغ (به
عدد):..... ریال (بحروف:..... ریال) و سهم شریک (اعم
از نقدی، غیرنقدی و توان تخصصی و مدیریتی) معادل..... درصد کل سرمایه به مبلغ (به
عدد):..... ریال (بحروف:..... ریال) می باشد.

تبصره: ضمن مدت مشارکت موضوع این قرارداد افزایش سرمایه مشارکت با درخواست و پیشنهاد شریک و تشخیص و تصویب و موافقت بانک میسر خواهد بود.

ماده ۳) بانک و شریک قبول کردند که سرمایه نقدی شرکت از طریق حساب مشترک مشارکت مدنی شماره..... که براساس توافق بانک و شریک بنام بانک و شریک نزد بانک با حق برداشت توسط بانک افتتاح گردید، منظور شود و منابع این حساب می‌بایست به مصرف مندرج در ماده ۱ این قرارداد برسد.

ماده ۴) نظر به اینکه شریک با امضای این قرارداد اعلام نمود که شغل و فعالیت وی در امر..... و زیر مجموعه بخش می‌باشد بنابر تقاضای ایشان به مشارکت با شریک مبادرت نمود لذا چنانچه خلاف امر فوق برای بانک مکشوف و محرز شود و یا اینکه شریک سرمایه مشارکت را در غیر موارد اعلام شده در این قرارداد مورد استفاده قرار دهد، تخلف از مفاد قرارداد محسوب و موجب حال شدن کلیه مطالبات بانک موضوع این قرارداد می‌شود و در آن صورت بانک حق و اختیار دارد معامله را فسخ و به استناد این قرارداد و از محل مورد وثیقه نسبت به مطالبه و وصول مطالبات خود و خسارات وارده اقدام نماید.

ماده ۵) برداشت از حساب مشترک مشارکت مدنی با تقاضای شریک و موافقت بانک صورت خواهد گرفت موافقت بانک به غیر از اولین پرداخت با احراز هزینه شدن مبالغ پرداخت شده قبلی بعمل می‌آید.

ماده ۶) مدت این قرارداد از تاریخ انعقاد تا تسویه حساب نهایی حداکثر به مدت سال شمسی می‌باشد و شریک قبول و تعهد نمود که کلیه عملیات مشارکت را در مدت مزبور به اتمام رساند.

تبصره ۱: مادامی که شریک کلیه تعهدات خود را به شرح این قرارداد در قبال بانک انجام نداده و مطالبات بانک را از هر جهت و بابت نپرداخته این قرارداد به قوت و اعتبار خود باقی است و شریک متعهد شده که کلیه خسارات وارده به بانک را که بنا به تشخیص و محاسبه بانک خواهد بود، پرداخت نماید.

تبصره ۲: بانک موظف است با توجه به ماهیت طرح (پایان پذیر، پایان ناپذیر) و نوع طرح، (مشارکت در سود و زیان شعبه، مشارکت در طرح خاص، مشارکت در بسته‌ای از طرحها) مورد مشارکت را مطابق دستورالعملهای مربوطه در شیوه بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین تسویه قطعی نموده و حقوق هریک از طرفین را تسویه نماید.

الف = بانک موظف است طرحهای مشارکت در سود و زیان پایان یافته شعبه را در پایان سال مالی و براساس صورت‌های مالی تسویه نماید.

ب = بانک موظف است پس از اتمام طرحهای پایان پذیر از طریق فروش مورد مشارکت با طرفین تسویه حساب قطعی نماید.

ج = بانک موظف است پس از اتمام دوران ساخت طرحهای پایان ناپذیر و قبل از شروع دوران بهره برداری نسبت به تبدیل حقوق صاحبان گواهی پذیره به سهام شرکت مجری اقدام نماید.

تبصره ۳: مجری رضایت کامل خود را در مورد بندهای الف، ب، ج، تبصره ۲ ماده ۶ و قبول تعهدات مربوط به آن، اعلام و توافق نمود.

ماده ۷) شریک قبول و تعهد نمود که هر نوع کار لازم در اجرای مشارکت موضوع این قرارداد را رأساً انجام دهد و در آن مباشرت نماید و بدون موافقت بانک هیچیک از عملیات مربوط به مشارکت را به دیگری واگذار نکند.

ماده ۸) شریک قبول و تعهد نمود که در تمام مدت مشارکت موضوع این قرارداد:

الف - تعهداتی که مؤید دین مالی و غیرمالی در خصوص موضوع مورد مشارکت به اشخاص ثالث باشد نداشته باشد.

ب - گزارشات و اسناد مربوطه به اقدامات انجام گرفته در خصوص موضوع مشارکت حسب نظر امین و طبق دستورالعمل مربوطه به بانک تسلیم نماید.

ج - بدون موافقت قبلی بانک اقامتگاه خود را که در صدر قرارداد ذکر شده است تغییر ندهد و در صورتیکه رأساً اقدام به تغییر اقامتگاه خود نماید و یا به موجب حکم دادگاه یا دستور مراجع قانونی ملزم به تغییر نشانی و محل کار خود گردد مراتب را قبلاً به بانک اطلاع دهد و نشانی جدید را کتباً به بانک اعلام نماید.

د - دفاتر و حسابها و اسناد و مدارک مربوط به مشارکت موضوع این قرارداد را طبق نظر بانک بنحوی ثبت و نگهداری نماید که در مواقع لزوم توسط بانک قابل رسیدگی باشد.

تبصره: در صورت تخلف شریک از مفاد این ماده، بانک حق و اختیار دارد معامله را فسخ و مطابق با مفاد ماده ۴ این قرارداد اقدام نماید.

ماده ۹) هرگاه هزینه ساختمان موضوع مشارکت بیش از مبالغ پیش بینی شده باشد شریک/شرکاء متعهد است/هستند بقیه آن را رأساً و از اموال خود تامین و پرداخت نماید/نمایند شریک/شرکاء کلیه وجوهی را که به شرح این ماده از اموال خود می‌پردازد/می‌پردازند به نسبت سهم الشرکه بانک در قبال دریافت یک هزار ریال به بانک صلح نمود/نمودند.

ماده ۱۰) بانک حق دارد برای حصول اطمینان از انطباق نحوه استفاده و مصرف و برگشت سرمایه مشارکت با مفاد این قرارداد به هر طریقی که مقتضی بداند و هر موقع که بخواهد بر اقدامات شریک و عملیات اجرایی مشارکت نظارت لازم را بعمل آورد. شریک قبول و تعهد نمود براساس دستورالعملهای مربوطه در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و زیرسیستم‌های آن مشارکت مالی مضاربه (MFS) و مشارکت مالی جعاله (JFS) کلیه تسهیلات و وسایل نظارت بانک را فراهم سازد و دفاتر و حسابها و هرگونه مدارک و اطلاعات مورد نیاز بانک را برای اعمال نظارت بانک در اختیار بانک یا هر شخص حقیقی یا حقوقی معرفی شده از طرف بانک قرار دهد در غیراینصورت مسئول اتلاف سهم الشرکه و سهم سود بانک و هر نوع خسارت و زیان وارده به بانک خواهد بود و بانک حق و اختیار دارد مطابق مفاد ماده ۴ این قرارداد اقدام نماید.

ماده ۱۱) مجری موظف است در هر مرحله از پیشرفت عملیات طرح سرمایه گذاری مراتب را براساس دستورالعمل‌های مربوطه در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و زیرسیستم‌های آن مشارکت مالی مضاربه (MFS) و مشارکت مالی جعاله (JFS) به بانک گزارش نماید. بدیهی است پرداخت هر بخش از منافع دریافت شده، طبق مفاد طرح ارزیابی شده مصوب که جزء اسناد این قرارداد می‌باشد و با توجه به حسن اجرای عملیات مراحل قبل مجری و با تائید واحد امین و دیگر واحدهای نظارتی بانک صورت خواهد پذیرفت.

ماده ۱۲) شریک قبول و تعهد نمود موضوع مورد مشارکت را طبق دستورالعمل‌های مربوطه در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و زیرسیستم‌های آن مشارکت مالی مضاربه (MFS) و مشارکت مالی جعاله (JFS) تا تسویه کامل از لحاظ مسئولیت به نفع و هزینه خود بیمه نموده و بیمه نامه را در اسرع وقت و حداکثر ظرف مدت ۱۵ روز از تاریخ انعقاد قرارداد به بانک تسلیم نماید.

ماده ۱۳) شریک قبول و تعهد نمود موضوع مشارکت را حداقل به میزان منابع مصرف شده را طبق دستورالعمل‌های مربوطه در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و زیرسیستم‌های آن مشارکت مالی مضاربه (MFS) و مشارکت مالی جعاله (JFS) تحت پوشش کامل بیمه‌ای قرار دهد و اسناد مربوطه را ظرف مدت ۱۵ روز پس از تاریخ بیمه نامه به بانک تحویل دهد هزینه‌های بیمه موضوع این ماده جزء هزینه‌های قابل قبول پروژه خواهد بود.

ماده ۱۴) اقدامات قانونی بانک به منظور وصول مطالبات اعم از اصل سرمایه، سود واقعی و خسارات وارده ملازمه ای با فسخ قرارداد ندارد.

ماده ۱۵) تقسیم سود حاصل از اجرای مشارکت موضوع این قرارداد به نسبت سهم شرکت طرفین و با لحاظ نمودن دستورالعمل‌های مربوطه در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین PLS و براساس سرمایه آورده هریک از طرفین طبق دستورالعمل‌های مربوطه در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و زیرسیستم‌های آن مشارکت مالی مضاربه (MFS) و مشارکت مالی جعاله (JFS) خواهد بود.

ماده ۱۶) شریک ضمن عقد خارج لازم حق فسخ قرارداد را تا آخر مدت مشارکت و تسویه کامل حسابهای آن از خود سلب و ساقط نمود و متعهد به رعایت آن گردید و اسقاط کافه اختیارات خصوصاً خیار غبن فاحش از شریک بعمل آمد.

ماده ۱۷) شریک قبول نمود که هرگونه نامه یا اخطاریه بانک که بعنوان وی به نشانی مندرج در این قرارداد و از طریق نامهرسان بانک ارسال می‌گردد به منزله ابلاغ رسمی به وی تلقی نماید.

ماده ۱۸) در صورت حادث شدن فورس ماژور (از قبیل جنگ، سیل، طوفان، زلزله) با احراز اجتماع شرایط ذیل:

الف) حادثه باید غیرقابل دفع و غیرقابل اجتناب باشد.

ب) حادثه باید غیر قابل پیش بینی باشد.

ج) حادثه باید خارجی باشد.

د) حادثه باید اجرای قرارداد را غیرممکن سازد.

مسئولیتی متوجه شریک نخواهد بود و پس از رفع حالت فورس ماژور حداکثر ظرف مدت یک ماه از تاریخ رفع فورس ماژور شریک متعهد است که نسبت به انجام موضوع مورد مشارکت اقدام نماید و مدت تلف شده مذکور توسط بانک محاسبه و منطبق با دستورالعمل‌های مربوطه در بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و زیرسیستم‌های آن مشارکت مالی مضاربه (MFS) و مشارکت مالی جعاله (JFS) برمدت قرارداد اضافه خواهد شد.

تبصره: استناد به فورس ماژور در طول مدت قرارداد، مدت توافق شده یا مدت تعیین شده قابل پذیرش است و با انقضای مدتهای مذکور، استناد شریک به فورس ماژور موضوعیت نخواهد داشت.

ماده ۱۹) طرفین قرارداد حاضر یا احد از آنها می‌توانند در صورت بروز اختلاف در مواد این قرارداد و به منظور رفع اختلاف با رعایت شرایط مندرج در دستورالعمل داوری (حکمیت) بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) موضوع را با لحاظ قانون آیین دادرسی داگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی به هیات داوران ارجاع می‌نماید.

ماده ۲۰) راهن/شریک به منظور توثیق و تأمین تعهدات شریک خود به شرح این قرارداد مال/اموال مشروح

ذیل را در رهن بانک قرارداد و به بانک حق و اختیار داد که بانک حقوق و مطالبات خود در مشارکت موضوع این قرارداد را طبق مندرجات این قرارداد از طریق اجرای ثبت و یا سایر مراجع ذیصلاح از مورد رهن استیفاء و وصول نماید و مادامیکه این قرارداد فسخ نشده است راهن/شریک حق هیچگونه نقل و انتقال نسبت به عین یا منافع مورد رهن را به هرصورت اعم از قطعی و رهنی و شرطی و اجاره و صلح حقوق و اقرار و وکالت و وصایت نخواهد داشت. مورد رهن تحویل بانک گردید و مجدداً بصورت امانت به تصرف مالک آن داده شد (شرح مورد رهن بطور کامل نوشته شود) پلاک ثبتی..... فرعی از اصلی..... به مساحت..... واقع در بخش..... ملکی آقای/خانم..... بانضمام اشتراک برق پرونده شماره..... و انشعاب آب پرونده شماره..... و تلفن..... و گاز به شماره پرونده.....

تبصره: محل اجرای طرح و کلیه مستحذات و ماشین آلات اعم از موجود و آتی متعلق به اجرای پروژه موضوع مشارکت در ترهین بانک خواهد بود.

ماده ۲۱) شریک متعهد گردید مورد رهن مندرج در ماده ۲۰ را در مقابل خطراتی که از طرف بانک تعیین می شود نزد بیمه گر مورد قبول بانک و بنام و به نفع بانک و به هر مبلغ و مدتی که بانک بخواهد بیمه نموده و بیمه نامه را همزمان با تاریخ امضای این قرارداد به بانک تسلیم نماید. همچنین نامبرده متعهد است نسبت به تجدید بیمه نامه راس انقضای سررسید بیمه نامه بصورتی اقدام نماید که مورد رهن در طول مدت رهن از پوشش بیمه خارج نشود و بیمه نامه جدید را حداکثر ظرف مدت دو روز از انقضای مدت بیمه نامه قبلی به بانک تسلیم نماید در غیراینصورت بانک حق دارد مورد رهن را به هزینه شریک بیمه نماید و شریک متعهد به پرداخت هزینه بیمه میباشد و مکلف است به محض مطالبه بانک آن را بپردازد و درصورت عدم پرداخت، بانک می تواند مبلغ مزبور را جزء مطالبات خود از شریک منظور نماید. اقدام به بیمه از طرف بانک اختیاری است و هیچگونه تعهد و مسئولیتی از این لحاظ در برابر شریک بعهد بانک نیست. درصورت بروز خطر یا خطراتی که مورد رهن در مقابل آن و بشرح فوق به نفع بانک بیمه شده، خسارت دریافتنی توسط بانک از بیمه گر وصول خواهد شد و نسبت به میزان خسارت دریافتنی که مورد توافق بین بانک و بیمه گر قرار گیرد شریک حق هرگونه ایراد و اعتراض را از خود سلب و اسقاط نمود.

ماده ۲۲) شریک/ راهن بدینوسیله تعهد نمود/نمودند که از اقداماتی که باعث کاهش بهای مورد/موارد رهن شود خودداری نماید/نمایند و بانک حق دارد هر موقع که لازم بداند به هزینه قابل قبول طرح مورد/موارد رهن را بوسیله ارزیاب خود ارزیابی نماید.

ماده ۲۳) هرگونه عرصه و اعیانی و تأسیسات و ابنیه و مستحذات که به مورد/موارد رهن اضافه و الحاق شود اعم از متصل و منفصل و نیز امتیازات تلفن، آب، برق و گاز من حیث المجموع جزء مورد/موارد رهن است و مانع اجرای ماده ۳۴ قانون ثبت نخواهد بود و نیز تمامی مورد/موارد رهن تا پرداخت کلیه بدهی اعم از اصل و کارمزد و سود و سایر خسارات متعلقه در رهن بانک باقی است. چنانچه قبل از فسخ این قرارداد شهرداری یا هرسازمان و موسسه دیگری بخواهد باستناد مقررات و قوانین مربوط برای احداث یا توسعه خیابان، کوچه، معبر یا جاده یا اجرای طرحی، قسمتی یا تمام مورد/موارد رهن را جزء خیابان، کوچه، معبر یا جاده یا طرح مربوط قرار دهد و یا آن را بهر عنوان تملک نماید بانک ضمن عقد رهن موضوع این قرارداد وکیل بلاعزل راهن/شریک است تا از طرف راهن/شریک آن قسمت را به بهایی که با شهرداری یا سازمان یا مجری طرح ذیربط توافق می نماید به مرجع مربوط واگذار نماید و عندالاقضاء مصالح ساختمانی آن قسمت

را به هر شخص و به هر قیمت و به هر ترتیب که بخواهد بفروش برساند و بها و عایدی موضوع این ماده را بابت قسمتی از مطالبات خود بشرح این قرارداد محسوب دارد و نیز در انجام کلیه تشریفات واگذاری مورد/موارد رهن به شهرداری یا سازمان یا مجری طرح مربوط و فروش مصالح ساختمانی اعم از امضای اسناد و دفاتر و سایر امور مربوط دارای اختیار تام و نامحدود است و از هر جهت قائم مقام راهن/شریک است و راهن/شریک متعهد گردید/گردیدند ظرف مدت دو روز پس از رؤیت اخطار کتبی بانک سند/اسناد مالکیت مربوط به مورد/موارد رهن را بیانک تسلیم نماید/نمایند.

ماده ۲۴) در صورتیکه شریک/راهن برخلاف هر یک از موارد این قرارداد رفتار نماید/نمایند یا از انجام تعهدات خود بشرح این قرارداد خودداری نماید/نمایند بانک علاوه بر حق فسخ معامله موضوع این قرارداد حق دارد بشرح این قرارداد کلیه مطالبات خود را از طریق قانونی استیفا نماید. مطالبه طلب بانک ملازمه‌ای با فسخ قرارداد ندارد.

ماده ۲۵) شریک ضمن عقد صلح مندرج در ماده (۹) حق فسخ قرارداد را در هر مرحله و نسبت به هر موردی از موارد از خود سلب و اسقاط نمود و کلیه شرایط و مندرجات این قرارداد را ضمن عقد صلح مزبور قبول و تأیید نمود.

ماده ۲۶) شریک/شرکاء ضمن عقد صلح مندرج در ماده (۹) شرایط عمومی حساب سپرده قرض الحسنه جاری بانک را که جزء لاینفک این قرارداد است قبول و امضا نمود/نمودند و بنابراین به بانک حق و اختیار داد/دادند که بانک مطالبات خود ناشی از اسناد و مدارک و قراردادهای فیما بین موضوع این قرارداد و هر نوع مطالبات خود را از موجودی حسابها و سپرده‌های متعلق به شریک نزد خود و هر یک از شعب و واحدهای بانک ملی ایران و سایر بانکهای کشور تامین و برداشت نماید.

ماده ۲۷) هزینه‌های وصول مطالبات بانک از هر جهت و بابت (دستمزد کارشناسان، حق الوکاله وکیل و نماینده قضایی در تمام مراجع و مراحل طبق آئیننامه تعرفه حق الوکاله و هزینه سفر و کلای دادگستری و اصلاحیه‌های بعدی آن، هزینه‌های دادرسی و اجرایی و ثبتی و غیره) کلاً بعهده شریک است و شریک هرگونه اقدامات اجرایی بانک از طریق اجرای ثبت و صدور اجرائیه و یا مراجعه به مراجع دیگر را تا وصول مطالبات بانک از هر جهت و بابت قبول نمود.

تبصره: هزینه‌های ثبت این قرارداد اعم از حق الثبت و حق التحریر جزء هزینه‌های قابل قبول موضوع مورد مشارکت می‌باشد.

ماده ۲۸) شریک/راهن بدینوسیله متعهد شد/شدند که از هرگونه اقدامی که مغایر مقررات شهرداری و یا سایر مراجع ذیربط بوده، استیفای مطالبات بانک را از مورد/موارد رهن با اشکال مواجه می‌نماید خودداری کند/کنند در غیراینصورت ضمن عقد بیع موضوع این قرارداد وکیل بلاعزل شریک/راهن است تا از طرف شریک/راهن نسبت به تادیه جرایم مورد مطالبه اقدام نماید و هرگونه پرداختی در این رابطه بعمل آید مورد قبول شریک/راهن می‌باشد و بدینوسیله شریک/راهن حق هرگونه اعتراض و ایراد را از خود سلب و اسقاط نمود.

ماده ۲۹) بانک موظف است بر اساس پیشرفت عملیات طرح سرمایه‌گذاری و ارائه مستندات لازم از سوی مجری و تأیید امین نسبت به پرداخت منابع پولی به صورت مرحله‌ای به شریک اقدام نماید.

ماده ۳۰) چنانچه شریک از مفاد قرارداد حاضر تخلف نماید متعهد است حسب مورد به شرح ذیل جبران

خسارت نماید.

الف - خسارت تاخیر تادیه و یا خسارت تاخیر در انجام تعهد بر اساس نرخ ناشی از نسبت سود عملیاتی حاصله به مدت قرارداد مشارکت به روز (نرخ زمانی سود) ضربدر مدت تاخیر به روز که با نرخ تورم نقطه به نقطه (آخرین گزارش ماهانه شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی شهری بانک مرکزی) شروع تاخیر تا انتهای قرارداد متورم می‌گردد.

ب - خسارت عدم انجام تعهد براساس نرخ سود پیش‌بینی شده در مستندات ارزیابی طرح تایید شده توسط بانک باضافه نرخ تورم نقطه به نقطه توسط بانک مرکزی ضربدر سهم‌الشرکه بانک محاسبه و وصول گردد. تبصره ۱: وصول خسارت از شریک تحت هر یک از عناوین فوق ملازمه‌ای با فسخ قرارداد ندارد.

ماده ۳۱) در راستای اجرای ماده ۱ آئیننامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاههای اجرایی مصوب ۱۳۸۳/۹/۱ هیأت وزیران و بند "ه" ماده ۲ و همچنین ماده ۷ آئیننامه مذکور و قوانین مرتبط با این امر، چنانچه برای بانک مسلم و مسجل شود که شریک/شرکاء تسهیلات بانکی را بدون رعایت مقررات و ضوابط معاملاتی و بانکی اخذ نموده است و مورد مشمول یکی از بندهای احصاء شده در ماده یک آئین نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاه اجرایی باشد و همچنین امر مذکور به موجب حکم قطعی در محاکم دادگستری به اثبات رسیده باشد بانک حق و اختیار دارد بطور یک جانبه و به صرف اعلام به شریک/شرکاء، قرارداد را فسخ و کل مطالبات خود ناشی از این قرارداد را از شریک/شرکاء و متعهد/متعهدین مطالبه نماید بدیهی است وصول مطالبات بانک ملازمه‌ای با فسخ قرارداد ندارد همچنین به منظور جلوگیری از انجام معامله و اعطاء تسهیلات جدید به متخلف، بانک موظف است ضمن اعلام مشخصات شخص متخلف اعم از حقیقی و یا حقوقی به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری اسلامی ایران به مدت پنج سال از انعقاد قرارداد جدید با وی خودداری نماید، شریک/شرکاء و متعهد/متعهدین هرگونه ادعا و اعتراض و ایرادی را در این خصوص از خود سلب و ساقط نمود/نمودند.

ماده ۳۲) این قرارداد براساس توافق طرفین و در اجرای طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین بدون آنکه در مفاد آن اختلافی باشد تنظیم گردید شریک و راهن حق هرگونه ایراد و اعتراض نسبت به اقدامات بانک به منظور وصول مطالبات خود و ایفاء تعهدات شریک را در هر مرحله از عملیات اجرایی از طریق اجرای ثبت و سایر مراجع ذیصلاح دیگر از خود سلب و اسقاط نمود/نمودند.

ماده ۳۳) - این قرارداد بر اساس توافق طرفین و بر طبق مقررات جاری بر طرح مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) و طرح مشارکت مالی مضاربه (MFS) و طرح مشارکت مالی جعاله (JFS) تنظیم و امضاء کنندگان قبول نمودند که کلیه مندرجات قرارداد و مفاد مندرج در دستورالعمل‌های طرح مشارکت در سود و زیان (PLS) و طرح مشارکت مالی مضاربه (MFS) و طرح مشارکت مالی جعاله (JFS) و اصلاحیه‌های مترتب بر آنها را پذیرفته و نسبت به آن هیچگونه اختلافی ندارند. (K126)

امضاء بانک

نام و امضاء وثیقه‌گذار/وثیقه‌گذاران

نام و امضاء شریک/شرکاء

قرارداد جعاله بانک با سپرده گذار

در قالب طرح مشارکت سود و زیان راستین

نوع ثبت: عادی

بمنظور انجام معامله جعاله بین امضاء کنندگان ذیل:

آقای / خانم فرزند دارای شماره شناسنامه صادره

از کد ملی شرکت دارای شماره ثبت

..... محل ثبت مقیم

کدپستی که در این قرارداد «جاعل» نامیده می شود

با امضاء آقای / خانم و آقای / خانم به موجب آگهی شماره مورخ

..... در روزنامه رسمی شماره مورخ از یک طرف و بانک ملی

ایران شعبه مقیم بعنوان عامل که در این

قرارداد «بانک» نامیده می شود از طرف دیگر این قرارداد بتاریخ (به عدد) (تاریخ به

حروف) منعقد و طرفین ملزم به انجام مفاد آن گردیدند.

ماده ۱) منظور از خدمات جعاله موضوع این قرارداد عبارت است از مدیریت سرمایه گذاری سپرده های

جاعل در قالب گواهی مشارکت / گواهی پذیره در طرح مشارکت سود و زیان راستین اعم از تولیدی،

خدماتی، ساختمانی و غیره، حسب مورد یکی از موارد احصاء شده زیر:

نام محصول	کد محصول
<input type="text"/>	☐ ۱ = خدمت / محصول بانکی: مشارکت در سود و زیان طرح خاص
<input type="text"/>	☐ ۲ = خدمت / محصول بانکی: مشارکت در سود و زیان بسته طرح‌ها
<input type="text"/>	☐ ۳ = خدمت / محصول بانکی: مشارکت در سود و زیان شعبه مجری

ماده ۲) جعل بانک بابت انجام عملیات جعاله به شرح ذیل می‌باشد .

الف - به منظور تامین کلیه هزینه‌های خدمات نظارتی، امین، مهندس مالی، ممیزی و سایر خدمات مربوطه در طول دوره مشارکت معادل پنج درصد منابع تخصیصی بعنوان کارمزد متناسب با تخصیص منابع در هر مرحله از تخصیص بدواً وصول می‌گردد .

ب- معادل سه درصد از کل منابع تخصیصی از محل سود ناشی از مشارکت در طرح بعنوان درآمد بانک در صورت تحقق سود اخذ خواهد شد . مشروط بر آنکه درآمد مذکور از ده درصد سود طرح تجاوز ننماید .

ماده ۳) مدت قرارداد حاضر از تاریخ انعقاد تا تاریخ اتمام عملیات جعاله موضوع این قرارداد در مورد خدمات یا محصولات سه گانه مندرج در ماده یک قرارداد به شرح ذیل می‌باشد:

الف: در مورد خدمت یا محصول بانکی مشارکت در سود و زیان طرح خاص و یا بسته طرحها، ابتدا و انتهای مدت قرارداد منطبق با تواریخ طرح مشخص شده در مستندات مجری نزد بانک می‌باشد.

ب: در مورد خدمت یا محصول بانکی مشارکت در سود و زیان شعبه مجری ابتدای قرارداد و تاریخ انعقاد این قرارداد و اختتام آن پایان سال مالی بانک می‌باشد . تسویه حساب در پایان سال مالی و پس از مشخص شدن وضعیت حسابها خواهد بود، جاعل می‌تواند این قرارداد را در موضوع همین بند با بانک برای سال مالی بعد نیز تمدید نماید. جاعل موافقت نمود که عدم مراجعه وی به بانک به منظور تسویه به

منزله درخواست تمدید این قرارداد خواهد بود.

ماده ۴) گواهی مشارکت/گواهی پذیره به تعداد برگ به ارزش ریال در قالب برگه‌های ۱۰/۰۰۰/۰۰۰ ریالی به تعداد و به شماره تا در قالب این قرارداد به جاعل تحویل گردید جاعل به ارزش اسمی گواهی‌های خریداری شده و متناسب با مدت زمان مشارکت ناشی از محصول خریداری شده طبق دستورالعملهای شیوه بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین سهم خواهد بود.

ماده ۵) جاعل به بانک حق و اختیار داد که انجام تمام یا قسمتهایی از عملیات موضوع جعاله را به تشخیص و صلاحدید خود با رعایت دستورالعملهای مربوطه به غیر واگذار نماید. جاعل حق هرگونه ایراد و اعتراضی را از خود سلب و ساقط نمود.

ماده ۶) جاعل ضمن عقد خارج لازم کلیه تعهدات و مفاد این قرارداد را پذیرفت و حق فسخ قرارداد را از خود سلب و ساقط نمود. همچنین اسقاط کافه اختیارات خصوصاً خیار غبن فاحش از جاعل بعمل آمد.

ماده ۷) هرگونه مکاتبه ای که به تشخیص بانک یا جاعل ضروری باشد بنشانی مندرج در این قرارداد ارسال خواهد شد و مسئولیت تغییر نشانی جاعل به عهده بانک نخواهد بود مگر اینکه جاعل آنرا کتباً به بانک اعلام نموده باشد.

ماده ۸) متقاضی مشارکت دارای شخصیت حقوقی در طرح مشارکت در سود و زیان راستین می‌بایست مجوز مشارکت در سرمایه گذاری با اشخاص حقیقی و حقوقی را باستناد اساسنامه خود داشته باشد.

ماده ۹) نحوه تسویه حساب با جاعل:

الف: اتمام عملیات راجع به جعاله در ارتباط با پروژه‌های پایان‌ناپذیر در زمان اتمام طرح با تبدیل گواهی‌های پذیره به سهام یا صور مختلف پیشنهادی منطبق با دستورالعملهای مربوطه انجام خواهد شد.

ب: اتمام عملیات جعاله در ارتباط با پروژه‌های پایان‌پذیر منجر به تسویه حساب بانک با جاعل بر اساس سود یا زیان تحقق یافته مطابق دستورالعملهای مربوطه خواهد بود.

تبصره: محصول یا خدمت مشارکت در سود و زیان شعبه مجری از مصادیق طرحهای پایان‌ناپذیر نمی‌باشد و تسویه حساب در پایان سال مالی به منزله اختتام قرارداد است.

ماده ۱۰) حل اختلاف در موارد بروز اختلاف در مواد قرارداد حاضر با رعایت شرایط مندرج در دستورالعمل داوری (حکمیت) بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین از طریق ارجاع امر به هیات داوری خواهد بود.

ماده ۱۱) جاعل (دارنده گواهی مشارکت/گواهی پذیره) پس از انقضای مدت قرارداد مستحق تسویه حساب خواهد بود.

تبصره: جاعل حق و اختیار دارد حقوق خود حاصل از قرارداد جعاله را با رعایت مقررات و شرایط مندرج در ماده ۱۲ این قرارداد و به موجب صلح نامه‌ای که جزء لاینفک قرارداد جعاله است به غیر واگذار نماید.

ماده ۱۲) بانک موافقت نمود تا جاعل حقوق خود مندرج در این قرارداد را با ثبت در رایانه‌های بازار گواهی راستین نزد بانک یا در شبکه مجازی اینترنتی یا انتقال گواهی‌های مشارکت/گواهی پذیره متعلقه به غیر واگذار نماید. حقوق انتقال یافته به شخص ثالث از طریق شناسه مشتری و حساب بانکی وارد شده تحقق می‌یابد.

ماده ۱۳) کارمزد نقل و انتقال گواهی مشارکت/گواهی پذیره مطابق دستورالعملهای مربوطه و برابر با نیم در هزار از هر یک از طرفین می‌باشد که هنگام نقل و انتقال از حساب طرفین برداشت و به حساب درآمد بانک واریز خواهد شد.

ماده ۱۴) جاعل تحت هیچ شرایطی حق دخالت در انجام عملیات جعاله را ندارد.

ماده ۱۵) در صورت حادث شدن فورس مازور (از قبیل جنگ، سیل، طوفان، زلزله) با احراز اجتماع

شرایط ذیل:

الف) حادثه باید غیر قابل دفع و غیر قابل اجتناب باشد.

ب) حادثه باید غیر قابل پیش بینی باشد.

ج) حادثه باید خارجی باشد.

د) حادثه باید اجرای قرارداد را غیرممکن سازد.

مسئولیتی متوجه بانک نخواهد بود و پس از رفع حالت فورس مازور حداکثر ظرف مدت یک ماه از

تاریخ رفع فورس مازور بانک متعهد است که نسبت به انجام موضوع مورد جعاله اقدام نماید و مدت

تلف شده مذکور توسط بانک محاسبه و برمدت قرارداد اضافه خواهد شد.

ماده ۱۶) این قرارداد براساس توافق طرفین و برطبق مقررات جاری بر طرح مشارکت در سود و زیان

راستین تنظیم و امضاء کنندگان قبول نمودند که کلیه مندرجات قرارداد را پذیرفته و نسبت به آن هیچگونه

اختلافی ندارند.

ماده ۱۷) این قرارداد در تاریخ..... و در دو نسخه که در حکم وخواست تنظیم و بین طرفین

قرارداد مبادله گردید.

امضاء بانک

نام و امضاء جاعل

صلح حقوق

نوع ثبت: رسمی

مصالح: آقای / خانم فرزند دارای شماره

شناسنامه صادره از کد ملی

شرکت دارای شماره ثبت محل ثبت

مقیم کد پستی

با امضای آقای / خانم و آقای / خانم به موجب

آگهی شماره مورخ در روزنامه رسمی شماره

مورخ

متصالح: آقای / خانم فرزند دارای شماره شناسنامه

..... صادره از کد ملی

شرکت دارای شماره ثبت محل ثبت

مقیم کد پستی

با امضای آقای / خانم و آقای / خانم به موجب آگهی

شماره مورخ در روزنامه رسمی شماره مورخ

مورد مصالحه: کلیه حقوق عینی، حقیقی، واقعی، فرضی و احتمالی مصالح نسبت به حق ناشی از

قرارداد جعاله شماره مورخ در قالب گواهی مشارکت / گواهی

پذیره، بنحوی که پس از این، دیگر هیچگونه حقی از حقوق مزبوره برای مصالح باقی نمانده و همه آن حقوق در مورد مصالحه متعلق به متصالح است که متصالح اقرار به تصرف کرده است و براساس این صلح نامه دارنده گواهی مشارکت/پذیره براساس آخرین خریدار ثبت شده در سیستم بازار گواهی راستین بانک، صاحب اصل و سود ناشی از قرارداد جعاله مذکور بوده و کلیه حقوق نقدی وی به حساب او نزد بانک ملی ایران واریز خواهد شد.

مال الصلح: مبلغ ریال (به عدد) و

..... ریال (به حروف) وجه رایج که تماماً و نقداً تسلیم مصالح گردیده است به اقراره.

کلیه شرایط صحت صلح قطعی اعم از قبض و اقباض و صیغه باظهار و غیره اجرا شده و کافه خیارات خصوصاً خیار غبن هرچند فاحش از طرفین اسقاط گردید.

متصالح:

مصالح:

قرارداد ارزیابی

در قالب طرح مشارکت سود و زیان راستین

این قرارداد بین امضاء کنندگان ذیل:

آقای/خانم.....فرزند.....دارای شماره شناسنامه صادره از

..... کد ملی..... مقیم کد پستی شرکت

.....دارای شماره ثبت.....محل ثبت..... مقیم

کدپستی که در این قرارداد ارزیاب نامیده میشود.

با امضاء آقای / خانم و آقای / خانم به موجب آگهی شماره

..... مورخ در روزنامه رسمی شماره مورخ

..... از یک طرف و بانک ملی ایران شعبه مقیم که در این

قرارداد بانک نامیده می شود و از طرف دیگر، این قرارداد به تاریخ (به عدد) (تاریخ به

حروف منعقد و طرفین ملزم به انجام مفاد آن گردیدند.

ماده (۱)-ارزیاب شخصیتی حقیقی یا حقوقی است که متشکل از کارشناسان مجزای اقتصادی، فنی و

مالی که احراز توانایی معجری، توضیحات و محاسبات گزارشات توجیه اقتصادی، فنی و مالی طرح و

معجری را مورد بررسی قرار میدهد.

ماده (۲)- تعیین صلاحیت ارزیاب برابر دستورالعملهای مربوطه با بانک می باشد و ارزیاب حق هرگونه

اعتراض، ایراد و ادعایی را در این خصوص از خود سلب و ساقط نمود.

ماده (۳) - موضوع قرارداد:

ارزیابی توانایی مجری و کلیه وجوه اجرائی، فنی، مهندسی، اقتصادی، مالی طرح طبق دستورالعملهای مربوطه می باشد.

ماده (۴) - مبلغ قرارداد:

به میزان ریال می باشد که ۳۰٪ آن بعنوان پیش پرداخت در هنگام امضاء قرارداد پرداخت می شود و مابقی آن پس از ارائه گزارش کامل ارزیابی حداکثر تا پایان مدت قرارداد حاضر.

ماده (۵) - مدت قرارداد:

مدت انجام این قرارداد از تاریخ امضاء قرارداد به مدت می باشد این قرارداد تمدید نمی گردد و چنانچه تحویل گزارشات ارزیاب پس از تاریخ انجام قرارداد انجام پذیرد از نظر بانک بی ارزش خواهد بود.

ماده (۶) - ارزیاب می بایست از لحاظ کیفیت علمی و تجربی و تخصصی استانداردهای جاری در عرف سازمانهای دولتی نظیر واحد پیمانکاران و مشاوران سازمان مدیریت و برنامه ریزی سابق را احراز نماید. ارزیاب مزبور باید امکانات و تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری تخصصی مورد لزوم را برای انجام وظایف محوله داشته باشد.

ماده (۷) - شرح وظایف ارزیاب:

۷-۱ - بررسی توانایی مجریان طرح با توجه به مدارک و مستندات ارائه شده توسط مجری (براساس مفاد دستورالعملهای مربوطه با بکارگیری معیارهای متعارف به منظور مدیریت خطرات ناشی از مشارکت در سرمایه گذاریها و کاهش نکول منابع.

۷-۲ - ارزیابی طرح براساس دستورالعملهای مربوطه.

۳-۷- تعیین و اعلام نوع و میزان وثائق و تضمینات و سهم الشرکه مورد نیاز براساس دستورالعملهای مربوطه به بانک.

ماده (۸) - تخلف از هر یک از مفاد قرارداد حاضر از سوی ارزیاب موجب فسخ قرارداد از سوی بانک خواهد شده و ارزیاب متعهد به جبران خسارات وارده، که میزان آن از سوی بانک تعیین خواهد شد می باشد و ارزیاب هرگونه ایراد و اعتراض و ادعایی را در این خصوص از خود سلب و ساقط نمود.

ماده (۹) - ارزیاب موظف است به منظور تضمین حسن انجام کار ضمانت نامه معتبر بانکی به میزان ریال معادل ۵۰٪ مبلغ قرارداد حاضر به بانک ارائه نماید.

ماده (۱۰) - این قرارداد براساس توافق طرفین و بر طبق مقررات جاری بر طرح مشارکت در سود و زیان راستین تنظیم و امضاء کنندگان قبول نمودند که کلیه مندرجات قرارداد حاضر را پذیرفته و نسبت به آن هیچگونه اختلافی ندارد.

ماده (۱۱) - این قرارداد در تاریخ و در دو نسخه که در حکم واحد است تنظیم و بین طرفین قرارداد مبادله گردید.

امضاء بانک:

نام و امضاء ارزیاب:

تاریخ: / / ۱۳

شعبه

برگ درخواست مجری برای انجام مشارکت در سود و زیان راستین (اشخاص حقوقی)
(در امر تولیدی/خدماتی)

این شرکت مجری نوع شرکت به شماره شناسه ملی ثبت شده به شماره در اداره ثبت شرکت های شهرستان در تاریخ / / ۱۳ نشانی دفتر مرکزی تلفن دفتر مرکزی که به موجب پروانه بهره برداری / کارت شناسایی کارگاه شماره مورخ / / ۱۳ که تا تاریخ / / ۱۳ اعتبار داشته/دارد و مدت سال است در محل کار خود به نشانی: تلفن و بصورت ملکی/سرقفلی/استیجاری طی سند/ قرارداد شماره مورخ / / ۱۳ دفترخانه شماره شهرستان در مالکیت/ اجاره این شرکت است و در آن به شغل اشتغال دارد و با عنایت به اطلاعات زیر بمنظور انجام مشارکت در سود و زیان با آن شعبه بانک ملی ایران درخواست مبلغ ریال سرمایه برای مدت ماه طبق مفاد قرارداد مشارکت در سود و زیان که به مندرجات و شرایط آن وقوف کامل داشته و با آن بانک منعقد خواهد نمود را دارد و با امضاء ذیل این ورقه، صحت مندرجات این برگ درخواست را تعهد می نماید:

۱- شرح مختصری از موضوع مشارکت در سود و زیان راستین سرمایه پیشنهادی به آن بانک:

-
- ۲- میزان سرمایه لازم برای انجام مشارکت شامل:
- ۱-۲- میزان سهم سرمایه این شرکت بصورت نقدی: بمبلغ میلیون ریال
- ۲-۲- بصورت آورده غیرنقدی شامل اموالی که ذیلاً درج می شود: بمبلغ میلیون ریال
- ۳-۲- جمع سهم سرمایه نقدی سپرده گذار: بمبلغ میلیون ریال
- ۳- جمع سهم سرمایه نقدی/غیرنقدی این شرکت و سپرده گذار: بمبلغ میلیون ریال
- ۴- مشخصات آورده غیرنقدی مجری:
-
- ۵- ارائه مشخصات اقتصادی، فنی و مالی طرح:
-
- ۶- میزان سرمایه ثبتي و پرداخت شده شرکت: ریال
- ۷- سهامداران عمده و میزان و درصد سهام آنها:
-
- ۸- وثایق و تضمینات پیشنهادی برای انجام مشارکت در سود و زیان راستین:
-
- ۹- شماره حساب های قرض الحسنه جاری و پس انداز شرکت مجری نزد بانک:
-
- ۱۰- سابقه توانایی و تجربه کاری شرکت مجری:
-

مهر و امضای مجاز شرکت:

منابع بانکداری راستین

مستندات بانکداری راستین در بخش بانکداری راستین وبسایت <http://www.bidabad.ir> قابل دسترس است.

بانکداری راستین

Rastin Banking

Rastin Banking Bill and Executive Regulations

لایحه و آئین نامه اجرایی بانکداری راستین

۱ - لایحه: پیشنویس لایحه قانونی بانکداری راستین

بیژن بیدآباد، آذرنگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهروز. بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۱.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-banking-bill.pdf>

۲ - آئین نامه اجرایی: پیشنویس آئین نامه اجرایی بانکداری راستین

بیژن بیدآباد، آذرنگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهروز. بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۱.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-banking-regulation.pdf>

۳ - مقاله: بررسی فقهی و حقوقی مقررات بانکداری بدون ربا در ایران و پیشنهاد لایحه و آئین نامه

اجرایی بانکداری راستین

بیژن بیدآباد. مجموعه مقالات اولین سمینار از سلسله سمینارهای تخصصی نقد و بررسی قوانین، مقررات و نظام بانکداری ایران با رویکرد اسلامی با عنوان «قوانین و مقررات مرتبط با عملیات بانکداری». موسسه نوین پژوهان و پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تهران، ۲۸ خرداد ۱۳۹۳.

<http://www.bidabad.ir/doc/jurist-legal-banking-fa.pdf>

4 - Article: General Regulatory Framework in Rastin Profit and Loss Sharing Banking (Part I-Operational Context)

Bijan Bidabad. Journal of Business and Finance in Emerging Markets, JBFEM, [S.1.], v.1, n.1, p.11-26, May 2018. Social Science & Business Research Network (SSBRN).

ISSN 2580-5568 .

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-regulatory-en-I.pdf>

<https://doi.org/10.32770/jbfem.vol111-26>

5 - **Article:** General Regulatory Framework in Rastin Profit and Loss Sharing Banking (Part II-Legal Groundwork)

Bijan Bidabad.

Journal of Business and Finance in Emerging Markets, JBFEM, [S.I.], v.1, n.2, p.109-126, Nov.2018. Social Science & Business Research Network (SSBRN). ISSN 2580-5568.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-regulatory-en-II.pdf>

<https://doi.org/10.32770/jbfem.vol1109-126>

6 - **Article:** General Regulatory Framework in Rastin Profit and Loss Sharing Banking (Part III-Auxiliary Provisions)

Bijan Bidabad .Bijan Bidabad.,Journal of Business and Finance in Emerging Markets, JBFEM, Vol 2, No.1, pp.51-65, May 2019. Social Science & Business Research Network (SSBRN). ISSN 2580-5568.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-regulatory-en-III.pdf>

<https://doi.org/10.32770/jbfem.vol251-66>

Rastin Banking Books

کتاب بانکداری راستین

۷ - **کتاب:** بانکداری راستین، سیستم نوین بانکداری اسلامی عملیاتی، جلد اول: مباحث نظری

بیژن بیدآباد. چاپ مؤسسه نوین پژوهان دانش راستین، تهران، ۱۳۹۵.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-1-fa.pdf>

<http://pub.npdr.ir/product/۱-بانکداری-راستین-جلد-۱>

۸ - **کتاب:** بانکداری راستین، سیستم نوین بانکداری اسلامی عملیاتی، جلد دوم: مباحث کاربردی

بیژن بیدآباد. چاپ مؤسسه نوین پژوهان دانش راستین، تهران، ۱۳۹۵.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-2-fa.pdf>

<http://pub.npdr.ir/product/۲-سیستم-نوین-بانکداری-راستین-جلد-۲>

۹ - **کتاب:** بانکداری راستین، سیستم نوین بانکداری اسلامی عملیاتی، جلد سوم: مباحث اجرایی

بیژن بیدآباد. چاپ مؤسسه نوین پژوهان دانش راستین، تهران، ۱۳۹۵.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-3-fa.pdf>

<http://pub.npdr.ir/product/۳-بانکداری-راستین-سیستم-نوین-بانکداری-۳>

- 10 - **Book:** Rastin Banking: New Operational Islamic Banking System, Volume One, Theoretical Foundations
 Bijan Bidabad .Lap Lambert Academic Publishing, OmniScriptum GmbH & Co.KG.
 ISBN: 978-3-659-54463-74. 2014.
<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-banking-theory-en.pdf>
http://www.amazon.com/Rastin-Banking-Operational-Theoretical-Foundations/dp/3659544639/ref=sr_1_2?s=books&ie=UTF8&qid=1402563518&sr=1-2
- 11 - **Book:** Rastin Banking: New Operational Islamic Banking System, Volume Two, Application Issues
 Bijan Bidabad .Lap Lambert Academic Publishing, OmniScriptum GmbH & Co.KG.
 ISBN: 978-3-659-55210-6. 2014.
<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-banking-application-en.pdf>
http://www.amazon.com/Rastin-Banking-II-Operational-Application/dp/3659552100/ref=sr_1_1?s=books&ie=UTF8&qid=1404643353&sr=1-1
- 12 - **Book:** Rastin Banking: New Operational Islamic Banking System, Volume Three, Legal Issues
 Bijan Bidabad .Lap Lambert Academic Publishing, OmniScriptum GmbH & Co.KG.

Rastin Banking Generals

کلیات بانکداری راستین

۱۳ - **مقاله:** شمائی از بانکداری راستین

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۱.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-glance-fa.pdf>

۱۴ - **مقاله:** ویژگی‌های کلی بانکداری راستین

بیژن بیدآباد. مجله بانک و اقتصاد، شماره ۱۱۹، شهریور ۱۳۹۱، صفحات ۳۲-۱۸.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-general.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-general.ppt>

۱۵ - **مقاله:** نظری اجمالی بر بانکداری راستین، سیستم نوین بانکداری اسلامی عملیاتی

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۲.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-bird-eye-view-fa.pdf>

۱۶ - **مقاله:** بانکداری راستین و تحول بانکداری در ایران

بیژن بیدآباد، محمود اللهیاری فرد. نامه اتاق بازرگانی، مهر ۱۳۹۲، سال هشتاد و پنجم، شماره ۸۱

صفحات ۱۱-۱۲.

<https://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-change.pdf>
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1053820>

۱۷ - مقاله: راه حل عملیاتی رفع مشکلات بانکداری کشور

بیژن بیدآباد. مجموعه مقالات دومین کنفرانس ملی رویکرد بانکداری اسلامی در تحقق اقتصاد مقاومتی. مؤسسه آموزش عالی غیرانتفاعی راغب اصفهانی، ۲۷ بهمن ۱۳۹۵، اصفهان.

<http://www.bidabad.ir/doc/Iran-Banking-Reform-fa.pdf>
<http://www.bidabad.ir/doc/Iran-Banking-Reform-fa.pptx>

18 - Article: Rastin Banking, New Operational Islamic Banking System (A bird's eye view)

Bijan Bidabad .Islamic Finance News (IFN), Vol.10, Issue: 28, 17, July, 2013, pp.16-18. REDMoney Group.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-bird-eye-view-en.pdf>
<http://islamicfinancenews.com/sites/default/files/newsletters/v10i28.pdf>

19 - Article: A Glance at Rastin Banking

Bijan Bidabad .2013. Bangladesh Journal of Multidisciplinary Scientific Research, Vol.1, no.2, PP.1-18, 2019. Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB). ISSN: 2687-850X E-ISSN: 2687-8518.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-glance-en.pdf>
<https://www.cribfb.com/journal/index.php/BJMSR/article/view/354/581>

20 - Article: General Characteristics of Rastin Banking

Bijan Bidabad .Proceeding of the 3rd International Conference on Economics, Political, Law and Fiscal Sciences (EPLS '14). World Scientific and Engineering Academy and Society (WSEAS).Transilvania University of Brasov, Brasov, Romania, pp.145-155, June 26-28, 2014 .Reprinted: Asian Finance & Banking Review, 3(2), 7-25, 2019. Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB). P-ISSN: 2576-1161; E-ISSN: 2576-1188.

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/asfbr/article/view/351>
<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-general-en.pdf>
<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-general-en.ppt>

Rastin Banking General Topics

مباحث کلی در بانکداری راستین

۲۱ - مقاله: تحلیل فقهی-اقتصادی ربا در وامهای مصرفی و سرمایه گذاری و کاستیهای فقه متداول در

کشف احکام شارع

بیژن بیدآباد، عبدالرضا هرسینی. پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۲، تهران. ارائه شده به همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ۱۳۸۲. چاپ مجدد در مجله بانک و اقتصاد شماره‌های: ۱۰۶: خرداد ۱۳۸۹ صفحات: ۴۲-۳۸؛ ۱۰۸: مرداد

۱۳۸۹ صفحات: ۴۱-۳۶؛ ۱۰۹: شهریور ۱۳۸۹ صفحات: ۳۸-۳۴؛ ۱۱۱: آبان ۱۳۸۹ صفحات: ۳۸-۳۴؛
۱۱۲: آذر ۱۳۸۹ صفحات: ۴۴-۴۲.

<http://www.bidabad.ir/doc/reba-fa.pdf>

۲۲ - **مقاله:** شرکت سهامی بانک غیررئبوی و بازینی ماهیت ربوی و غیررئبوی عملیات بانکی متداول
بیژن بیدآباد، عبدالرضا هر سینی. مجموعه مقالات سومین همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی «نظریه اقتصاد
اسلامی و عملکرد اقتصاد ایران»، صفحات ۲۲۴-۱۹۳. پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران،
۳-۴ دی ۱۳۸۲.

<http://www.bidabad.ir/doc/sherkat-sahami-bank.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/sherkatbank.ppt>

۲۳ - **مقاله:** فناوری اطلاعات و ارتباطات در تحقق سازوکار مشارکت در سود و زیان (PLS)،
بانکداری اسلامی

بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. فصلنامه علمی - پژوهشی اقتصاد و تجارت نوین، سال اول، شماره
سوم، زمستان ۱۳۸۴، صفحات ۳۷-۱. چاپ مجدد در مجموعه مقالات کنفرانس ملی توسعه مدیریت
پولی و بانکی، بانک انصار، ۹-۸ بهمن ۱۳۹۲، تهران.

http://www.bidabad.ir/doc/Pls_it-fa.pdf

<http://prd.moc.gov.ir/jnec/farsi/3rd/Article2.pdf>

۲۴ - **مقاله:** کارائی نسبی مدیریت دارائی و بدهی (ALM) در بانکداری اسلامی

بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. فصلنامه علمی - پژوهشی اقتصاد و تجارت نوین، سال سوم، شماره
دوازدهم، بهار ۱۳۸۷، صفحات ۱۲۸-۱۰۹.

<http://www.bidabad.ir/doc/alm-farsi.pdf>

۲۵ - **مقاله:** بانکداری بدون ربا در برابر بحرانهای اقتصادی

بیژن بیدآباد. مجله بانک و اقتصاد، آذر ۱۳۸۸، شماره ۱۰۳، صفحات ۲۷-۲۲.

۲۶ - **مقاله:** جلوگیری از نوسانات و بحرانهای اقتصادی ادواری با ابزار نوین مالی و اصلاح ساختار
بانکی

بیژن بیدآباد. تهران، ۱۳۸۹.

<http://www.bidabad.ir/doc/bohran-va-abzare-mali.pdf>

۲۷ - **مقاله:** راهبرد تحول ساختار بانکی

بیژن بیدآباد. مجموعه مقالات همایش بررسی ابعاد و روشهای تأمین مالی در کشور با تأکید بر نقش

بانک، بیمه و بازارهای سرمایه، صفحات ۱۳۲-۹۳. وزارت امور اقتصادی و دارایی، دانشگاه پیام نور و بانک ملی ایران، تهران، ۲۸ تیر ۱۳۹۰.

<http://www.bidabad.ir/doc/rahborde-tahavole-bank.pdf>

۲۸ - مقاله: امنیت تعاملات بانکی مبتنی بر فناوری اطلاعات در بانکداری راستین
بیژن بیدآباد. مجله بانک و اقتصاد شماره: ۱۱۶: آذر ۱۳۹۰ صفحات: ۴۰-۳۷.

<http://www.bidabad.ir/doc/amniyat-taamol-at-banki.pdf>

۲۹ - مقاله: شرکت سهامی با سرمایه متغیر (JSCVC)
بیژن بیدآباد. تهران، ۱۳۹۱.

<http://www.bidabad.ir/doc/vjsc-paper-fa.pdf>

۳۰ - مقاله: نحوه جلوگیری از اسراف منابع بانکی در بانکداری راستین
بیژن بیدآباد. تهران، ۱۳۹۱.

<http://www.bidabad.ir/doc/esraf-bank-resource-fa.pdf>

۳۱ - مقاله: توزیع سود مشارکت بین سپرده گذار و مجری براساس قضیه اولر در بانکداری راستین
بیژن بیدآباد. مجموعه مقالات کنفرانس ملی توسعه مدیریت پولی و بانکی. بانک انصار، ۹-۸ بهمن ۱۳۹۲، تهران.

<http://www.bidabad.ir/doc/profit-distribution-euler-fa.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/profit-distribution-euler-fa.ppt>

۳۲ - مقاله: تثبیت ادوار تجاری با بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین و اقتصاد اخلاق
بیژن بیدآباد. مجموعه مقالات همایش بررسی ابعاد و روش‌های تأمین مالی در کشور با تأکید بر نقش بانک، بیمه و بازارهای سرمایه، صفحات ۱۶۷-۱۳۴. وزارت امور اقتصادی و دارایی، دانشگاه پیام نور و بانک ملی ایران، تهران، ۲۸ تیر ۱۳۹۰. چاپ شده در فصلنامه علوم اقتصادی، تابستان ۱۳۹۲، دوره ۷، شماره ۲۴، صفحات ۷۲-۳۷.

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-business-cycles.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-business-cycles.ppt>

https://journals.iau.ir/article_512498.html

https://journals.iau.ir/article_512498_f959de922c6e3194d3c8443c5a534abd.pdf

۳۳ - مقاله: بانکداری اخلاقی عملیاتی در بانکداری راستین (اخلاق حرفه‌ای، حسابرسی، بازرسی، کنترل، پایش و صیانت عملیات)

بیژن بیدآباد. تهران، ۱۳۹۲.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-ethic-banking-fa.pdf>

۳۴ - مقاله: تامین مالی غیرربوی مبتنی بر فناوری اطلاعات

بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. مجموعه مقالات سومین کنفرانس بین‌المللی توسعه نظام تأمین مالی در ایران.

۳۰ بهمن لغایت ۱ اسفند ۱۳۸۹، گروه مدیریت مالی و سرمایه‌گذاری مرکز مطالعات تکنولوژی دانشگاه صنعتی شریف، صفحات ۸۹-۶۹. چاپ مجدد مجموعه مقالات کنفرانس ملی توسعه مدیریت پولی و بانکی، بانک انصار، ۹-۸ بهمن ۱۳۹۲، تهران.

<http://www.bidabad.ir/doc/non-usury-finance-it-fa.pdf>

۳۵ - مقاله: بانکداری سبز و تأمین مالی پایدار در بانکداری راستین

بیژن بیدآباد. نخستین همایش ملی بانکداری و محیط زیست. سازمان حفاظت از محیط زیست و مرکز آموزش علمی و کاربردی بانک تجارت، ۱۹ دی ۱۳۹۵، تهران.

<http://www.bidabad.ir/doc/green-rastin-banking-fa.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/green-rastin-banking-fa.ppt>

۳۶ - مقاله: مدیریت تغییر ساختار بانکی با بانکداری راستین (مدیریت دانش در پیوند و هرس فرآیندها و آموزش استاد شاگرد)

بیژن بیدآباد. دهمین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد و مدیریت. دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، گیلان، ۲۰ اردیبهشت ۱۳۹۶.

<http://www.bidabad.ir/doc/change-banking-fa.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/change-banking-fa.pptx>

37 - Article: Economic-juristic Analysis of Usury in Consumption and Investment Loans and Contemporary Jurisprudence Shortages in Exploring Legislator Commandments

Bijan Bidabad .Proceeding of the 2nd International Islamic Banking Conference.The Monash University of Malaysia.9-10 September 2004 .Reprinted in: National Interest, Journal of the Center for Strategic Research, Vol.2, No.1, winter 2006, pp.72-90.Tehran, Iran.

Republished (revised) in: International Journal of Islamic Business & Management, 3(2), 1-15, 2019 .P-ISSN: 2576-7674; E-ISSN: 2576-7682 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management.

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibm/article/view/275>

<http://www.bidabad.ir/doc/reba-en.pdf>

38 - Article: Non-Usury Bank Corporation (NUBankCo), The Solution to Islamic Banking

Bijan Bidabad .Proceeding of the 3rd International Islamic Banking and Finance Conference

Monash University, KL, Malaysia, 16-17 November, 2005. International Journal of

Shari'ah and Corporate Governance Research, 2(1), 53-66, 2019. Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Shari'ah and Corporate Governance.

P-ISSN: 2578-0387; E-ISSN: 2578-0409.

<http://www.bidabad.ir/doc/NUBankCo-en.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijscgr/article/view/276>

39 - Article: IT Role in Fulfillment of Profit and Loss Sharing (PLS) Mechanism
Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard .Proceeding of the 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, The Monash University, KL, Malaysia, 16-17 November, 2005 .International Journal of Islamic Banking and Finance Research, 3(2), 44-59, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .P-ISSN: 2576-4136; E-ISSN: 2576-4144.

<http://www.bidabad.ir/doc/english-pls-5.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibfr/article/view/274>

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-it-en.ppt>

40 - Article: Implementing IT to Fulfill Profit & Loss Sharing Mechanism
Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard .Islamic Finance News (IFN), Vol.3, Issue 3, 6, February 2006, pp.11-15.

<http://www.bidabad.ir/doc/summery-pls-it-1.pdf>

<https://islamicfinancenews.com/sites/default/files/newsletters/v3i3.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-it-en.ppt>

41 - Article: Assets and Liabilities Management in Islamic Banking
Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard .Proceeding of the 3rd International Conference on Islamic banking and Finance, Risk Management, Regulation and Supervision

Bidakara, Jakarta, Indonesia, 23-26 February, 2010.pp.396-413.

Reprinted: International Journal of Islamic Banking and Finance Research, 3(2), 32-43, 2019.

Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .P-ISSN: 2576-4136; E-ISSN: 2576-4144 .

<http://www.bidabad.ir/doc/alm-en.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibfr/article/view/272>

<http://www.bidabad.ir/doc/alm-en.pptx>

42 - Article: Operational Ethical Banking in Rastin Banking (Professional Ethics, Auditing, Inspection, Control, Monitoring and Preservation)

Bijan Bidabad, Mahshid Sherafati .International Journal of Law and Management (IJLMA), Emerald Group Publishing Limited, Vol: 58, Iss: 4, 2016, pp.416 - 443. ISSN: 1754-243X .

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-ethic-banking-en.pdf>

<https://doi.org/10.1108/IJLMA-07-2015-0037>

43 - Article: Sustainable Financing and Anti-Squandering Measures in Rastin Banking
Bijan Bidabad, Mahshid Sherafati .International Journal of Law and Management (IJLMA), Emerald Group Publishing Limited, Vol: 59, Issue: 6, pp.939-949, 2017 .

ISSN: 1754-243X.

<http://www.bidabad.ir/doc/esraf-bank-resource-en.pdf>

<https://doi.org/10.1108/IJLMA-04-2016-0037>

44 - Article: Non-Usury Banking Fits the Change Strategy: The Solution to Revive the Economy

Bijan Bidabad .American Economic & Social Review, 5(1), 49-61, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); American Economic & Social Society .P-ISSN: 2576-1269; E-ISSN: 2576-1277 .

<http://www.bidabad.ir/doc/PLS-paper-en-5.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/aesr/article/view/283>

45 - Article: Stabilizing Business Cycles by PLS Banking and Ethic Economics

Bijan Bidabad .2010 .International Journal of Shari'ah and Corporate Governance Research, 2(1), 67-82, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Shari'ah and Corporate Governance. P-ISSN: 2578-0387; E-ISSN: 2578-0409 .

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-business-cycles-en.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijscgr/article/view/284>

46 - Article: Fluctuations and Business Cycles Prevention by New Financial Instruments and Banking Structure Reform

Bijan Bidabad .2011 .International Journal of Accounting & Finance Review, 4(1), 35-50, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB) . P-ISSN: 2576-1285; E-ISSN: 2576-1293.

<http://www.bidabad.ir/doc/Fluctuations-and-Cycles.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijafr/article/view/282>

47 - Article: Joint Stock Company with Variable Capital (JSCVC)

Bijan Bidabad .International Journal of Law and Management (IJLMA), Emerald Group Publishing Limited, Vol.56, Iss: 4, pp.302 – 310, 2014 .ISSN: 1754-243X.

<http://www.bidabad.ir/doc/vjsc-paper-en.pdf>

<https://doi.org/10.1108/IJLMA-09-2012-0031>

48 - Article: Sovereign Wealth Fund Asset and Liability Management by Rastin Banking Financial Instruments (Rastin Certificates and Rastin Swap Bonds)

Bijan Bidabad .First National Development Fund of Iran (NDFI) International Conference (NIC2013) - Sovereign Wealth, Asset Allocation and Risk Management, Kish Island, Persian Gulf, Iran, NIC 2013, 27-28 October 2013 .American Finance & Banking Review, 4(1), 1-16, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB). American Finance & Banking Society. P-ISSN: 2576-1226; E-ISSN: 2576-1234.

<http://www.bidabad.ir/doc/swf-alm-en.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/amfbr/article/view/285>

<http://en.ndfi.ir/international-conference/nic-2013/conference-full-paper.aspx>

- 49 - **Article:** Change Management of Banking System at National Level by Rastin Banking (Knowledge Management, Empowerment, Prune and Graft, and Apprenticeship)

Bijan Bidabad .The 10th International Conference on Economics and Management, Islamic Azad University, Rasht, Iran, 2017 .Review of Behavioral Aspect in Organizations and Society, 2019, 1(1), 57-70. Social Science & Business Research Network. ISSN: 2656-0054 (printed) 2656-2693 (online).

<http://www.bidabad.ir/doc/change-banking-en.pdf>

<https://ssbrj.org/index.php/rbaos/article/view/81>

<http://www.bidabad.ir/doc/change-banking-en.pptx>

- 50 - **Article:** An insight into Islamic Banking in Iran

Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard .Islamic Finance News, IFN.09 November 2016, Volume13.Issue 45, Feature.

<https://www.islamicfinancenews.com/an-insight-into-islamic-banking-in-iran.html>

- 51 - **Article:** Islamic Monetary Policy

Bijan Bidabad .2013. International Journal of Islamic Banking and Finance Research, 3(2), 1-16, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .P-ISSN: 2576-4136; E-ISSN: 2576-4144.

<http://www.bidabad.ir/doc/islamic-monetary-policy-en.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibfr/article/view/269>

Rastin Banking Detailed Documents

مستندات تفصیلی بانکداری راستین

- ۵۲ - **مستند:** طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)

بیژن بیدآباد، ژینا آقاییگی، مهستی نعیمی، آذرنگ امیراستوار، سعید صالحیان، سعید نفیسی زیده سرایی، علیرضا مهدیزاده چله‌بری، بیژن حسین پور، سعید شیخانی، محمود الهیاری فرد، محمد صفایی پور، نادیا خلیلی ولائی. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۸۷.

<http://www.bidabad.ir/doc/detailed-pls.pdf>

- ۵۳ - **مستند:** طرح تفصیلی مشارکت مالی مضاربه (MFS)، زیرسیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)

بیژن بیدآباد، ژینا آقاییگی، آذرنگ امیراستوار، ابوالفضل هزاوه، علیرضا شفیعی، سعید نفیسی زیده سرایی، علیرضا مهدی‌زاده، علی حیات‌داودی، بیژن حسین پور، سید علی حسینی، اکبر شالی، محمد کاشفی، محمود الهیاری فرد، محمد صفایی پور، علی کوثری، باقر عین‌اله زاده، مهستی نعیمی، نادیا خلیلی ولائی، شاکری. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۸۹.

<http://www.bidabad.ir/doc/detailed-mfs.pdf>

۵۴ - **مستند:** طرح تفصیلی مشارکت مالی جعاله (JFS)، زیرسیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)

بیژن بیدآباد، ژینا آقاییگی، آذرنگ امیراستوار، ابوالفضل هزاوه، علیرضا شفیعی، سعید نفیسی زبده سرائی، علیرضا مهدی زاده، علی حیات داودی، بیژن حسین پور، سید علی حسینی، اکبر شالی، محمد کاشفی، محمود الهیاری فرد، محمد صفایی پور، علی کوثری، باقر عین اله زاده، مجید ناصری، مهستی نعیمی، نادیا خلیلی ولانی، شاکری. اداره تحقیقات و برنامه ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۸۹.

<http://www.bidabad.ir/doc/detailed-jfs.pdf>

۵۵ - **مستند:** طرح تفصیلی گواهی قرض الحسنه پس انداز

بیژن بیدآباد، امیر عباس سیاهپوش، مهتاب میرزایی قاضی، سمیه الجبوری، زینب غلامی، امیر شریفی، امیر شمس، شهرام اکبرزاده. بانک قرض الحسنه مهر ایران، ۱۳۸۹.

<http://www.bidabad.ir/doc/gavahi-qarz-tarh-bi-vam.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/gavahi-qarz-tarh.ppt>

۵۶ - **مستند:** طرح تفصیلی مشارکت مالی مقاسطه (IFS)، زیرسیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه ریزی، بانک ملی ایران، تهران ۱۳۹۰.

<http://www.bidabad.ir/doc/detailed-ifs.pdf>

۵۷ - **مستند:** طرح تفصیلی مشارکت مالی اجاره (RFS)، زیرسیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه ریزی، بانک ملی ایران، تهران ۱۳۹۰.

<http://www.bidabad.ir/doc/detailed-rfs.pdf>

۵۸ - **مستند:** طرح تفصیلی گواهی قرض الحسنه پس انداز با گواهی امتیاز حق وام

بیژن بیدآباد، امیر عباس سیاهپوش، مهتاب میرزایی قاضی، سمیه الجبوری، زینب غلامی، امیر شریفی، امیر شمس، شهرام اکبرزاده. بانک قرض الحسنه مهر ایران، ۱۳۹۰.

<http://www.bidabad.ir/doc/gavahi-qarz-tarh-ba-vam.pdf>

۵۹ - **مستند:** طرح تفصیلی تکافل اجتماعی راستین (RTS)، زیرسیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه ریزی، بانک ملی ایران. ۱۳۹۱.

<http://www.bidabad.ir/doc/detailed-rst.pdf>

۶۰ - **مستند:** طرح تفصیلی تأمین مالی امانی (BFS)، زیرسیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. ۱۳۹۱.

<http://www.bidabad.ir/doc/detailed-bfs.pdf>

۶۱ - **مستند:** طرح تفصیلی تأمین شخصی راستین (RPS)، زیرسیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. ۱۳۹۱.

<http://www.bidabad.ir/doc/detailed-rps.pdf>

۶۲ - **مستند:** طرح تفصیلی سیستم کشف پولشوئی (MLD)، سیستم مکمل بانکداری راستین

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. ۱۳۹۲.

<http://www.bidabad.ir/doc/detailed-mld.pdf>

۶۳ - **مستند:** طرح تفصیلی تأمین مالی جمعی راستین (RCF)، زیرسیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)

بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، سعید عبداللهی، شهرام مهرپویا، علی حسینی پور، معصومه خالصیان. اداره کل مدیریت ریسک و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. ۱۳۹۳.

<http://www.bidabad.ir/doc/detailed-rcf.pdf>

۶۴ - **مستند:** طرح تفصیلی تأمین مالی گروهی راستین (RGF)، زیرسیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)

بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، سعید عبداللهی، شهرام مهرپویا، علی حسینی پور، معصومه خالصیان. اداره کل مدیریت ریسک و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. ۱۳۹۳.

<http://www.bidabad.ir/doc/detailed-rgf.pdf>

Rastin Banking Base System

سیستم پایه در بانکداری راستین

۶۵ - **مقاله:** سازمان و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS) در بانک ملی ایران
بیژن بیدآباد، مسعود صفرزاده نساجی، ژینا آقاییگی. بانک ملی ایران، اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی.
تهران، ۱۳۸۹.

<http://www.bidabad.ir/doc/PLS-organization.pdf>

۶۶ - مقاله: اجزای سیستم یکپارچه بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین، نگرش مدیریت عملیات و فرآیندها

بیژن بیدآباد، محمد صفائی پور. مجموعه مقالات اولین همایش بین‌المللی بانکداری الکترونیک و نظام‌های پرداخت. جلد اول مجموعه مقالات فارسی، صفحات ۱۲۶-۷۶. ۳۰ بهمن-۱ اسفند ۱۳۹۰، پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تهران.

<http://www.bidabad.ir/doc/ajza-system-rastin.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/ajza-system-rastin.ppt>

۶۷ - مقاله: سیستم پایه بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)

بیژن بیدآباد. پژوهشنامه بانک مسکن، فصلنامه علمی و کاربردی بانک مسکن، سال اول، شماره چهارم، تابستان ۱۳۹۱، صفحات ۶۳-۲۵.

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-base-fa.pdf>

۶۸ - مقاله: محصولات بیمه در بانکداری راستین

بیژن بیدآباد. بانک ملی ایران، اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی. تهران، ۱۳۹۲.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-insurance-fa.pdf>

۶۹ - مقاله: حسابداری مشارکت راستین

بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. بانک ملی ایران، اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی. تهران، ۱۳۹۲.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-mosharekat-accounting-fa.pdf>

۷۰ - مقاله: حسابداری مشارکت در سود و زیان (PLS)

بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. مجموعه مقالات کنفرانس ملی توسعه مدیریت پولی و بانکی. بانک انصار، ۸-۹ بهمن ۱۳۹۲، تهران.

<http://www.bidabad.ir/doc/PLS-accounting-fa.pdf>

۷۱ - مقاله: بازاریابی تأمین مالی مشارکت در سود و زیان (PLS) راستین

بیژن بیدآباد. پویش، فصلنامه علمی و کاربردی بانک مسکن. سال دوم، شماره هفتم، زمستان ۱۳۹۲، صفحات ۸۸-۹۹.

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-marketing.pdf>

۷۲ - مقاله: شفافیت مالی، حکمرانی و افشای اطلاعات بانکی در بانکداری راستین و پیشنهاد مقررات

لازم برای ارتقاء آن

بیژن بیدآباد. مجله بانک و اقتصاد شماره: ۱۱۷: اسفند ۱۳۹۰ صفحات: ۳۴-۲۴. چاپ مجدد در مجموعه

مقالات کنفرانس ملی توسعه مدیریت پولی و بانکی، بانک انصار، ۹-۸ بهمن ۱۳۹۲، تهران. چاپ مجدد در حقوق و اقتصاد، ماهنامه علوم انسانی، شماره ۲، اسفند ۱۳۹۲، صفحات ۷۷-۵۸.
<http://www.bidabad.ir/doc/shafafiyat.pdf>

۷۳ - مقاله: شفافیت مالی، حاکمیت شرکتی و افشای اطلاعات مجری (مقتضای منابع مالی) در بانکداری راستین

بیژن بیدآباد. بانک ملی ایران، اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی. تهران، ۱۳۹۴.
<http://www.bidabad.ir/doc/transparency-entrepreneur-fa.pdf>

۷۴ - مقاله: حسابداری اقلام زیر خط ترازنامه در حسابداری مشارکت راستین

محمود الهیاری فرد، بیژن بیدآباد. بانک ملی ایران، اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی. تهران، ۱۳۹۵.
<http://www.bidabad.ir/doc/off-balance-rastin-accounting-fa.pdf>

75 - Article: The Executive Mechanism of Rastin Profit and Loss Sharing (PLS) Banking

Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. 2009. Indian Journal of Finance and Banking, 3(1), 23-39, 2019. Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB).

P-ISSN: 2574-6081; E-ISSN: 2574-609X.

<http://www.bidabad.ir/doc/PLS-banking-Executive-Mechanism.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijfb/article/view/308>

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-en.pptx>

76 - Article: Accounting Procedures for Profit and Loss Sharing (PLS) Banking

Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. 2010, Tehran, Iran.

<http://www.bidabad.ir/doc/PLS-accounting-en.pdf>

77 - Article: Rastin Profit and Loss Sharing (PLS) Base System

Bijan Bidabad. Journal of Islamic Economics, Banking and Finance, pp.32-57, Vol.9 No.4, Oct - Dec 2013.

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-base-en.pdf>

http://ibtra.com/pdf/journal/v9_n4_article2.pdf

78 - Article: Insurance Products in Rastin Profit and Loss Sharing Banking

Bijan Bidabad. PUBLISH Indian Journal of Finance and Banking, 3(1), 40-54. Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB). P-ISSN: 2574-6081; E-ISSN: 2574-609X.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-insurance-en.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijfb/article/view/344>

79 - Article: Bank Information Disclosure, Financial Transparency and Corporate Governance in Rastin Banking

Bijan Bidabad, Mahshid Sherafati. International Journal of Shari'ah and Corporate Governance Research, 2(1), 1-13, 2019. Centre for Research on Islamic Banking &

Finance and Business (CRIBFB); Society of Shari'ah and Corporate Governance .P- ISSN: 2578-0387; E-ISSN: 2578-0409 .

<http://www.bidabad.ir/doc/shafafiyat-en.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijscgr/article/view/257>

80 - Article: Financial Transparency, Governance and Public Disclosure for Entrepreneur (Financial Resource Receiver) in Rastin Banking System

Bijan Bidabad, Mahshid Sherafati .Tehran, Iran, 2015.

<http://www.bidabad.ir/doc/transparency-entrepreneur-en.pdf>

81 - Article: Financial Transparency, Corporate Governance and Information Disclosure of the Entrepreneur's Corporation in Rastin Banking

Bijan Bidabad, Azarang Amirostovar, Mahshid Sherafati .International Journal of Law and Management (IJLMA), Emerald Group Publishing Limited, Vol: 59, Iss: 5, pp.636-651, 2017 .ISSN: 1754-243X.

<https://doi.org/10.1108/IJLMA-01-2016-0003>

82 - Article: Organizational Design and Rules in Rastin Profit and Loss Sharing Banking

Bijan Bidabad, Rohollah Mohammadi, Mahshid Sherafati .International Journal of Small and Medium Enterprises, 2(1), 9-22, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Shari'ah and Corporate Governance .P-ISSN: 2576-7712; E-ISSN: 2576-7720 .

<http://www.bidabad.ir/doc/Organizational-structure-paper-en.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijsmes/article/view/320>

83 - Article: Rastin Partnership Accounting, Part I: General Procedure

Bidabad, Bijan, Mahmoud Allahyarifard, Mahshid Sherafati. Journal of Islamic Accounting and Business Research, Emerald Publishing Limited, Vol.10 No.4, pp.490-511, 2019. ISSN: 1759-0817 .

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-partnership-accounting-I-en.pdf>

<https://doi.org/10.1108/JIABR-04-2016-0049>

84 - Article: Rastin Partnership Accounting, Part II: Mudarabah Financial Sharing (MFS)

Bijan Bidabad .Global Journal of Management and Business Research: C Finance, Volume 21, Issue 3, Version 1.0, 2021 .Online ISSN: 2249-4588; Print ISSN: 0975-5853.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-partnership-accounting-II-en.pdf>

<https://journalofbusiness.org/index.php/GJMBR/article/view/3415/3316>

85 - Article: Rastin Partnership Accounting: Part III: Instalment Financial Sharing (IFS)

Bijan Bidabad .2019, Tehran, Iran.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-partnership-accounting-III-en.pdf>

۸۶ - مقاله: مشارکت مالی مضاربه (MFS)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۸۹. پژوهشنامه بانک مسکن، فصلنامه علمی و کاربردی بانک مسکن.

<http://www.bidabad.ir/doc/mfs-paper-fa.pdf>

۸۷ - مقاله: نگاهی بر بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS) و زیرسیستم‌های مشارکت مالی مضاربه (MFS) و مشارکت مالی جعاله (JFS)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۰. مجله بانک و اقتصاد، مرداد ۱۳۹۰، شماره ۱۱۴، صفحات ۲۰-۲۶.

<http://www.bidabad.ir/doc/negahi-bar-pls-mfs-jfs.pdf>

۸۸ - مقاله: مشارکت مالی مقاسطه (IFS)، زیرسیستم مالی بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۰. پژوهشنامه بانک مسکن، فصلنامه علمی و کاربردی بانک مسکن.

<http://www.bidabad.ir/doc/ifs-paper-fa.pdf>

۸۹ - مقاله: زیرسیستم‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات در بانکداری راستین

بیژن بیدآباد. مجموعه مقالات همایش ملی خدمات الکترونیکی تحولی نوین در توسعه پایدار. ۲۹-۳۰ آبان، ۱۳۹۰، دانشگاه الزهراء، تهران.

<http://www.bidabad.ir/doc/Rastin-Bank-IT.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/Rastin-Bank-IT.ppt>

۹۰ - مقاله: تکافل اجتماعی راستین و بانکداری قرض الحسنه

بیژن بیدآباد، روح‌الله محمدی. تهران، ۱۳۹۰.

<http://www.bidabad.ir/doc/takaful-qarzulhasane.pdf>

۹۱ - مقاله: مشارکت مالی اجاره (RFS)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۰. پژوهشنامه بانک مسکن، فصلنامه علمی و کاربردی بانک مسکن.

<http://www.bidabad.ir/doc/rfs-paper-fa.pdf>

۹۲ - مقاله: تکافل اجتماعی راستین (RST)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. تهران، ۱۳۹۱. پژوهشنامه بانک مسکن، فصلنامه علمی و کاربردی بانک مسکن.

<http://www.bidabad.ir/doc/rst-paper-fa.pdf>

۹۳ - مقاله: مشارکت مالی امانی (BFS)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. تهران، ۱۳۹۱. پژوهشنامه بانک مسکن، فصلنامه علمی و کاربردی بانک مسکن.

<http://www.bidabad.ir/doc/bfs-paper-fa.pdf>

۹۴ - مقاله: تأمین شخصی راستین (RPS)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. تهران، ۱۳۹۱. پژوهشنامه بانک مسکن، فصلنامه علمی و کاربردی بانک مسکن.

<http://www.bidabad.ir/doc/rps-paper-fa.pdf>

۹۵ - مقاله: مشارکت مالی جعاله (JFS)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. تهران، ۱۳۹۱. پویش، فصلنامه علمی و کاربردی بانک مسکن، سال دوم، شماره ششم، تابستان ۱۳۹۲، صفحات: ۹۸-۱۲۱.

<http://www.bidabad.ir/doc/jfs-paper-fa.pdf>

۹۶ - مقاله: تأمین مالی جمعی راستین (RCF)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. تهران، ۱۳۹۳. مجموعه مقالات چهارمین همایش سالانه بانکداری الکترونیک و نظام‌های پرداخت، تهران، ۶-۷ بهمن ۱۳۹۳.

<http://www.bidabad.ir/doc/rcf-paper-fa.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/rcf-paper-fa.pptx>

<http://www.bidabad.ir/doc/rcf-paper-fa-1.pptx>

۹۷ - مقاله: تأمین مالی گروهی راستین (RGF)

بیژن بیدآباد. اداره کل مدیریت ریسک و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. تهران، ۱۳۹۳.

<http://www.bidabad.ir/doc/rgf-paper-fa.pdf>

۹۸ - مقاله: سپرده مبادله راستین (RSD)

بیژن بیدآباد. اداره کل مدیریت ریسک و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. تهران، ۱۳۹۳.

<http://www.bidabad.ir/doc/rsd-paper-fa.pdf>

بیژن بیدآباد. اداره کل مدیریت ریسک و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. تهران، ۱۳۹۳.

<http://www.bidabad.ir/doc/rsc-paper-fa.pdf>

100 - Article: Mudarebah Financial Sharing (MFS)

Bijan Bidabad .Bank Melli Iran, Tehran, 2014. Journal of Islamic Economics, Banking and Finance, JIEBF, Volume - 10, Number - 1, January - April 2014, pp.56-68 .Islami Bank Training and Research Academy (IBTRA) .ISSN: 2070-4658 (print), 2070-4666 (online)

<http://www.bidabad.ir/doc/mfs-paper-en.pdf>

http://ibtra.com/pdf/journal/v10_n1_article3.pdf

101 - Article: Joalah Finance Sharing (JFS)

Bijan Bidabad .Bank Melli Iran, Tehran, 2014. Journal of Islamic Economics, Banking and Finance, JIEBF, Volume-12, No.1, January-March, 2016, pp.33-48 .ISSN: 2070-4658 (print), 2070-4666 (online). Islami Bank Training and Research Academy (IBTRA).

<http://www.bidabad.ir/doc/jfs-paper-en.pdf>

http://ibtra.com/pdf/journal/v12_n1_article2.pdf

102 - Article: Installment Financial Sharing (IFS): A Financial Subsystem of Rastin PLS Banking

Bijan Bidabad .Bank Melli Iran, Tehran, 2014. International Journal of Islamic Banking and Finance Research, 3(1), 28-42, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .P-ISSN: 2576-4136; E-ISSN: 2576-4144.

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibfr/article/view/267>

<http://www.bidabad.ir/doc/ifs-paper-en.pdf>

103 - Article: Rent Financial Sharing (RFS)

Bijan Bidabad .Bank Melli Iran, Tehran, 2014. Journal of Islamic Economics, Banking and Finance, JIEBF, Vol.10 No.2, pp.: 38-53, April-June 2014 .Islami Bank Training and Research Academy (IBTRA) .ISSN: 2070-4658 (print), 2070-4666 (online).

<http://www.bidabad.ir/doc/rfs-paper-en.pdf>

http://ibtra.com/pdf/journal/v10_n2_article2.pdf

104 - Article: Rastin Social Takaful (RST)

Bijan Bidabad .Bank Melli Iran, Tehran, 2015. Journal of Islamic Economics, Banking and Finance, JIEBF, Volume - 11, Number - 1, January - March 2015, pp.: 13-23 . Islami Bank Training and Research Academy (IBTRA) .ISSN: 2070-4658 (print), 2070-4666 (online).

<http://www.bidabad.ir/doc/rst-paper-en.pdf>

http://ibtra.com/pdf/journal/v11_n1_article1.pdf

105 - Article: Bail Financial Sharing (BFS): A Financial Subsystem of Rastin PLS Banking

Bijan Bidabad .Bank Melli Iran, Tehran, Iran, 2014. International Journal of Islamic

Banking and Finance Research, 3(1), 21-27, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .P-ISSN: 2576-4136; E-ISSN: 2576-4144 .

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibfr/article/view/266>

<http://www.bidabad.ir/doc/bfs-paper-en.pdf>

106 - Article: Rastin Personal Security (RPS)

Bijan Bidabad .Bank Melli Iran, Tehran, 2015. Journal of Islamic Economics, Banking and Finance, JIEBF, Volume - 11, Number - 2, April - June 2015, pp.47-61 .Islami Bank Training and Research Academy (IBTRA) .ISSN: 2070-4658 (print), 2070-4666 (online).

<http://www.bidabad.ir/doc/rps-paper-en.pdf>

http://ibtra.com/pdf/journal/v11_n2_article3.pdf

107 - Article: Rastin Crowdfunding (RCF): A Financial Subsystem of Rastin Banking

Bijan Bidabad .Bank Melli Iran, Tehran, 2014. International Journal of Islamic Banking and Finance Research, 3(1), 13-20, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .P-ISSN: 2576-4136; E-ISSN: 2576-4144.

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibfr/article/view/265>

<http://www.bidabad.ir/doc/rcf-paper-en.pdf>

108 - Article: Rastin Group Funding (RGF): A Financial Subsystem of Rastin Banking

Bijan Bidabad .Bank Melli Iran, Tehran, 2014. International Journal of Islamic Banking and Finance Research, 3(1), 43-48, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .P-ISSN: 2576-4136; E-ISSN: 2576-4144 .

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibfr/article/view/268>

<http://www.bidabad.ir/doc/rgf-paper-en.pdf>

109 - Article: Rastin Crowdfunding (RCF): A Financial Subsystem of Rastin Banking

Bijan Bidabad .Bank Melli Iran, Tehran, 2014. International Journal of Islamic Banking and Finance Research, 3(1), 13-20, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .P-ISSN: 2576-4136; E-ISSN: 2576-4144.

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibfr/article/view/265>

<http://www.bidabad.ir/doc/rcf-paper-en.pdf>

110 - Article: Rastin Group Funding (RGF): A Financial Subsystem of Rastin Banking

Bijan Bidabad .Bank Melli Iran, Tehran, 2014. International Journal of Islamic Banking and Finance Research, 3(1), 43-48, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .P-ISSN: 2576-4136; E-ISSN: 2576-4144.

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibfr/article/view/268>

<http://www.bidabad.ir/doc/rgf-paper-en.pdf>

111 - Article: Rastin Swap Deposit (RSD): A Financial Account of Rastin Banking

Bijan Bidabad .Bank Melli Iran, Tehran, 2015. International Journal of Islamic Banking and Finance Research, 3(2), 17-23, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking &

Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .P-ISSN: 2576-4136; E-ISSN: 2576-4144.

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibfr/article/view/270>

<http://www.bidabad.ir/doc/rsd-paper-en.pdf>

112 - Article: Rastin Swap Card (RSC): A Financial Instrument of Rastin Banking
Bijan Bidabad .Bank Melli Iran, Tehran, 2015. International Journal of Islamic Banking and Finance Research, 3(2), 24-31, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .P-ISSN: 2576-4136; E-ISSN: 2576-4144.

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibfr/article/view/271>

<http://www.bidabad.ir/doc/rsc-paper-en.pdf>

113 - Article: Social Takaful and Qard ul-Hassanah Banking Convergences (A Functional Approach)

Bijan Bidabad, Roohollah Mohammadi; Mahshid sherafati .Journal of Applied Science and Agriculture, (JASA), 9(1) January 2014, pp.: 285-291. ISSN: 1816-9112.

<http://www.bidabad.ir/doc/takaful-en.pdf>

<https://www.aensiweb.com/old/jasa/rjfh/2014/285-291.pdf>

سیستم‌های مکمل در بانکداری راستین Complementary Systems of Rastin Banking

۱۱۴ - مقاله: تبدیل دارائی به اوراق بهادار (MSS) در بانکداری راستین

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۱.

<http://www.bidabad.ir/doc/mss-paper-fa.pdf>

۱۱۵ - مقاله: پروژه‌های لازم‌الاجرا و مکمل بانکداری راستین برای اصلاح نظام بانکی

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۲.

<http://www.bidabad.ir/doc/projects-rastin-banking-fa.pdf>

۱۱۶ - مقاله: بازار گواهی راستین (RCM)، سیستم مکمل بانکداری راستین

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۲.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-rcm-fa.pdf>

۱۱۷ - مقاله: سیستم کشف پولشویی (MLD)

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۲.

<http://www.bidabad.ir/doc/mld-paper-fa.pdf>

۱۱۸ - مقاله: تهاتر تعهدات پشت سرهم (SCC) در بانکداری راستین

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۳.

<http://www.bidabad.ir/doc/scc-paper-fa.pdf>

۱۱۹ - مقاله: مقررات پیشنهادی اجرای مفاد اسناد لازم الاجرای بانک در بانکداری راستین

بیژن بیدآباد، سعید عبداللهی، آذرنگ امیراستوار، اسکندر پردل، محمود الهیاری فرد، مریم حیدری، علیرضا شفیعی. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۲. مجموعه مقالات کنفرانس ملی توسعه مدیریت پولی و بانکی. بانک انصار، ۹-۸ بهمن ۱۳۹۲، تهران.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-ejraye-asnad.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-ejraye-asnad.pptx>

120 - Article: Mortgage Securitization System (MSS), A Complementary System of Rastin Banking

Bijan Bidabad .International Journal of Law and Management (IJLMA), Vol.59 Issue: 6, pp.778-783, 2017 .Emerald Group Publishing Limited .ISSN: 1754-243X.

<http://www.bidabad.ir/doc/mss-paper-en.pdf>

<https://doi.org/10.1108/IJLMA-05-2016-0045>

121 - Article: Money Laundering Detection System (MLD), A Complementary System of Rastin Banking

Bijan Bidabad .Journal of Money Laundering Control, Vol.20 Issue: 4, pp.354-366, 2017.

Emerald Group Publishing Limited .ISSN: 1368-5201.

<http://www.bidabad.ir/doc/mld-paper-en.pdf>

<https://doi.org/10.1108/JMLC-04-2016-0016>

122 - Article: Rastin Certificate Market (RCM), Complementary System of Rastin Banking

Bijan Bidabad .2013 .International Journal of Islamic Business & Management, 3(1), 35-43, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .P-ISSN: 2576-7674; E-ISSN: 2576-7682.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-rcm-en.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibm/article/view/260>

123 - Article: Interbank Withdrawal Protocol (IWP), Complementary System of Rastin Banking

Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard .2013 .International Journal of Islamic Business & Management, 3(1), 30-34, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management.P-ISSN: 2576-7674; E-ISSN: 2576-7682.

<http://www.bidabad.ir/doc/iwp-paper-en.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibm/article/view/259>

124 - Article: Proposed Regulations for Enforcement of Purports of Binding Banking Documents in Rastin Banking

Bijan Bidabad, Saeid Abdollahi, Mahshid Sherafati, Rohollah Mohammadi .2015 . International Journal of Small and Medium Enterprises, 2(1), 23-49, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .(P-ISSN: 2576-7712; E-ISSN: 2576-7720.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-bank-ejraye-asnad-en.pdf>
<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijsmes/article/view/321>

125 - Article: Enforcement of the Purports of Binding Banking Documents in Rastin Banking – Part I

Bijan Bidabad, Saeid Abdollahi, Mahshid Sherafati .International Journal of Law and Management (IJLMA), Vol:59, Iss:1, pp.52-65, 2017 .Emerald Group Publishing Limited .ISSN: 1754-243X.

<https://doi.org/10.1108/IJLMA-07-2015-0041>

126 - Article: Enforcement of the Purports of Binding Banking Documents in Rastin Banking – Part II

Bijan Bidabad, Saeid Abdollahi, Mahshid Sherafati .International Journal of Law and Management (IJLMA), Vol:59, Iss:2, pp.178-191, 2017 .Emerald Group Publishing Limited.

ISSN: 1754-243X.

<https://doi.org/10.1108/IJLMA-10-2015-0055>

127 - Article: Serial Commitments Clearance (SCC) in Rastin Banking

Bijan Bidabad, Saeid Abdollahi, Mahshid Sherafati .International Journal of Law and Management (IJLMA), Vol.57, Iss: 6, 2015, pp.600-609 .Emerald Group Publishing Limited .ISSN: 1754-243X.

<http://www.bidabad.ir/doc/scc-paper-en.pdf>

<https://doi.org/10.1108/IJLMA-02-2015-0007>

Financial Instrument in Rastin Banking

ابزارهای مالی در بانکداری راستین

۱۲۸ - مقاله: سازوکار عملیاتی بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS)، معرفی ابزارهای مالی

گواهی مشارکت و گواهی پذیره با کارائی بین‌المللی

بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. دومین همایش خدمات بانکی و صادرات. بانک توسعه صادرات

ایران، ۲۷ مهر ۱۳۸۷، تهران. چاپ مجدد در مجموعه مقالات کنفرانس ملی توسعه مدیریت پولی و

بانکی، بانک انصار، ۸-۹ بهمن ۱۳۹۲، تهران.

<http://www.bidabad.ir/doc/PLS-Banking.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/PLS-Banking-revised.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/PLS-Banking-Export-Deveopment-Bank-2.ppt>

<http://www.bidabad.ir/doc/PLS-Banking-revised.pptx>

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-tamine-mali.ppt>

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-3.ppt>

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-mfs-jfs-instructions-93.pptx>

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-novin-pajoohan.ppt>

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-8-12-saat.ppt>

۱۲۹ - مقاله: چارچوب بازار الکترونیکی معاملات گواهی مشارکت/پذیره در قالب طرح مشارکت در سود و زیان (PLS)

بیژن بیدآباد، محمد صفائی پور. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۸۷. پنجمین همایش تجارت الکترونیکی. ۴-۳ آذر ۱۳۸۷، وزارت بازرگانی، تهران.

<http://www.bidabad.ir/doc/charchoobe-bazare-electronic-pls.pdf>

۱۳۰ - مقاله: اوراق قرضه غیرربوی (ریالی و ارزی) و ابزارهای پولی بانکداری مرکزی بدون ربا
بیژن بیدآباد، محمود اللهیاری فرد. مجموعه مقالات سومین کنفرانس بین‌المللی توسعه نظام تأمین مالی در ایران.

۳۰ بهمن لغایت ۱ اسفند ۱۳۸۹، صفحات ۵۴۰-۵۱۷، تهران. گروه مدیریت مالی و سرمایه‌گذاری مرکز مطالعات تکنولوژی دانشگاه صنعتی شریف.

<http://www.bidabad.ir/doc/Islamic-banking-bond-fa.pdf>

۱۳۱ - مقاله: بررسی فقهی و حقوقی اوراق قرضه بدون ربا

بیژن بیدآباد. مجموعه مقالات همایش ملی بانکداری اسلامی در تأمین مالی (با تأکید بر بانکداری اسلامی)

بانک قرض الحسنه مهر ایران و دانشگاه تربیت مدرس، ۲۲ آذر ۱۳۹۰، تهران.

<http://www.bidabad.ir/doc/legal-analysis-of-non-usury-bonds.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/legal-analysis-of-non-usury-bonds.ppt>

۱۳۲ - مقاله: گواهی قرض الحسنه پس‌انداز (SQC)

بیژن بیدآباد. مجموعه مقالات همایش ملی بانکداری اسلامی در تأمین مالی (با تأکید بر بانکداری اسلامی)

بانک قرض الحسنه مهر ایران و دانشگاه تربیت مدرس، ۲۲ آذر ۱۳۹۰، تهران.

<http://www.bidabad.ir/doc/gavahi-qarzulhasana-pasandaz.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/gavahi-qarz-paper.ppt>

۱۳۳ - مقاله: اوراق خزانه بدون ربا (ریالی و ارزی)

بیژن بیدآباد. مجموعه مقالات بیست و چهارمین همایش سالانه سیاست‌های پولی و ارزی. پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۲۶-۲۵ خرداد ۱۳۹۳.

<http://conf.mbri.ac.ir/conf24/userfiles/file/rooz-2/dr-bidabad.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/interest-free-t-bond-fa.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/interest-free-t-bond-fa.pptx>

۱۳۴ - مقاله: شیوه عملیاتی اوراق مبادله راستین

بیژن بیدآباد. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، تهران، ۱۳۹۲.

<http://www.bidabad.ir/doc/rsb-operations-fa.pdf>

۱۳۵ - مقاله: ابزارهای مالی مشتقه و قرضه نوین در بانکداری راستین

بیژن بیدآباد. مجموعه مقالات کنفرانس ملی توسعه مدیریت پولی و بانکی. بانک انصار، ۸-۹ بهمن

۱۳۹۲، تهران.

<http://www.bidabad.ir/doc/rastin-derivatives-fa.pdf>

136 - Article: IT-Based Usury-Free Financial Innovations

Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard .Proceeding of ECDC 2010, 5th International Conference on e-Commerce in Developing Countries: with focus on e-Banking & e-Insurance. ECDC 2010, 15-16 September 2010. American Finance & Banking Review, 4(1), 39-49, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); American Finance & Banking Society. P-ISSN: 2576-1226; E-ISSN: 2576-1234.

<http://www.bidabad.ir/doc/non-usury-finance-it-en.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/amfbr/article/view/289>

137 - Article: Usury-Free Bonds and Islamic Central Banking Monetary Instruments

Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard .2010 .

<http://www.bidabad.ir/doc/Islamic-banking-bond-en.pdf>

138 - Article: Interest-Free Bonds and Central Banking Monetary Instruments

Bijan Bidabad, Abul Hassan, Ben Ali Mohamed Sami, Mahmoud Allahyarifard . International Journal of Economics and Finance. Vol.3, no.3, August 2011, pp.234-241. ISSN (Print): 1916-971X; ISSN (Online): 1916-9728.

<https://doi.org/10.5539/ijef.v3n3p234>

139 - Article: Interest-Free Treasury Bonds (IFTB)

Bijan Bidabad .2011 .International Journal of Shari'ah and Corporate Governance Research, 2(2), 13-21, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Shari'ah and Corporate Governance .P-ISSN: 2578-0387; E-ISSN: 2578-0409.

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijscgr/article/view/306>

<http://www.bidabad.ir/doc/interest-free-t-bond-en.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/iftb-en.pptx>

140 - Article: Interest-Free Treasury Bonds (IFTB), Islamic Finance and Legal Clarifications

Bijan Bidabad .2011 .International Journal of Islamic Business & Management, 3(1), 21-29, 2019 .Centre for Research on Islamic Banking & Finance and Business (CRIBFB); Society of Islamic Business & Management .P-ISSN: 2576-7674; E-ISSN: 2576-7682.

<http://www.bidabad.ir/doc/interest-free-t-bond-feqhi-en.pdf>

<https://www.cribfb.com/journal/index.php/ijibm/article/view/258/353>

141 - Article: Interest-Free Bonds Financial Innovation, A Monetary Instrument for Economy at Crisis

Bijan Bidabad, Abul Hassan, Ben Ali Mohamed Sami, Mahmoud Allahyarifard.
Journal of Economic Cooperation and Development (JECD).32, 1, 2011, 55-70. The Statistical, Economic and Social Research and Training Centre for Islamic Countries (SESRIC). ISSN 1308-7800; e-ISSN 2980-1125.

http://www.sesric.org/jecd/jecd_articles/ART10102201-2.pdf